
CELAL BAŞLANGIÇ
KANLI
BİLMECE

CELAL BAŞLANGIÇ

İstanbul, 1956 doğumlu. Kanlıca Sedat Simavi İlkokulu'nu, Anadoluhisarı Ortaokulu'nu, Kadıköy Ticaret Lisesi'ni bitirdi. 1974 yılında Ege Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'na girdi. Üniversite öğrencisiyken 1975 yılında *Ekspres* gazetesinde gazeteciliğe başladı. 1978'de üniversiteyi bitirdiğinde üç yıllık gazeteciydi. Sırasıyla *Demokrat İzmir*, *Politika* gazetelerinde çalıştı. 1981 yılında girdiği *Cumhuriyet* gazetesinin Ege Bölge İstihbarat Şefliği, Güney-Güneydoğu Bölge Temsilciliği yaptı. 1990'da İstanbul'a dönerek *Cumhuriyet* gazetesinin İç Politika Servis Şefliğini üstlendi. 1991 yılında Yazı İşleri Müdürü oldu. 1995 yılında *Evrensel* gazetesinin Kurucu Genel Yayın Yönetmenliği görevinde bulundu. Kurulduğu 1996'dan başlayarak 12 yıl boyunca *Radikal* gazetesinde "Zaman, Mekân ve İnsan" röportajları yazdı. 2002 yılında kurucusu olduğu *Beyoğlu* gazetesinin Genel Yayın Müdürlüğü'nü üstlendi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Çağdaş Gazeteciler Derneği gibi mesleki kuruluşlar başta olmak üzere çeşitli kurumlar tarafından ödüllendirildi, birkaç kez 'Yılın Gazetecisi' seçildi. Şu ana kadar yayımlanmış kitapları; *Kalimerhaba*, *Kanlı Bilmece*, *Tel Boyu İnsanları*, *Ölüm Kuşun Kanadında*, *Korku Tapınağı*, *Hayat Ağacıyla Yaşayanlar*.

KANLI BİLMECE

Celal Başlangıç

§

Yayın No 996

İnceleme-Araştırma 26

Kanlı Bilmece
Celal Başlangıç

Yayına hazırlayan: Aylin Samancı
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

© 1987, Celal Başlangıç
© 2011; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Kasım 1987, Yordam Kitap
8. Basım: Ekim 2011, Everest Yayınları

ISBN: 978 - 975 - 289 - 930 - 8
Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (0212) 674 97 23
Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz vii

Yeni Baskıya Önsöz xi

I. BÖLÜM

Can Güvenliği... 1

"Ahmet Türk" ve "Hado Gelin" Olayları 7

İşkencenin Tanımı 22

II. BÖLÜM

Bekçi Kâzım Nasıl Terörist Oldu... 35

Köy Baskınları... 40

III. BÖLÜM

Terörün Doruğundaki Pınarcık... 49

Başkınlara Gebe Güneydoğu 71

IV. BÖLÜM

Önce Özal, Sonra Terör... 85

Güneydoğu'da En Kanlı Gün 106

V. BÖLÜM

Kansız Günler 135

VI. BÖLÜM

... Ve Huzurlarınızda Bölge Valiliği... 179

VII. BÖLÜM

"Olağanüstü Halde Bir Köy Baskını 189

Aşiretler Devletin Silahıyla Çatıştı 199

"Sıcak" Yaz Bitiyor... 211

Ekler 219

ÖNSÖZ

Güneydoğu niçin kanlı bilmece?

Sorunun yanıtı, yanıtsız sorularda veriliyor. Güneydoğu insanı sorular karşısında dilsizdir. Bir köyü basıyor terörcüler. Ortalık kan-ı revan: Olay yerine neden sonra ulaşan güvenlik güçleri soruşturma yaparken köylülerden aşağı yukarı aynı yanıtları alıyorlar.

"Ne zaman geldiler?"

"Vallah duymamişem..."

"Kaç kişiydiler?"

"Vallah görmemişem..."

"Adın ne?"

"Vallah bilmirem..."

İnanılmaz belki bu konuşmanın gerçek olduğuna; gerçeği vurgulamak için "espri" diye türetilmiş sanılır. İşin doğrusu, kimi zaman bir nüktenin, esprinin, fıkranın yaygın bir gerçeği, gerçekten daha çarpıcı biçimde vurguladığıdır; ama yukarıdaki soru-yanıt ikilemi, bir komando binbaşının sorgulamasında yaşanmıştır.

Soru ile yanıt bir bütün olduğuna göre, yanıtsız kalan her sorunun da bir anlamı vardır. Güneydoğu'da yaşayan yurttaş, yaşadığı olayı yaşamadığını varsayıyorsa, "Kanlı Bilmece"nin yanıtı da ortaya çıkar. Çünkü insanoğlunu bu denli ürkek, korkak, edilgin yapan acımasız bir düzen ortamında dilsizleşmek bir çare sayılıyor.

Türkiye'nin Batısından bakılınca, Güneydoğu sorunu bir devlet sorunu gibi görünür.

Yanlış bir yaklaşımdır bu...

Güneydoğu sorunu bir insan sorunudur, insanlık sorunudur ve bu açıdan ele alınmadıkça, çözümü olanaksızdır. İşte bu noktada Celâl Başlangıç'ın kitabı önem kazanıyor; 'Kanlı Bilmece'ye doğru eğilirken, insanlara ve olaylara insanca yaklaşıyor.

Çağımız hızlı yaşam sürecinin ivmesini yıldan yıla artırmaktadır. Bilim ve teknoloji patlaması nükleer denemelerin radyasyonları gibi, etkilerini yeryüzünün her yanına yağdırıyor. Bilim, çoğu zaman toplumsal kesimde yaşananları, geriden, tıknefes, soluk soluğa izleyebiliyor; gazetecilik bu bakımdan gittikçe daha çok önem kazanıyor. Celâl Başlangıç'ın kitabı, Güneydoğu Anadolu'ya dönük bilinç ve bilgi düzeyimize ancak bir bilim kitabının sağlayacağı katkıları taşıyabilecektir. Günden güne olayların ardından koşarak, içinde yoğrularak, ölüm rizikosunu göze alarak, insanlarla haşır neşir, yazınsal soluğun sıcaklığını hiç eksik etmeden, çalakalem, ama akıcı bir Türkçeyle yazılan bu kitabın değerini kim ölçebilir?

Sanırım böyle kitapların değerini tek bir ölçütle saptayabilmek güçtür. Çok boyutlu bir yaklaşmayla yeni ve değişik ölçümleri sınamak gerekiyor.

Güneydoğu insanı, devletin buyurganıyla terörcünün silahı arasında kanlı bir soru işaretinin çengeline takılmıştır. Yüzyılların birikimiyle yeni bilim katmanları gibi üstüste yığılan bilinçsizlik, yoksulluk, gerilik, sömürü altında ezilirken çıkış yollarını

da ister istemez arayacaktır. Gerçekte Güneydoğu sorunu, Güneydoğu bölgesinin sorunu değildir; Türkiye'nin, hepimizin, bütün insanlarımızın sorunudur. Başı ağrıyan, kalbi sıkışan, ciğeri sızlayan insan gibiyiz; bedenimizin acıyan organını kesip atabilir miyiz? Güneydoğu'da işkence ya da toplukırım varsa, ülkenin batısındaki büyük kentlerde insan gibi yaşadığını kim ileri sürebilir?

Celâl Başlangıç'ın kitabı da Güneydoğu'nun değil, bütün Türkiye'nin kitabıdır; hayatımızın acı gerçeğidir. "Duymamişem, görmemişem, bilmirem" diyenlerin ülkesinde "okumamişem" diye gerçeklerden habersiz yaşamak insanlıktan uzak yaşamak gibidir.

İlhan Selçuk

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitap PKK'nın silahlı eylemlere başladığı 15 Ağustos 1984'teki Eruh ve Şemdinli baskınlarından üç yıl sonra, "düşük yoğunluklu savaş"ın hâlâ sürdüğü bugünlerden 24 yıl önce yazıldı.

Ancak o gün yapılan saptamalar, ön görülen tehlikeler günümüzde nasıl bir sorunla karşılaşacağımızın altını çok belirgin bir biçimde çiziyordu.

O zamandan bugüne göz göre göre "büyütüldü" bu sorun ve günümüzde içinden çıkılmaz bir açmaza dönüştü.

O yıllardan bu yana Türkiye'yi yöneten asker ve sivil kadroların nasıl bir beceriksizlik, nasıl bir basiretsizlik, nasıl bir öngörü yoksunluğu içinde olduklarının da bir kanıtıdır Kanlı Bilmece ve o günden bu yana değerinden hiçbir şey yitirmemiştir.

Bu kitap Kürde "Kürt" demenin, Kürtçe konuşmanın, Kürtçe şarkı dinlemenin, Kürtçe yazmanın, çizmenin, yayın yapmanın yasak olduğu bir dönemde yazılmıştır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi politikasına göre o yıllarda "Kürt yoktu,

Dağ Türkleri vardı. Hani dağda kar ayazı yiyince sertleşir ya, üzerine basınca da 'kart-kurt' diye ses çıkartır. İşte bu nedenle 'Kürt' denmiştir yanlış olarak, aslında onlar Dağ Türkleridir".

Bölgeye batıdan gönderilen resmi memurlara da verilen ilk eğitim çalışması buydu bölge insanıyla ilgili olarak. Hatta rahmetli Aziz Nesin bu hikâyeyi duyduğunda, "Bunca yıllık mizahçıyım ama bunu ben bile uyduramam," demişti.

Kanlı Bilmece'nin her satırında açıkça göreceksiniz ki, PKK hareketi 1984'te başladığında kolay durdurulabilir, Kürt halkı içersinde yayılması engellenebilir boyuttaydı.

Ancak devletteki karar vericiler günümüz dünyasını algılamak ve çağdaş bir demokrasiye uygun çözümler üretmek yerine 1920'lerin, 1930'ların yöntemleriyle; yani sopayla, silahla, kanla sorunu çözmeye yöneldiler. Tercihleri, geçmişte olduğu gibi "ret, inkâr ve imha" oldu.

Oysa bu politika aslında o yıllarda da sorunu çözmemiş, yalnızca bir süreliğine uykuya yatırılmıştı.

12 Eylül darbesi ve onun yarattığı Diyarbakır Askeri Cezaevi "vahşeti" bu sorunu yaklaşık 50 yıl sonra yeniden uyandırdı. Gerçi 12 Eylül ve Diyarbakır Askeri Cezaevi olmasaydı da elbette bu sorun yine uyanırdı ama bu kadar uzun ve kanlı bir süreç yaşanır mıydı, bunu kestirmek zor.

PKK, "T.C.'ye karşı savaş" başlattığında, devleti yönetenler öyle büyük bir hatanın içine düştüler ki o yanlış bu ülkeye çok pahalıya mal oldu. Çünkü her Kürd'e PKK'lı muamelesi yaptılar. Bu, özellikle bölgeye baskı, dayak, işkence, gözaltında ölüm, faili meçhul, yargısız infaz olarak yansıdı. Elbette bu uygulama da PKK'nın Kürtler içerisinde taban bulmasına, dağa çıkacak binlerce gencin sıraya girmesine yol açtı.

Hatta bir gazeteci olarak yaşadığım tanıklıklar bana bile, "Eğer 17 yaşında bir Kürt olsaydım, ben de dağa çıkardım," dedirtmiştir.

O yıllarda "PKK ile Kürt yurttaşları ayırın" diyenler bile "Bölücü" damgası yiyordu. Bugün de bir uzlaşma arayan yöneticiler Kürtlerle PKK'yı ısrarla ayırmaya çalışıyor, ama bu nafile çabaya söylenecek tek söz var; geçmiş olsun. 20-25 yıl önce neredeydiniz?

İşte Kanlı Bilmece'de bu sürecin nasıl başladığının öyküsü var.

I. BÖLÜM

1. / CAN GÜVENLİĞİ...

Silahlar fenerler üzerimize çevrilmişti. Dağ başındaki karanlığın ortasında, bir ışık kümesi olarak duruyorduk. Gözüm, yanımdaki askerin silahındaydı. Tetikteki eli titriyordu.

Çevremizi saran askerlerden biri, düzgün bir daire çizerek feneri gezdiriyor, her çalının dibinde bir kişi varmış gibi, ağaçlar ve taşlar gölgeleniyordu. Sanki fenerin değdiği her yerden bir adam fırlıyordu. Sinirlerim iyice gerilmişti. Karanlıkta, en söz anlayacak gibi görünenine seslendim:

"Kardeşim, ışıkları üzerimize tutup bu dağ başında açık hedef haline getirdiniz zaten bizi. Bir de silahlarınızı tutmayın bari üstümüze. Birinizin eli yanlışlıkla tetiğe değse, hepimiz PKK katletmişe döneceğiz."

Hiçbir etkisi olmadı. Duymamış gibi davranıyorlardı. Gözleri, silahları ve fenerleri üzerimizde duruyordu.

Gercüş'ün Güzelöz köyünde yaşayanlar, toplu halde jandarma dayağından geçirilmişti. Olayı duyar duymaz soluğu köyde

almıştık. Köyün erkekleri hemen bir eve toplanmış, nasıl dayak yediklerini anlatmış, olayın üzerinden günler geçmesine karşın kapanmayan yaralarını, kırılan dişlerini göstermişlerdi. Köyün toprak yolu, yağmurdan iyice bozulmuştu. Kimi zaman araçtan inerek kimi zaman önümüzdeki toprak çıkıntılarını düzelterek varabilmiştik köye. Köylülerin sesini teybe almış, fotoğraflarını çekmiştik. Köye giderken, kimlik denetimi yapan askerler gazeteci olduğumuzu öğrenince bizi bir süre yol üzerindeki bir karakolda "konuk" etmişlerdi. Köye gidecek ve aynı yoldan geriye dönecektik. Onun için, amacımızı saklamanın hiç gereği yoktu. Ancak bir tehlikesi vardı. Bizim köye gidişimizi yasaklayabilirlerdi. Çünkü bölgede sıkıyönetim sürüyordu. Köye niçin gittiğimizi soran asteğmene, gerçeği biraz değiştirerek anlattım:

"Güzelöz köylüleri dayak yediklerini öne sürerek Millet Meclisi'ne şikâyette bulunmuşlar. Bazı milletvekilleri de olayı incelemiş. Yakında mecliste açıklayacaklar. Açıklama olmadan bir de biz bu iddiaları kaynağından dinlemek istedik."

Dönüşte Gercüş'teki tabur komutanına uğramamız koşuluyla köye gitmemize izin vermişlerdi. Askerlerin çoğu bizi görmüştü.

Hiç istemediğimiz halde karanlığa kalmıştık. Güneydoğu'da geceleri, hele bir de dağ başındaysanız, insanın içini uçsuz bucaksız bir güvensizlik duygusu kaplıyordu. Bizi köyden Gercüş'e geri götüren minibüsün sürücüsü o yörenin insanıydı ve gündüzleri ilçe ile köyler arasında yolcu taşıyordu.

Pusu kurmuş bekleyen askerler, minibüsü görür görmez zifiri karanlıkta yola fırlamış, en öndeki asker, sürücüye, "İn ulan aşağı", diye bağırmıştı. Aracın iç lambasını yaktığımızda, bizi daha önce "konuk" olduğumuz karakoldan tanıyan askerlerden biri de, sürücüyü neredeyse dövecek gibi gelen askeri uyarmıştı:

"Normal davran, bunlar gazeteci..."

Araçtan indirilip, askerlerin, ışıkların ve silahların ortasına alınmıştık. Böyle durumlarda gece daha bir ürkütücü oluyordu. Köylülerin hükümet tabibinden aldığı raporlar, çektiğimiz fotoğraflar ve ses bandı "toplu dayak" olayıyla ilgili kanıtlardı. Köyden ayrılmadan önce makineden filmi, teypten bandı çıkarmıştım. Askerler bizi çevirip aşağı indirdiklerinde, onlar aracın kalorifer düzeneğinin içinde uslu uslu duruyorlardı.

Usuma "Normal davran" sözü takılmıştı. Yöre insanı olan minibüs sürücüsüne yapılan uygulamayı düşünüyordum. Eğer bu saatte, buradan geçen biz değil de, yörede yaşayanlardan biri olsaydı, acaba ne olur, nasıl bir uygulamayla karşılaşırdı? Güneydoğu'nun kırsal kesimlerinde karanlığın ayrılmaz arkadaşı olmuştu güvensizlik. Üzerimize ışıklar ve namlular çevrili olmasına karşın kanıtların güvencede olmasından dolayı gizliden gizliye seviniyordum.

Askerler bizi nasıl görüyordu acaba? Dost mu, düşman mı? Çünkü şu anda ellerinde silahlarla çevremizi saranlardan belki de tümü "toplu dayak" olayına karışmıştı.

Kimliklerimize iyice baktıktan sonra, onbaşı elindeki telsizle Gercüş'teki taburu aradı. Verilecek emre göre, bizi bırakacak ya da alıkoyacaktı. Telsizden gelen sesler, gecenin sessizliğinde büyüyordu. İlk emir olumlu geldi. Gercüş'e dönebilirdik. Bunun üzerine onbaşı, "Can güvenlikleri var mı?" diye sordu. Yanıt olumsuzdu:

"Can güvenlikleri yok, karakolda sabahlasınlar. Gece karanlığında yol tehlikeli olabilir."

Onbaşı telsizi bırakıp bize baktı. Birkaç saniyelik kararsızlıktan sonra, "Kalmak istemiyorum", dedim, "bize bir şey yapacaklarını sanmıyorum."

Bir kez daha uyarmak gereğini duymuştu:

"Sadece karşı tarafı düşünmeyin, tehlike iki yanlı. Askerler de pusu kurmuştur yola..."

Her şeye karşın bir an önce gitmekten yanaydım. Kalırsak, yolda yaşayacağımız gerilim, karakolda sabaha dek sürecek, yine de güvencede hissetmeyecektik kendimizi.

"Olsun, biz iç lambalarını da yakarız aracın. Dönmemiz gerekli."

Askerler bizi kalmaya ikna edemeyeceklerini anlamışlardı.

"Siz bilirsiniz", dediler, "güvenliğinizi sağlayamadığımız için de kusura bakmayın. Buranın koşulları böyle. Yanınıza adam da veremiyoruz." Bir daha görmeyeceklermiş gibi bir kez daha baktılar yüzümüze ve iyi yolculuklar dilediler.

Gercüş'e uzanan toprak yolda gidiyorduk. Soluğumuzu tutmuş, gözlerimizi, aracın farlarından çıkan ışığa dikmiştik. Bir kıpırtı gördüğümüz an duracaktık.

Arada bir gökyüzüne bakıyordum. Üzerimize siyah bir örtü serilmişti. Pul pul parlıyordu yıldızlar. Güneydoğu'daki dağlar da insana daha bir yakın, daha bir kalabalık görünüyorlardı.

Ortalıkta koyu bir yalnızlık vardı. Arada sırada yolumuza çıkan tilkiler ve tavşanlar dışında, çevremizde görünen hiçbir şey devinmiyordu. Böylesine durgun bir karanlıkta yol alırken, içimizde asfalt yola ulaşma isteği giderek büyümüştü. Bir an önce Gercüş-Midyat asfaltına çıkmalıydık.

Ama çıkamadık.

Gercüş'ün ışıkları göründü. Paris'e yaklaşmış kadar sevinçliydik. Sanki bizi ulaşılmaz bir uygarlık bekliyordu Mardin'in birkaç bin nüfuslu bir yerleşim biriminde. Güneydoğu'da asfalt yol her şeye karşın bir güven veriyordu insana. Toprak yol bitmek üzereydi. Birkaç metre ilerdeki yol ayrımı henüz görünmüştü ki, önümüze altı asker çıktı, ellerinde G-3'leri ve sırtlarında telsizleriyle. Namlular aracımızın dört camından içeri uzandı. Askerlerden biri, "Gazetecisiniz değil mi?" diye sordu. Biz, "Evet," karşılığını verince, "Sabahtan beri sizi bekliyoruz," dedi. Ne gereği vardı bizi beklemelerinin?

Toprak yoldan kendimizi kurtarınca can güvenliği sorunumuz kalmamıştı ki.

Yanlış anlamışız, can güvenliğimiz için değil, Gercüş'teki komutan bizi görmek istediği için yolumuzu beklerlermiş. Saat 22.00'yi geçiyordu. Daha çok yolumuz vardı. Çünkü Gercüş'te geceleyecek bir yer bulmak olanaksızdı. Ama anlatamadık. Emir emirmiş ve mutlaka komutana götüreceklermiş bizi. Karşı koyacak bir konumumuz yoktu. Anlaşılan komutan da bizi bir süre "konuk" olarak ağırlayacaktı.

Gercüş'teki seyyar jandarma taburu, Necmettin Erbakan'ın temelini attığı, ancak içine bir türlü makine yerleştirilmediği için boş duran bir fabrikanın binalarına yerleşmişti.

Askerlerin gösterdiği yoldan, binanın ikinci katına çıktık. Sanırım geçtiğimiz bölümü "Fabrika Müdürü" için yapmışlardı. Özel bir daire görünümündeydi. "Müdür Sekreteri" bölümünde bir er oturuyordu. Geldiğimizi içeri bildirdi.

Açılan "Müdür" kapısından, kısa boylu, zayıf, dar omuzlu bir binbaşı çıktı. Hayli esmerdi. Sıcak bir yaklaşımla karşılamıştı bizi.

Odadaki iki masadan birinde binbaşıdan daha alt rütbede bulunan yedi subay oturuyordu. İçeri girdik, binbaşıya ait masanın önündeki koltuklara çöktük. Sabahtan beri yoldaydık. Yorucu bir gezi olmuştu. Binbaşı karnımızın aç olup olmadığını sordu. Açtık, ama koşullarının güç olduğunu bildiğimizden, yemeklerini yemek istemediğimizi söyledim. Önce ısrar etti, sonra da bir askere emir verdi. Yemek yiyecektik...

İkram ettiği sigarayı yaktık. Şöyle bir arkama yaslandım. Neredeyse koltukta uyuyacaktım. Daha sigaradan ilk dumanı çekmiş, havaya doğru savuruyordum ki, binbaşı oturduğu koltuktan ayağa fırladı, bağırmaya yakın bir ses tonuyla bana dönerek konuşmaya başladı:

"Kardeşim neden bırakmıyorsunuz peşimi, ne istiyorsunuz benden?"

Dumanın büyük bölümünü yuttum. Şaşırmıştım. Bizi güler yüzle karşılayıp, odasına almıştı. Birdenbire bu davranış değişikliğini anlayamadım. Binbaşıyı ilk kez görüyordum. Nereden çıkmıştı bu "peş bırakmama..." Hem ne isteyebilirdim ki, tanımadığım bir binbaşıdan? "Anlayamadım," dedim, "ben sizle ilk kez karşılaşıyorum. Daha önce hiç görmedim. Nereden çıktı şimdi bu?"

Binbaşı sinirinden titriyordu:

"Bir 'Ahmet Türk' aşireti tutturdunuz bir hafta yazdınız beni. Arkasından İdil'e gittim, orada da bir 'Hado Gelin' tutturdunuz, on gün yazdınız. Yeter yahu..."

İlk tepkim, "Ay, o siz miydiniz?" oldu.

Şimdi anlamıştım işte. Bir süredir, Mardin ve yöresinde köylülere yoğun biçimde jandarma baskısı yapıldığı haberi gelmiş, bir SHP heyeti bölgeyi gezerek bu olayları açıklamış, baskının kalkmasını sağlamıştı. Ancak, baskı olduğu yolundaki haberlerin geldiği yörede yapılan inceleme, olayların arkasında hep bir binbaşının çıkmasına yol açıyordu. Seyyar Komando Jandarma Taburu Komutanı Binbaşı Aytekin İçmez... Demek karşımdaki bu ufak tefek binbaşı, *Cumhuriyet* gazetesinde günlerce yer alan "Ahmet Türk" ve "Hado Gelin" olaylarının "yaratıcısı" Aytekin İçmez'di.

Ne yapabileceğimi düşünmeye başladım... "Ne bağırıyorsun kardeşim" diye ayağa fırlar ve "istemediğim yerde beni tutamazsın" diyerek odadan dışarı çıkmaya çalışabilirdim. Binbaşı ya sesini çıkarmaz ya da beni gözaltına alma girişiminde bulunurdu ki, işte çıngar o zaman kopardı. Bir de çok sakin davranarak binbaşıya geri adım attırabilirdim. İkinci yolu seçtim. Yüzüne gülümseyerek baktım, sigaramdan bir nefes daha çektikten sonra, telaşsız bir sesle konuşmaya başladım:

"Bakın binbaşım, şu anda kimse sizi izlemiyor. Biz de gittiğiniz yerlere, ardınızdan gelme meraklısı değiliz. Ama şu anda anladım; siz öyle işler yapıyorsunuz ki, gittiğiniz yerlere biz gazeteci olarak gelmek ve görev yaptığınız yerde insan haklarını savunmak zorunda kalıyoruz. Yani biz takip etmiyoruz, siz kendinizi takip ettiriyorsunuz."

Binbaşı sakinleşti. Yeniden koltuğuna oturup, tavanda bir noktaya gözlerini dikti. Daha alt rütbedeki subayların oturduğu masaya döndüm. Hepsi çok sakin bir yüz anlatımıyla olayı izliyorlardı. Demek ki, böyle parlayıp sönmelerine alışkınlardı komutanlarının...

II. / "AHMET TÜRK" VE "HADO GELİN" OLAYLARI

Askerlerin getirdiği yemeği yerken, bir yandan da "Ahmet Türk" ve "Hado Gelin" olaylarını anımsamaya çalışıyordum. Çünkü biraz sonra yemek biteçek, ama binbaşı bizi bırakmayacaktı. Olaylarla ilgili olarak gazetede yazılanları tartışmak zorunda kalacaktım. Güneydoğu bölgesinde görev yapan ve hakkında pek çok sav olan binbaşı, şimdi bu yazıların hesabını sorma fırsatını yakalamıştı. Ya da binbaşıya öyle geliyordu.

Binbaşı Aytekin İçmez'in atanmasından sonra, Mardin'in Derik, İdil ve Kızıltepe ilçelerinde bir şeyler oluyor, gazetelere irili ufaklı haberler yansıyordu. Ancak, ne olduğu tam olarak anlaşılamamıştı. Güneydoğu'da sıkıyönetim olduğu için gazeteler de biraz çekingen davranıyordu.

Sonunda kıyamet koptu. SHP'nin grup toplantısında Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu, güvenlik güçlerinin 26 Ekim 1986'da düzenlediği operasyonlara ilişkin önemli açıklamalar yaptı. Nehrozoğlu'nun açıklamasında, eski CHP milletvekili Ahmet Türk'ün Kasr-ı Kanco adlı evinin üst katının

askerler tarafından boşaltıldığı, giriş çıkışların yasaklandığı, tarlaların bile ektirilmediği yer alıyordu. Nehrozoğlu, grup toplantısında şunları anlatıyordu:

"Ahmet Türk'ün evine girip istediği eşyayı alanlar var. Bulguru, mercimeği, fasulyeyi una karıştırıyorlar. Aytekin adlı bir binbaşı ise, 'Seni çırılçıplak soyup, köy köy gezdiririm,' demiş. Türk, 'Sen devletsin, yapabilirsin,' deyince Aytekin olarak yapacağını bağırmış. Aptiköy'deki bir teğmen ise yedi yıldır kaçak olan Beşir adlı bir firarinin getirilmemesi halinde, elindeki vur emrini uygulayıp kaçarken vuruldu gibi göstererek köylüleri ölümle tehdit etmiş. Ektirilmeyen 60 bin dönüm arazi son on gün içinde ekilmezse mevsim geçecek. Ancak, hâlâ sürülüp ekilmesine engel olunuyor. Askere gidecek gençleri göndermeyip firari muamelesi yapıyorlar. Hastaları kasabaya salmıyorlar."

SHP grubunda Nehrozoğlu'nun bu savları üzerine 7. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, hemen "gerçek"leri bir bildiri ile açıklıyordu:

"Mardin ile bazı ilçelerinde son aylar içinde bölücü terörist eşkıyanın meydana getirdiği saldırı olayları nedeniyle Derik-Kızıltepe bölgesinde 26 Ekim 1986 tarihinde sıkıyönetim güvenlik kuvvetlerince bir seri operasyonlar başlatılmıştır. Bu operasyonlar arasında alınan çeşitli durumlar ve sorgulamalardan elde edilen bilgilere dayanılarak bölücü eşkıyanın bulunması muhtemel bölge ve köylerde 1402 sayılı sıkıyönetim yasasındaki yetkilere istinaden 7. kolordu ve sıkıyönetim komutanlığının emrine göre, aramalar yapılmış ve bu aramalar sırasında Atlı (Kasr-ı Kanco) köyünün ve dolayısıyla bütün köy halkı ile birlikte bu köyde ikamet eden Ahmet Türk'ün de evi aranmıştır. Gazetelerde yer alan iddiaların aksine hiçbir köy boşaltılmamıştır. Ahmet Türk'ün evinin boşaltılıp, güvenlik kuvvetlerince kullanıldığı varit değildir, gece köyde bırakılan güvenlik kuvvetleri köy okulunun kullanılmayan dersliklerin-

den yararlanmışlardır. Aramalar sırasında köy tecrit edilmemiş, özellikle gece saatlerinde giriş-çıkış kontrol altına alınmıştır. Köylünün tarlalarına girmeleri hiçbir surette kısıtlanmamıştır. Ne Ahmet Türk'ün ne de başka bir köylünün evinden hiçbir eşya kesinlikle alınmadığı gibi, bulgur, fasulye ve mercimeğin de unla karıştırıldığı çok gülünç bir iddiadır. Bölgede operasyonları yürüten komanda tabur komutanlığı ve bir teğmene atfedilen sözlerin gerçek dışı olduğu tesbit edilmiştir. Ancak haberde adı geçen Beşir'in (Türk'ün) 1977 yılından beri PKK örgütünün silahlı bir militanı olduğu ve diğer militanlarla birlikte bir köy ve bölgedeki diğer köylere sık sık uğradığı ve köylüler tarafından çeşitli nedenlerle barındırıldığının bilindiği, köylülere bunları haber vermesi veya yakalanmalarına yardımcı olmaları için telkin ve tavsiyelerde bulunulduğu, bunun dışında vatandaşlara karşı herhangi bir tehdit sözü sarf edilmediği ve kötü muamelede bulunulmadığı, bölgede faaliyet gösterdiği tespit edilen PKK silahlı militanlardan Beşir Türk, Süleyman Erdem ve Nezir Yavuz'un Ahmet Türk'ün yakın akrabaları olduğu ve çevrede nüfuz sahibi olan bu şahsın bunlara destek ve himaye sağladığının yaygın olduğu, ayrıca bu operasyonlar sırasında ele geçirilen 29 kişiden beşinin Ahmet Türk'ün yakın akrabaları olduğu, aramalar sırasında hane reisi, köy muhtarı veya azalar da hazır bulunmuşlardır. Hiçbir şahsa ve mala zarar verilmemiştir. Hasta şahısların kasabalara gönderilmemesinin asılsız olduğu, birçok hastanın mahallelerinde doktor ve ebe götürülerek tedavi ettirildiği, hatta bu maksatla birlik tabiplerinden de yararlandırıldığı, durumu acil olanlar için askeri araç ve imkânların da kullanılmakta olduğu, askere gidecek gençlerin gönderilmeyerek firar durumda bırakılmasının tamamıyla asılsız ve maksatlı olarak çıkartılmış olabileceği, zira askerlik çağına gelenlerin askere gönderilmesine özel gayret sarf edildiği kamuoyuna duyurulur."

Sıkıyönetimin bu açıklaması pek inandırıcı bulunmamış. Bu nedenle görevlendirilen SHP heyeti bölgedeki incelemelerini sürdürüyordu. *Cumhuriyet*'in Güney İlleri Bürosu'nda Mehmet Aka da SHP'lilerin inceleme gezilerini izliyordu. Aka, ilk haberini Mardin'den şöyle geçti:

SHP OLAYLARI İNCELİYOR

SHP grup toplantısında Mardin ve köylerindeki jandarma baskısına yönelik savların doğruluk derecesini araştırmak ve gözlemlerde bulunmak üzere görevlendirilen milletvekilleri Vecihi Ataklı ve Kenan Nehrozoğlu Mardin'e gelerek incelemelere başladılar. Baskı altında olduğu öne sürülen CHP eski milletvekillerinden Ahmet Türk'ü evinde ziyaret eden SHP milletvekillerine Türk'ün, "Kişisel bir şikâyetimi söylememe durumum uygun değil," dediği bildirildi.

Önceki akşam Mardin'e gelen SHP Şanlıurfa Milletvekili Vecihi Ataklı ve Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu, yanlarına SHP Mardin il yöneticilerini de alarak Ahmet Türk'ün yaşadığı Atlı köyünün yanı sıra Haramitepe, Gündoğdu ve Günbaki köylerini gezerek incelemelerde bulundular. SHP Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu, yaptığı incelemeler sonucu izlenimlerini şöyle aktardı:

"Mecliste söylediklerimin doğru olduğunu yerinde de gördüm. Çiftçilerin topraklarını ekmelerine 3 gün önce izin verilmişti, bizim köylüler üzerinde bir baskı görmemiz mümkün değil. Daha önce bu köylere giriş ve çıkış tahditliydi. Dün, giriş ve çıkışlara izin verildi."

Nehrozoğlu ziyaret ettikleri Ahmet Türk'ün evinin koruma altında olduğunu söyledi. Ataklı ise şu değerlendirmeyi yaptı:

"Mardin'deki baskılar ihbarcıların çalışmalarından kaynaklanıyor. Burada ihbarcılık bir meslek haline gelmiş. Bir görünüm vermek suretiyle, muarız olana karşı birtakım ihbarlarda

bulunarak bölgede huzursuzluk yaratılmasına neden olmaktadır. Aşiretler devletin yanında olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılmış bir görüntünün içine girmiş görünmektedir."

Ataklı, gezdiği köylerin çevresinde askeri birliklerin bulunduğunu ve köylere giriş çıkışların kontrol altında tutulduğunu belirterek, "Köylünün asıl tedirginliği, şu ya da bu sebepten dolayı aranmakta olan ve kendileriyle hiçbir ilgisi olmayan kişiler yüzünden tehdide tabi tutulmalarından olmaktadır," dedi. Ataklı, Türk'ün evinin jandarmalar tarafından boşaltıldığı yolundaki savların asılsız olduğunu, ancak askerlerin evinde devamlı nöbet tuttuğunu da sözlerine ekledi.

(*Cumhuriyet*, 28 Kasım 1986)

SHP milletvekilleri bölgeyi gezdikçe, ilginç olaylarla karşılaşıyorlardı. Nehrozoğlu ve Ataklı Mardin'in İdil ilçesinde 22 kişinin her gün toplu olarak gözaltına alındıklarını belirlemişlerdi. Abdurrahman Motor adlı kaçak teröristin teslimini isteyen jandarma tabur komutanı, Motor bulununcaya kadar her gün aynı uygulamayı sürdüreceğini açıklamıştı. Abdurrahman Motor'un karısı Hado ise jandarma tarafından gözaltına alınmış ancak, ilçe cezaevinde kadınlar koğuşu olmadığı için Belediye Başkanı Ebüzet Çevrim'in evinde "yed-i eminde" bulunduruluyordu. Sava göre jandarma komutanı 23 gün "toplu gözaltı"nı sürdürmüş, sonra da köylülere Abdurrahman Motor'u teslim etmezlerse ailesinin aşiret tarafından köyden uzaklaştırılmasını istemişti. Eğer köylüler bunu da yapmazlarsa "toplu gözaltı" cezası sürecekti.

Tanınan beş günlük sürenin dolması üzerine köylüler yeniden karakol bahçesine toplanmıştı. İçlerinde kimler yoktu ki; CHP eski İdil ilçe başkanı İzzettin Nergiz, ANAP ilçe yönetim kurulu üyesi Cemil Akman, çevre köylerin eski, yeni muhtarları... Gözaltında kalan yurttaşlar "başlarına gelen"i milletvekillerine şöyle anlatıyorlardı:

"Bizi jandarmaya şikâyet etmişler. Demişler ki, 'Bu adamlar teröristlerin nerede olduğunu biliyor, ama söylemiyor. Bu yüzden bizi sabahtan akşama kadar karakolun bahçesinde bekletiyorlar. Bekletilenler arasında 105 yaşındaki ihtiyarlar bile var. Soğukta donuyoruz. Bugün bırakırken, 'Yarın sabah burada olun,' dediler. Sabahtan akşama kadar ifademizi bile almadılar. 'Ya bu teröristin babasını köyden atarsınız ya da burada bekletilirsiniz,' diyorlar."

SHP milletvekilleri bunun üzerine İdil Kaymakamı Selahattin Aparı ile görüşerek duruma müdahalede bulunmasını istiyorlar. Kaymakam da böyle bir durumun varlığından ancak bir süre önce karakolun önünden geçerken haberdar olduğunu ve uyarısı üzerine jandarma komutanının uygulamaya son verdiğini söylüyordu.

"ATIN BUNLARI KÖYDEN"

Durumu öğrendikten sonra "kestirme" yoldan SHP'li milletvekilleriyle köye gidiyoruz. Bozuk da olsa kestirme yolun yararını ertesi gün güvenlik kuvvetlerinin, milletvekillerinin bozuk yoldan gideceğini düşünmedikleri için, diğer yolda saatlerce beklemelerinden anlıyoruz.

Köylüler, kapılarını sıkı sıkıya kapamış, köyde insan yaşadığı, ancak camlardan süzülen zayıf ışıklardan anlaşılıyor. Aradan inilerek bazı evlere muhtarın evi soruluyor. Önceleri perdelerin arkasından görülen karartılar birdenbire uzaklaşıyor ve evlerden çıt bile çıkmıyor.

Bazı evlerden ise gelenleri şaşırtan bir olayla karşılaşılıyor. 9 köyden gelen Hessien aşireti erkekleri, Ramazan Motor'un köyden atılması veya atılmaması konusunu görüşüyorlar. Jandarma komutanının "Yarın atacaksınız" dediği öne sürülüyor. Aşiretin yaşlıları o gün dokuz köyde bulunan aşiret üyelerine çağrı yaparak, toplanılmasını istemişler. Aşiret üyelerinin ve-

recekleri karar doğrultusunda ya Ramazan Motor'un eşyaları bir kamyona doldurularak gönderilecek ya da aşiretin ileri gelen 25 üyesi her gün jandarmanın bahçesinde bekleyecek...
Köyün gençlerinden birkaçı ellerindeki fenerlerle yolu aydınlatarak çamura bata çıka Ramazan Motor'un evine götürüyorlar bizi.
Bu kez içeri girdiğimizde yaşları 1 ile 70 arasında 20 kişinin sessiz bir şekilde oturduğu görülüyor.
70 yaşındaki Ramazan Motor, kucağına kaçak oğlu Abdurahman'ın 8 yaşındaki Beytullah ve 5 yaşındaki Medeni adlı iki erkek çocuğunu almış, anlatıyor:
Abdurrahman kaçtığında Medeni daha birkaç aylıkmış. 1981 yılında adı Türkiye-Irak boru hattının bombalanması olayına karışan oğlunu kendi eliyle jandarmaya teslim etmiş. Ancak Abdurrahman 13 gün sonra kaçmış ve o günden bu yana da kendisinden bir haber alınamıyor. Bu yüzden 21 kişilik ailesinin köyden atılmak istendiğini söylüyor. "Kimsemiz yok, hayvanımız, arpamız, buğdayımız var. Kış kıyamet gününde nereye gideriz? Devlet bana bir yer versin giderim. Şimdi bizi, 21 nüfusu ortada bırakmak istiyorlar. Abdurrahman bizi terk ettiyse ailesinin ne suçu var?"
İdil Kaymakamı Selahattin Aparı, köylülerin baskı ve gözaltına alınmalarıyla ilgili olarak, "Böyle bir olayın varlığını, ancak bir süre önce öğrendim. Olay doğrudur. Tesadüfen jandarma karakolunun önünden geçiyordum. Orada bekleyen vatandaşları gördüm. Neden bekletildiklerini sorduğumda, jandarma komutanının daveti üzerine getirildiklerini ve ne olduğunu, neden getirildiklerini bilemediklerini söylediler. Bütün bilgim bu kadardır," dedi.
Bölgede konuya ilişkin incelemelerde bulanan SHP Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu ile Şanlıurfa Milletvekili Vecihi Ataklı yaptıkları açıklamada şunları söylediler.
"Bu sakat uygulamanın ileride çok büyük sakıncalar doğuracağı ve yeni kan davalarının ayrı bir nedeni olacağı, bizler ve

partimizin yetkili organları tarafından bu yasa çıkmadan önce söylenmiş ve hükümet uyarılmıştı. Tüm yetkili ve sorumlu mevkide olanları bu içtenlikli kaygılarımız yönünden uyarıyoruz."

(*Cumhuriyet*, 3 Aralık 1986)

Olay bu kadarla da kalmıyordu. Üzerine gittikçe ilginç görüntüler çıkıyordu. Mehmet Aka bu kez de Motor ailesinden üç kişinin kaybolduğunu çıkarmıştı ortaya...

MOTOR AİLESİNDEN ÜÇ KİŞİ KAYIP

Kimsenin ağzını bıçak açmıyor İdil'de... Bir hafta öncesine oranla daha bir korku, daha bir sinmişlik var gözlerinde...
8 yaşındaki Beytullah ile 5 yaşındaki Medeni kaçan babalarından sonra, amcalarını, annelerini ve şimdi de dedelerini kaybettiler.
İdil'in Pınarbaşı köyüne bu ikinci gidişimiz. Yollar yine aynı yol, köy yine aynı köy... Fakat insanları biraz daha tedirgin. Kaçak Abdurrahman Motor'un babası Ramazan Motor'un nerede olduğunu sorduğumuz köylüler, yanıt vermekten çekiniyorlar. Oysa, herhalde Pınarbaşı köyü üzerinde uçan kuşların bile haberi vardır, Ramazan Motor'un iki gün önce 5 köylüsüyle birlikte gözleri bağlanarak götürüldüğünden...
Ramazan Motor'un evine gittiğimizde, bizi kapıda gören eşi ağlayarak yere atıyor kendisini. Ne yapacağımızı bilemez bir durumdayken, evin 15-16 yaşlarındaki en küçük oğlu, toprak evlerinin üst katına çıkarıyor bizi.
Motor ailesi yine toplanıyor çevremize, bu kez bir eksikle. 70 yaşındaki Ramazan Motor yok aralarında. Abdurrahman'ın iki oğlu Beytullah ve Medeni, anlamlı gözlerle bakıyorlar.
Ramazan Motor'un eşi giriyor söze: "Dün akşam geldiler, üstünde pijaması vardı. Çavuş, 'Gel, senle biraz konuşacağız,' dedi. O anladı başına geleceği, giyinmek istedi. Ama izin ver-

mediler. Üstündekilerle alıp götürdüler. 70 yaşındaki adamdan bilmem ne isterler? Hastadır zaten Şimdi her gece gelip evi basıyorlar. 'Ya Abdurrahman'ı teslim edersiniz ya da sizi rahat bırakmayız diyorlar..'"

Ramazan Motor ile birlikte daha önce saat 08.00-20.00 arasında ilçe jandarma komutanlığı bahçesinde soğukta bekletilen Hessien aşireti üyelerinden Abdo Aydın, Abdo Ertürk, Abdullah Padur, Abdullah Sönmezer ve İbrahim Şipar da gece yarısı evlerinden alındıktan sonra gözleri bağlanarak götürülmüşler. Ramazan'ın 20 yaşlarındaki kızı, bir köşeye çekilmiş, "Musa'yı (ağabeyi) iki ay önce aldılar. Bir daha da kendisinden haber alamadık. Şimdi de babamızı aldılar. Abdurrahman belki öldü, belki de Suriye'de yakalandı. Ya da İran-Irak savaşında esir düştü. Bizim suçumuz ne?" diyor ve ağlamaya devam ediyor.

İdil'e geliyoruz. Daha önce DYP'li Belediye Başkanı Ebüzet Cevrim'in evinde "yed-i emin" altında tutulduğunu öğrendiğimiz Ramazan Motor'un gelini, kaçak terörist Abdurrahman'ın eşi Hado (Hediye) ile konuşmak istediğimizi ilettiğimiz belediye başkanı, "Benim yanımda iki gün kaldıktan sonra alıp götürdüler. Şimdi nerede olduğunu bilmiyorum. Yalnız gazeteler yalan haberler yazdılar. Burada baskı da, işkence de yok. Ben iki senedir belediye başkanıyım, burada kimseye tek tokat vurulduğunu görmedim," şeklinde konuşuyor. Odada bulunanlara, "Siz gördünüz mü?" diye sorarak onaylatmak istiyor konuşmasını. Onlar da, "Görmemişiz," yanıtını veriyorlar.

Beytullah ile Medeni'nin annelerinin nerede olduğunu öğrenmek için gittiğimiz İdil Kaymakamı Selahattin Aparı ise şunları söylüyor.

"Bu uygulamalar sıkıyönetim kapsamına girmektedir. Ben ne söylersem aleyhime oluyor. Bizim bu konuda konuşma yetkimiz de yok."

(*Cumhuriyet*, 7 Aralık 1986)

Mardin'den bir telefon geldi. Polis, Mehmet Aka'yı arıyordu. *Cumhuriyet*'in eski muhabirlerinden birini polis aracına alıp, "Bize Mehmet Aka'yı bulacaksın," demişler. Adam nerede olduğunu bilmiyor. Bir süre sonra polis serbest bırakmış. Acaba neden arıyorlardı Aka'yı? Ya da Emniyet Müdürünün böyle bir olaydan haberi var mıydı? Mardin Valisi, Emniyet Müdürü telefonlarla arandı. Böyle bir şey yoktu. O zaman başka güçler girmişti devreye. Aka'yı hemen bulup, durum bildirilmeliydi. Kısa bir süre sonra telefon çaldı. Arayan Mehmet Aka'ydı. Telefondaki sesi heyecandan titriyordu, İdil'den Midyat'a geçmişti. Çünkü elinde çok önemli bir haberi vardı. Polisin kendisini aradığından habersiz olan Aka, "Hado Gelin'i buldum. Serbest bırakmışlar, ama kocası Abdurrahman Motor'un ailesinin oturduğu eve gitmesini yasaklamışlar. Hado Gelin de zorunlu olarak baba evine gitmiş. Çocuklar babalarının evinde, Hado Gelin çocuklarının yanında değil," diye anlatıyordu. "Haberlerini geç, Mardin'e uğramadan hemen Adana'ya dön, çünkü polis, hem de üst makamlardan habersiz seni arıyor. Artık o bölgede dolaşman bir süre sağlığa zararlı," dedim. Aka'nın, Midyat'tan polisin soluğunu ensesinde duyarak geçtiği haberler Güneydoğu'ya özgü uygulamaların ana çizgilerini çıkarıyordu ortaya:

İDİL'DE BURUK SEVİNÇ

Hessien aşireti üyeleri, en çok milletvekillerinin durumlarını gazetelere yansıttığını, ancak bundan sonra bir daha arayıp sormadıklarını söyleyerek, "Geldiler de ne oldu? Vallah baskılar daha da arttı. Bize gazetelerde çıktığı için kızdılar. Ramazan Motor ile birlikte 5 köylümüzü daha alıp götürdüler. Kendileri de bir daha gelip, ne oldu, ne bitti diye sormadılar," diyorlar.

Motor ailesini eskiye oranla biraz daha iyi bulduk bu gidişimizde. Çünkü gelinleri Hado, kendi evlerinde kalmasına izin verilmese de, 20 günden fazla İdil Belediye Başkanı Ebuzet Çevrim'in evinde "yedi-i emin" altında tutulduktan sonra bırakıldı. Şimdi babası Musa Çatak'ın Oymak köyündeki evinde kalıyor, çocukları Medeni ve Beytullah'tan ayrı...
Abdurrahman'ın kardeşi Musa ise 2,5 ay gözaltında tutulduktan sonra önceki gün bırakıldı. Ancak dün sabah jandarma komutanının daveti üzerine tekrar ayrıldı köyden. Motor ailesi, Musa'yı kısa zamanda bir kez daha görebileceklerini sanmıyor, ancak bir gün bile olsa yüzünü görebilmiş olmaktan memnunlar. Birkaç gün yaşayabilen bebek, babasının yüzünü göremeden ölmüş. Musa çocuğunun mezarına giderek dua etmiş bir günlük özgürlüğünde.

HADO GELİN'E EVE GİTME YASAĞI

Hado Motor, bırakıldığı gün Pınarbaşı köyüne gelerek çocukları 8 yaşındaki Beytullah ve 5 yaşındaki Medeni'yi görüp, özlem giderdikten sonra köyünden ayrıldı ve babasının evine gitti.
Motor ailesinin Pınarbaşı'ndaki evine gittiğimizde, Hado'nun serbest bırakıldığını, ancak 'babasının hasta olması' nedeniyle Oymak köyüne gittiğini söylediler.
Oymak köyüne giderek Hado'nun babası Musa Çatak'ın evini bulduk. Kardeşleri hemen Hado'yu çağırdılar. Biraz sonra göründü Hado. Korkuyla karışık bir heyecan içinde, elleri titriyordu. Bunun nedenini sorduğumuzda, bizi, belirli sürelerle köye gelerek araştırmalar yapan, sonra giden, sivil giyimli ve yörenin dilini de iyi bilen bazı kişilere benzettiğinden korktuğunu söylüyorlar. Hado ile söyleşiyoruz.
"Bize Abdurrahman'ın kaçışından sonraki olayların gelişimini anlatır mısın?"

HADO: "O kaçtıktan sonra bizi de, köylüyü de zorlamaya başladılar. 'Siz nerede olduğunu bildiğiniz halde söylemiyorsunuz. Köye gelip gittiği halde saklıyorsunuz,' dediler. Bazı akrabalarımızı, köylülerimizi alıp götürdüler. Nezarette tuttular, ama bizim elimizden gelen bir şey olmadı."

"Seni nasıl götürdüler?"

HADO: "Eve geldiler. Beni alıp komutanlığa götürdüler. Abdurrahman ile ilgili sorular sordular. 'Neden teslim etmiyorsun?' dediler. Ben, 'Nerede olduğunu bilmiyorum,' dedim. 'Belki ölmüştür şimdiye kadar, kaçmıştır, gitmiştir. Daha da kendisinden haber alamadık,' dedim. 'Yalan söylüyorsun,' dediler. Sonra beni alıp belediye başkanının evine bıraktılar, 20 gün onun evinde tuttuktan sonra da bıraktılar."

Hado'ya Pınarbaşı'ndaki evine ne zaman gideceğini soruyoruz. Başını, "bilmiyorum" anlamında sallıyor. Çevremizdeki yakınları Hado'nun babasının evinde kalması koşulu ile salıverildiğini anlatıyorlar. Kendi evine ancak, daha sonra izinle gidebilecekmiş.

Oradan ayrılırken Hado son olarak, "Köye hiç gelmedi, ama gelse bile ben nasıl yakalayayım onu. O erkektir, çok kuvvetlidir. Bense güçsüz bir kadınım. Koca erkeği nasıl yakalayıp, teslim ederim?" diyor.

(*Cumhuriyet*, 13 Aralık 1986)

Bütün bu uygulamalardan Güneydoğu halkı yakınıyor. Olaylar belgelerle ortaya çıkıyor, milletvekilleri incelemeler yapıyor, tüm yaşamsal tehlikelere karşın köylüler olayları çekinerek de olsa anlatıyor, ancak kimse "Evet olmuştur, bir binbaşı da görevini kötüye kullanıp köylülere eziyet etmiştir" ya da "Olayların akışı sonucu halk mağdur olmuştur" diye bir açıklamaya yanaşmıyor. Bütün savlara ve kanıtlara karşın "inkârcı" bir tavır takınılıyor.

Cumhuriyet'te yer alan haberler üzerine 26 Aralık 1986'da Genelkurmay Başkanlığı bir "açıklama" yapıyordu:

AÇIKLAMA
T.C.
Genelkurmay Başkanlığı
ANKARA

Gensek: 3050-280-86/Başhalk (783) Aralık 1986
Konu: 30 Kasım - 12 Aralık 1986 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesinde yer alan Abdurrahman Motor ile ilgili haberlere ilişkin inceleme sonucu.
Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne

30 Kasım - 12 Aralık 1986 tarihleri arasında gazetenizde yer alan ve Mardin ili İdil ilçesine bağlı Pınarbaşı köyü nüfusuna kayıtlı, çeşitli haber ve yorumlar üzerine, Genelkurmay Başkanlığı tarafından oluşturulan bir heyet marifetiyle yerinde yapılan inceleme sonucunda varılan gerçek durum, kamuoyuna açıklanmak üzere ek'te gönderilmiştir. Rica ederim.

Güven Ergenç
Tuğgeneral
Genel Sekreter
(İmza)

Ek—A (İnceleme sonucu)
30 Kasım - 12 Aralık 1986 tarihleri arasında gazetenizde yer alan ve Mardin İdil ilçesine bağlı Pınarbaşı köyü nüfusuna kayıtlı, çeşitli suçlardan aranan Abdurrahman Motor ile ilişkili çeşitli haber ve yorumlar üzerine 7. Kolordu ve Sıkıyönetim K.lığına yaptırılan tahkikata ilaveten 1402 sayılı yasanın verdiği yetkilere istinaden Genelkurmay Değerlendirme ve Denetleme Başkanı Hv. Orgeneral Safter Necioğlu başkanlığında Genelkurmay Adli Müşaviri Ve 7. Kolordu İstihbarat Başkanlı-

ğından oluşan bir Genelkurmay Heyeti marifeti ile gazetenizde yer alan iddiaların yerinde incelenmesi cihetine gidilmiştir.

Neşredilmiş haberlerin bölgedeki sıkıyönetim icraatını keyfilik, adaletsizlik ve mezalime yönelik bir görünüme sokma meyli taşıması sebebiyle inceleme sonucunda varılan gerçek durum kamuoyuna açıklanmak üzere aşağıya çıkarılmıştır.

1-Mardin-İdil ilçesi Pınarbaşı köyü nüfusuna kayıtlı Ramazan oğlu 1955 doğumlu, PKK İdil-Cizre bölge sorumlusu Abdurrahman Motor (Kod adı Salih):

a) Yasadışı örgüt kurmak,
b) Toplu silah kaçakçılığı,
c) Türk-İran petrol boru hattına sabotaj,
d) İdil'de Şükrü Tutuş'un özel otosuna bombalı saldırı,
e) Cizre'de bir polis otosunun silahla taranarak bir polisin şehit edilmesi ve bir polisin de yaralanması,
f) Cizre'de tabur komutanının aracının taranması suçlarından sanık ve 1982 yılından beri gıyabi tutuklu olarak aranmaktadır.

2- Sıkıyönetim Güvenlik Kuvvetlerince elde edilen istihbarat sonucu: adı geçen terörist ve grubunun İdil ilçesinde dolaştıkları, bölge halkından ve özellikle "Hessien Aşireti"nden yardım ve destek gördükleri, zaman zaman kendi köyleri olan Pınarbaşı köyüne geldikleri ve yörede barındıkları saptanmıştır.

3- Bu arada, teröristin imam nikâhlı eşi Hado'nun Abdurrahman Motor'dan iki değil üç çocuğunun bulunduğu, en küçük çocuğunun dokuz aylık olduğu şeklinde duyumlar alınmıştır. Bunun üzerine ilçe J. Bölük Komutam Yzb. Kemal Öztürk verilen emirler doğrultusunda eşi ile irtibat kurmaya çalışmıştır. Gizlenmesi nedeni ile Hado bulunamamıştır. Hado'nun hamileliğinin veya yeni doğum yaptığının güvenlik kuvvetlerince bilinmesi halinde, Abdurrahman Motor'un köye gelip gittiği-

nin ortaya çıkacağı endişesi ile Hado'nun gözlenmesine ailesi ve köylüler tarafından özel önem verildiği saptanmıştır.

4-Diğer taraftan, Abdurrahman Motor ve yandaşlarına yardım ve yataklık yaptıkları hakkında kuvvetli belirtiler bulunan toplam 18 kişi kadar olan teröristin yakınları ve bazı köy muhtarları, 8 Kasım 1986 gününden itibaren peyderpey karakola çağrılmış ve ifadelerine müracaat edilmiştir. Bu 18 kişi ile görüşülüp, sadece aranan kişinin yakalanmasına yardımcı olunması bakımından telkinde bulunulduğu, beyanlar arasındaki çelişkilerin giderilmesi bakımından yüzleştirilmeleri nedeni ile 13 gün kadar bu işleme devam edildiği, ancak bu süre içinde nezaret veya gözetim altında tutulmadıkları, bilakis bu sürede namaz, yemek, tuvalet ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması için şehre gitmelerine, gece şehirde kalmalarına müsaade edildiği ve kendilerine hiçbir baskı yapılmadığı saptanmıştır.

5-Bu ifade tesbiti ve yüzleştirmeler sırasında teröristin eşi Hado'nun Pınarbaşı köyünde olduğu ve buraya saklandığı belirlenmiştir. Bunun üzerine, 22 Kasım 1986 günü Pınarbaşı köyüne gidilerek Hado, kocasının halası Nafia Ayman'ın evinde bulunmuş ve ifadesi için karakola getirilmiştir. İddia edildiği gibi Hado, İdil Belediye Başkanı'na nezaret veya gözetim altında tutulmadığı ifadesinin alınmasından sonra vaktin de gecikmiş olması nedeni ile kendi isteği ile akrabası olan Belediye Başkanı'nın evine gittiği ve ifadesine başvurulması sırasında hamile olup olmadığının tesbiti için doktora sevkinin ve muayenesinin söz konusu olmadığı belirlenmiştir.

6-Teröristin babası Ramazan Motor, 5 Aralık 1986 tarihinde oğlu ile birlikte diğer teröristlere de yardım ve yataklık ettiği gerekçesi ile gözetim altına alınmış olduğu bizzat kendi beyanı ile saptanmıştır. Adı geçenin yaşı 70 olmayıp 56'dır. Aynı nedenlerle gözaltına alınan Abdurrahman Motor'un kardeşi Musa Motor'un iddia edildiği gibi 2,5 ay değil, 24 Kasım 1986

ile 8 Aralık 1986 tarihleri arasında sadece bir defa 15 gün süre ile gözetim altında bulundurulduğu, amcası Naif Aydın'ın ise, gözaltına alınmadığı Mardin Sıkıyönetim komutan Yardımcılığının resmi kayıtlarının tetkikinden anlaşılmıştır.

7-Ramazan Motor ve ailesinin Pınarbaşı köyünden çıkarılması için jandarmaca, köylülere baskı yapıldığı iddiasının doğru olmadığı dinlenen tüm köy muhtarlarının birbirlerini tamamlayan beyanları ile sabit olmuştur. Kaldı ki böyle bir işleme de gerek olmadığı, zira Sıkıyönetim Komutanının herhangi bir kişiyi 1402 sayılı kanuna dayalı olarak bölge dışına çıkarma yetkisine sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

8- İdil ilçe J. Bölük komutanının baskısı sonucu dokuz köyün ileri gelenlerinin "Motor Ailesi"ni köyden atmak için Pınarbaşı köyünde toplantı yaptıkları iddiasına gelince, o tarihlerde Pınarbaşı köyü muhtarı Ali Yağmur'un ağabeysinin ölümü nedeni ile, iki köyden toplam yedi kişinin taziye için Ali Yağmur'un evine geldikleri, muhtar Ali Yağmur ile taziyede bulunan kişilerin beyanlarından anlaşılmıştır.

9- Gazetecilere açıklama yaptıklarından dolayı köylülere İdil ilçe J. Bölük Komutanı tarafından "Eğer onların geleceğini bilseydim köyü kuşatırdım" şeklinde bir söz söylediğine dair tek bir delil veya emareye rastlanılmamıştır.

10- Gazetelerde İdil Kaymakamına atfen verilen bilgilerin gerçek dışı olduğu kaymakamın kendi beyanından anlaşılmıştır.

Bilgi edinilmesini rica ederim."

III. / İŞKENCENİN TANIMI

Yemeğimiz bitmişti. Bizi ağırlayan binbaşı, kahvelerimizi nasıl içeceğimizi sordu. Şimdi "maç" başlıyordu. Binbaşıdan önce ben sormalıydım. Binbaşı sigarasını yakarken "başlama vuruşu"nu yaptım:

"Ne şans değil mi binbaşım? Son birkaç aydır, Güneydoğu'da izlediğimiz olaylarda hep sizinle karşı karşıya geliyoruz. Rastlantının da bu kadarı olmaz. Herhalde bir düşmanınız var sizin."

Şöyle bir düşündü. Biraz aradan sonra dudaklarının bir yanına çeyrek bir gülümseme kondu. Sigarasından bir nefes aldı, kendinden emin konuşmaya başladı:

"Ben 1978'den bu yana görev yapıyorum bu bölgede. Hep eşkıya ile uğraştım. Bu Nehrozoğlu PKK'cı mıdır, nedir, o da benimle uğraşıyor."

"Olur mu hiç" diye karşı çıkıp, milletvekili olmasının gereklerini yerine getirdiğini anlattık. Daha doğrusu anlatmaya çalıştık. Ancak pek ikna olacak gibi değildi. Bütün yaptıklarını inançla savunuyordu binbaşı. "Hepsini vatanım için yaptım" diyor ve söylediğine de içten bir dürüstlükle inanıyordu. Bu yanıyla iyi yetişmiş bir askerdi. Yaptıklarını savunurken ne kadar içtense, bazı şeyleri anlamamakta da o kadar içtendi...

Tartışma uzadıkça uzuyor, bizim de "konuk"luğumuz artıyordu. Sonunda tartışmanın en can alıcı sorusunu sordu binbaşı:

"E, bakalım şimdi siz ne yazacaksınız gittiğiniz bu köyle ilgili..."

Yanıtını daha önceden hazırlamıştım:

"Ne gördüysek onu yazacağım, ne duyduysak onu anlatacağım... Köylülerden bazıları çırılçıplak soyulduklarını, gözlerinin bağlandığını, sabaha kadar karakolda dövüldüklerini öne sürüyorlar. Ellerinde doktor raporu da var. Köylülerin işkence gördüklerini yazacağım. Bu konudaki iddialara yer vereceğiz. Sizin de söyleyeceğiniz bir şey varsa, onu da yazarız..."

Şöyle bir durdu. Sonra, "Ben askerim," dedi, "açıklama yapamam. Ama köylülerin işkence gördüklerini de nereden çıkartıyorsunuz?"

"Şimdi binbaşım, köylüleri dövdünüz ya da dövdürdünüz mü?"

"Hayır canım, nereden çıkartıyorsunuz? En fazla, çok sinirlendiğim için bir tokat atmışımdır."

"Siz bu köylülerin gözlerini bağladınız mı?"

"Evet bağladım."

"Neden?"

"Götürdüğümüz karakolda bazı evraklar vardı, onları görmesinler diye..."

"Bakın, Türkiye'nin de altına imza attığı uluslararası sözleşmeler var. Bu sözleşmelere göre, bir kişinin gözlerini bile bağlamak ona işkence yapmaktır. Bu kadar geniş işkence tanımı."

Ayağa fırladı yeniden. "O zaman," dedi, "onlar da bana işkence yapıyorlar. Söylemiyorlar hiçbir şeyi. Mideme ağrılar girdi bu yüzden. Hem eşkıyaya yardım yapıyorlar, hem söylemiyorlar."

İşin ucu yine kaçmıştı.

Artık konuşacak bir şey kalmadığı için gitmek istediğimizi söyledim. "Bir dakika" diye durdurdu bizi. Köye yapılan baskının nedenine ilişkin olarak adının yazılmaması koşuluyla gazetede, "askeri yetkililerden alınan bilgi" olarak bazı şeyler söyleyecekmiş. Not defterini açtım. Binbaşı yazdırmaya başladı:

"Köyde şüphelendiğimiz üç kişi var. Bunlardan biri muhtar, diğeri HT, üçüncüsü de İ. adlı bir kişi. Kendi tespitlerim, bu köyden teröristlerin ilişkisi olsa olsa, bu adamlarla olabileceğini gösteriyordu. Bunlarla kontak kurmak için HT'nin kardeşi ST'ye para da verdik. Ancak şahıs parayı yediği halde bize bilgi vermedi. Olayın üzerine yattı. O köye öncelik verilmesinin nedeni işte bu üç şahıs içindir.

Köylülerin adlarını binbaşı açıkça söylüyordu, ama ben sadece baş harflerini yazmakla yetindim. Çünkü olayda bir

tezgâh kokusu almıştım. Binbaşı, bir yerlere, birilerini hedef gösteriyor gibi gelmişti bana.

Köylülerin anlattıkları doğru muydu, değil miydi? Biraz abartma olsa da köylülerin doğruyu söylediklerini binbaşıyı görünce inandım. Son bir şey söylemeliydim. Karakol haline getirilmiş fabrikanın bahçesine inince binbaşıya döndüm:

"Rastlantının biri, bu bölgede yazmaya kalktığımız olaylarda, işin arkasından sürekli olarak sizin çıkmanız. Ama daha ilginç olan bir rastlantı daha var."

Meraklanmıştı. "Nedir o" diye sordu. Sözcüklerin üzerine basa basa anlatmaya başladım:

"Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu bundan tam altı ay önce 26 Ekim 1986'da yaptığınız bir operasyon sırasında eski CHP milletvekillerinden Ahmet Türk'e, "Seni çırılçıplak soyup köy köy gezdiririm," dediğinizi, Türk'ün de, "Sen devletsin yapabilirsin," karşılığını vermesi üzerine sizin, "Aytekin olarak yapacağım," diye bağırdığınızı öne sürmüştü. Şimdi de bu olaydan altı ay sonra köylüler karakolda çırılçıplak soyulduklarını öne sürüyorlar. Ne rastlantı değil mi?"

Karanlıkta yüzünü göremiyordum. Sesi mekanikti:

"İftira bunlar, iftira..."

"Ama yine de ne rastlantı değil mi?.."

Bizi dış kapıya değin uğurladı. Bahçeyi aydınlatan projektör yüzüne vurunca kafasından "Acaba ne yazacak" sorusunun geçtiği, gözlerinden okunuyordu. Binbaşıyı fazla merakta bırakmamalıydık.

MARDİN'DE TOPLU DAYAK

Kendilerine "toplu işkence" yapıldığı iddiasıyla SHP Genel Başkanı İnönü'ye başvuran Mardin'in Gercüş ilçesine bağlı Güzelöz köyü halkı, içlerinden 12 kişinin jandarma karakolunda elleri ve gözleri bağlanarak çırılçıplak dövüldüğünü,

daha sonra köy okulunun bahçesinde toplanan tüm erkeklerin sıra dayağından geçirildiğini, bir köylünün çırılçıplak soyularak kadınlara teşhir edildiğini öne sürdüler.
Gercüş Cumhuriyet Savcılığı ise hazırlık soruşturmasının gizli yürütüldüğünü belirterek, Midyat Savcılığınca kendilerine iletilen doktor raporlarıyla ilgili bir açıklama yapmadı.
SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün talimatı üzerine Hüseyin Avni Güler ve Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu işkence savlarını köylülerden dinlediler. Midyat Sağlık Ocağı tabipleri Ayhan Özşahin ve Mustafa Aydın yaptıkları muayene sonucu sekiz köylüye de, olaydan 11 gün geçmesine karşın dört ile on gün arasında rapor verdi.
Geçen ay SHP'nin Siirt'te yaptığı bölge toplantısından sonra Batman'a uğrayan İnönü'ye bir yurttaşın verdiği kâğıtta Mardin'in Gercüş ilçesi Güzelöz köyünde köylülere işkence yapıldığı ve işkence olayının çevre köylere yaygınlaştırıldığı bildiriliyordu. Milletvekilleri Nehrozoğlu ve Güler ile SHP Midyat ilçe Başkanı Muzaffer Arıkan'dan oluşan SHP heyeti İnönü'nün verdiği talimat üzerine olay yerine giderek incelemelere başladılar.
Güzelöz köylüleri SHP milletvekillerine olayı şöyle anlattı:
"9 Nisan Perşembe günü saat 15.00-16.00 dolayında köyümüze gelen jandarmalar tüm erkekleri köydeki okulun bahçesinde topladılar. Daha sonra içimizden 12 kişiyi alarak Ulaş'taki jandarma merkezine götürdüler. Buraya gidenler gece saat 03.00'e kadar çırılçıplak soyularak dövüldüler. Daha sonra gece serbest bırakıldılar. Götürülenlerin gözleri ve elleri bağlandı. Köylülerin yanı sıra iki de köy öğretmenine aynı muamele yapıldı. Daha sonra köylüler serbest bırakıldı. 12 kişinin yanı sıra bir ihtiyar heyeti azası ile muhtar da karakolda dayak yiyenler arasındaydı."
Köylülerin SHP milletvekillerine anlattıklarına göre, karakolda dayak yiyenlerin serbest bırakılmasından sonra 500 kadar jandarma, köyü basarak aile reisi erkekler dışında tüm köy

halkını okul bahçesinde toplayarak köydeki tüm evleri aradı. Aramada bir şey bulunmadığı bildirildi. Güzelöz köylüleri olayın gelişimini daha sonra şöyle aktardılar:

"Evlerde herhangi bir şey bulunmayınca kadınları evlerine gönderdiler. Bizi de teker teker okulun içine alarak dövmeye başladılar. O gün okulda ders yapılmadı ve biz de cuma namazına gidemedik. Sabah başlayan bu dayak saat 15.00'e kadar sürdü. Bu arada içimizden birini çırılçıplak soyarak okulun penceresine çıkarttılar ve tüm kadınlara gösterdiler. Köyümüzdeki dört çocuğa da eşkıyanın ne zaman geldiğini, hangi yöne gittiği sorarak manyetolu bir cihazla elektrik verdiler. Ağızlarından verdikleri bu elektrik sonucu çocuklarımızda kanama görüldü. Batman'a götürerek tedavi ettirdik."

9 ve 10 Nisan tarihleri arasında meydana geldiği bildirilen olayla ilgili olarak SHP milletvekillerin girişimi sonucu, ancak 11 gün sonra Midyat Savcılığı aracılığıyla doktora sevk edilen köylülerden altısına vücutlarındaki yara ve berelere ilişkin olarak sağlık ocağı doktorları Ayhan Özşahin ve Mustafa Aydın'ın verdikleri raporlar şöyle:

Süleyman Kaplan: Dört gün iş ve gücüne mani, yedi günde iyileşir.

Muhittin Çetin: Dört gün iş ve gücüne mani, sekiz günde iyileşir.

Hasan Tacar: Beş gün iş ve gücüne mani, on günde iyileşir.

Esat Çelik: Dört gün iş ve gücüne mani.

Salih Biçer: Beş gün iş ve gücüne mani, on günde iyileşir.

Midyat Savcısı Ahmet Birsen konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada başvuru üzerine köylüleri doktora sevk ettiklerini belirterek, "Olay Gercüş'le ilgili olduğu için doktorların düzenledikleri raporları Gercüş Savcılığı'na gönderdik," dedi.

İşkence savlarını izlemek üzere Güzelöz köyüne giden SHP Mardin Milletvekili Nehrozoğlu konuyla ilgili olarak *Cumhuriyet*'in sorularını yanıtlarken, Genel Başkan İnönü'nün talimatı üzerine köye gittiklerini belirterek şunları söyledi:

"Halk çok tedirgin ve hemen hemen hiç konuşmak istemiyordu. Çekinmemeleri gerektiğini anlattık kendilerine. Oturma şekillerinden bile işkence belliydi. Daha doğrusu oturamıyorlar, yan yatıyorlardı. Nedenini bilmedikleri bir olaydan dolayı bütün köy dayaktan geçirilmişti. Dokuz yaşında bir ilkokul öğrencisi ile geçen yıl ilkokuldan mezun olan dört çocuğa da işkence yapılmıştı. Bunu kimin yaptığını araştırınca bütün devlet terörünün baş sorumlusu olarak görünen Aytekin İçmez adında bir binbaşı çıktı yeniden karşımıza."

Birkaç ay önce Derik ve İdil'de meydana gelen olaylarda da aynı binbaşının görevli olduğunu söyleyen Nehrozoğlu, şu görüşleri dile getirdi:

"Yöre halkına, 'Siz bizden değilsiniz. Ayrı bir millettensiniz,' diye feci şekilde günlerce bu binbaşı tarafından dayak atıldığını tespit ettik. Bunları doktor raporuyla da belirledik. Olayın üzerinde duruyoruz. Parti olarak gereken işlemler yapılacaktır. Peşin hükümlü olarak yöre halkını kendi milletinden saymayan bu kişinin hangi milletten olduğunu araştıracağız. Devamlı olarak 'işkence yok' diyen İçişleri Bakanı'ndan bu kişinin cesaret aldığı apaçık ortadadır."

(*Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1987)

'KORUCU İSTEMEDİĞİMİZ İÇİN GICIK OLUYORLAR'

Mardin'deki "toplu dayak" olayının nedenine ilişkin olarak Güzelöz köylüleri, "Biz köy olarak korucu almadık. Bu nedenle bizden gıcık alan çevre köyler, hakkımızda asılsız ihbarlar yapıyorlar" derken, yörede bulunan askeri görevliler, köyün aranması ve bazı kişilerin sorgulanmasının nedenini, "Köye gelen PKK'cıları ihbar etmek için bizden para alan bir kişi üzerine yattı, haber vermedi. Güzelöz köyüne bu nedenle öncelik verdik" diye açıkladılar.

Köyde inceleme yapan SHP heyetinde bulunan Midyat ilçe Başkanı Muzaffer Arıkan, Güzelöz köyünde meydana gelen olaya benzer gelişmelerin Gercüş'ün birkaç köyünde daha gerçekleştiğini söyledi. SHP örgütünün yaptığı çalışmalara göre, Gercüş'e bağlı Yassıca (Ermun), Çukuryurt (Binkelp), Sargın (Pepar), Yakutlu (Hermis) köylerinde yaşayanlardan da "şüphe üzerine dayak atılması ve gözaltına alma" gibi olayların belirlendiği öğrenildi.

Yediği dayaktan 11 gün sonra Midyat Sağlık Ocağı'ndan "Dört gün iş ve gücüne mani, yedi günde iyileşir" raporu alan Güzelöz köyü ihtiyar heyeti üyesi Hasan Tacar, 9 nisanda başlayan ve 10 nisana kadar süren "toplu dayak" olayını şöyle anlattı:

"Gündüz saat 15.00 - 16.00'da askerler geldi. Dediler ki, 'Herkes okulun bahçesinde toplansın.' Biz de toplandık. Askerlerin başında bir asteğmen vardı, 'Sizden birkaç tane ceviz seçeceğiz,' dedi. Biz de, 'Komutan, bu seçtiklerini ne yapacaksın?' diye sorduk. Dedi ki, 'Bunlara bir ev vereceğim.' Köyümüzden 12 kişiyi Ulaş köyündeki sağlık ocağına kurulan karakola götürdüler. Biz de bu olay üzerine muhtarımız Musa Kaya ile birlikte Ulaş'a gittik. Komutan bana da tokat attı. Sonra da gece 03.00'e kadar dövdüler. Bir minibüs getirmişler. Dayak bitince bize, 'Haydi gidin,' dediler."

Ulaş'a götürülen 12 kişiden biri olan İskender Uslu ise olayı, "Ellerimi ve gözlerimi bağladılar. Odada adam başına en az beş-on asker düşüyordu. Ortaya alıp sürekli dövdüler. Neden oldu anlamadım. Zerre kadar sabıkamız yoktur. Olaylara karıştığı için aranan bir kişi bile yoktur köyümüzde. Bu dayaktan sonra çok kişi köyden çıktı. Biz de Batman'a kaçmıştık, yeni geldik. 7 gün Batman'da kaldık. Biz bugüne kadar hayatımızda böyle rezillik görmedik," diye anlatırken, Hasan Tacar da, köyün aranmasından sonra ilkokulun bahçesinde ikinci kez dayak yediğini ve görevli binbaşının, "Bırakın gitsinler," dedikten sonra evine değin yürüyemediğini, yolda bayıldık-

larını ve askerlerin kendisini Gercüş'e hastaneye kaldırdığını söyledi.

"Toplu dayağın" nedenine ilişkin soruları Güzelöz köylüleri, "Döverken bize, 'Eşkıyaya yemek vermişsin,' diyorlar. Biz diyoruz ki, 'Yok vermedik.' Diyorlar ki, 'Veriyorsunuz,' ve sonra başka bir şey demeden dövüyorlar. Bizim korucumuz yoktur. Bunun için bizden gıcık alıp ihbar etmiş olabilirler. Bazı köyler, 'Biz silah aldık devletten, bunlar neden almamışlar?' diye bizden gıcık alıyorlar" tümceleriyle yanıtladılar.

Hüseyin Çetin'in "toplu dayak" olayına ilişkin iddiası da, kendisinin köy kadınlarına çırılçıplak gösterildiği yolunda. Çetin olayı şöyle anlattı:

"Günlerden cuma olmuştu. Bizi namaza da bırakmadılar. Okulda da ders yapılmadı. Sabahtan saat 15.00'e kadar bize dayak attılar. Hayatımızda böyle işkence görmedik. Bir dakika bile dayaksız bırakmadılar. Karakolda beni çırılçıplak ettiler kadınlar baksın diye. Gözlerimiz bağlıydı. 'Rica ederim, beni çıplak etmeyin,' dedim. 'Bana vurun ama çıplak etmeyin,' diye rica ettim."

Kendilerine manyetolu bir aygıtla elektrik verildiğini öne süren üç çocuktan biri olan Bilal Kaya ise, "toplu dayak" olayına ilişkin izlenimlerini, "Ben dağlarda çobanlık yapıyorum. Geçen yıl ilkokulu bitirdim. Bana dağlarda eşkıyayı görüp görmediğimi soruyorlardı. Ben de görmediğimi söylüyordum. Verilen cereyan nedeniyle ağzımdan kan geldi. Ben de Batman'a amcamın yanına giderek orada tedavi oldum," diye dile getirdi.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün talimatı üzerine Mardin Milletvekili Kenan Nehrozoğlu ve İstanbul Milletvekili Hüseyin Avni Güler ile birlikte Güzelöz köyünde inceleme yapan SHP Midyat İlçe Başkanı Muzaffer Arıkan, "Birkaç köyde daha bu tür olayların olduğunu saptadık. Bütün halkı devlet düşmanı gibi görmek yanlıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına karşı girişilen saldırılara sonuna kadar karşıyız. Kim yaparsa

yapsın, bu olayları takip edeceğiz. Bölgede görevli binbaşıya da söyledik, bütün halkı devlet düşmanı gibi görmek yanlıştır."

(*Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1987)

EŞKIYAYA VERECEK YEMEK Mİ VAR?

Merkezinde tarihi bir yapının yıkıntısı duran Mardin'in Gercüş gibi küçük bir ilçesinden yola çıkarken bile, Güzelöz köyü çok uzak geliyor insana. Bir yanda PKK'lıları sakladıkları gerekçesiyle "toplu dayak", diğer yanda olanaksızlıklar içinde bir yaşam, daha doğrusu ikisi de yan yana. Güzelöz köyünün yolu uzunluk ölçüsüyle 45 kilometre. Zaman ölçüsüyle de iki buçuk saat...

Toprak yüzeyi büyük araçların tekerlek izleriyle aşınmış. Yola girenlerin ilk durağı Ulaş köyü. Güzelöz'e uzanan girintili çıkıntılı yolda askerler kimlik kontrolü yapıyor. Gazeteci olduğumuz öğrenilince bir süre Ulaş Sağlık Ocağı'na kurulan Merkez Karakolu'na "konuk" ediliyoruz. Sağlık ocağının hemen üzerindeki anaokuluna ise köyün ilkokulu taşınmış. Yandaki ilkokul binası 1972 yılında yapılmış, ama duvarlarında giderek büyüyen çatlaklardan dolayı "oturulamaz" raporu var. Karakolda çaylarımızı içtikten sonra dönüşte, Gercüş'teki binbaşıyı görmemiz koşuluyla yeniden çıkıyoruz yola.

Dağlık arazideki toprak yolda bir süre gittikten sonra, karşıda Güzelöz köyü görünüyor. Ancak aracımızın daha fazla gitmesi olanaksız. Dört tekerleği de yoldaki çukurların içine girmeden havada kalıyor. Birkaç kilometrelik yolu yürüyoruz. Karşımıza ilk çıkan, köyün ilkokulu. Anlatılanlara göre, bu okulun bahçesine toplanmış köylüler.

Güzelöz köyüne TEK'ten elektrik bağlanacakmış. Bunun için köy muhtarı Musa Kaya, para yatırmaya gitmiş Mardin'e. Ancak biz her olasılığa karşı muhtarın evine giriyoruz. Geliş nedenini anlatınca bir anda tüm köy toplanıyor, muhtarın evindeki bol döşekli, geniş odaya.

Odada 50'ye yakın Güzelözlü erkek vardı. Hemen hepsi teker teker anlattı nasıl dayak yediğini. İskender Uslu, Hasan Tacer, Bilal Kaya, İbrahim Çelik, Hüseyin Çetin, Halil Şimşek, İbrahim Kaya, Süleyman Kaplan, Mehmet Doğan'la bize sunulan demli çaylarımızı içerken söyleştik. "Neyle geçiniyorsunuz" sorumuza öyle bir yanıt verdiler ki, yedikleri "toplu dayağı" anlatır gibiydiler.

Güzelözlüler, "10 gün sonra gelsen çocuklar dahil, köyde 50 erkek bulamazsın. Bu dayak olmasa, yine bulamazdın ya... Dayaktan sonra hepimiz yattık" dedikten sonra yaşadıkları "geçim maratonu"nu şöyle aktardılar:

"Tarlalarımızın halini gördün. Toprağımız taştır. Akşama kadar kazmayla çalışırız, evde bir kuru ekmeği zor bulabiliriz. Bizim eşkıyaya verecek yemeğimiz mi var? Mevsimi geldi mi Antalya'ya Söke'ye, Çukurova'ya tarım işçisi olarak gideriz. Geçimimiz için aylarca uzak kalırız köyümüzden."

Güzelöz köyüne ilkokul, 1972'de kurulmuş. O yıla değin kimse okula gitmemiş. 1972'den sonra da ancak ilkokulu okuyabilmiş köy halkı.

Güzelöz köyünde de yöredeki her köyde karşılaştığımız bir sorunla karşılaşıyoruz:

Bölgede ilkokulların tüm harcamalarını -öğretmen maaşı dışında- köylüler karşılıyor. Ancak yöreden alınan haberlere göre, bu durum zaman zaman köy halkıyla öğretmenlerin karşı karşıya kalmasına da yol açıyor. Parayı ödeyebilen aile var, ödeyemeyen aile var. Bölgedeki okullarda yakacak parası bile sorun oluyormuş...

"Peki," diyoruz, "köyünüzden hiç ortaokula giden var mı?"

"Evet vardır, bir muhtarın oğlu gider."

"En yakın ortaokul nerede?"

"Gercüş'te..."

Hava iyice kararıyor. Biz dönmemiz gerektiğini anlatıyoruz. Güzelözlüler kalmamız ve mutlaka yemek yememiz için ısrar ediyorlar.

Daha sonra hep birlikte uğurluyorlar bizi. El fenerleriyle çıkıyoruz köyden.

Aracımız yine Ulaş'ta durduruluyor. Gündüz nöbet tutan askerler gecenin bastırmasına karşın hâlâ görevdeler. Karanlıktan olsa gerek biraz geç tanıyorlar bizi. Hava kardıktan sonra kimsenin yöreden dışarı çıkmadığını, bunun çok tehlikeli olduğunu anlatıyorlar.

Dağ başında karanlığa büyük fenerlerini tutuyor askerler sık sık. Kıpırdayan her şey bir tehlike olsa gerek.

Sonra telsizle "yolda can güvenliği olup olmadığını" öğreniyorlar. Verilen yanıt olumsuz. "İsterseniz" diyorlar, "yarını bizim karakolda bekleyin, misafirimiz olun, hava ışıyınca gidersiniz."

İki buçuk saatlik yol boyunca başka hiçbir insan, hiçbir araç görmeden Gercüş'e geri dönüyoruz...

(*Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1987)

II. BÖLÜM

IV. / BEKÇİ KÂZIM NASIL TERÖRİST OLDU...

Elazığ'ın, Yazıkiraz'ından bekçiydi Kâzım Demirtaş. Yetmiş yaşını aşmış annesi, babası ile karısı Ayşe, bir buçuk yaşındaki kızı Dilek'e bakıyordu bir bekçilik maaşıyla. Üstüne üstlük Ayşe, ikinci çocuğa gebe kalmıştı. İyice daralmıştı Kâzım'ın geçimi.

Baktı Kâzım bekçilik maaşıyla olacak gibi değil, bıraktı bekçiliği. Karakoçan'dan arkadaşı Kamber Sürücü ile kafa kafaya verip, hayvan alım satımı ile geçinmeyi kararlaştırdılar. Altı çocuk, bir kadın da Kamber'in eline bakıyordu.

Çarşıdaki bir esnaftan borç para aldılar. İkiye alıp, üçe satacaklar, üçe alıp dörde satacaklar geçinip gideceklerdi işte.

2 Aralık 1986 günü televizyon haberlerini dinleyenler, 3 Aralık'ta gazeteleri açıp bakanlar, donakaldılar. İkisi kadın dört militan ölü olarak ele geçirilmişti. Televizyonda yayınlanan görüntülerde, gazetelerde çıkan fotoğraflarda Kâzım da vardı. Hem de adıyla, sanıyla... Haber de gayet "ciddi"ydi:

"Tunceli Valisi Kenan Güven'in verdiği bilgiye göre, geçen hafta Tunceli'nin Ovacık ilçesinde sekiz teröristin ölü olarak ele geçirilmesinden sonra diğer teröristlerin sığınabilecekleri noktalara seri operasyonlar düzenlendi. Bir ihbarı değerlendiren güvenlik kuvvetlerine Mazgirt ilçesine bağlı Geçitören köyü Aziz mezrasına gelindiğinde evden fırlayan yedi bölücü terörist tarafından ateş açıldı. Güvenlik kuvvetlerinin 'teslim ol' çağrısına ateş açarak karşılık veren bölücülerden ikisi kadın, dördü çatışma sonucu ölü olarak ele geçirildi. Çatışma sırasında biri kadın 3 teröristin kaçtığı bildirildi.

Tunceli Valisi ölü olarak ele geçirilenlerden üçünün üzerinde Kâzım Demirtaş, Celal Usta ve Besine Logan adına düzenlenmiş kimlik çıktığını, ancak bunların sahte olabileceğini söyledi. Olay yerinde bölücü çete mensuplarına ait bir adet Çin yapımı tamburalı otomatik tüfek, bir İngiliz yapımı piyade tüfeği, üç yapma el bombası, üç dinamit lokumu, 100 saniyeli fitil, çok sayıda fişek, kar elbisesi, yasaklanmış yayın, kadın ve erkek iç çamaşırları ve halktan zorla alındığı sanılan 228 bin 285 lira çıktı. Bölücü teröristlerin yasa dışı partizan grubuna mensup oldukları sanılıyor."

Ama Kâzım terörist değildi. Böyle işlere hiç bulaşmamıştı. Ailesini geçindirebilmek için, küçük çapta hayvan tüccarlığına başlamıştı ortağı Kamber Sürücü ile.

Kâzım ölmüş, geriye bir buçuk yaşında bir çocuk, hamile bir eş ve yaşları yetmişin üzerinde bir anne ile baba kalmıştı. Kim bakacaktı bunlara?..

Kâzım'ın ailesi mahkemeye başvurdu. Ortada büyük bir yanlışlık vardı. Öldürüldüğü sırada Kâzım'ın yanında olan Kamber yapılan yanlışlığı anlatmaya çalışıyordu mahkemede:

"Kâzım'la hayvan almak için gittiğimiz köydeki ev sahipleri, 'vakit geç oldu, gece burada kalın' diye bırakmadı bizi. Sabaha karşı silah sesleri duyduk. Köydeki erkekler giyinmeye

başlamışlar, köyü terk ediyorlardı. Evin erkeği bize, 'Siz de hazırlanın. Yabancısınız, başınıza bir iş gelir. Ben de çıkıyorum evden, siz de evi terk edip, asfalta inin,' dedi. Bu tür olaylar oldu mu, köyün erkekleri evi terk ederlermiş. Biz de Kâzım'la birlikte çıktık, asfalt yola doğru yürümeye başladık. Üstümüzde bir helikopter belirdi. Sürekli olarak 'teslim olun' diye anons yapılıyordu. Bu arada, çevremizden ateş açılmaya başladı. Kâzım kanlar içersinde yere yuvarlanmıştı. Ben de ayağımdan vurulmuştum. Kendimi güçlükle köprünün altına attım."

Ne olduğunu anlayamamıştı Kamber. Sonra gelip Kâzım'ın cesedini alıp götürmüşlerdi. Kâzım'ın öldürüldüğü yerden beş kilometre ilerde ikisi kız üç kişi daha öldürülmüştü. Onların cesedini de karakola getirmişler, Kâzım'ınkini bir odaya, diğer üçünü de başka bir odaya koymuşlardı. Ama nasıl olduysa olmuş, Kâzım da öldürülen diğer üç kişi ile birlikte "dördüncü terörist" olarak televizyonda ve gazetelerde yer almıştı.

Kâzım'ın ailesi mahkemeye başvurmuştu. Görülen dava sonucu Kâzım Demirtaş'ın terörist olmayıp yanlışlıkla öldürüldüğü ortaya çıktı. Bu kez de Kâzım'ın ailesi devletten tazminat istiyordu. Malatya Bölge İdare Mahkemesi'ne dava açılmıştı.

SHP, MKYK Üyesi Cüneyt Canver'le olayı öğrendiğimizde, 1987'nin Haziranıydı. Yedi ay olmuştu Kâzım Demirtaş öldürüleli ve "Bekçi Kâzım'ın terörist olması" dava konusuydu. Canver, Ankara'dan, ben de Adana'dan hareket ettik. Amacımız olayı ayrıntılarıyla araştırıp, hiç değilse geride kalanlara devletin yardım yapmasını sağlamaktı.

Elazığ'daki Beritan Oteli'nde Canver ile buluştuk. Kâzım'ın ailesinin bir bölümü Karakoçan'da diğer bir bölümü de Yazıkiraz'da yaşıyordu. Önce Karakoçan'a gittik. İlk bulduğumuz kişi Kâzım'ın ortağı ve olay sırasında yanında olan Kamber Sürücü'nün amcası Mustafa Sürücü'ydü. Amca Sürücü, elimizdeki bilgileri doğruluyordu. Kamber'in evine gittik.

Kamber yine hayvan almak için Karakoçan'ın köylerine gitmişti. İçerde altı çocuk ve gözle görülür bir yoksulluk vardı. Amca Sürücü, "İşte," dedi, "görüyorsunuz, Kâzım da bunun gibiydi. Ne isterler bu garibanlardan?"

Kâzım'ın kayınpederi Süleyman Usta'nın evine gidiyoruz. Süleyman Usta bize Kâzım'ın askerlik fotoğrafını, yatağı denk haline getirilmiş odasındaki sazını gösteriyor. Hiç Türkçe bilmiyor. Bir çevirmen aracılığıyla konuşuyoruz. "Bakarım torunlarıma" diye boyun eğiyor. Süleyman Usta "torunlarıma" diyor, çünkü Kâzım öldürüldüğünde hamile olan karısı doğurmuş. Bir kız çocukları daha olmuş. Adını Keziban koymuşlar. Süleyman Usta, "Kâzım'dan geliyor," diyerek ellerini çaresizlikle iki yana açıyor. Süleyman Usta kızı ve torunlarının Kâzım'ın "yanlışlıkla" öldürülmesinden dolayı tazminat alacaklarına inanmıyor. Çünkü, resmi nikâhları yokmuş. Kâzım'ın imam nikâhlı eşiymiş. Cüneyt Canver kızıyor:

"Resmi nikâh yok diye İçişleri Bakanı tazminata itiraz ediyorsa ona söyleyin, maktulün Semra Hanım'ı bekleyecek vakti olmamış..."

Karakoçan'dan Elazığ'ın Yazıkiraz'ına geçiyoruz. Burada Kâzım'ın anne ve babası yaşıyor. Çocukları öldürüldüğünden beri kendinde değilmiş iki yaşlı insan. Karşımıza gene aynı yoksulluk çıkmıştı. Kâzım'ın babası Hüseyin, yardım alabilmek için Fak-Fuk-Fon'a bile başvurmuş. Ama nedense yardım etmemişler. Kâzım, hayvan alım satımına başlamadan önce Yazıkiraz'da bekçiydi. Dört aylık birikmiş maaşı varmış, ailesi onu da alamamış. Koyu bir yalnızlık gelip yapışmıştı içimize...

Gece geç saatlerde Beritan Oteli'ne döndük. Hayli yorgunduk. Oturup, yarın ne yapabileceğimizi konuşuyorduk. Cüneyt Canver sürekli olarak, yüksek sesle soru üretiyordu:

"Güvenlik güçleri tarafından yanlışlıkla öldürülen başka kimse var mı?"

"Bu operasyonlar işin niteliği gereği, yöre halkına önceden haber verilmeden sürdürüldüğüne göre, operasyondan habersiz yurttaşlarımızı korumak için ne gibi önlemler alınıyor?"

"Yasa dışı gruplarca öldürülen korucuların yakınlarına Fak-Fuk-Fon'dan milyonlarca lira ödendiğine göre öldürülen vatandaşların yakınlarına hiç tazminat ödediniz mi? Ödediniz-se ne kadar ödediniz? Başvuru yapıldığı halde hiçbir ödeme yapmamanızın, yanıt bile vermemenizin nedeni nedir?

Daha çok soru vardı yanıtlanması gereken. Olayın diğer yanlarını da incelemeyi ertesi güne bırakıp, yorgun argın yattık.

21 Haziran 1987'nin Pazar gününe, ısrarla çalan telefonla başladım. Beritan Oteli'nin santral görevlisi, günün erken saatinde bizi yataktan fırlatan telefonu, "Gazetenizden arıyorlar, çok önemliymiş," diye açıklıyordu. Merakla telefonun bağlanmasını bekledim. Güney İlleri Bürosunun İstihbarat Şefi Çetin Yiğenoğlu'ydu arayan:

"PKK, Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Pınarcık köyünü basıp, ilk gelen haberlere göre 30 kişiyi öldürmüş. Öldürülenlerin hemen hepsi de kadınlar ve çocuklarmış. Haritadan baktım, size yaklaşık 400 kilometre uzaklıkta. Altınızda da araba var. Bugüne kadar yapılan köy baskınlarının en kanlısı gerçekleşmiş.

"Tamam, hemen yola çıkıyoruz," dedim. Cüneyt Canver'i aradım odasından. İşimiz yarım kalmıştı. Bu baskına gitmek zorunda olduğumu anlattım. Olay Canver'e de ilginç gelmişti. O da gelmek istiyordu. Hemen Erdal İnönü ve Fikri Sağlar'ı, aradı. Ancak yanıt olumsuzdu. "Can güvenliğinden endişe ettikleri için" İnönü ve Sağlar, Canver'in basılan köye gitmesine karşıydı. Canver'e, "Kusura bakma, buraya kadar," dedim. Savaşa yollar gibi, "Aman kendine dikkat et" uyarısıyla uğurladı beni.

Otelden eşyalarımızı toplayıp, kiralık aracımızla Mardin'e doğru yola çıktık. Şoför Ali, yolun bozukluğuna karşın kilometre saatindeki ibreyi 120'den aşağı düşürmüyordu. Birkaç saat sonra Mardin'de olabilecektik.

Yolda giderken, içten içe birilerine kızıyordum.

"Mardin'de toplu dayak" haberini yaptığımız günün gecesi, Hakkari'de meydana gelen çatışmada teröristler bir binbaşı ile yüzbaşıyı öldürmüşlerdi. "Karşı yayın yapıyor" görüntüsü vermeyelim diye "Mardin'de toplu dayak" haberi on güne yakın beklemişti.

Şimdi de güvenlik güçleri tarafından öldürülen bir yurttaşın "terörist" olarak tanıtılması ile ilgili olay üzerindeyken, teröristler bir gecede 30 kişiyi öldürmüşlerdi. Yapacağımız yayınla, hiç değilse geride kalanların haklarını savunacaktık. Şimdi bu baskın, Güneydoğu'ya ilişkin dikkatleri çok başka yerlere çekecekti. Gazetelerde, televizyonda öldürülen kadınların ve çocukların yarı çıplak, uykulu cesetlerinin görüntüleri yayınlanacaktı. Biz de yanlışlıkla öldürülen Bekçi Kâzım'ın öyküsünü yazamayacaktık...

Mardin'e yaklaştıkça içim burkuluyordu. Yine ölüm, kan ve vahşet görecektim. İnsanı, insanlığından utandıran, boğazlanıp boğazlanıp bir kenara atılmış kadın, çocuk görüntüleri...

Bu gördüğüm ikinci köy baskını olacaktı. İlki yine Mardin'deydi. Midyat'ın Efeler mezrası basıldığında gitmiştim. Köye gelen "ölüm" yedisi çocuk, on kişiyi katletmişti. 23 Ocak 1987'de meydana gelen olayı haber aldığımda Adana'daydım. Hemen bir araba kiralayıp yine şoför Ali ile gitmiştim. Kış koşullarında Güneydoğu yollarında hız yapmak hemen hemen olanaksızdı. Nitekim, baskına giderken, Diyarbakır'a gelmeden Karacadağ yakınlarında kar kaplı yolda kayıp, uçuruma yuvarlanmıştık. Arabayı çıkarana kadar da tepeden tırnağa çamur ye-

miş, ancak sabah erkenden köye girmeyi başarmıştık. Otuz kişinin öldürüldüğü Pınarcık köyüne giderken aklıma Midyat'ın Efeler mezrasındaki görüntüler geliyordu.

"ÖLÜM ÜÇ KOLDAN GELDİ"

Ölüm üç koldan gelmişti 23 Ocak akşamı Efeler mezrasına. İlk kol, korucu Kadir'in evinden altı, ikinci kol da korucu Hüsnü'nün evinden dört can almıştı. Üçüncü kol da ağır makineli tüfekli korucu Hüseyin'in evini tutmuştu.

Midyat'ın Dargeçit bucağı Başyurt köyü Efeler mezrasına saat 19.00'da şalvarlı ve yüzleri örtülü bir grubun üç koldan yaptığı baskın, 10 kişinin öldürülmesinden sonra korucu Hüseyin'in silahındaki mermiler bitene dek sürdü. Üç koldan ağır makineli tüfekleriyle gelenler yarım saat süren çatışmadan sonra saat 19.30'da marş söyleyerek 30 evlik Efeler mezrasını terk ederken, geriye iki aileden alev alev yanan iki ev içinde yaşamları sona erdirilmiş 10 insanı bırakıyorlardı.

Midyat'tan 35 kilometre uzaklıktaki Efeler, Başyurt köyünün 13 mezrasından biri. Yolları bir binek otomobilin giremeyeceği kadar çamurlu olduğu için aracımızı Midyat'ta bırakıyor ve bir minibüse biniyoruz. Çamurda dans ederek giderken yol boyunca askerlere ve omuzlarında G3 tüfekleri asılı korucular rastlıyoruz. Üç korucu, aracımıza binip bir süre geliyorlar bizimle. En çok kızdıkları konu çocukların öldürülmesi. "Eğer korucularla hesaplaşacaklarsa neden çocuklara saldırıyorlar?" diye soruyorlar. Midyatlı Behçet Nas bize tercümanlık yaparak korucuların söylediklerini aktarıyor.

35 kilometrelik yolu 1,5 saatte alarak Efeler mezrasına varıyoruz. Köyün her köşesinden ağıtlar geliyor. Daracık çamurlu yollardan geçerek ailesinden 6 kişiyi yitiren Hadi Ağırman'ın evine giriyoruz. 20-25 kişilik bir erkek grubu toplanmış evde. Bir hoca dua okuyor. Hadi Ağırman'ın oğlu Kadir, köy koru-

cusuymuş. Ailesinden 6 kişiyi yitiren Hadi Ağırman baskını şöyle anlatıyordu:

"Köye üç grup halinde geldiler. Biri bizim eve gelmiş, diğer bir grup da köy korucusu Hüsnü Akçay'ın evine. Bir başka grup da yine köy korucusu olan Hüseyin Acar'ın evinin karşısında durmuş.

Başsağlığına gelenler, bize, köyü basanların 10-15 kişi kadar olduğunu ancak, tümünü göremediklerini söylüyorlar. Bu kadar kişi olduklarını nasıl tahmin ettiniz?" sorusunu ise, "Konuşmalarından," diye yanıtlıyorlar.

Hep birlikte Ağırman ailesine baskının yapıldığı odaya gidiyoruz. Kadınlar ağlaya ağlaya yerleri yıkıyorlar. Bir yanık kokusu geliyor burnumuza. Yaklaşık 6 metrekarelik odada korucu Kadir Ağırman (40), Yahya Ağırman (12), Hanım Ağırman (80) taranarak öldürülmüşler. Ardından ölülerin bulunduğu odayı yakarak dışarı çıkmış baskını yapanların ilk kolu.

Biraz ilerideki Akçay ailesinin evine doğru yürüyoruz. Akçay'ların evi tek göz. İçinde yanmadık hiçbir şey kalmamış. 4 çocuğunu yitirmiş bu evde Akçay'lar. Köye gelenler Akçay ailesine baskın yaptığında, bir önceki evde öldürülen Kadir Ağırman gibi korucu olan Hüsnü Akçay evde bulunmuyor. İfade vermek üzere ilçeye gitmiş. Köyü basanların ikinci kolu tek göz odaya girdiğinde 7 yaşındaki Kadri Akçay'ı, 5 yaşındaki Hayri Akçay'ı, 3 yaşındaki Kadri Akçay'ı ve 1,5 yaşındaki Vehbi Akçay'ı buluyorlar yalnızca. Birer kurşun sıktıktan sonra evi ateşe veriyorlar.

Köylülerin anlattığına göre ağır makineli tüfeği taşıyan grup, köydeki dört korucudan üçüncüsü olan Hüseyin Acar'ın evinin karşısını tutuyor. Köyde elektrikler kesilmiş, her yer zifiri karanlık. Silah seslerini duyunca Kadirlerin evine doğru koştuğunu söylüyor korucu Hüseyin Acar:

"Bir süre silahlı çatışma oldu. Ancak bu arada Akçay'ların evinden de silah sesleri geliyordu. Oraya doğru koşarken

benim evin karşısında bulunanlar da ateş etmeye başladılar. Ağır makineli tüfeği benim evin karşısına koymuşlardı. Üzerimde 110 mermi vardı. 100 kadarını harcadım. Çatışma neredeyse yarım saat kadar sürdü. Ancak bu arada yapacaklarını yapmışlardı. Karanlıkta marş söyleyerek köyü terk ettiler."

"Konuşmalarından bir şey anladınız mı?"

"Marşlarda Apo'nun adı geçiyordu. Hem de şiveleri "talebe" cinsindendi."

Baskın yapılan iki ailenin kan davası ya da başka bir düşmanlığı oluşturacak yanlarının olup olmadığını soruşturuyoruz. Ancak köylüler böyle bir şeyin olmadığını, baskına uğrayanların sadece korucular olduğunu belirtiyorlar. Korucu Hüseyin Acar'a baskını yapanların şivelerini "talebe"ye benzetmesine ilişkin tanısını soruyoruz:

"Bizim buranın insanı pek o şiveyle konuşmaz. Daha çok Hakkari tarafından bu eylemlere katılanların konuştukları şivedir bu. Duyduğum kadarıyla marş söyleyerek gidenler "talebe" gibi konuşuyordu."

"Marşlardan herhangi bir anlam çıkarabildiniz mi?"

"Baskın sırasında 'gelsin sizi kurtarsınlar', 'yaşasın Apo' diye bağırdıklarını köylüler duymuş zaten. Marşlarında da 'hani sizin hükümetiniz' gibisinden bir laf geçiyordu."

(*Cumhuriyet*, 26 Ocak 1987)

"PKK'NIN HEDEFİ KORUCULAR"

Korucu Kadir'e el altından haber gönderilmişti...

"Sen muhbirsin, hükümetin silahıyla dolaşıyorsun. Bundan vazgeç..."

"Kanlı baskın"dan kendisi ve ailesi sağ salim kurtulan korucu Hüseyin'in de kulağına bir şeyler geliyordu.

"Silahı teslim etmezsen sıra sana da gelecek..."

Efeler mezrasının 4 köy korucusu vardı. Üçünün evi kuşatılıvermişti bir gece. Korucu Kadir Ağırman ile beş akrabası vurulmuştu aynı odada. Korucu Hüsnü Akçay'ı evinde bulamayan baskıncılar, yaşları 1,5 ile 7 arasında değişen 4 çocuğu öldürmüştü. Evin karşısına dikilen ağır makineli tüfeğin ateşi altında Efeler mezrasının üçüncü korucusu Hüseyin Acar, bir Kadir'lerin bir Hüsnü'lerin evine koşmuş, daha sonra da kendi evinden gelen silah seslerini duymuştu. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut hedefin köy korucuları olmadığını söylüyordu, ama öldürülen köy korucusu Kadir'in babası Hadi Ağırman, "Oğlunuz neden öldürüldü? Düşmanınız var mıydı?" sorusuna bir başka yaklaşım getiriyordu:

"Kimin teşvikiyle öldürüldüğü belli olmadı. Ama terör nedeniyle hükümetin silahı yanındaydı."

Baskıncılar elleriyle koymuş gibi bulmuşlardı korucuların evlerini. Efeler mezrası köylüleri baskıncıların, "Gelsinler de bakalım kurtarsınlar sizi," dediklerini anlatıyordu. Altı ölünün çıktığı eve toplanan Ağırman ailesinin erkekleriyle konuşurken korucu olmanın güçlüklerini soruyoruz. Yanıtlıyor Kadir'in akrabaları:

"Herkese teklif ediliyor. Ama herkes cesaret edemiyor. Korucu olunca eline silah alacaksın, nöbet tutacaksın geceleri. Sonra askerlerle devriyeye çıkacaksın. Pek göze alan olmuyor."

Efeler mezrasına girerken yol boyunca karşılaştığımız korucular son olayın ardından oldukça tedirgin görünüyorlar. Kiminin elinde, kiminin parkasının altında taşıdığı otomatik tüfeklerin mermileri bir avcı aksesuarı gibi çapraz bağla sol yanlarından sallanıyor. Yöre deyişiyle başlarına örttükleri "egal"ları ve mermi torbalarıyla değişik bir görünüm oluşturuyor köy korucuları.

Efeler mezrasının kanlı baskınına tanık köy korucusu Hüseyin Acar ile baskına uğrayan korucu evlerini dolaşıyoruz. "Baskın anında herkes evinin kapısını kapattı," diye anlatıyor Acar. Daha sonra baskıncıların köyü terk etmesinin ardından

en yakın karakola işaret mermisi attığını söylüyor. Baskından sonra yaklaşık yarım saat süren çatışmanın hemen ertesinde köy ihtiyar heyetinin iki üyesi düşmüş yola.

Acar ise, "Bir helikopter olsaydı şurada köyü basanlar anında yakalanırdı," diyor. Baskıncıların köy korucularına ait evleri elleriyle koymuş gibi nasıl bulduklarını soruyoruz Acar'a. Yanıtını kendisi de bilmiyor.

İki köy korucusunun evi basılıp birinin öldürülmesinin ardından kendisinin korkup korkmadığını öğrenmek istiyoruz. Kararlı anlatıyor:

"Nasılsa köy korucusu var diye kimse sahiplenmedi çatışmayı. Gelenlerin sayısı bizden çoktu. Gece nöbet tutacak, gündüz uyuyacaksın. Keşfe çıksan geride bıraktıkların ne olacak? Birilerinin koruması gerek. Hepimize silah versinler. Diyelim ki bu mezra otuz hane, en az on kişide silah olmalı. Ya hepimize silah versinler ya da ben geri vereceğim silahımı."

Öldürülen korucu Kadir'in babası anlatıyordu. Apocuların el altından haber gönderip oğluna, "Sen muhbirsin. Hükümetin silahıyla dolaşıyorsun. Bundan vazgeç," dediklerini. Oğlunu yitiren babanın söylediklerini anımsatıyoruz Hüseyin Acar'a. Onun da kulağına bir şeyler çalınmıştı. "Silahını teslim etmezsen sıra sana da gelecek" gibisinden. Acar'a soruyoruz:

"Diyelim ki uygun görülmedi, bütün köye ya da otuz haneden on beşine silah verilmedi, o zaman ne yapacaksın? Teslim edecek misin silahını?"

Yanıtını önceden hazırlamış bir tavırla karşılıyor Acar sorumuzu:

"Eğer bütün köye silah vermeyeceklerse, devlet benim çocuklarımı alsın baksın, o zaman tek başıma kalsam da vermem silahımı."

Oluşumuyla, seçilen kişileriyle başından bu yana tartışma konusu olan "köy koruculuğu" giderek değişik bir boyuta ulaşıyordu. Siirt'in Eruh ilçesinin Fındık bucağında Mart 1986'da beş korucunun öldürülmesiyle başlayan baskın ve

saldırılar zinciri bugüne gelen olaylarıyla namlunun ucuna köy korucularının geldiğine ilişkin önemli belirtilerin altını çiziyordu.

(*Cumhuriyet*, 27 Ocak 1987)

"KORUCULUK GEÇİM KAYNAĞIMIZ"

Bir gece baskınında öldürülen 10 kişiden biri olan Kadir Ağırman, korucu olmazdan önce Söke'de, Çukurova'da pamuk işçisiydi. Altı aydır korucuydu Kadir ve korucu olduktan sonra ırgatlığı bırakmıştı.

Efeler mezrasında yaşayanların birer karış toprağı ve birer göz evi vardı. "Pazara ne götürürsünüz?" sorusunu, buruk bir gülümsemeyle yanıtlıyordu Efeliler:

"Bu taşlı toprakta ne üretilir ki, biz pazara ne götürelim? Hem olsa bile hangi yoldan götüreceğiz?.."

Efeler mezrasına gidebilecek bir araç ararken Midyatlı şoförler bize, "Köyün kendi minibüsü var. Ondan başkası gitmez," diyordu. Nedeni ise, köy yolunun diz boyu çamur oluşuydu. Biraz sonra köyün eski püskü mavi minibüsü gelince kapısını açıp binmemizle dışarı çıkmamız bir oluyor. Hiçbir şoförün gitmeyi göze alamadığı köye bizi götürecek olan minibüsün direksiyonunda 15 yaşında bir çocuk oturuyor. Çevredekiler indiğimizi görünce karşı çıkıyor.

"Binin, sizi köye en iyi o götürür."

15 yaşındaki Vasfi Dağ, "Merak etmeyin," diyor, "her gün gider gelirim bu yolu." Bu güvence üzerine tekrar biniyoruz araca. Yanımıza binen yaşlı bir Efelerli, bize yöre insanının geçinmek için zor koşullarda çalışmaya alışkın olduğunu anlatıyor. Bu sözlerinden, 15 yaşındaki şoföre güvenmemiz sonucunu çıkarmamızı bekliyor besbelli...

Efeler mezrasının her yanı taş. Köylüler, topladıkları taşlarla, birkaç yüz metrekarelik tarla açmışlar kendilerine. Bazı alan-

larda, taşların arasında asmalar yükseliyor. Köydeki tek göz evlerin arasından pis sular akıyor.

Öldürülen korucu Kadir'in babası Hadi Ağırman'la konuşurken, SHP Midyat İlçe Yönetim Kurulu üyesi Behçet Naş tercümanlık yapıyor bize. Baba Ağırman'a ne iş yaptıklarını, neyle geçindiklerini soruyoruz:

"Ne olacak, işte köyü görüyorsunuz. Biraz bağımız, biraz hayvanımız, çok az da toprağımız vardır. Başka geçimimiz yoktur."

Ağırman ailesinin erkekleri bir odaya toplanmışlar. Burası Hadi Ağırman'ın evi. Önde tek bir ev daha var. Kadınlar burayı yıkıyorlar. Altı ölü çıkmış bu odadan. Başsağlığına gelenler destekliyor. "Bir de," diyorlar, "pamuk toplamaya, çapaya gideriz. Gördüğün bir karış toprakta yetişenler, bizim ihtiyaçlarımızı zar zor karşılar. Diğer ihtiyaçlarımız için İzmir'in, Aydın'ın, Söke'nin, Çukurova'nın, Urfa'nın yolunu tutarız pamuk zamanı."

"Çocuklarınızı okula gönderebiliyor musunuz?" diye soruyoruz. Pek önemsemeden, "Eh, gidenler de olur," karşılığını veriyorlar.

"En yakın ilkokul nerede?"

Sorumuz üzerine, irili ufaklı tepelerin ardında bir yer gösteriyor, biraz kırık:

"İşte orada, yürüyerek yarım saat sürer..."

"Kadir ne iş yapardı korucu olmazdan önce?"

Babası Hadi Ağırman yanıtlıyor:

"Bizle beraber çapaya, pamuk toplamaya giderdi. Mevsimlik işçiydi yani. Son olarak da çavuş olarak gitmeye başlamıştı. İşçilerin başında gidiyordu. Bir miktar da toprağımız var ihtiyacımız için. Başka da geçimimiz olmadı bugüne kadar."

Son yapılan zamlarla, korucuların ayda 50 bin liranın üzerinde para aldığı söyleniyordu. Kadir, altı aydır korucuydu ve artık ne mevsimlik işçi olarak iniyordu Çukurova'ya, ne de çavuş olarak gidiyordu işçilerin başında Söke'ye.

SHP Midyat İlçe Başkanı Muzaffer Arıkan'a koruculuk olayının yörede nasıl bir işlev yüklendiğini soruyoruz. Birkaç başlıkta topluyor:

"Yöredeki güç geçim koşulları göz önüne alınırsa, her ay aldıkları belli bir maaş, koruculuğu çekici hale getiriyor. Ayrıca koruculara devlet silah veriyor. Bu da kendileri için başka bir güvence. Eğer herhangi bir hasımları varsa, 'muteber adam' olmaları nedeniyle, o hasımlarıyla hesaplaşmak için kendilerine daha üstün koşul sağlamış oluyorlar."

SHP İlçe Başkanı Arıkan, topraksız ya da az topraklı köylüler için bir "geçim kapısı" olan koruculuğun, toprağı bol ve verimli bölgelerde hiç de çekici olmadığını, bu yüzden istenilen sayıda korucu bulunamadığını da anlatıyor.

15 yaşındaki şoförümüz, çamurun izin verdiği ölçüde Efeler mezrasına yaklaşmış, bizi bekliyor. 10 kişinin bir akşamda öldürüldüğü Efeler mezrasına şöyle bir bakıyor. Tek göz evler, birkaç yüz metrekarelik taşlı topraklar, yarım saat uzaklıktaki ilkokul ve insanların "başka geçimimiz yoktur" sözleri geçiyor usumuzdan...

Köy basıldığında mermisi bitene kadar çarpışan korucu Hüseyin Acar duruyor yanımızda. Bizi uğurlayacak. "Sen neden korucu oldun?" diye soruyoruz. Hiç beklemediği anda gelen soruyu şaşkın bir anlatımla yanıtlıyor:

"Hükümeti seviyorum..."

(*Cumhuriyet*, 28 Ocak 1987)

III. BÖLÜM

VI. / TERÖRÜN DORUĞUNDAKİ PINARCIK...

Ölülerle diriler birbirine karışmıştı.

Tarlaya giden, hayvanlarını otlatmak için dağa vuran insanlarıyla bir güne cıvıl cıvıl başlayan köy, 21 Haziran 1987'nin pazar sabahı ölüm kokuyordu. Pınarcık'ın havası değişmişti.

Kim kimin ölüsü, kim kimin dirisi belli değildi.

Ölüm kanatlı bir kuş, Pınarcık'ın üzerinden bir gece geçiverince, otuz insan yaşamını yitirmişti. "İnsan" kavramını anlamsızlaştıran, bir anda sonsuz bir boşluğa yuvarlayıveren bir görüntü vardı köyün ortasında.

Bugüne değin, Mardinlilerin hatta birçok Midyatlı'nın bile varlığından habersiz olduğu Pınarcık'ın, insanları varlığından haberdar edebilmesi için bir gecede otuz kurban vermesi gerekiyordu.

Ölümün Pınarcık'a doğru yola çıktığı günlerde, uluslararası platformda Türkiye de güç günler yaşıyordu. Avrupa

Parlamentosu'nda "Ermeni soykırımı" görüşülüyordu. Karar 19 Haziran 1987 Cuma günü çıktı. Ermeni lobisi "Soykırım"ı ilk kez uluslararası bir platformda kabul ettirmişti. Türkiye'nin bu karara tepkisi sertti.

Evren, "Bunun arkasından başka talepler gelecek. 'Doğu bölgesinde vaktiyle Ermenistan vardı, o toprakları Ermenilere verin,' diyeceklerdir. Güçleri yetiyorsa gelsinler, denesinler ve cevaplarını alsınlar," diye konuşmuştu aynı gün. Ertesi gün Cumhurbaşkanı Sivas'ta karara tepkilerini sürdürüyordu:

"Hiç şüphe etmiyorum ki, aldıkları bu saçma sapan kararı yakında kaldıracaklar ve bizim haklılığımız ortaya çıkacaktır. Bizim Ermenilere vereceğimiz bir karış toprağımız yok."

Evren'in gösterdiği tepki "NATO ittifakını gözden geçirmeye" değin uzanıyordu. Pınarcık katliamının sabahında bir açıklama yapan Evren şu görüşteydi:

"Bunlar gücü nereden alıyor, işte Avrupa Konseyi'nin aldığı bu karardan alıyor. Zira Ermeniler de vaktiyle 40-50 kadar diplomatımızı öldürdüler. Bunlara arka çıktı bu ülkeler. Şimdi bir karar aldılar. Bu karar içinde de bir madde var, bu madde içerisinde de şakilerle ilgili bir karar var. Şimdi ondan güç aldılar, katliamı yaptılar."

Böylesine kanlı cinayetler işlenmese, gelip görmemizin olanaksız olduğu, varlığını bile duyumsamayacağımız Pınarcık köyünün ortasında torba şeklindeki kefenlere sarılmaya başlanan ölüler, ağlamaktan ne yapacağını bilmeyen kadınlar, suskun, taş kesmiş erkekler ve ne yana koşuşturacağını şaşıran görevlilerle birlikte öylece çakılıp kalmıştık. Sanki dünyanın bir ucu Avrupa Parlementosu'ydu, diğer ucu Pınarcık... Olayları anlamlandırmaya, böylesine bir vahşetin altındaki nedenleri bulmaya çalışıyorduk. Pınarcık'ta yaşananları anlatmak çok güç olacaktı.

Ayrılıkçı militanların 1980 başlarında Güneydoğu'da başlattıkları silahlı baskınların en kanlısı önceki gece Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Pınarcık köyünde gerçekleştirildi. Komando giysili bir grup saldırgan, 201 nüfuslu Pınarcık köyünden 16'sı çocuk, 6'sı kadın olmak üzere 30 kişiyi katlettiler. 3 çocuğu da yaraladılar. Sayıları 40 dolayında olan teröristler üç grup halinde köyü basarken, köy korucularıyla çatıştılar, bazı evleri ve ağılları ateşe verdiler

Son yılların en büyük saldırısından sonra bölgeye sevk edilen özel timler, geniş bir operasyona giriştiler. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, beraberinde Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Adnan Doğu ve Emniyet Genel Müdürü Saffet Arıkan Bedük olduğu halde, dün sabah Ankara'dan Diyarbakır'a geldi. Akbulut, köye giderek incelemelerde bulundu ve gelişmeler hakkında bilgi aldı. Katledilen 30 kişinin cenazeleri dün gözyaşları arasında toprağa verildi.

Köy katliamının önceki gece 21.00 sıralarında gerçekleştirildiği, ayrılıkçı militanların Pınarcık köyünden sonra dört kilometre ötedeki Işıkdere köyünde de silahlı ve bombalı saldırıya giriştikleri, ancak kimseyi öldüremedikleri anlaşıldı.

İki dağın arasında bulunan 16 haneli köy halkının bir aydır yoğun tehdit altında bulunduğu, bölücü çete gruplarının sık sık kendilerine haber göndererek, silahlarını bırakmalarını istedikleri bilindiğinden, köy korucularının sürekli tetikte oldukları bildirildi. Ancak önceki akşam köye gelen grup, tarafından Minar tepesinden megafonla yapılan "teslim ol" çağrısıyla köy halkı bir an paniğe kapıldı. Herkes evlerine gidip önlem almaya çalışırken, roketatar ateşiyle üç koldan 40 kişilik bölücü çete saldırıya başladı. 8 köy korucusunun gruba silahla cevap vermesi üzerine, köy bir savaş alanına döndü.

Saldırganların, bölgede güvenlik kuvvetlerinin giydiği cinsten komanda elbiseli oldukları bildirildi. Teröristlerin anonsla

önce köy halkı ve korucularını köy meydanına toplanmaya çağırdıkları ancak, kaçışma başlayınca aydınlatma bombalarıyla üç koldan bomba, makineli tüfek ve roketatarlarla ateş açtıkları belirtildi.

7. Kolordu ve Diyarbakır, Mardin, Siirt, Hakkari İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan dün öğle saatlerinde yapılan açıklamada, saldırganlar "bir grup terörist" olarak nitelendirildi. Açıklama şöyle:

"20 Haziran 1987 günü saat 21.20'de Mardin ili Ömerli ilçesi Pınarcık köyü bir grup terörist tarafından silahlı saldırıya maruz kalmıştır. Değişik istikametlerden başlangıçta köyü ateş altına alan teröristlerle geçici köy korucuları arasında çatışma meydana gelmiştir. Bilahare diğer bir istikametten köye giren terörist grup tarafından muhtar ve geçici köy korucularının evlerine ateş açılmış, el bombaları ve molotof kokteyli kullanılmak suretiyle evler ateşe verilmiştir. Evden kaçmaya çalışan ev halkından kadın ve çocukları kurşuna dizerek acımasızca katleden teröristler, köylülere ait bazı ev ve ağılları da ateşe vermişlerdir.

Olayda l'i muhtar ve 4'ü geçici köy korucusu olmak üzere 8 yetişkin erkek, 6 kadın ve 16'sı çocuk olmak üzere 30 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 3 vatandaşımız da yaralanmış olup, olayı müteakip teröristlerin yakalanması için geniş çaplı harekata başlanmıştır."

Komutanlığın açıklamasında, olayda hayatını kaybeden vatandaşların kimlikleri şöyle belirtildi:

"Süheyla Yavuz (35), Murat Yavuz (18), Canan Yavuz (16), Bircan Yavuz (10), Fırat Yavuz (8), Ramazan Yavuz (4), Hadi Yavuz (43), Rabia Yavuz (30), Fatma Yavuz (15), Ayşe Yavuz (12), Emine Yavuz (10), Ahmet Yavuz (6), Mehmet Yavuz (4), İzzettin Yavuz (59), muhtarın eşi Fatma Yavuz (45), Musa Yavuz (18), Sultan (Ayşe) Yavuz (16), Adnan Yavuz (25), Seyfullah Üzeren (12), Menife Yavuz (20), Latife Yavuz

(16), Edip.....(25), Edile Öztep(35), Meral Öztep (15), Nurten Öztep (2), Veysi Öztep (13), Ahmet Ali Yavuz (36), Ahmet Çelik (35), Edibe Üslep (22)."

Açıklamada hastanede bulunan yaralıların adlarının da Aysel Üslep (12), Ümit Üslep (10), Ramazan Üslep (2) olduğu bildirildi.

Cumhuriyet muhabirleri, saldırganların köyden ayrılmadan önce kısa adı ARGK olduğu bildirilen "Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu" imzalı bir bildiri bıraktıklarını bildirdiler. Sarı kuşe kâğıda ofset baskı tekniği ile Avrupa'da basılmış olduğu sanılan, "Kürdistan'ın ve Kürtlüğe düşman faşist Türk sömürgeciliğinin beş paralık uşağı ajan, milis, çete başları" başlıklı bildiride şöyle deniliyor:

"Halk kurtuluş kuvvetlerinin kurşunlarından hiçbir güç sizi kurtaramaz. Halka karşı daha fazla suç işlemeden, Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu'na teslim olun. Halktan af dileyin ve suçlarınızın hesabını verin."

(*Cumhuriyet*, 22 Haziran 1987)

İNSAN GÜCÜ MEZAR KAZMAYA YETMEDİ

İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ve beraberindekileri taşıyan helikopter Diyarbakır'dan havalanmıştı. Sadece bakan olduğundan bu yana değil, Güneydoğu'da terör olaylarının tırmanışa geçtiği 1980'li yıllardan beri yapılan köy baskınlarının en kanlısına gidiyordu Akbulut.

Pınarcık köyü, Mardin'den 23 kilometre uzaklıktaki Ömerli ilçesine bağlıydı. 4220 nüfuslu Ömerli'ye girmeden sağa dönen toprak yola vurduk. Yöre insanının "Metina Dağları" dediği bölgeye tırmanırken, sağımızda solumuzda taş evleri birbirine sokulmuş köyler kalıyordu. 18 kilometrelik toprak yolu aşıp köye girdiğimizde yolumuzu yüzüne siyah boya sürerek koyu giysileriyle ağaçların arasında mevzilenmiş özel tim kesti. Kimlik kontrolünde kibar davranmaya özen göstererek

Bakan Akbulut'un köye henüz geldiğini söylediler. Demek ki yetişmiştik.

Pınarcık'a gelmeden geçtiğimiz köyde korucular, devletten 40 silah almıştı. Pınarcık köyü de 10 silahla ikinci sıradaydı. Herhangi bir baskına hazırlıklı gibiydi Pınarcıklılar. Mevziler kazılmış, evlerin damına siperler yapılmıştı. Ama bu son ve en kanlı baskın, belki de Pınarcık köyünün sonu olacaktı. Çünkü 1980'li yıllardan bu yana gittikçe boşalıyordu köy. Her geçen gün küçülmüştü. Diyarbakır'a, Mardin'e, Kızıltepe'ye göçmüşlerdi. Köydeki ev sayısı 120'lerden 15'e dek inmişti. İçinde insan yaşayan son 15 evin 10'u da baskında yakılmıştı. Evlerden hâlâ dumanlar tütüyor, Bakan Akbulut da yangın sıcağı henüz soğumamış evlere giriyor, görevli subaylardan bilgi alıyordu.

Ölülerin bulundukları yerler, kireçle beyaza boyanmış taşlarla daire biçiminde çevrilmişti. Beyaz sınır içinde kalan yerlerde henüz kurumamış kan lekeleri vardı. Görevli bir subay, beyaz taşlara geldikçe birer birer ölenlerin adlarını söylüyor ve nasıl öldürüldüklerini anlatıyordu.

Bazı ağıllarda ise diri diri yakılmış keçi ve koyun kalıntıları vardı.

Bakan Akbulut, baskını görevlilerden dolu gözlerle dinledikten sonra, köyün hemen girişindeki mezarlığa geldi. Tüm köylüler mezarlıktaydı ve ancak ölülerin bir kısmı gömülebilmişti. Çünkü mezar kazmaya insan gücü yetmemiş, Mardin Valiliği bir kepçe getirmek zorunda kalmıştı. Önce çocuklar gömüldüğü için geride yaşlılar vardı. Köyün kadınları toplanmış, ölülerin gömülmesi için sıra bekliyorlardı, ağlama ve ağıtlar arasında.

Pınarcık'ın insanları bir yandan ağlayıp bir yandan da cenazelerini ekskavatörün kazdığı mezara gömerken, Akbulut durdu ve konuşmasına başsağlığı dileyerek başladı. Bakanı dinlerken köylüler ne düşündü bilemeyiz, ama aynı konuşmayı Akbulut'un kim bilir kaçıncı kez baskına uğrayan kaçıncı köyde yaptığı sorusu usumuza geldi.

Efeler mezrasında 8 kişi öldürüldüğünden de bakan aynı konuşmayı yapmıştı. Orada da kafamıza takılan bir soru vardı. Midyat'ın Efeler mezrasına birkaç ay evvel yapılan saldırı sonucu saatler süren çatışma olmuş, güvenlik kuvvetlerinin 5 kilometrelik yolu aşması baskından saatler sonraya rastlamıştı. Bu baskın da bir soruyu çağırıyordu usumuza. Saat 21.30'da saldırı olmuş, saatler süren çatışmadan sonra teröristler köye baskın yapabilmişti. Ancak Efeler mezrasındaki gibi, güvenlik güçleri Pınarcık köyüne de çok sonra gelebildi. Hatta itfaiye bile, köyden on evin 24.00 sıralarında kundaklanmasına karşın sabah 07.00'de çağrılmıştı.

Bu gecikmelerdeki neden, muhtarın telsizinin bozuk olması mıydı gerçekte?

Bakan Akbulut, köyden ayrılmadan sağ kalan korucuları ve öldürülenlerin yakınlarını yanına toplamış, "Şimdi size aynı şeyleri söylemeyeceğim," diye başlayan konuşmasını, "daha önce de söylemiştim," sözleriyle sürdürüyordu. Acaba bugüne kadar önlenemeyen vahşetin, savunmasız insanların öldürülmesinin ardından Bakan Akbulut, kaç kez daha aynı konuşmayı başka köylerde yapacaktı?

(*Cumhuriyet*, 22 Haziran 1987)

BASKININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Orduevinin şeref salonunda İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Adnan Doğu, Emniyet Genel Müdürü Saffet Arıkan Bedük, 7. Kolordu Komutanı Korgeneral Aşir Özözer'den bilgi alıyor ve olayların değerlendirilmesi yapılıyordu.

Saatler 22'00'yi gösterirken salonun kapısında bekleyen yüksek rütbeli bir subay kulağına yapıştırdığı telsiziyle havaya fırladı:

"Bir köye daha saldırıyorlar..."

Haber hemen içeriye iletildi. 7. Kolordu Komutanı Korgeneral Aşir Özözer dışarıya çıkarak telsizin başına geçti. "Uçak-1, Uçak-2'yi arıyor"du. Yanımızdaki albay elini iki yana açtı:
"Ne yaparsın, bizim buralar böyle..."
Gelen ilk habere göre silah sesleri Nusaybin'de duyulmuş, ancak köy baskını olup olmadığı kesinlik kazanmamıştı. "O köyleri basamazlar," diyordu yöreyi bilen bir albay, demek ki hangilerinin basılabileceği biliniyordu.
Bilinen başka şeyler de vardı. Pınarcık köyündeki katliam bunu bir kez daha kanıtlamıştı.
İçişleri Bakanı Akbulut, "Bana özel olarak söyleyeceği bir şeyi olan var mı?" diye sorunca ailesinden 6 kişiyi yitiren korucu Şeyhmuz Yavuz bir adım öne çıkmıştı. Gazeteciler bakanla Yavuz'un fotoğraflarını çekerken bir subay uyardı:
"Adamı reklam edip can güvenliğini tehlikeye düşürmeyin."
Gazetecilerin yanıtı ise, "Saldırganlar kimin ne oluğunu sizden bizden daha iyi biliyorlar," oldu. Gerçekten de öyleydi. Saat 21.30 dolayında başlayan saldırının ardından köye giren teröristler, korucuların ve DYP'li muhtarın evini elleriyle koymuş gibi bulmuşlardı. Gece karanlığındaki bu beceri birçok soruyu da beraberinde çağrıştırıyordu. Askeri deyimle "Nokta hedef halinde muhtar ve korucu evleri kundaklanmıştı". Bir korucunun ayağına da öldürüldükten sonra "Hami Akbal" yazılmış ve 22 Haziran 1987 diye bir gün sonranın (yani dünün) tarihi atılmıştı. Askeri istihbarat birimleri Hami Akbal'ın kim olduğunu araştırıyordu.
Saldırı iyi planlanmış ve hedefler doğru seçilmişti. Uygulanan taktik de neredeyse korucuların evindeki silahlarda bulunan mermi sayısını bilecek kadar ayrıntılıydı. Kanlı baskından sağ kurtulan Şeyhmuz Yavuz'dan dinledik saldırıyı, Pınarcık'ta devlet tarafından verilen on silah vardı.
Bunlardan üçü G-3, yedisi de G-l'di. G-3'lerin 100, G-l'lerin 46'şar mermisi vardı. 21.30'da saldırı megafonla duyurulmuş-

tu. Köyün karşı tepesine yerleştirilen megafondan önce emir verilmişti:
"Vurun, öldürün, yakın."
Muhtar telsize sarıldı, korucular silahlarını alıp, daha önceden hazırladıkları siperlere geçerlerken köyün dört bir yanından ateş açıldı. Karanlıkta megafondan ölüm emri geliyor, korucular karşı dağlara ateş ediyorlardı. 2,5 saat sürdü bu çatışma. Sonunda korucuların mermisi bitti. Ellerinde boş tüfeklerle birbaşlarına kalmışlardı. Çocukları ve karıları evlerinin içinde, kendileri köyün yollarındaydı. Pınarcık'ın kıyısına kurulduğu dereden 25-30 kişilik grup, işte o anda saldırıya geçti. Yakaladıkları yerde koruculari vuruyor, evlerinden fırlayan kadın ve çocukları tarıyor, ardından da korucu evlerine girerek geri kalanları öldürüp evlere el bombası atıyor ve yakıyorlardı. Saldırıda 8 korucudan 4'ü öldürülmüş, ailelerinden ise hemen hemen hiç sağ kalan olmamıştı.
Korucu Şeyhmuz bir ağacın altında Bakan Akbulut'a bunları anlattı. Başka şeyler de anlattı Şeyhmuz. Devlet Bakanı Hasan Celal Güzel Meclis kürsüsünden "12 dakika sonra jandarma olay yerindeydi" diyordu. Herhalde gerçeğin 12 dakikalık bir fark olmadığını Bakan Akbulut Ankara'ya dönünce anlatacaktı, bakanlar kurulu üyesi arkadaşına.
Köy baskınının ardından Ömerli'deki Doğruyolcular da Pınarcık'a gelmişlerdi. Güneydoğu sorunu bazı partilerin yerel örgütlerince siyasal propaganda ve spekülasyon malzemesi yapılıyordu. Pınarcık'ta imam yoktu. Ölülerin gömülebilmesi için Mardin ve Ömerli'den imam getirildi. İlçenin SHP'li belediyesinden mezarlar için briket istendiyse de DYP'lilerin ısrarı üzerine briketlerden cayıldı, mezarların kazılabilmesi için köye getirilen ekskavatörü Ömerli'nin SHP'li belediyesi göndermişti. Ancak İçişleri Bakanı Akbulut'a saldırıyla ilgili brifing verilirken kepçenin SHP'li belediyeye ait olduğunu söylemek yerine, "Bu kepçeyi mezar kazımını hızlandırmak için özel bir şirketten getirdik," demeyi yeğlemişti görevli su-

bay. DYP'nin yerel yöneticileri tarafından sosyal demokratları sıkıyönetime ve mülki amirlere karşı sürekli olarak "Apocuların işbirlikçileri" gösterme çabası, ilçedeki siyasal havayı gerginleştirmişti.

(*Cumhuriyet*, 23 Haziran 1987)

TERÖRİSTLERDEN HENÜZ İZ YOK

Pınarcık köyüne geçen cumartesi gecesi baskın yaparak 30 kişiyi öldüren PKK'lı militanların izlerine, tüm araştırmalara ve aramalara karşın rastlanamadı.

Bölgede görevli ordu birlikleri ve özel timler tarafından sürdürülen operasyonlarda sayıları 50'nin üzerinde olduğu tahmin edilen militanların 4 gündür bulunamaması, yöredeki güvenlik görevlileri tarafından "bazı köylerde eşkıyaya karşı duyulan sempati"ye bağlandı.

Suriye sınırına yaklaşık 40 kilometre uzaklıkta olan Pınarcık köyüne baskın yapan militanların sınır dışına çıkmadıkları, üzerinde durulan en önemli olasılık. Bölgedeki askeri görevliler, baskın yapılan Pınarcık köyü merkez olmak üzere 40 kilometrelik bir çapta militanlardan deşifre olanlarının dağlardaki mağaralarda ve hazırladıkları özel gizlenme yerlerinde, deşifre olmayanların da bu çap içinde yer alan bazı köylerde oldukları görüşünde.

Bölgede operasyonu sürdüren güvenlik güçlerinin saldırganların yakalanması için yaptıkları değerlendirmede en çok, "Baskında eşkıyaya kim yardım etti" sorusunun üzerinde durdukları alınan haberler sırasında üst düzey bir görevli "Baskın yapılacak yerler tek tek belirlenerek nokta hedeflere doğru yapılan saldırı ve bunda sağlanan başarı, çevreyi iyi bilen bir ya da birkaç yardımcı kişi olduğuna ilişkin kuşkuları haklı kılıyor. Ayrıca saldırı, özellikle bir ailenin ortadan kaldırılmasına yönelik. Saldırıda temel olarak amaçlananlardan biri de, Muhtar Yavuz'un ailesi. Ailesinin tümüne yakını öldürüldü.Yavuz

ailesinin 16 ferdinin seçilerek öldürülmesi bazı ipuçlarının elde edilmesi için değerlendirilmesi gerekli bir olay" dedi.
Militanların sınır dışına çıkmadığına ilişkin olarak bölgedeki güvenlik güçlerinin yaptığı değerlendirmenin temel nedeni, baskın yapılan köye yakın olan Nusaybin ve buradan Cizre'ye değin uzanan sınır boyunca alınmış fiziki güvenlik önlemleri gösterildi.
700 kilometreyi aşkın Suriye sınırının 640 kilometrelik bölümünde "fiziki önlem ve aydınlatma çalışmaları" tamamlandı. Sınır boyunda her 500 metre ile bir kilometre arasında bulunan nöbetçi kulelerine ek olarak her 100 metrede bir siper, her 50 metrede bir de kazılan avcı çukurları, Suriye sınırının en temel fiziki engeli. Ayrıca teröristlerin kaçma olasılığı olan en yakın sınır boyunda 8 metreye varan iz tarlaları, dikenli tel ve mayın tarlası bulunuyor. Sınır boyunun aydınlatma çalışmalarının bitirilmesi ve hava karardığı andan itibaren Suriye sınırının 640 kilometre uzunluğundaki kısmının her yüz metrede bir bulunan elektrik direklerindeki ampullerle aydınlatılması da, teröristlerin sınır dışına çıkma olasılığını azaltan etkenler arasında.
Pınarcık köyü baskınının gazetelerde yayımlanış biçimi, bölgede bulunan üst düzey güvenlik görevlileri arasında değişik yaklaşımlara yol açtı.
Yörede görevli bir üst düzey güvenlik yetkilisi, haberlerin gazetelerde yayımlanış biçimine ilişkin olarak şu değerlendirmeyi yaptı:
"Haberlerin gazetelerde yayımlanış biçimi genellikle eşkıyanın yaptığına bu kadar büyük yer veriyorsunuz, çıkan çatışmalarla PKK'cıların 3'er 5'er kişilik gruplar halinde ele geçirilmesine birkaç sütün yer vermekle yetiniyorsunuz."
Bir diğer yakınma da, gazetelerde yer alan operasyon haberlerinin gerçeklerden uzak olması ve "operasyon başladı" gibi anlatımların kullanılması. Üst düzey bir güvenlik görevlisi bu

yaklaşımları eleştirerek, "Operasyon başladı, diye bir şey yok. Zaten bölgede uzun süredir operasyon sürdürüyoruz. Ancak zaman zaman yavaşlayıp, zaman zaman hızlanıyor. Gazetelerde öyle haberler okuyoruz ki, bunlar bizim askeri düş gücümüzü bile aşıyor," diye konuştu.

Bir başka üst düzey güvenlik görevlisi ise *Cumhuriyet*'te bir süre önce yer alan terörist Abdullah Motor'un eşi Hado'ya konulan "eve gitme yasağı" ile ilgili haberi kastederek, "Hado gelin için bir hafta yayın yapıtınız. Başyazı bile yazdınız. Bakalım bu Pınarcık olayına kaç gün yer vereceksiniz?" diye sordu.

(*Cumhuriyet*, 24 Haziran 1987)

PKK'YA ÇEMBER OPERASYONU

Pınarcık köyünü basan teröristlerin yakalanabilmesi için Mardin-Ömerli-Savur üçgeninde sürdürülen, "çember operasyonu"nun çapı 20 kilometreye kadar düşürüldü. Ancak, saldırganlarla ilgili hiçbir ipucu bulunamadı. Bu arada, baskından üç gün önce 35 kişilik bir militan grubunun Kızıltepe ilçesine bağlı Neyşeri köyündeki sınır bölgesinden silahlarıyla birlikte Türkiye'ye girdiği öğrenildi.

Yeni adı Dikmen olan Neyşeri köyünün karşısındaki PKK kamplarının olduğu öne sürülen Suriye'nin Desbassiye ve Tonarner Bazar kasabaları bulunuyor.

Pınarcık köyü baskınında yakınlarını yitirenlere yiyecek yardımı yapılırken, eşyaları yananların gereksinimlerini karşılayabilmek için de Mardin Defterdarı Al Çapan başkanlığında bir hasar tespit komisyonu oluşturuldu. Teknik elemanların da görevli olduğu komisyon, dün Pınarcık köyüne giderek ilk incelemesini yaptı. Tespit komisyonunun çalışması sonucu, 5 evin yeniden yapılması, 4 evin de onarılması kararlaştırıldı. Ayrıca Ömerli Kaymakamlığı baskında evlerinin kundaklanması sonucu tüm eşyalarını yitiren köylülere eşya yardımı yapmayı

da üstlendi. Baskın sırasında anne ve babalarını yitiren çocukların da bakım ve eğitimini üstlenmek amacıyla çalışmalar yapılıyor. Bu arada A.A katliamda maddi zarar görenlere toplam 250 milyon lira yardım yapılacağını haber verdi.

Pınarcık köyüne yaklaşık 20 kilometre uzaklıktaki Tavuklu köyü dolayında 9 Haziran günü teröristlerce kurulan pusu sonucu, bir üsteğmenle üç erin öldürülmesi ve 9 erin yaralanması üzerine Ömerli-Savur-Mardin üçgeninde yoğunlaştırılan operasyonlar daha güneye kaydırıldı.

6 Haziran günü Ömerli ilçe merkezine kadar inen teröristler, uzun menzilli silahlarla DYP ilçe başkanı Hasan Cemiloğlu'nun evini kurşunlamışlar, ancak aşiret reisi olması nedeniyle Cemiloğlu'nun evi civarında nöbet tutan jandarmaların müdahalesi sonucu amaçlarına ulaşamayarak ilçe merkezinden uzaklaşmışlardı. Bu taramadan üç gün sonra teröristler, Tavuklu köyü yakınlarında pusu kurarak açtıkları çapraz ateş sonucu bir üsteğmenle üç eri öldürdüler. Olayın ardından jandarma birlikleri, özel tim, helikopterlerle Savur bölgesine indirilmiş ve Ömerli-Mardin-Savur üçgeninde bulunan 15 kilometrelik bir çapta operasyonlar yoğunlaştırılmıştı. Ancak haziranda yoğunlaştırılan operasyonlardan köy baskınına kadar bir sonuç alınmamış, jandarma konvoyuna saldıran teröristlerin izine rastlanamamıştı.

Pınarcık köyüne yapılan baskın sırasında, 30 kişinin öldürülmesine karşın, teröristlerin tek kayıp vermeden ellerini kollarını sallaya sallaya köyü basmaları ve kendilerine ateş edenlerin tümüne yakınını öldürmelerinin nedeni olarak, korucuların eğitimsizliği gösterildi. Köyde görevli bir üst düzey yetkili, "Korucular eğitimli olsaydı, bu adi tablo meydana gelmezdi," dedi.

Baskın sırasında korucuların aldığı tutumu değerlendiren üst düzey görevli, "Askerlikte temel bir kural vardır: Hedef görünmeden ateş edilmez. Ancak, militanlar korucuların eğitimsizliğinden de yararlanarak bütün mermileri boşa attırmış-

lar. Ardından da köyü istedikleri gibi basmışlar. Korucular, mermilerinin bittiğinden yakınıyorlar. Oysa köylülerin elinde bulunan G-l ve G-3 tüfeklerinin toplam 500 mermisi vardı. Çatışma sırasında bu kadar merminin harcanmasına karşın bir tek teröristin yara bile almadan baskın yapması, korucuların eğitimsizliğinin en büyük örneğidir," diye konuştu.

Korucuların bu eksikliğinin giderilmesi için, sıkıyönetimin kalkmasının ardından, bölgede 19 Temmuz'dan itibaren uygulanmaya başlanacak olan olağanüstü hali yürütecek Mardin Valiliği'nin koruculara eğitim vermeyi planladığı öğrenildi. Valiliğin yapacağı hazırlıklardan sonra köy korucularının 50'şer kişilik gruplar halinde Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı görevlilerce eğitileceği bildirildi.

Pınarcık köyü baskınından 3 gün önce, 35 kişilik bir militan grubunun sınırdan Türkiye'ye girerek, yeni adı Dikmen olan Neyşeri köyüne geldikleri öğrenildi. Köye gelen silahlı militanların köylülerden yemek istedikleri, yemeklerini yedikten sonra da köyde römorklu traktörü bulunan bir köylüden silahlarıyla kendilerini dağa çıkartmasını istedikleri öğrenildi. Militanlar, Neyşeri köyü ile Kızıltepe arasındaki dağlık bölgede traktörden indiler ve kendilerini getiren köylüden, başına bir iş gelmemesi için en yakın jandarma karakoluna şikâyette bulunmasını istediler.

Militanları taşıyan köylü de dağlık bölgeden döner dönmez güvenlik güçlerine haber vererek, militanları bıraktığı yeri ve gittikleri yönü belirtti. Ancak, Kızıltepe yöresinde sürdürülen operasyonlarda da militanların izine rastlanamadı. Teröristlerin sınırdan sızdığı Neyşeri köyünün karşısındaki Suriye topraklarında PKK kamplarının bulunduğu bildirilen Derbassiye ve Tonarner Bazar kasabaları yer alıyor. Soruşturmayı yürüten güvenlik kuvvetleri, teröristlerin çok etkin fiziki önlemlerin alındığı Suriye sınırından Türkiye'ye nasıl sızdıklarını da araştırıyorlar.

(*Cumhuriyet*, 25 Haziran 1987)

Gece karanlığa iki el silah sıkıldı. Evlerde kadınlarla çocuklar birbirlerine sarılırken, korucular ellerini tüfeklerinin soğuk demirine uzatmışlardı.

Sessizliğe gömülmüştü Pınarcık köyü. Bir süre bekleyip dışarı çıktı köyün erkekleri. Ortalıkta kimse yoktu. Silah sesinin geldiği yöne doğru yürüyünce, bir mektup buldular. PKK'dan köylülere mesaj vardı:

"Silahlarınızı bırakın. Hainlik yapmayın".

Ertesi gün köylüler, bir mektup yazıp köyün dışındaki bir alana bıraktılar. Elbet iki el silah sesiyle birlikte. Bir gün sonra baktıklarında mektubun yerine ulaştığını gördüler. Pınarcıklı korucular, yazdıkları yanıtta silahlarını bırakmayacaklarını bildiriyordu PKK'cılara. Birkaç kez bu tür haberleşme olmuş ve benzeri mektuplar çıkmıştı "iki el silah sesli posta kutusu"ndan. Cumartesi gecesi saat 21.30'da patlayan ilk iki el silah, yeni bir mektup beklentisini çağrıştırmıştı. Ama çok kısa bir süre sonra "silahları bırakın" isteği yerine, mektup gönderenlerin kendilerinin geldiğini anladı Pınarcıklılar.

Önce ölüm gelmişti Pınarcık'a. Ardından gazeteciler, TV ekibi, ordu komutanları, içişleri Bakanı, vali ve kaymakam... Günler geçtikçe köye gelen kişi ve malzemeler değişti. Ölüler için mezar kazan kepçeden sonra Fak-Fuk-Fon yardımı geldi. Son olarak dün köye gelen ise, Pınarcık'ın yollarını açacak dozerdi. Dün Pınarcık'a giderken, yöreye, olayın ilk günkü heyecanı dışında başka bir gözle bakma olanağı bulduğumuzun da ayrımına vardık. Yol üstünde köylü çocuklar el sallıyordu. Son günler Ömerli'nin doğusundaki köylere uzanan toprak yol, belki de yapıldığından bu yana hiç bu denli "yanık benzin kokusu" duymamıştı.

Yörenin en temel ulaşım aracı at ve eşek. Vali Alaaddin Turhan ile Ömerli Kaymakamlığı görevlilerinin bizden biraz önce geçtiği Pınarcık yoluna girdiğimizde, biri atlı diğeri yaya iki

yolcu gördük. Ama karşımızdaki görünüm biraz alışılmışın dışındaydı. Beyaz elbisesi ve baş örtüsüyle genç bir kadın, koyu kahverengi yağız atın üzerine oturmuş, genç bir adam da -büyük bir olasılıkla kocası- atın dizginlerini almış, yol boyunca çekiştiriyordu. Tam "Ne o, gelin mi götürüyor" derken, dikkatimizi genç kadının elindeki şişe çekti. Tepeden tırnağa bembeyaz giysileriyle bir gelin görüntüsü veren genç kadın, atın üzerinde gazoz içiyordu.

Pınarcık'a girdiğimizde, ilk gün olduğu gibi yüzleri siyaha boyanmış özel tim, kontrol için yolumuzu kesmedi. Ama biz yine de köyün girişinde durmak zorunda kaldık. Bu kez yolumuzu kesen bir dozerdi. Pınarcık'ın yollarını açıyordu. Artık insanların aklına gelmişti, Türkiye'nin Mardin İli Ömerli ilçesine bağlı Pınarcık adında bir köy olduğu. Ama adlarını duyurmak, galiba biraz pahalıya mal olmuştu Pınarcıklılar'a. Köylerinde yol, su ve toprak yokken pek duyan olmamıştı Pınarcıklılar'ın sesini. Şimdi ise, köye gelen valilik görevlilerinin önüne dizilmiş "hasar bildirimi" yapıyordu Pınarcıklılar.

Köyün mezarlığında iki kadın, bir mezarın başında hâlâ ağlıyordu. Diğer Pınarcıklılar da kadınlı erkekli gruplar halinde mezar taşlarının arasına oturmuş gelenlere gidenlere boş gözlerle bakıyorlardı. Köydeki en hareketli unsur, dozer operatörüydü. Operatör, bir ara aşağıya indi ve başlarına gelenlerin tümünü beyinlerine aktarmaya çalışır gibi mezar taşlarına yaslanmış oturan köylülere doğru koştu:

"Yahu söylesenize başka neresi yapılacak? Hani doldurulacak çukur, kaldırılacak tümsek vardı?"

Birkaç köylü isteksiz kalktı. İzmir'e göçen Pınarcıklı Ahmet kaldı yanımızda. 5 yıldır İzmir'deydi. "Sizin gazeteden de geldiler, İzmir'de fotoğraflarımızı çektiler," dedikten sonra, "olmaz elbet," diye anlatıyordu Ahmet:

"Korucu ne yapsın, gelenler savaşçı adam. Asker olmadan nasıl karşı koyarlar? Köy basılınca bağlamışlar otomatiğe tüfeği, mermiyi karanlığa yakmışlar."

Vali Alaaddin Turhan ile birlikte gelen görevliler köyden ayrılınca geriye bir cip, bir cemse ile baskından sonra köyde nöbet bekleyen on kadar asker kaldı. Askerler saat 19.00'a kadar köydeki birkaç ağacın altında bekliyor, hava kararınca da gidiyorlardı.

Fak-Fuk-Fon'dan yiyecek yardımı yapılmıştı Pınarcık'a. Un, zeytin, yağ, şeker, pirinç gönderilmişti köylülere, ama torbalar öylece ortada duruyor, Pınarcıklılar mezar taşlarına yaslanmış tek söz söylemeden ufukta bir noktaya bakıyorlardı.

(*Cumhuriyet*, 25 Haziran 1987)

PKK SALDIRISINDA AŞİRETLER BİRBİRİNİ SUÇLUYOR

Pınarcık köyüne yapılan baskın sonrası düzenlenen operasyonlarda teröristlerin izine bugüne değin rastlanamazken Mardin'in Ömerli ilçesi ve köylerinde yaşayanların üyesi olduğu Bekiroğlu ve Şindoğlu aşiretlerinin PKK baskınıyla ilgili olarak birbirlerini suçlaması yörede havanın gerginleşmesine yol açtı. Ömerli ilçesine bağlı Pınarcık köyüne yapılan baskın sırasında zarar gören köylü ailelerine yapılan yardımlar sürdürülüyor. Baskında anne ya da babaları öldürülen 45 günlük ile 12 yaş arasındaki 16 çocuğun, çocuk bakım yuvalarıyla yetiştirme yurtlarına yerleştirilmesi için çalışılıyor. Baskın anında köyde olmayan ailelerin yanan ev ve eşyaları için yardım istemesi de tartışma konusu oldu.

SHP'li Belediye Başkanı Rıfat Altındağ'ın reisi olduğu Bekiroğlu aşireti ile DYP ilçe Başkanı Hasan Cemiloğlu'nun reisi olduğu Şindoğlu aşireti PKK'nın Pınarcık'a yaptığı baskınla ilgili olarak birbirlerini suçladı. Kökende akraba olan iki aşiretin baskından birbirlerini sorumlu göstermesi, ilçede havanın gerginleşmesine yol açarken tartışmalar bugüne değin PKK baskını sırasında öldürülenlerin hangi aşiretin üyesi olduğu konusunda yoğunluk kazandı. İki aşiretin kökende kardeş ço-

cukları olması tartışmaların çözümsüz bir noktaya varmasına neden oldu.

Baskın sırasında PKK militanlarının, "Cemiloğlu gelsin sizi kurtarsın," demesi ve daha sonra teröristlerin kaçarken Işıkdere köyüne düzenledikleri baskın sırasında köy muhtarına, "Bir daha Hasan Cemiloğlu ile görüşürsen seni kulaklarından asarız," demesi, Cemiloğlu ailesinin PKK militanlarınca boy hedefi durumuna getirildiğine ilişkin kanıt olarak gösterildi.

Son günlerde Ömerli ve yöresinde meydana gelen PKK saldırıları ve baskınlarıyla ilgili olarak Şindoğlu aşireti üyeleri Bekiroğlu aşiretini şöyle suçladı:

"Aşiret reisimiz Hasan Cemiloğlu'nun evine PKK militanlarınca haziran ayı başında ateş açıldı. Ancak bu ateşi açanların tümü PKK üyeleri değildir. Yaptığımız saptamalara göre, DYP ilçe Başkanı Cemiloğlu'nun evine açılan ateş sırasında Ömerli ilçesinden bazı kişiler de bu kurşunlama olayına karışmışlar. Evin kurşunlandığını görünce onlar da silahlarını çekip eve ateş etmişlerdir. Geçen ay kurşunlanan ve gırtlağına yediği kurşundan dolayı bugün konuşamaz durumda olan Öztaş köyü muhtarı Almanya'dan geldiğinde Bekiroğlu aşiretinden ayrılmıştır. PKK militanlarınca kurşunlanma nedeni budur. Işıkdere köyüne Pınarcık baskınından sonra kaçarken gelen teröristler muhtarın Hasan Cemiloğlu ile konuştuğunu nereden biliyorlardı? Muhtar bir kez çarşıda Cemiloğlu ile karşılaşmış, selamlaşıp hal hatır sormuşlardır. Bundan PKK militanlarının nasıl haberi olmuştur?"

Bekiroğlu aşireti ile ilgili suçlamalarda Şindoğlu aşireti üyeleri şu savları da ileri sürdüler:

"Bizim aşiretin üyesi olan köylerin hepsi silah almıştır. Ama Bekiroğlu aşireti üyelerinin yaşadığı köylerden ancak bir tanesi devletten silah almıştır. O köy de jandarma karakolunun yanındadır. Yani bir baskın sırasında o köydeki silahlara hiç gerek kalmayacaktır. Çünkü jandarma vardır. Sadece bizim köylerin silah alması nedeniyle boy hedefi haline de bizim

aşiret üyeleri geliyor. Oysa Bekiroğlu aşireti üyeleri de silah alsalar sadece biz boy hedefi olmaktan kurtuluruz."

Ömerli'de yaşayan ve Şindoğullarına göre, daha kalabalık olan Bekiroğlu aşiretinin lideri 26 yıldır Ömerli'de belediye başkanlığını önce CHP'den, 12 Eylül'den sonra da SODEP'den kazanan SHP'li Rıfat Altındağ Şindoğlu aşireti üyelerinin suçlamalarını yanıtlayan Bekiroğlu aşireti üyeleri ise "Biz ilçede 26 yıldır seçim kazanırız. Ama bugüne değin Şindoğlu aşiretinin itiraz etmediği tek seçim olmamıştır. Açın, yüksek seçim kurulu listelerine bakın. Bunlar her seçime itiraz etmişler. Hiçbirinden de sonuç alamamışlardır. Bu karşı aşiretin yapısını göstermek için önemli bir kanıttır," dedikten sonra Şindoğlu aşireti üyelerinin suçlamalarına şu yanıtı verdiler:

"Şindoğlu aşiretinin üyeleri çevredeki köylüleri silahlandırmak için bölgede büyük bir kampanya başlattılar. Hatta silah almayan köylüleri sıkıyönetime ve güvenlik güçlerine 'Apocudur' diye ihbar etmeye kadar vardırdılar işi. Bu köylülerin hedef haline gelmesine yol açtı. Silah aldığı için cesaretlenen köylüler de Şindoğlu aşireti reisi Cemiloğlu'nun kışkırtmasıyla işi böbürlenmeye, hatta eşkıyaya açıktan açığa meydan okumaya kadar vardırdılar. Bizim aşiretin üyelerini sürekli olarak ihbar ederek güvenlik güçlerinin aşiret üyeleri üzerine baskı kurmasına yol açtılar. Cemiloğlu'nun evinin kurşunlanması da ayrı bir tezgâhtır. Bir tek öldürücü darbenin vurulmadığı komik bir saldırıdır. Bu tezgâhı da bizim aşireti suçlamak ve baskıları daha da yoğunlaştırmak için yaptılar."

Bekiroğlu aşireti üyeleri kendilerinin de devlete karşı olmadığını ancak, aşiretler arası çekişme ve bunun getirdiği politik ayrılık nedeniyle kendilerinin "Apocu" gibi gösterilmek istendiğini belirterek, "Bizi üzen devletin üst düzey görevlileri de Şindoğlu aşiretinin bu ihbarlarına inanmakta, karşı tarafın bizi göstermek istediği gibi görmektedirler. Bu tehlikeli bir eğilimdir. Devlet güçleri de bu tehlikeli eğilimlerine bir an önce son vermelidirler. Aksi halde çok sayıda suçsuz, savun-

masız köylü de militanların hedefi haline gelecektir" görüşünü dile getirdiler.

(*Cumhuriyet*, 26 Haziran 1987)

AYRI KAHVELERDE AYNI ÇAYI İÇMEK

Muhbirden haber gelmişti. PKK militanları Mardin'e çok yakın bir köydeki tarlada kendilerine sığınak açmışlar, burada yatıp kalkıyorlardı. Köylü tarlayı gösterecekti.

Güvenlik güçleri hemen harekete geçti. Haberi veren köylünün "işte bu" dediği tarlayı jandarmalar taramaya başladılar. Ancak sığınağa ilişkin en ufak bir iz yoktu. Acaba köylü yanlış bilgi mi vermişti? Bunda bir kasıt mı vardı?

Haberci güvenlik güçlerince bir kez daha "sıkıştırıldı". Köylü yemin billah ediyordu. Militanların tarladaki bir sığınağa girip çıktığını görmüştü. Bunun üzerine özel tim harekete geçti. Ve jandarmaların bulamadığı sığınağı aramaya başladı. Uzun süren bir operasyondan sonra "haberci köylü"nün söylediği doğru çıktı.

Mardin'in köylerine PKK'cıların yuvalandığına ilişkin yoğun ihbarlar vardı. Üst düzey bir güvenlik görevlisine göre PKK'cılar artık mağaralara girmiyordu. Köylüler yapısı gereği taşı bol olan topraktan tarımsal üretim yapabilmek için volkanik taşları topluyor, tarlanın bazı yerlerine öbek öbek diziyorlardı. İşte PKK'cıların tarlada açtıkları sığınak da, toplanan taş birikintilerinin altındaydı. Hatta üzerinde ot bile bitmişti.

Bölgede sığınak yapma yöntemi basitti. Tarlada geniş bir alan kazılıyor. Üstü kalas ve tahtalarla kapatıldıktan sonra toprakla örtülüyordu. Güvenlik güçlerince tarlanın ortasında bir köylünün "haberi" sonucu bulunan sığınak da böyle yapılmış. Üzerinde çıkan otlar ise sığınağın ne kadar eski olduğunu gösteriyordu.

PKK bölgede saldırılara 1984 yılında başlamıştı. Ancak bir üst düzey güvenlik görevlisine göre bölgede örgütün hare-

ketlenmesi daha eskilere dayanıyordu. Ama PKK'cılar sığınaklarını hazırlatıp bölgeye yuvalanana kadar hiçbir saldırı yapmamışlardı. Önce saklanacak yerlerini hazırlamışlar, ondan sonra da saldırılara başlamışlardı. İşte Pınarcık köyüne saldıran 50'yi aşkın militanın bir anda ortadan kaybolmasının nedeni buydu. Olayı anlatan üst düzey güvenlik görevlisi, PKK'nın bölgedeki bu yuvalanması sırasında istihbarat örgütlerinin "uyanmamasını" ise "12 Eylül'den sonra, batıdaki sol örgütlerin üzerine gidilirken, bu kıyı köşedeki bölgeler ihmal edildi. Bu nedenle batıda her yan dümdüz edildi. Ama sınıra yakın bölgelere göz ucuyla bile bakan olmadı. Şimdi, kendi attığımız bu düğümü çözmeye uğraşıyoruz," diye değerlendirdi.

Bölgede başka düğümler de vardı. Baskına uğrayarak 30 kişinin öldürüldüğü Pınarcık köyünün bağlı olduğu Ömerli ilçesi ve çevre köyler, uzun süredir hareketliydi. Kardeş çocuklarının kurduğu Şindoğlu ve Bekiroğlu aşiretlerinin birbirlerine girdiği olaylarda karşılıklı suçlamalar başlamıştı. Haziran ayı başında DYP'li Şindoğlu aşiretinin reisi Hasan Cemiloğlu'nun evi kurşunlanmış, ardından üç gün sonra Ömerliye bağlı Tavuklu köyü yakınında bir üsteğmen ile üç er öldürülmüş, yine aynı ilçeye bağlı Öztaş köyü muhtarı vurulmuştu. Baskının hemen ardından gittiğimiz Pınarcık köyünde DYP İlçe Başkanı Hasan Cemiloğlu'nu görünce biraz yadırgamıştık. Olaya partilere ilişkin bir görüntü mü verilmek isteniyordu? Ancak Pınarcık köyünden çıkıp Ömerli ilçesine gittiğimizde bu görüntüyü daha bir kavrar olduk.

Ömerli ilçesi tam ortadan ikiye bölünmüştü. İlçede yaşayan Şindoğlu aşireti Ömerlinin batısına, Bekiroğlu aşireti de doğusuna geçmiyordu. Görünmez bir hat çekilmişti, 5 bine yakın nüfusu olan ilçe, bir anlamda "yeşil hat"tı. Ve ortada da "barış gücü" yoktu. Biz "görünmez bir hat" diyoruz, ama daha önceleri görünür bir hat varmış ilçenin tam ortasında, bir tak varmış ve takın üzerinde de bir özdeyiş. 26 yıldır sosyal de-

mokratların belediye başkanlığını kazandığı ilçede de belediye binası tam bu takın dibindeydi. Bir ihracatçı firmanın nakliye kamyonu bu taka çarpıp yıkana kadar Şindoğlu aşireti üyeleri ile Bekiroğlu aşireti üyelerini ayıran "görülür" bir sınır varmış. Ömerlinin batı yakasında köylülerle kahvede oturmuş söyleşiyoruz. Kimse olayın şokundan kurtulmuş değildi. Gözle görülür bir gerginlik vardı. Çayımızı içtikten sonra kalkıyoruz. Oturduğumuz kahve Bekiroğlu aşireti üyelerine ait. Biz bir yeri soruyoruz, köylüler elleriyle kollarıyla tarif ediyorlar. Ardından da bizi götüremedikleri için bin bir özür diliyorlardı. Çünkü az ilerde belediye binası vardı ve daha ilerisi Şindoğlu aşireti üyelerinin bulunduğu bölgeydi.

Biz elimizi kolumuzu sallayarak geçtik ve Şindoğlu aşireti üyelerinin oturduğu kahveye girdik. Bekiroğullarının kahvesinde de "Irak çayı" içiyorduk. Ama iki aşiretin üyeleri birbirlerinin kahvesine girip çıkmıyorlardı. Yani ayrı kahvelerde aynı çay içiliyordu Ömerli'de.

Çayımızı yudumlarken, Şindoğlu aşiretinin bir üyesi yana yakıla anlatıyordu:

"Şimdi gidin bakın, belediye binasını geçince Ömerlinin daha bakımlı, yollarının daha düzgün olduğunu göreceksiniz. Ama bizim buraya yol bile yapılmaz, hatta evlere su da verilmez. Elektrik, Şindoğlu aşireti üyelerinin oturduğu bu bölgeye yeni geldi. O da elektriklendirmenin belediyelerden alınarak TEK'e verilmesinden sonra."

Suçlama çok çarpıcı geldi bize, bunun üzerine bir de ilçeyi o gözle dolaştık. Ancak, Şindoğlu aşireti üyelerinin yaptığı suçlamayı doğrular bir belirti yoktu. İki tarafta da yollar köstebek istilasına uğramış gibiydi. Ama iki taraf da birbirlerine öylesine hasım olmuştu ki, mantığın ucunun kaçtığı kesindi.

Bir Şindoğlu aşireti üyesi bize şunu söyledi:

"Buranın bir su sorunu var. Bizim aşiret üyelerinin oturduğu bölgeye belediye su bile vermiyor."

Sorduk:

"Peki, Bekiroğulları'nın oturduğu yere belediye su veriyor mu?"

Yanıt ilginçti:

"Hayır oraya da vermiyor. Nedeni de bizi kasten susuz bıraktığı, sadece bize su vermediği ortaya çıkmasın diye."

Yanıta gülünce Şindoğlu aşireti üyesi köylü ısrar etti savında: "Ama duyduğumuza göre Bekiroğulları'nın oturduğu yerlere tankerlerle su gönderiyormuş belediye başkanı..."

1980'den sonra uygulanan yöntemler ve geliştirilen politikalar nedeniyle Türkiye'nin bu ucu unutulmuş, kentlerdeki sol örgütler hallaç pamuğu gibi atılmış. İşte bugün karşımıza çıkan düğümlerden biri buydu. İkinci düğüm ise, bir aşiret devlet yanlısı gibi gösterilirken, karşısındaki aşirete ise mutlaka "devlet düşmanı" uygulamasının yapılmasıydı.

İşte Pınarcık baskını 12 Eylül sonrası üst üste atılan düğümlerin, bugün vardığı çözümsüzlüğü teşhir etmesi açısından da ayrı önem taşıyordu.

(*Cumhuriyet*, 26 Haziran 1987)

VII. / BASKINLARA GEBE GÜNEYDOĞU

Haziran neredeyse bitecekti. Ama biz Güneydoğu'dan ayrılamıyorduk. Tüm gazetelerin muhabirleri Diyarbakır'ı merkez seçmiş, çıkacak bir olaya, haberi gelecek bir köy baskınına ok gibi fırlamak için tetikte bekliyorlardı.

Sıcaktan geceleri uyumak olanaksızdı. Her sabah kalkıp, sağı solu arıyor, nerede olay olduğunu öğrenmeye çalışıyorduk. Bir de "bilgi uçuran özel kanallar" vardı. Özellikle bazı gazetelerin muhabirlerine bu "özel kanallar", nerede ve kimin çektiği belli olmayan fotoğraflar, PKK'nın taktik ve stratejik hareketlenmesine ilişkin "rapor"ları aktarıveriyorlardı.

Gece de gündüz kadar sıcaktı. Kaldığımız otelin lobisindeki havalandırmanın önünde, nerede, ne zaman patlayaca-

ğı, kaç kişinin öleceği bilinmeyen, kimler tarafından yapıldığı büyük bir olasılıkla belirlenemeyecek olan "kanlı bilmece"leri bekliyorduk. "Haber kaynakları" gece bir olay olmadığını "fısıldar"sa, o gün beklemekten başka çaremiz yok demekti.

Olaysız bir günün sabahında, yine lobideki havalandırmanın önünde yerimi almış, gazete okuyordum. Otel görevlisi telefonla arandığımı söyledi. Gazeteleri bırakıp, vestiyerdeki telefona koştum. Karşımdaki pürüzlü sesiyle, "Celal Bey'le mi görüşüyorum?" diye sordu. "Evet," yanıtını alınca da telefonu suratıma kapattı.

Çok kısa bir süre sonra, otelin resepsiyonunda bir kişinin beni beklediğini öğrendim. Üst kata gelir gelmez, telefonu suratıma kapattığı için özür diledi. Otelde olup olmadığımı anlamak için telefon açtığından, orada olduğumu öğrenince, "telefon hatları temiz olmayabilir" düşüncesiyle hiçbir şey söylemeden yüz yüze konuşmaya gelmiş.

Doktordu. Türkiye'nin büyük kentlerinden birinde Tıp Fakültesi'ni bitirmişti. Bölgedeki terör olaylarını, çocuk öldürülmelerini savunuyordu. Kısa kollu gömleği, uçuk renkli pantolonuyla, yolda, çarşıda karşılaşsak gözümüze çarpmazdı. Ama bölgedeki toplu cinayetlerin gerekliliğine inanıyor, hatta bunlardan birine katıldığını da dolaylı olarak anlatmaya çalışıyordu.

Bir doktorun insan öldürülmelerine, hele hele çocukların kurşuna dizilmesini nasıl savunabildiğine şaştığımı söyledim. "Bir zorunluluk" diye anlatmaya başladı:

"Köy baskını sırasında çocuklar koruculara mermi taşıyor, çatışma sürerken en yakındaki askeri time haber verme görevini üstleniyorlar."

"Kundaktakiler de mi?"

Sinirlenmişti:

"Bak, sana bir şey söyleyeyim mi, çocuklar da babalarına benzer..."

Yanıtı bana çok acımasız gelmişti. Sormadan edemedim:

"Sen de babana mı benziyorsun?"

Karşılık vermedi soruma. Kafasını öne eğdi, öyle durdu. Ancak, soruma çok kızdığı da belliydi. Kısa aralıklarla masanın üzerindeki açık yeşil örtüye vurduğu elinin parmaklarına bakıyordu.

"Neyse," dedi, "ben bunları konuşmaya gelmedim. Başka bir şey söyleyeceğim. Yazıların çok yansız. Ancak bu yansızlığı bozan bir sözcük var. Bize neden 'Terörist' diyorsun? 'Militan' diye yaz, 'Gerilla' diye yaz, ama bizim için 'Terörist' sözcüğünü kullanma."

Neden "Terörist" sözcüğünü kullandığımı uzun uzun anlattım. Benimle görüşmeye başlarken "Örgütten geliyorum" dememişti, ama bu havayı ustalıkla vermeyi de başarmıştı. Anladığım kadarıyla da, ikna olmak gibi bir görevi yoktu.

Cebinden çıkardığı ucuz tükenmez kalemi ile masanın üzerindeki peçeteye bir şeyler yazarak anlatmaya başladı:

"Bu bölgede yaşayanlar çocuklarına istedikleri ismi koyamıyorlar. Rojda; güneşin doğuşu, Berivan; süt sağan kadın, Zınar; sağlam kaya parçası, Kendal; sarp yamaç, Evin; de sevgili anlamına geliyor. Ama çocuğuna bu isimleri koymaya kalktın mı, nüfus memurları hem bu isteği kabul etmiyor hem de savcılığa başvurarak hakkında dava açtırıyorlar. Oysa bunlar yıllardır bizim yörede kullandığımız adlardan. Madem başka bir dil olduğunu kabul etmeyip bizim konuştuğumuza "yöre dili" diyorlar, o halde bu yörede yıllardır kullanılan adları neden "Türkçe değil" diye karşı çıkıp mahkemelerde süründürüyorlar?"

Gömleğinin cebinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı. Resmi bir belgeye benziyordu. "Köylerimizin de adlarını değiştiriyorlar," diyerek okumaya başladı:

"Bağdeşt köyünün adı Cömert, Gisgis'in adı Çayköy, Barbin'in Çukurdere, Haltuşkon'un Dereboyu, Aynato'nun

Gözekaya, Memelan'ın Özbilek, Teyan'ın Sallıca, Hünya'nın Söğütalan, Kötekan'ın Yakacık olmuş adları. Neden yıllardır kullandığımız adları değiştiriyorlar? Kimse yeni adları öğrenemiyor. Yollarda köylerin yeni adı yazıyor ama eski adı halkın ağzında yaşıyor."

Başımıza gelen bir olay, terörü savunan doktorun söylediklerini doğrular nitelikteydi. Bir gün Diyarbakır'daki otelimizde, yine öyle itfaiye ekibi gibi beklerken, Hani ilçesine bağlı bir mezranın basıldığını öğrendik. Mezranın yeni adı Kerman'dı. Hemen ilçeye gidip Kerman'ı aramaya başladık. Ama bulmak olanaksızdı. Herkes, "Eski adı neydi" diye soruyordu. Sonradan eski adının Feynter olduğunu öğrendik de, köyü bulduk. Çocuklar bile aynı soruyu yineliyordu:

"Eski adı ne?"

Yıllardır getirdiği sorunların düğüm olmuşluğunu, devlet gücünü elinde bulunduranların zaman zaman pek de haklı olmayan uygulamalarının, süreç içerisinde Güneydoğu'nun üstüne bir tortu gibi çöktüğünü somut olarak görmek olasıydı. Karşımda oturan kişi de bunun kanıtıydı. Etki, tepkiyi çağırmış, bölgede cinayet şebekeleri türemişti.

Güneydoğu'nun bu noktaya gelmesi, karar mekanizmasını elinde bulunduranlar için ciddi bir uyarıydı. Bir kez daha düşünmek, alınacak tavrı, uygulanacak kararı yeniden gözden geçirmek gereği artık iyiden iyiye ortaya çıkmıştı.

Güneydoğu'daki terörün, PKK açısından nasıl değerlendirildiğini, resmi olarak söyleyenler ya da "sızdırılan raporlar" dışında örgüte sempati duyanların ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum.

Sorumu olanca dikkatiyle dinledi. Yanıtı galiba önceden hazırdı. Özenle anlatmaya başladı:

"Irak ve İran bölgelerinde yaşayan halkımızın ulusal bilinci gelişmiştir. Ama o bölgelerdeki aydınların entelektüel bilinci

gelişmemiştir. Türkiye'de ise tersine bir durum var. Halkımızın ulusal bilinci gelişmemiş, ancak aydınlarımızın entelektüel bilinci gelişmiştir. İşte hareketimizin temel hedefi, ulusal bilincin gelişmesine yöneliktir. Bunda da başarılı olunmuştur."

Güneydoğu uzun süredir 1987 yılının yazı gibi kanlı bir yaz yaşamamıştı. Olaylar bizi Diyarbakır merkez olmak üzere, Güneydoğu'da tutuyordu. Her gün bir yere gidiyor, bölgedeki havayı, yaşanılan olayları aktarmaya çalışıyordum. Güneydoğu yeni baskınlara gebeydi.

PARAMIZ YOKTU, TELSİZ ALAMADIK

Köy üç noktadan kuşatılmıştı. Atılan sessiz, sinsi aydınlatma mermileri ortalığı yalancı gündüze çevirdi. Korucular evlerin damına fırladılar. Daha önce taşlardan ördükleri siperlerin ardına yatıp vücutlarını yalancı gündüzden saklıyorlardı. Bir anlık cıvıltı yaşamın sonu olabilirdi.

Her an ihanete hazır bir sessizlik vardı. Duyulan sadece, gizlendikleri siperin altındaki evden gelen can kaygılı kadın ve çocukların durmak bilmez soluklarıydı. Bir aydınlatma mermisi daha atıldı. Yine gündüz geldi köye. Muhtar ve korucular gizlendikleri taş örmesi siperin aralarından amansız bir dikkatle bakıyorlardı.

Kafalarında kim bilir kaç kez televizyonda ve gazetelerde gördükleri katliam görünümleri vardı. Çocuklar annelerine sarılmış, öylece yere serilecekler... Evlerin duvarları kan içerisinde kalacak.

Ardından köye gazeteciler, vali ve kaymakam gelecek. Bir de İçişleri Bakanı Akbulut... Yardım sözleri, başsağlığı dilekleri... Kanlarının yerde kalmayacağını, saldırganların üç beş hain olduğunu ve cezalarını mutlaka bulacaklarını öğrenecekler. Hepsi siperlerinde kafalarından atmaya çalışıyordu bu düşün-

ceyi ama, böyle bir sonuçla da yüz yüze gelmişlerdi. Belki de birkaç dakika sonra, böyle bir sonuca ulaşılacaktır.

İlk mermi muhtarın evinin duvarında patlayıp, çekirdeğin birkaç misli parça kopardı duvardan. Gecenin karanlığında, alacalı bir ölüm kuşu gibiydi. Ardından diğerleri de patladı beyaz duvarda.

Korkuyla bekliyordu köy halkı. Hepsi evlerinin duvarlarına sinmiş, üzerlerine tüneyecek ölümü bekliyorlardı. Artık yaşamın sonu mu gelmişti?..

Tam bu sırada, siz oturduğunuz koltuktan elinizi telefona uzatıp 031'i çevirerek karşınıza çıkana, "Nusaybin'le görüşmek istiyorum," deseydiniz, alacağınız yanıt, "Hatlar arızalı efendim, bağlantı kuramıyoruz," olacaktı.

PKK'nın saldırı yapma olasılığının güçlü olduğu Nusaybin ve yöresinin Türkiye ile sık sık telefon bağlantısı kesiliyordu.

Saldırı haberini alınca telefon bağlantısı da kuramadığımız Nusaybin'in Akarsu kasabasına doğru yola çıktık.

E-24'ten Nusaybin'e doğru gidiyorduk. Irak'a boş gidip dolu gelen tankerlerle, dolu gidip boş gelen kamyonlar, bir yanlarına da Türkiye'nin nöbetçi kulübelerini, siperleri ve avcı çukurlarını almışlar, bitmek bilmeyen yükleri taşıyorlardı.

Nusaybin'e 17 kilometre kala Akarsu kasabasının yoluna saptık. Bozulmak üzere olan 18 kilometrelik asfalt yol, gittikçe yükselen dağların çırılçıplak yamaçları arasından bizi Akarsu'ya götürüyordu.

Kasabaya yaklaştıkça, Ömeryan Dağları yeşillerini giyinmeye başladı. Tam Akarsu'ya geldiğimizde ise karşımıza "İşte Akarsu" dedirtecek zümrüt yeşili bir doğa dokusu çıktı.

Kasaba girişindeki okula askerler yerleştirilmişti. Hemen yanındaki karakolda ise bir polis panzeri bekliyordu. Köyün yolunu sormak için Akarsu'nun ortasında durduk. Kasabanın hemen hemen tüm evleri tek katlıydı. Birkaç taş yapı da iki katlı. Yapım halindeki 8 derslikli okul, bittiğinde en yüksek binası olacak Akarsu'nun.

Kuyular köyünü sorarken, dikkatimizi çeken, her kahvede birkaç özel tim görevlisinin oturmasıydı. Kasabaya çok sayıda mavi bereli ve özel tim görevlisi yerleştirilmişti.

Akarsu, cıvıl cıvıl bir gün yaşıyordu. Kamyonlar ambarların önüne kasa açmış, harman yerinden buğday tanesi çekiyordu. Kuyular'ın kasabaya 19 kilometre uzaklıkta olduğunu öğreniyoruz. PKK'nın baskın yaptığı ve bir saatlik çatışmadan sonra, başaramayacağını anlayınca geri çekildiği Kuyular'a gitmek için Büyükkardeş, Küçükkardeş, Doğanlar köylerinden geçilecekti. Toprak yola giriyoruz. Yolda önümüze kadınlar çıkıyor, gittikçe yükselen Ömeryan Dağları'ndan kestikleri yabani badem dallarını taşıyorlar. Kuyular'a giderken, köylerin içinden geçtikçe yabani badem dallarının ne işe yaradığını anlıyoruz. Dağdan kadınların sırtında getirdikleri, yeşili bol dallar, evlerin damında gölgelik olmuş. Yol boyunca geçen köylerin kıyılarına kurulan harman yerlerinde; kadınlı erkekli çalışıyor Akarsu'nun köylüleri.

Ömeryan Dağı'nın yakıcı yaz güneşinde biçilen buğday ve arpa saplarının tarlada kalan altın sarısı lekeleri, usta bir ressamın renk kullanma becerisini sergiler gibi.

Kuyular'a giden yol boyunca insan eli değen yerde asmalar, değmeyen yerlerde de badem ağaçları görüyoruz. Aralarında 10'ar kişilik avcı kollarıyla mavi bereliler dolaşıyor. Köylerdeki okullar ve sağlık ocakları, askeri birliklerin kalabileceği hale getirilmiş.

Köye girerken, bir mavi bereli kesiyor yolumuzu ve kontrol için ehliyetimizi istiyor. Ardından, gelen genç subay, "Olay" diyor, "pek önemli değil." Bu arada jandarma karakolunda bekleyen bir köylü Adana'dan geldiğini söylüyor. "Neden?" diye sorunca da, "akrabalarımı ve milletimi korumak için," yanıtını veriyor.

Kuyular köyünde çocuklar en çok arabamıza ilgi gösterdiler. Köyü basılmak istenen Mustafa Sarı, olayı anlatırken, taş evinin duvarındaki deliklerini, kurşun ve roketatar izlerini gös-

teriyor. Mermiler evden hatırı sayılır taş parçaları alıp götürmüş. Muhtar Sarı, çaresizlikle elini iki yana açıyor:
"200 bin liramız olmadığı için telsiz alamadık."
Muhtarın kurşunlanan evinin damında gezinen komando taklidi elbiseli ve otomatik silahlı köy korucusuna, damlardaki taşla örülmüş siperlerle bakıp köyün telsizinin olmadığını, sık sık telefon bağlantısının kesildiğini düşününce, Türkiye'nin nasıl bir yöresinde bulunduğunu daha iyi anlıyor insan.

(*Cumhuriyet*, 27 Haziran 1987)

KORUCULARI KİM KORUYOR?

İstanbul'da üniversiteyi bitirmişti. Doğup büyüdüğü köyün bağlı olduğu ilçede avukatlık yapıyordu.
SHP il binasında otururken, bir haberci gönderip mutlaka görüşmek istediğini iletmişti. "Neden buraya gelmiyor?" sorumuza beklemediğimiz bir yanıt aldık:
"Aslında ilerici bir arkadaştır, ama köylülerinin silah alması tartışma konusu oldu. Onun için partiye uğramıyor."
Bürosuna gittiğimizde yakındı:
"Benim köyümün insanları demokrattır. Ancak bu koruculuk çıkınca silah almak zorunda bırakıldılar, sırf demokrat oldukları için. Silah alınca da PKK'nın boy hedefi haline geldiler. Her gün tehdit ediliyorlar. Şimdi görürsün, çok yakında bu köy PKK tarafından basılır. Eğer silah almayacak olsalardı..."
Böyle sürüp gidiyordu konuşması.
Üzerinden çok geçmedi. Bize bunları söyledikten bir ay sonra bu avukatın köyü PKK militanları tarafından basıldı.
Mardin'in Gercüş ilçesine bağlı Güzelöz köyünün insanları, jandarma tarafından toplu dayaktan geçirilmişlerdi. Hiç suçları olmadığı için kendilerince neden arıyorlardı:
"Biz köy olarak korucu almadık. Bu nedenle bizden gıcık alan çevre köyler, hakkımızda asılsız ihbarlar yapıyorlar..."

"Korucu"lu olmak da hedef haline getiriyordu Güneydoğu insanını, "korucu"suz olmak da...

Ya hedefteki köy korucuları?..

Köy Kanununun 68. maddesi, "Köy sınırı içinde herkesin ırzını, canını ve malını korumak için köy korucuları bulundurulur" diyordu. Ama geçen yılın mart ayında Eruh ilçesinin Fındıklı bucağında beş korucunun öldürülmesiyle başlayan gelişmeler, Hakkari'nin Taşdelen Köyünde Midyat'ın Efeler mezrasında ve son olarak Mardin'in Pınarcık köyünde çok sayıda korucunun, aileleri ile birlikte öldürülmesiyle sürmüştü. Yani kendilerini bile koruyamamıştı korucular.

Acaba köylerini koruyabilmiş miydi korucular?

Şu ana kadar PKK'cıların bastığı köylerde bulunan korucuların tek başlarına önledikleri hiçbir olay yoktu. Korucular PKK militanlarıyla çarpışmalarında tek bir başarı elde edememişlerdi. Mardin Valisi Alaaddin Turhan'a göre bunun en temel nedeni ise, korucuların bugüne kadar görevlerini yapacak eğitimden geçirilmemiş olmalarıydı. Korucular mutlaka eğitilmeliydi. Pınarcık baskınını inceleyen bir güvenlik görevlisi, korucuların acemiliklerinin baskın sırasında ortaya çıktığını anlatıyordu. Tek bir militan yaralanmamıştı ve PKK'cılar köye girdiklerinde korucuların tüfeklerinde tek bir mermi kalmamıştı.

Her köy baskınından sonra konumları tartışma konusu olan korucular için Köy Kanununun 71. maddesi, "Korucuların (....) bir cürüm ile cezalandırılmamış ve iyi huyla tanınmış bulunması ve herkesle kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzlukları olmaması şarttır" diyorsa da koruculuk kurumunun içinde bulunduğu konum, bu yasal uygunluğun sağlanmadığını gösteriyordu:

-Akçakonak köyünde kan davası nedeniyle üç kişi öldürülürken, olayda korucu silahının kullanıldığı belirlenmişti.

-Sağkol köyünde Üsteğmen Metin Acar, bir korucu tarafından öldürülmüştü.

-Siirt'te biri korucu, altı kişi, devletin silahını kullanıp 16 yaşındaki Meryem'i kaçırıyordu.
-Viranşehir'in Doğanbey köylüleri, korucu baskısından köylerini terk etmişlerdi.
-Dicle'nin Kırkpınar köylüleri, korucu baskısından köylerini terk etmişlerdi.
-Dört korucu, kan davası nedeniyle bir kişiyi bıçakladı.
Aslında koruculuk zor işti. Elinde devletin silahı ve gücü ile hasımlara karşı sağlanan üstünlüğe, psikolojik tatmine ve bugün beş bini aşkın korucuya ödenen ayda net 55 bin lira maaşa karşın, saldırıların hedefi olmak vardı. Hem de bütün aile. Sosyal güvencesi olmadan insanın birinci dereceden tehlikesi olan bir iş yapması vardı. Günde 16 saat nöbet vardı, dağda askerle beraber iz sürmek vardı.
Köy Kanununun 90. maddesi vardı bir de. Yasaya göre "kayıtsız tembellik" yoktu. Koruculuktan başka iş yapmak, örneğin dükkân, kahvehane, han açıp işletmek ya da bunlara ortaklık etmek yasaktı. Köylüden herhangi birinin veya kendi hizmetinde bulunan birinin izinsiz görevi terk etmesi olanaksızdı. Kendi hayvanlarını otlatmak, köylüye çobanlık etmek yoktu.
Korucu, silahına da iyi bakacaktı. Korucular için hazırlanan bir "el kılavuzuna" göre korucu, silahın günlük bakımını, kuru bir bezle temizlenmesini, haftada bir silahı söküp yağlamasını ve silmesini, atış sonrası bakımda ise, haftalık bakımın yinelenmesini yapacaktı.

(*Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1987)

GÜNDÜZ ÇOBAN GECE MİLİTAN

Pınarcık köyünü basan militanlar, iki gruptan oluşuyordu. Bunlardan biri Suriye sınırından sızanlar, diğeri ise Türkiye sınırları için yerleşik olanlar... Sınırdan sızanlar ya yeniden geri dönmüşlerdi ya da dönmek üzereydiler. Sınırlarımız içinde yerleşik olanlarda ise iki ayrımlı yapı vardı. Bunlardan bir

bölümü güvenlik güçleri tarafından bilinen ve aranan kişilerdi. Diğerleri ise gündüz sıradan köylü, gece militandı.

İşte, istihbarat birimlerinin yörede görevli ajanlardan ve "gönüllü" muhbirlerden aldığı bu bilgiler ışığında yapılan değerlendirme, Güneydoğu'nun sınır boylarında ve operasyon bölgesinde yaşayan yurttaşlara yaşamı daha da güçleştiriyor.

Sınır boylarında çok sıkı önlemler alınırken, yeni grupların sızmaması ve yurtiçinde bulunanların kaçması engellenmek istenirken, güvenlik güçleri, Pınarcık katliamından sonra yoğunlaştırdıkları operasyon sırasında uğradıkları köy ve mezralarda "gündüz çoban gece militan" olanları bulmak amacıyla "daha sıkı bir elek" kullanıyorlar.

Hatay'ın Yayladağ ilçesinde başlayan ve Mardin'in Silopi ilçesine değin uzanan 760 kilometrelik Suriye sınırı boyunda gezerseniz, çarpıcı bir görünüm ilginizi çeker. Türkiye tarafından çekilen tel örgüye değin Suriyeli köylüler, arpa, buğday ve zeytin ağacını ekerler, dikerler; biçip toplarlar. Türkiye tarafında ise "anlamlı" mı "anlamsız" mı olduğuna bir türlü karar veremediğiniz bir boşluk görürsünüz. Ayrılık otlarından oluşmuş bir tarla görüntüsü veren bu boşluklar, ikinci bir dikenli tel sırasıyla çevrilmiştir. Mayınlı tarlalardır burası.

"Sınıra paralel olan tarlamın ucu bir kilometre. Ben bu tarlaya mercimek ekerim, başka geçimim yoktur. Ama bu bir kilometrelik alan içerisinde iki nöbetçi kulübesi vardır. Ayrıca 10'a yakın siper kazılmıştır tarlamın içine. Bunlar da yedi sekiz metrekaredir. Bir de çukurlar var. İki üç metre karelik bu çukurlar da bir kilometrelik tarlada 15-20'yi buluyor. Bir traktör kiralayıp, tarlayı sürmeye kalksam, kimse yanaşmıyor. Zaten tarlanın sınıra bakan ucu iki üç metrelik bir şerit halinde "iz tarlası" olarak kullanılıyor. Bir traktör girdi mi, bu çukurlardan kazacak yer bulamıyor. Bir de yağmurda çamurda bu çukurlara giden yollar bozuldu mu, büyük askeri araçlar tarlada ürünün üzerinden geçiyorlar zorunlu olarak... Ne ekecek toprak kalıyor ne ektiğimiz yerde ürün..."

Sınır boyundaki üreticinin yakınması böyle sürüp gidiyordu. Operasyon bölgesi olan Mardin ve bağlı ilçelerinde hasat yapan köylülerin belli bir saatten sonra çalışmaları yasaklanmıştı. Güneş doğuncaya kadar tarlaya gidemiyorlardı. En çok istedikleri ise akşam serinliğinde çalışmaktı. Ama güneş battıktan sonra tarlada kalmak yasaktı. Bu da ister istemez üreticilerin ekin biçmelerini, harmanlarını, Güneydoğu'nun sarı sıcağında yapmak zorunda kalmalarına yol açıyordu. Bir de bu yıl ekinler kuraklık nedeniyle bazı yörelerde çok kısa çıkmışlardı. Biçerdöver gelmiyordu. O zaman da dışardan ekini biçmek için işçi getirmek gerekiyordu. Bu da sıcak takibin sürdüğü operasyon bölgesinde çeşitli "yanlış anlamalara" neden oluyordu. Önceki gün Mardin yöresinde bir grup tarım işçisi, terörist olabilecekleri sanısıyla gözaltına alınmışlar. Öyle olmadığı anlaşılınca da serbest bırakılmışlardı. Yörede, teröristle köylüyü birbirinden ayırmanın getirdiği güçlük, yanlış anlaşılmalara yol açıyor doğal olarak.

Operasyonların yoğun olarak sürdüğü Nusaybin'e bağlı Akarsu yöresinde gezerken durduğumuz bir harman yerinde, üreticilerin bu sıkıntılarını daha yakından gözleme olanağı bulduk. Yöre halkı sıcağa karşı, ekinini toplayıp harman yerine getirmişti. Arpa sapları üzerine de köylüler "çerçere" dedikleri baltayı andıran, dişleri olan alet aracılığıyla samanları eziyorlardı. Daha sonra ürünler rüzgârlı bir yere getirilerek, taneler saplarından ayrılacaktı. Harman yerinde bulunan köylülere "maişet vaziyeti"ni sorduk. Başka hiçbir seçeneği olmayan insanların rahatlığıyla aktardılar:

"Mercimeğin bu yıl kilosunu 200 liradan sattık. Biraz arpamız var. O da kuraklıktan pek hayretmedi ya, neyse. Arpa harmanını bitirdikten sonra ihtiyacımız olan bölümü kış için, bir de hayvan yemi olarak saklayacağız. Geriye kalanları ise Nusaybin'de pazara götürüp satacağız. Nusaybin'deki tüccar da Gaziantep'e götürür, makarna fabrikalarına satar."

Ürünlerinin gideceği yeri çok iyi biliyordu Güneydoğulu üreticiler. Ancak mekanizmayı bir türlü başka biçimde işletmeye yanaşmıyorlardı. Burada da seçeneği olmayan insanların rahatlığını yaşıyorlardı. Oysa Nusaybin'de tüccara 60 lira dolayında sattıkları arpayı, yaptığımız araştırmaya göre Gaziantep'te makarna fabrikaları 83 liradan alıyordu. 200 lira dolayında vermişlerdi mercimeği. Oysa fabrika alış fiyatı Gaziantep'te 240 liraydı kilo başına.

Güneydoğu'da bugünlerde asker operasyonda, korucu nöbette ve üretici de harman yerindeydi. Tümünde "başka seçeneği olmamanın" getirdiği rahatlık mı vardı, yoksa çaresizlik mi?.. Bir türlü kestiremedik.

(*Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1987)

IV. BÖLÜM

VIII. / ÖNCE ÖZAL, SONRA TERÖR...

Güneydoğu'yu anımsamıştık. Özellikle 1987 Haziranı, Güneydoğu için kanlı bir süreç olmuştu. Devlet adamı, politikacısı, bürokratı, aydını ile bir süredir unutulmuş görünen, "Güneydoğu" diye bir bölge olduğu artık aklımızda iyice yer etmişti. Ancak, Güneydoğu anımsanmak için çok kan yitirmişti.

Kanlı haziranın ardından, Güneydoğu 1987'nin Temmuz'una Başbakan Özal ile başlıyordu. Başbakan Özal ile birlikte beş bakan, yirmi altı milletvekili, yirmi yedi bürokratın yanı sıra on beş işadamı ve altmış bir gazeteciyi getiren iki özel uçağın tekerlekleri 6 Temmuz 1987 gününün sabahında Diyarbakır havaalanına değdiğinde, kimse 1987 Haziranı'ndan daha kanlı bir ay geçirileceği olasılığını düşünmüyordu. Oysa Güneydoğu'da doruğa tırmanan olaylar, daha da kanlı günlere gebeydi.

Başbakan Özal, Diyarbakır'dan helikopterle Karakaya Barajı'na geçti ve barajın ikinci ünitesinin açılış törenine katıldı. Özal burada yaptığı konuşmada, "İşte Güney Anadolu'nun

makus talihi buralarda yeniliyor," diyordu. Gerçekten de baraj kıyılarında Güneydoğu'nun "makus talihi" yeniliyor gibiydi. Ama şimdilik sadece baraj kıyılarında...

Başbakan Özal'ı Atatürk Barajı'nın kıyısında bekliyordum. 6 Temmuz gecesini başbakan ve beraberindekiler, barajın kıyısına yaptırılan "VİP" ya da başka bir deyişle "Hilton"da geçireceklerdi. Baraj kıyısı Güneydoğu'nun apayrı bir dünyasıydı. Güneydoğu insanının bugün bulunduğu noktadan düşleyemeyeceği bir yerleşim birimi kurulmuştu baraj kıyısına ve işte Güneydoğu bölgesi küçücük bir noktada çağ atlayabilmişti.

Şimdi biz, bugüne kadar Atatürk Barajı için yapılan 61 milyon metreküp kazıyı, dökülen 500 bin metreküp betonu, bir ayda kullanılan 2 milyar liralık akaryakıtı, 400 milyon liralık lastiği, 500 bin nüfuslu kentin bir günlük tüketimine eşit olan elektriği bir kenara bırakarak 600'ü ailesiyle birlikte, on bin kişinin bulunduğu "baraj kent"te günlük yaşamı izleyelim.

Baraj yapımını üstlenen Ata İnşaat çalışanlarının yanı sıra DSİ bölge müdürlüğü ile bir taşeron firmanın teknik eleman ve işçilerinin bulunduğu Bozova ilçesi yakınlarındaki Atatürk Barajı inşaat şantiyesi, toplam 7 milyon metrekarelik bir alana kurulu. "Türkiye'nin en yeni yerleşim merkezi" de denilebilen baraj kentin alanı içerisinde işçi kampları, atölyeler, ambarlar, aile lojmanları ve DSİ kampı yer alıyor.

Baraj kentte bir kreş, iki ilkokul, bir ortaokul ve bir lise var. Şantiye alanı içerisinde restoran, kafeterya, iki büyük otel, misafirhane, lokaller, alışveriş merkezleri, dinlenme bahçeleri, kütüphane ve yüzme havuzu bulunuyor.

Bir sanat galerisini andıran genel müdürlük binasından çıkınca karşınıza hemen Amerikan barlı bir kafeterya ile baraja en hakim yere kurulmuş "Hilton" gelir. Kendi alanı dışında sanat ve edebiyata düşkün olan şantiye genel müdürü Erdoğan Bayındır'ın da etkisiyle oluşturulan Amerikan barlı kafeterya-

da ya da bir kenara yapılmış şark köşesinde otururken Fırat üzerindeki baraj çalışmalarını en ince ayrıntısına kadar izleyebilirsiniz.

Kafeteryadan çıkıp şantiyede yaşayanların taktığı adla "Hilton"a gidiyoruz. "VIP" çileri (çok önemli kişileri) ağırlayabilecek konforla donatılmış otelin girişindeki mermer bir havuz ve tavandan yere kadar sarkan kristal avize karşılıyor bizi.

GÜNEYDOĞU'DA UYGARLIĞA İLK KIVILCIM: BARAJKENT

Olimpik ölçüler gözetilerek yapılan yüzme havuzunun maviliklerinde kulaç attıktan sonra fısıltıyla çalışan soğutucularla donatılmış restorandaki Amerikan barda en yakın masayı seçtiniz. Sipariş almaya gelen garsonun listesinde mutlaka "İtalyan salatası" vardır. Buz kovasına gömülmüş kırmızı şarapla gelen mantarlı bifteğinizi beyaz bir örtünün üzerinde porselen tabaklardan yediniz.

Şarabın kekremsi tadı damağınızda, günün on dört saati açık olan kütüphaneye uğrayın. Eğer saat daha geçse, kapısında "damsız girilmez" yazan diskoteğe de gidebilirsiniz. İsterseniz de büfeden soğuk bir bira alıp havuzun kenarındaki kameriyelerin altında için.

Bütün bunları yapın, ama olimpik ölçülü yüzme havuzunun, mantarlı bifteğin, "damsız girilmez" diskoteğin, kameriyelerinin altında bira içilebilen kafeteryanın Güneydoğu'daki bir küçük yerleşim biriminde olduğunu söylemeyin. Ya "Yalan" derler ya da "Gelecekten haber veriyor" diye inceden inceye gülümserler.

Binlerce yıl sonra Güneydoğu'da kazı yapacak genç bir arkeolog, diskotek ve mantarlı biftek kalıntılarına bakıp yörenin diğer yerleşim birimlerindeki cami, hamam ve "acılı kebap" buluntularıyla karşılaştırınca, "burada çok ileri bir uygarlığı

yaratan insanlar yaşamış. Belki de başka bir dünyadan gelmişlerdi" saptamasında bulunabilir.

Tarihte Mezopotamya, "doğal kaynakları bakımından uygarlığın gelişmesinde büyük olanaklar sağlayan yer" diye anlatılır. Mezopotamya'nın batı sınırını çizen Fırat nehri üzerinde bugün yapılmakta olan Atatürk Barajı ise "şu anda dünyada süren en büyük baraj inşaatı" tümcesiyle anlatılıyor.

"Çok yıldızlı" otellere özgü döşemesiyle gerçekten "Hilton" bir baraj kentin oteli. 32 odası bulunan, 64 kişinin yatabileceği otelin odaları uyumlu renkler ve ince bir zevkin izlerini taşıyor. Odalardan herhangi birinin balkonuna çıktığınızda baraj alanından şantiyelere kadar çok geniş bir alanı görmeniz mümkün. Bir süre önce GAP'ı gezen büyükelçilerin yanı sıra Başbakan Özal ve beraberindekiler de baraj kentin "Hilton"unda ağırlandı. Otelin bahçesinde tatil köylerine özgü dinlenme yeri ve yüzme havuzu var.

Hilton'dan çıkıp bir kilometre ilerisindeki olimpik ölçülü yüzme havuzuna doğru giderken, baraj kentte yaşayanların sağlık sorununu çözmek için biri başhekim üç doktorun bulunduğu revir ve tam oluşumlu diş doktoru muayenehanesi olduğunu öğreniyoruz genel müdür Erdoğan Bayındır'dan. Aklımıza ister istemez hemen yakınımızdaki Şanlıurfa kentinde günler süren hastane kuyrukları, 1960'lı yılların sonlarından bu yana ebesi ve hemşiresi bir türlü bulunmayan 40'tan fazla sağlık ocağı binası geliyor.

Baraj kentte günde 6 bin kişi yemek yiyor. 2 frigofrik kamyon Adana'dan her gün yiyecek taşıyor baraj kente. Lojman alanında ise iki otomatik kamyonla çöpler toplanıyor.

DSİ bölümü içinde yer alan olimpik ölçülü yüzme havuzunda kadınlı çocuklu bir kalabalıkla karşılaşıyoruz. Suyu sadece balıklı gölde gören Şanlıurfalı yaşıtlarının aksine, neşeyle yüzüyor baraj kentin çocukları ve gençleri. Bir süre sonra su sporları için çalışmaların başlayacağı, yüzme ve sutopu takımlarının oluşturulacağı anlatılıyor bize.

Ata İnşaat'ın iki üç katlı lojmanları arasında elleri fileli insanlar dolaşıyor. Mesai sonrası alışverişe çıkmışlar. Olağan bir kent yaşamının alışkanlığı içerisinde elleri kolları dolu evlerine dönüyorlar. Baraj kentin hem DSİ hem de Ata İnşaat bölümünde alışveriş merkezleri var. Kentin ekmek gereksinmesini karşılamak için 20 bin kapasiteli fırın kurulmuş. Bugün, günlük 12 bin ekmek kapasitesiyle çalışıyor.

DSİ bölümünü gezerken gördüğümüz, duvarlarında ilginç resimlerin yer aldığı binanın ne amaçla kullanıldığını soruyoruz. Bir görevli bizi, "Kuruluşa müşavirlik hizmeti veren İsveçliler var. Ayrıca İsveçlilerin 10'a yakın çocukları da buradalar. Üç çocuk da olsa gittikleri yere mutlaka öğretmenlerini de getiriyor bu yabancılar. Burası da o çocukların gittiği okul işte. Çocuklar gelince iki de İsveçli öğretmen geldi diye yanıtlıyor. Şanlıurfa'nın tanınmış kişilerinden Naci İpek'in, "Kent içinde çocuklarımız tuvaletten bozma sınıflarda okuyor," yakınması kulaklarımızda çınlıyor.

Baraj kentin 60 kilometre uzağında bulunan Şanlıurfa'da televizyonun ikinci kanalını izlemek olanaksız. Ancak baraj kentte yaşayanlar hem birinci hem de ikinci kanalı rahatlıkla izleyebiliyorlar. Uydu anten kurulması için çalışmalar başlamış bile. Ama kurulacak uydu antenin, sadece Lüksemburg'daki ortak yayını alabileceği söylenince baraj kent sorumluları daha fazla istasyonun uydu anten aracılığıyla nasıl izlenebileceğini araştırmaya başlamışlar.

Lojman alanının ortasında ahşap malzeme kullanılarak yapılmış bir büfe ve kameriyeler var. Hemen arkasında yer alan lojmanda ise İstanbul ya da Ankara'da rastlanabilen ama yöredeki kentlerde bulunması güç bir restoran yer alıyor.

Baraj kentte görevli Türk, Japon ve İsveçlilerle birlikte sessiz çalışan klimaların serinliğinde istediğiniz yemeği yiyebilirsiniz. Bekâr teknik elemanlarla konukların kaldığı lojmanda 2 bin 500 kitaplıklı bir kütüphane bulunuyor. Yayın dünyası çok yakından izlenerek oluşturulmuş bu kütüphanede; son

çıkan kitapları günü gününe edinebilirsiniz. Kütüphane sabah 09.00'dan akşam 23.00'e kadar açık.

Baraj kentin belki de bir şantiye için en ilginç yanı diskoteğinin olması. İyi bir ses düzenine sahip diskoteğin kapısında "Damsız girilmez" yazısı yer alıyor. Güneydoğu'nun göbeğinde, Fırat'ın kıyısında bir diskotek görünce insan, ister istemez, "Türkiye'nin bir diskotek haritası yapılsa herhalde bu bölgeye ancak bir tek 'disko' işareti konabilirdi" diye düşünüyor.

GAP'ın en önemli halkası olan Atatürk Barajı'nın inşaatı için kurulan dev şantiyenin uygarlık çizgilerinde gezinirken insanın aklına ister istemez, "GAP"tan yararlanacak Güneydoğu illerinin bugünkü durumu geliyor.

Susuzluğu, yolsuzluğu, altyapısızlığı, sağlıklı konutlara bir türlü kavuşamayışı, eğitimsizliği, sağlık sorunlarının çözümsüzlüğünü yaşıyor, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa illeri.

Fırat kıyısında bundan yaklaşık 5 bin yıl önce o günkü insanların tanıdıkları bütün dünyanın en zengin ülkesini kuran Sümerlerin yaşadığı her kentin koruyucu bir tanrısı varmış. Erudu'yu sular tanrısı Enki korurmuş, Ur'u da tarım tanrıçası Nidaba.

Atatürk Barajı için kurulan şantiyedeki baraj kentle yöreye bir çırpıda taşınan uygarlık kıvılcımlarına bakıp Güneydoğu Bölgesi'nde yüzlerce yıldır insanlarımızın yaşadığı kentlerin "yok"larını anımsayınca söyleyecek bir tek söz bulamıyor insan.

"Bir Mardin'in bir Şanlıurfa'nın, bir Siirt'in bir Adıyaman'ın herhalde Sümer kentlerinde olduğu gibi koruyucu tanrıları yoktu. Olsaydı, bugün çağdan bu denli uzak yaşamazlardı"

(*Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1987)

Fırat kıyısında yaşayan Sümerler kendilerine yeni yeni tanrılar ediniyorlardı. Bunlardan biri de savaş kahramanı Kral Tammuz'du. Ancak öldükten sonra tanrı olan Kral Tammuz'un bir özelliği vardı. Sümerlerin inanışına göre, Tammuz her yaz, sıcaktan düşüp ölüyor, bahar gelince de yeniden canlanıyordu. İşte Başbakan Özal'ın "GAP çıkarması"nın ikinci gününde, tanrı Tammuz'u öldürüp öldürüp dirilten bir sıcak, hem de Güneydoğu'nun yağmur sonrası sıcağı vardı.

Önceki akşam, Özal'ın helikopteri Atatürk Barajı'nın şantiye alanına inmeden önce şiddetli bir rüzgârla yağmur başlamıştı. En çok üzülen de DSİ görevlileriydi. Geçen yıl 15 haziranda Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in gelişi sırasında kopan fırtına, yeni dikilen bayrak direklerini, süslenen tören alanını yerle bir etmişti.

Ancak DSİ yöneticilerinin korktukları başlarına gelmedi. Özal'ın gelişinde Evren'inki kadar fırtına kopmadı ve yeni dikilen bayrak direkleri yerlerinde kaldı.

Özal ve "çıkarma ekibi"nin bir bölümü 8 helikopterle havadan, diğer bir bölümü de karadan gelip Atatürk Barajı"nın "Hilton"una yerleştiler. Ata İnşaat, VİP Otelinde 130 kişiye yemek vermek durumunda kalmıştı. Servis gayet güzeldi. Barajcıların bu ağırlama işinin altından nasıl kalktığını araştırırken, şirketin bir yöneticisi durumu açıklayıverdi:

"Elbette elimizde bu kadar kişiye hizmet edecek garsonumuz yoktu. Ama burada gördüğünüz bazı kişilerin şantiyede elektrikçi, bazılarının da marangoz olduğunu düşünürseniz, çözümü kendiniz bulursunuz."

Servis aksamadan sürerken, menüde yer alan lagos balığı herkesi şaşırttı. Deniz kıyısından bu kadar uzakta verilen toplu yemeğe katılanları "lagos buğulama" ile ağırlama olayı, baraj yapımı dışında Ata İnşaat'ın başka hünerleri olduğunu da gösteriyordu.

Yemeğin ortasında VİP'in restoranından fasıl heyetinin sesi duyuldu. Turgut Özal ve Semra Özal fasıla sesleriyle ve tempo tuttukları elleriyle katılırlarken, hemen yanlarında oturan Çetin Altan'ın da fasıla eşlik etmesi bu sıcak görünüme ayrı bir renk kattı.

Atatürk Barajı kıyısındaki şantiyenin lüks otelinde "Yağdır Mevlam Su" ile "lagos buğulama" yenirken, bahçe bölümünde de önemli bir kalabalık birikmişti. Bunlar çevre yerleşim birimlerinden gelen yolsuzlar ve susuzlardı.

Dertlerini anlatabilmek için yemeğin bitmesini bekliyorlardı. En sonunda Bayındırlık ve İskan Bakanı Safa Giray'ı milletvekilleri aracılığıyla dışarı çıkarmayı başardılar. Havuzun başında amansız bir pazarlık başladı. Bir kolu alçıda olan Giray ile köylüler el sıkışarak pazarlık yapmıyorlardı, ama sorunlarının hükümet katından izlediği yolu öylesine yakından kovalamışlardı ki, "programa aldık" gibisinden klasik atlatma yanıtları yemiyorlardı. Hep bir ağızdan, "Zaten programdan hiç çıkmadı ki, 86'da da programdaydı, 85'te de" yanıtını veriyorlardı.

Bakan Giray'la köylüler arasındaki pazarlık o kadar uzadı ki Diyarbakır Valisi Hayri Kozakçıoğlu kaybolduğunu sanarak bakanı aratmaya başladı. Bu arada Başbakan Özal ise bir halk ozanının yazdığı 63 kıtalık "GAP Destanı"nı yüksek sesle çevresindekilere okuyordu.

Günün erken saatleriyle birlikte Güneydoğu'ya sıcak bastırdı. Başbakan Özal saat 09.00'da kısa kollu beyaz bir gömlek ve iğneli kravatıyla barajın "Hilton"undaki odasından çıktı, bir kilometre ilerdeki DSİ tesislerinde verilen brifinge katıldı.

Özal, brifingden çıkarken siyah çarşaf içindeki yaşlı bir kadın yardım istemek için yaklaştı. Görevliler kadını Başbakan Özal'ın yanından uzaklaştırırken, araya Mustafa Taşar girdi. Derdini öğrenip, Şanlıurfa Valisi Alpaslan Karacan aracılığıyla Fak-Fuk-Fon'a havale etti. Emir büyük yerden geldiği için Vali Karacan fonda vakıflardan ve imam hatiplerden arta kalan paranın bir kısmını da Taşar'ın havale ettiği kişiye verecekti.

Brifing iki saat sürdüğü için, saat 09.00'da başlaması gereken baraj gezisine ancak 11.00'de çıkılabildi. 100'e yakın araçtan oluşan bir konvoyla Atatürk Barajı'nın yapım alanını gezen Özal ve beraberindekiler için bölgede geniş güvenlik önlemleri alınmıştı. Dağ taş asker doluydu. Buna ek olarak da uzun namlulu silah taşıyan gelişigüzel giyimli polisler, güvenliği sağlayan askeri görevliler tarafından "biz bunları teröristlerden nasıl ayırt edelim?" gerekçesiyle eleştiri konusu oldu.

Bölge zaten kritikti, İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'a "PKK Tunceli'de karayolları şantiyesini bastı" haberi gelmişti. Hiç ölen olmadığı haberini alınca Akbulut rahatladı. Bölgeye gidip ölenlere rahmet, geride kalanlara da başsağlığı dilemeyecekti.

GAP'ın önemli unsurlarından biri olan Şanlıurfa tünellerine Başbakan Özal başında bareti ile girdi ve kazının yapıldığı son noktaya kadar gitti. Ucunda helozonik bir pervaneyle "dağları delen" tavrata bindi. (Bu Ferhat'ın makineleşmiş hali oluyor) Gazetecilere poz verirken de, aynı anda gaza bastı. Ortalığı toz toprak ve çok kötü bir koku kapladı, herkes kaçıştı.

Urfa tünelinden Başbakan Özal ve beraberindekiler ayrıldıktan sonra doktorunun çantasını unuttuğu anlaşıldı ve tüneli kazan Akpınar firmasının görevlileri tarafından çanta Atatürk Barajı'na gönderildi.

Güneydoğu'da Başbakan Özal'la gezinirken, sıcağı sulanamayan uçsuz bucaksız ovalara, insanların kavrukluğuna bakınca tanrı Tammuz'un neden ölüp ölüp dirildiğini daha iyi anlıyor insan.

(*Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1987)

Özal'ın gezisi sürüyordu. Şanlıurfa'da konuştuktan sonra Diyarbakır ve Mardin'e geçecekti. Güneydoğu 1987 Temmuz'unda başbakanı, bakanları, milletvekillerini ve gazetecileri görüyordu. Ankara Bürosun'dan Hasan Uysal ile birlikte başbakanın Güneydoğu gezisini izlemeyi sürdürüyorduk.

146 kişilik, 5 bakan, 26 milletvekili, 27 bürokrat ve 61 gazetecinin katıldığı GAP gezisinin ikinci gününde Başbakan Turgut Özal, Atatürk Barajı'nı ve Urfa tünelini gezdi.

Urfa'da halka hitaben bir konuşma yapan Özal, Urfa tünelini gezdikten sonra yaptığı değerlendirmede inşaatın hızlandırılmasını istedi. Başbakan, Urfa'da yaptığı konuşmada, "Doğunun maküs talihini Urfa'da yeneceğiz. Çünkü devletin en büyük yatırımı burada yapılıyor," dedi.

Dün sabah Atatürk Barajı'nın gezilmesi için programa göre 8.15'te başlayacak hareket bir saatten fazla gecikti. Özal'ın eskisi kadar hareketli olmadığı ve daha ağır davrandığı gözlenirken, ilk olarak kendisine çeşitli kurumların GAP'la ilgili verdiği brifinge katıldı. Toplam maliyeti 9 trilyon lirayı bulan GAP'la ilgili olarak düzenlenen brifingde Atatürk Barajı için şimdiye kadar 295 milyar lira harcandığı, bu harcamanın yıl sonunda 350 milyar lirayı bulacağı anlatıldı. Fiziki olarak yüzde 50'si tamamlanan Atatürk Barajı'nın 4 Kasım 1988'de su tutmaya başlayacağını, 4 Mart 1990'da birinci türbinin, 4 Kasım 1998'de ise sonuncu türbin olan 8. türbinin de devreye gireceği ifade edildi. Brifingden sonra Özal'ın çay ve meyve suyu içerek bir süre daha dinlendiği ve programı geciktirdiği de gözlendi.

Başbakan Turgut Özal, daha sonra Atatürk Barajı inşaat alanına giderek çeşitli açılardan gazetecilere poz verdi. Başbakan Turgut Özal, bu inşaattaki gezisini sürdürürken geziye katılan Semra Özal, baraj inşaatında dolaşmak yerine yöredeki bir türbeyi ziyaret etmeyi tercih etti.

Başbakan Turgut Özal daha sonra Şanlıurfa tünel inşaatına geldi ve kendisine burada inşaat hakkında bir brifing verildi. Her biri 26.4 kilometrelik ve 7.62 metre çapında dünyanın en uzun tüneller sistemi olan Urfa Tüneli'nin toplam 152 bin 725 hektar araziyi sulama projelerinin tamamlanmasıyla tarımsal net gelir artışının yıl fiyatlarıyla 240 milyar lira olacağı belir-

tildi ve bugüne kadar tünelin ortalama yüzde 35'inin tamamlandığına işaret edildi.
Tüneldeki bir delme makinesini kısa süre çalıştıran Başbakan Özal, tünel çıkışında da incelemeleriyle ilgili bir değerlendirme yaptı.
Son bir yıl içinde her iki inşaatta da büyük ilerlemeler kaydedildiğini belirten Özal, şöyle konuştu:
"Atatürk Barajı'nda su tutma işlemine önümüzdeki sene başlanacak. Urfa Tüneli'nde yüzde 50 nispetinde hafriyat yapılmış, tünel açma işlemi yüzde 53 oranında tamamlanmıştır. Dünyanın en uzun tüneli olup 26 kilometredir. İki tane olduğu için tamamının uzunluğu 52 kilometre ediyor. Üç sene içinde bu tünelin tamamlanması icap ediyor. İşlerin biraz daha hızlandırılmasını arkadaşlardan rica ediyorum. Atatürk Barajı ve Urfa Tüneli için yılda 200 milyar lira para ayırmamız lazım. Türkiye ilk defa kendi imkânlarıyla bu çapta bir projeyi, kendi mühendisi, kendi işçisi ile yapmaktadır. Türkiye'nin gücünü, kuvvetini, büyüklüğünü, yapılmakta olan bu eserler gösteriyor."
Özal, inşaatta çalışan mühendis ve işçilerin bu eserleri meydana getirmenin gururunu yaşadığını belirterek şöyle dedi:
"Atatürk Barajı hem büyük çapta elektrik üretecek hem de Harran Ovası'nı dünyanın en belirgin ovası haline getirecektir. Belki bir miktar daha tahvil çıkarırız. Bu eserleri gören herkes buralardan, gelir ortaklığı senedi almaya çok büyük gayret gösterecektir."
Öğleden sonra Urfa 2. Kısım sulama tesislerinin temel atma törenine katılan Özal, saat 18.30'da Urfa'ya gelerek, ancak 4 bin kişinin toplandığı alanda Petek otobüsünün üzerinden halka hitap etti. Konuşmasında Urfa'ya yapılan yatırımlara geniş yer veren Özal, "Doğunun maküs talihini Urfa'da yeneceğiz. Çünkü devletin en büyük yatırımı burada yapılıyor," dedi.
Şanlıurfa Havaalanı'nın bu yıl ya da gelecek yıl açılacağını, Şanlıurfa'da Harran Üniversitesi'nin kurulmasını amaçladıklarını bildiren Özal, "Geçen gelişimde bana 'burası Peygamber-

ler şehri, İlahiyat Fakültesi istiyoruz' demiştiniz. Şimdi bunun kanununu çıkardık, İlahiyat Fakültesi açılacak, İnşaat Fakültesini de yanına ilave ettik," diye konuştu.

"Eski günlere dönülmesine müsaade etmeyelim," diyen Özal, ANAP'ın en önemli hizmetinin, memlekete kavga yerine sevgi ve kardeşlik getirmesi olduğunu ileri sürdü ve tüm insanların yüzünü güldürmeye azmettiklerini ifade etti.

Demokrat Parti'den sonra hiçbir güçlü iktidarın gelmediğini ifade eden Özal, bir tek ANAP'ın güçlü iktidarı sağladığını iddia etti. Özal, HP'nin eski Genel Başkanı Necdet Calp'i kastederek şunları söyledi: "Şimdi ismi bilinmeyen, kendi de ortada olmayan bir partinin lideri televizyonda bana, 'Sattırmam,' dedi. Ben de, 'Satarım,' dedim. Ama o sonra yalanlamış, 'Köprüyü sattırmam dedim ama görüyorsunuz köprüyü barajı satamadılar,' diye konuşmuş. Biz bunları halka satıp halktan aldığımız parayla yeni köprüler barajlar yapıyoruz. İşte Boğaziçi'ne 2. köprü geliyor, eskisinden daha büyük oluyor. Dört gidişi dört gelişi olacak. Biz bu memlekete hizmet edenleri unutmayız, hayırla anarız. 1960'larda Demokrat Parti'nin Başbakanı Adnan Menderes'i aranızda hatırlayanınız vardır. Hâlâ İmralı'da yatıyorlar. 26 senedir oradalar. Onların devamı olduğunu söyleyenler onları İmralı'dan alamadılar. Ama Allah bize nasip etti. Kanunu çıkardık, ayrıca bir meydana bir de havaalanına Adnan Menderes'in adını verdik".

Türkiye'nin ne para ne de döviz konusunda hiçbir sıkıntısı olmadığını da söyleyen Başbakan, gelmiş iktidarlar döneminde her zaman elektrik sıkıntısı olduğunu ancak, kendilerinin iktidara gelişiyle bu sıkıntının tümüyle kaldırıldığım belirtti. Özal, "Bulgarların elektriğine ihtiyacımız yok. Tersine satacak duruma geldik," dedi. Ancak Özal konuşurken yurttaşların, "Su, su istiyoruz, suyu söyle," biçiminde bağırmaları üzerine, "Biliyorum, yakında o mesele çözülecek, suya yeter artık diyeceksiniz," karşılığını verdi. Özal, daha sonra helikopterle Urfa'dan Diyarbakır'a geçti.

Başbakan Özal, bugün Diyarbakır'da şehir içinde inceleme gezisi yapacak, bir holdinge ait işletmenin ve Göksu Barajı'nın temel atma törenine katılacak, Mardin'de halka hitap ettikten sonra Diyarbakır'a dönecek. Başbakan Özal yarın da Diyarbakır'da halka hitap edecek ve özel uçağı ile İstanbul'a dönecek.

Başbakan Turgut Özal'ın GAP ağırlıklı Güneydoğu gezisinde karşılama protokolüne alınmayan Şanlıurfa Belediye Başkanı İ.Halil Çelik, bu davranışı protesto ederek Özal'ı karşılamaya gitmedi.

RP'li Belediye Başkanı Çelik, olayın üzücü olduğu kadar politik yanının da bulunduğunu belirtirken, "Bir beldenin belediye başkanını protokolde görmek istemeyen zihniyetler neyi anlatmak isterler. Çok merak ediyorum. Ama buna rağmen bir beldenin reisi olmak sıfatıyla şehrimin sorunlarını ülkenin başbakanına iletmek için gerekirse bir vatandaş gibi hareket edeceğim," biçiminde konuştu.

Belediye Başkanı Çelik, "Sonuçta partizan düşüncelerden oluşan ve salt bu doğrultuda hareket eden zihniyetin en kısa zamanda iflas edeceğini," belirtirken, "unutulmamalıdır ki partiler ve hükümetler beldelere hizmet için vardır," diye konuştu.

(*Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1987)

YAĞDIR MEVLAM SU

Söylence bu ya, Nemrut'un sarayında kimsenin olmadığı bir gün İbrahim, balta ile bütün putları kırar ve baltayı da en büyük putun boynuna asar. Nemrut, bunu duyunca çok kızar ve İbrahim'i ateşe atmalarını buyurur. Ülkedeki bütün odunlar toplanır, tepe gibi yığılır ve yakılır. İbrahim de bu ateşe atılır. Ancak o anda alevler suya, odunlar balığa dönüşür. Bugün bile "Balıklı Göl" Şanlıurfa'nın simgesidir.

Bir sava göre, Urfa'nın adı Arapça "suyu bol" anlamına gelen Vurhai sözcüğünden kaynaklanmıştır.

Su, Urfa adının kaynağı...
İbrahim'in ateşini söndüren suyun bulunduğu göl, bugün bile Urfa'nın simgesi.
Ancak önceki akşam Başbakan Özal'ı dinleyen Urfalılar bağırıyor:
"Su... Su..."
Özal'ın konuştuğu alanın karşısına bir pankart asmıştı Urfalılar... "Acil içme suyu için desteğiniz..."
Su sıkıntısı vardı Şanlıurfa'da. Başbakan Özal'ın keyfi yerindeydi. Çölde kalmış bedevi gibi "Su... su..." diye bağıran Urfalıları yanıtladı:
"Urfa'ya öyle su vereceğiz ki, yeter artık, diyeceksiniz..."
Çeşmelerinden Taşdelen suyu akıyormuş gibi sevindi Şanlıurfalılar.
Adını "su"dan alan Urfa'da içme suyu yoktu da dünyanın ilk üniversitesinin kurulduğu kentte tek bölümlü ziraat fakültesinden başka yüksekokul var mıydı?
GAP'la ovalar sulanacak, tarım teknolojisi değişecek, yöre çiftçisi kuru tarımdan sulu tarıma geçecekti. Bunları birilerinin üreticilere öğretmesi, uygulama yaptırması gerekiyordu. Bu da yeni ziraat mühendislerinin yetişmesini gerektiriyordu. Ama aça aça Urfa'ya tek bölümlü ziraat fakültesine ek olarak ilahiyat fakültesi açılıyordu Şanlıurfalılar, GAP'la sulanan topraklarda ürünlerini "ilahilerle büyütmeyi" yeterli görmemiş olacaklardı. Özal'ın konuştuğu alana pankart asmışlardı:
"Harran Üniversitesi Urfamızın Hakkıdır"
Dünyanın ilk üniversitesi Harran'da kurulmuştu, ama üniversiteleri yoktu. Urfa'nın telefon santralı, kapasitesini çoktan aşmıştı. Telefonu kaldırıp maaşına zam bekleyen memur gibi beklememiz gerekiyordu, çevir sesi vermesi için telefonun.
Başbakan Özal, konuşurken, televizyonun gezici uydu antenini gösterdi Urfalılara ve "Bu ne, biliyor musunuz?" diye sorduktan sonra yanıtladı:

"TV naklen yayın yapıyor, uydu vasıtasıyla..."
Böylece telefonların çevir sesini duyamayan Urfalılar, naklen yayının nasıl bir anten aracılığıyla yapıldığını gördüler. Ama kentte yaşayanlar, televizyonun ikinci kanal yayınını da izleyemiyorlardı. Başbakan Özal, yine sevindirdi Urfalıları.
"O da oluyor. İkinci kanal Mardin üzerinden gelmek üzere..."
Şanlıurfalılar, henüz GAP'ın faydasını görmemişlerdi, ama zahmetini çekmeye başlamışlardı. Ev kiraları, kentte üç katına çıkmıştı. Özal konuşurken, ellerindeki pankartlarla soruyorlardı:
"Fırat akacak, ürün olacak, hangi yol taşıyacak?"
Şanlıurfa Belediyesi güç durumdaydı. TEK, belediyenin paralarına haciz koymuştu. Onun için de bir pankart açtı Urfalılar Başbakan Özal'a:
"Belediyelerin TEK'e olan borçlarının affedilmesi..."
Halil İbrahim Çelik, Refah Partili tek kent belediye başkanıydı. GAP'ın getireceği sancıları çok önceden duyup dilinin döndüğünce anlatmaya çalışmıştı. Pek dinleyen de olmamıştı. Özal'ın yemeğinden önce, "GAP tedbir alınmazsa, nimet değil, felaket olur," diyordu. Ehh, hem ANAP'a geçmemiş, hem TEK'e borçlu, hem de muhalefete devam ediyor... Öyleyse ne işi vardı protokolde. Bu nedenlerden dolayı da Çelik, Özal'ın akşam yemeğine gelemedi.
Şanlıurfa'dan sonra Diyarbakır'a geçen Başbakan Özal'ın yorgunluğu, akşam onuruna verilen yemekte daha belirgin olarak gözlendi. Özal, çıt çıkmadan yenilen yemekten sonra erkenden yattı.
Güneydoğu gezisinin Diyarbakır bölümünde de Özal umduğu kalabalıkları bulamadı. 7. Kolordu Komutanlığı'na dün sabah giderken, elinde boş bidonlarla kadınlar ve çocuklar "Su istiyoruz" diye karşıladılar. 6 bloğu yapılmış Batı Kent'te Özal, bir apartmanın temelini attıktan sonra belediye tarafından kendi adına yaptırılan Turgut Özal Bulvarı'nın kurdelesini kesti. Bu "kendin pişir kendin ye" görünümünden sonra Fak-Fuk-Fon

gıda dağıtım merkezi ile çocuk bahçesi ve Köy-Teks'in temellerini de Diyarbakır'a gelmişken atıverdi.
Özal'ın gezisine Diyarbakır'da çocuklardan başka pek kimse ilgi göstermedi. Seçmen yaşı 5'e inse, ilk genel seçimlerde muhalefet nal toplardı.
Güneydoğu gezisinde Özal'a yeni bir ad takıldı:
"Barajlar sultanı."
Diyarbakır'da yollara pankartlar asılmıştı:
"Batman tamam", "Göksu tamam", "Dicle tamam", "Kral Kızı tamam."
Yolda birbiri ardına dizilen pankartların sonuncusu ise "Silvan Barajı'nı ancak siz bitirebilirsiniz" biçimindeydi.
Güneydoğu'nun en büyük özlemi su...
Söylenceleri bile su üzerine.
Binlerce yıllık süreçte su sayesinde büyük uygarlıklar kuran Güneydoğu'nun insanı, bugün Urfa'da, Diyarbakır'da Başbakan Özal'ın karşısına "su" diye çıkıyordu. Özal'ın otobüsü de alanlardan ayrılırken, "Yağdır Mevlam Su" şarkısını çalıyordu. Anlaşılan yöre insanının şimdilik Nemrut'un ateşe attığı İbrahim gibi bir mucizeye ihtiyacı vardı.

(*Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1987)

Başbakan Özal'ın bugünkü programı da yüklüydü. Özal beraberindekilerle önce Diyarbakır'ı gezecek oradan Mardin'e geçerek halka hitaben bir konuşma yaptıktan sonra bugüne kadar en büyük köy katliamının yapıldığı Pınarcık'a uğrayacaktı. Bir yandan Hasan Uysal, bir yandan da ben, Başbakan Özal'ın "helikopterli maratonu"nu yeniden izliyorduk.

PKK'YA TESLİM OL ÇAĞRISI

Başbakan Turgut Özal, PKK militanlarına çağrı yaparak, "Türkiye'yi bölmeye kimsenin gücü yetmez. Onların sonlarını getirinceye kadar takip edilecekler. Biz affetmeyiz, Allah

da affetmez. Gelip teslim olsunlar, yanlış yoldan ayrılsınlar," dedi. Özal, yakında gideceği Suriye ile daha iyi ilişkilerin kurulacağını umduğunu belirtti. Başbakan Özal, 1980 öncesinin karanlığına dönülmemesi gerektiğini belirterek, "Almanya, Japonya ancak sağlam ve yıllarca değişmeyen iktidarlar sayesinde güçlendi. Biz de böyle bir iktidarız. Önümüzdeki seçimleri de farklı alacağız. Muhaliflerimiz farkında değil, atı alan Üsküdar'ı geçti," diye konuştu.

Diyarbakır'dan Mardin'e hareket eden Özal'ın geçeceği güzergâhlar üzerinde çok sıkı güvenlik önlemlerinin alındığı, ayrıca bir helikopter tarafından çevrenin sürekli tarandığı gözlendi. Özal Mardin'e gelmeden önce de çalınan oyun havaları ve marşlar, kalabalığın toplanmasına yetmedi. Özal'ın kente girdiği duyulduğunda mikrofondan, "Sayın halkımız, Cumhuriyet Alanı boş kaldı. Lütfen alanı doldurunuz," çağrısı yapıldı. Tüm bu çabaya rağmen alanda toplananların sayısı 3 bini geçmedi.

Kalp ameliyatı geçirdikten sonra, kalkınmada biraz geri kalmış Güneydoğu Anadolu'ya geldiğini, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun bu geri kalmışlığını yenmeye azmettiklerini, şimdiye kadar yaptıkları hizmetleri yeterli görmediklerini ifade eden Özal, halen devlet yatırımlarının yüzde 33'ünün bu bölgeye yapıldığını belirtti.

Özal, "Gidin Atatürk Barajı'nı, Urfa Tüneli'ni görün, Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük gücünü orada göreceksiniz," dedi. Devletin itibarının son derece arttığını belirten Özal, şöyle devam etti:

"Bir devletin itibarı yurtdışından gelen devlet adamlarının çokluğundan belli olur. Her hafta ziyaretçimiz geliyor. Bundan sonra da bu itibarımız sürecek. Çünkü biz herkesle iyi geçinmeyi temel politikamız olarak aldık. Bizim kimsenin toprağında gözümüz yoktur. Kimsenin de bizim toprağımızda gözü olmasını temenni etmeyiz. Öyle bir niyeti olana, geleceği varsa göreceği de var deriz.

Ben bu geziden sonra aşağıdaki dost ve kardeş ülke Suriye'ye gideceğim. Bu gezinin Suriye ile aramızın daha iyi olmasına, münasebetleri düzeltmemize yol açacağını tahmin ediyorum. Böylece birlikte proje yapma imkânları da sağlayacağız."

Konuşmasında ANAP iktidarının hizmetlerini anlatan Özal, "Eskiden Suriye pırıl pırıldı. Oradaki ışıklara bakar özenirdik. Buralarda elektrik yoktu. Türkiye'de o zaman elektrik yoktu. Şimdi buralar pırıl pırıl oldu, onlar bize özeniyor. Eskiden oradan kaçak mal gelirdi. Şimdi tersine gidiyor. Çünkü bizde bolluk var, oralarda yokluk var," dedi.

Başbakan Özal, konuşmasında Pınarcık katliamına değinerek şunları söyledi:

"Olaya çok çok üzüldük. Pınarcık'ta bu işi görenleri biz affetmiyoruz, Allah da affetmeyecek. Yalnız bu dünyada değil, öbür dünyada da onların yeri cehennemin dibindedir. Onların sonlarını getirinceye kadar takip edileceklerdir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın. Gelip teslim olsunlar. Yanlış yoldan ayrılsınlar. Allah için, doğru dürüst yolu görsünler. Hiç kimse yanlış hesap yapmasın. Yanlış hesap Bağdat'tan döner demişler, Türkiye Cumhuriyeti üzerine oyun oynamak isteyenlere gerekli önlemleri alırız. Perişan olurlar. Haberleri olsun. Bizi kimse bölemez. Biz tek bir yumruk gibiyiz."

Özal konuşmasını tamamladıktan sonra birlik ve beraberlik anlamında "ANAP işareti" yapmaya çağırdığı vatandaşlar kendisine katılınca, "Yaşşayın, aferin, fotoğrafçılar çekin bakalım bunların fotoğraflarını," diye seslendi.

(*Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1987)

HAMİDİYE GELİN ON GÜNLÜK KADER'İNİ KUCAĞINDA TUTUYORDU

On günlük "Kader"ini kucağına alıp mezarı çevreleyen taşlara sırtını dayamıştı. Hamidiye, gelin olalı daha bir yılı bulmamıştı. İki eliyle sarmaladığı Kader, Pınarcık basılıp da 30 kişi

öldürüldüğünde gün yüzü görmemişti henüz. Çelik mermi çekirdekleri, korucu olan babası Ahmet Çelik'i cansız yere sererken, Kader, annesi Hamidiye'nin karnındaki kürede bir sağa bir sola çalkalanıyordu.

Köyün diğer kadınları da mezarlıkta birer taş bulmuşlar, kimi kocasının, kimi oğlunun başına ağıtlarla çökmüşlerdi.

20 Haziran gecesi, 30 ölümle 21 Haziran sabahına dönmüştü. Bakanlar, parti başkanı, vali... Dünya adını duymuştu Pınarcık'ın. Bu kez de Başbakan Özal geliyordu. Kanatları tepesinde dönen çelik bir kuşla.

Kadınlar mezarlıktaydı, erkekler köyün alanında. Çevre köylerin korucuları, Pınarcık'ın bağlı olduğu Ömerli ilçesinin ANAP'lıları, köyde toplanmışlardı. Asker, 19 gün sonra dağı taşı tutmuştu.

Telaşlı bir özel araç köye girdi. Topuklu rugan ayakkabıları, kalça üstüne düşen çapraz kuşaklı giysileri, bazılarının spreyleri yolda kurumuş saçları ile 5 kadın, Pınarcık'a iki torba ile indi.

Baskın anında köyde olan erkekler, özel araçtan inenlere öyle hayretle baktılar ki, PKK militanları köyü bastıklarında belki bu kadar şaşırmamışlardı.

Türk Kadınını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı'nın Diyarbakır yöneticileri geliyordu. 17 gün önceki baskını duyar duymaz koşmuşlar, ama ancak ulaşmışlardı köye. Yine de eşi Turgut Özal'la biraz sonra gelecek genel başkanları Semra Özal'dan saat farkıyla da olsa önce girmeyi başarmışlardı köye. Pınarcık'ın taşlı yollarında yüksek topukları üzerinde sekerek mezarlıkta toplanan kadınların yanına heyecanla geldiler. "Geçmiş olsun" diye yanlarına gelen bu "cıvıltı" kalabalığa boş gözlerle baktı Pınarcık'ın kadınları. Dil farkı olduğu için hem söyleneni, hem de aralarında kaç çağ farkı olduğunu anlamamışlardı. Aralarında bir sağırlar diyaloğu başlamıştı. İki taraf da birbirinin dilini bilmiyordu. Ama olsun; vakıf üyeleri Türk kadınını güçlendirme ve tanıtma görevini yerine getirmeye

azimliydiler. Ellerindeki torbaları açtılar, içinden çıkan "Topi Top" ve "Assortment" kutularındaki şekerleri, önce "Yakala" diye annelerinin eteklerine tutunmuş çocuklara, sonrada annelerine dağıtmaya başladılar.

Baskında öldürülenler toprağın altında, üç kat başörtüsü ve uzun etekleri ile köylü kadınları, soluk giysili bakımsız çocukları toprağın üzerinde, "papatyalar" da elmas taşlı yüzükleri ile hemen yanı başlarında. Mezarlığın üzerinde duran herkesin elinde de "Topi top" var. Bu görüntü insana gülmekle ağlamak arasında bir duygu veriyordu.

Ancak baskında ailesinden 16 kişiyi yitiren Ahmet Yavuz'un pek gülecek hali yoktu. Hızla dağıtılan şekerlere kızdı:

"Yeni mi aklınıza geldi? Şekeri ne yapacağız biz? Canlarımız gittikten sonra çocuklarımız şekeri ne yapsın?"

Bu konuşma, vakfın Diyarbakır Şube Başkanı Ümit Battal'la Ahmet Yavuz'un arasında geçerken, köyde Başbakan'ı bekleyen gazeteciler, hemen çevrelerini sardı. Yavuz bir soru daha sordu:

"Gazeteler, köye 250 milyon lira yardım yapıldığını yazdı. Gelen para 6 milyon. Bazı ailelere de verilmedi. Neden?"

Yavuz, bu sorunun yanıtını vakıf başkanından alamayınca çevredeki gazeteciler, Ümit Hanım'a "Bu köye ne yardım yapacaksınız şekerden başka?, "Daha önce geldiniz mi?", "Daha önce gelemediyseniz baskından 17 gün sonra, hem de Semra Özal'ın geleceği gün neden geldiniz?" gibi sorular sordular. Ancak bu sorulara da pek yanıt alamadılar.

Başbakan Özal, köyde güvenlik için gelen askerler, özel tim, vakıf üyesi hanımlar ile birlikte köyün meydanında beklerken Abdullah Yavuz adlı bir yurttaş, gazetecilere yaklaşarak dert yandı:

"Bu fakirleşme yardımı mı ne? Oradan biraz para geldi. Ama kimsenin ihtiyacını karşılamadı."

Başbakan Özal'ı beklerken köyün sorunlarının, baskının üzerinden 17 gün geçtiği halde hâlâ çözümlenmediğini görüyo-

ruz. Yetiştirme yurtları ile bölge yatılı okullarına gönderilecek 16 çocuktan sadece ikisi bakım altına alınmıştı. Baskından sonra yeniden yapılması kararlaştırılan 5 evin temeli, köye gelmeden birkaç saat önce çizilmeye -kazılmaya değil- başlanmıştı.

Saat 19.10'da Başbakan Özal, helikopterle Pınarcık köyüne indi. Köyde Özal'ı bekleyen 7. Kolordu görevlileri, Başbakanı gezdirerek olay yerlerini, öldürülenlerin son bulundukları yerleri teker teker göstererek brifing verdiler. 7. Kolordu'da görevli bir binbaşı, Başbakan Özal'a köyün güneyini göstererek anlatıyordu:

"Bir grup karşı kayalardan ateş açarken, ikinci grup arkadan kuşatmıştı. Üçüncü grup da vadi yarığında bekliyordu. Önce köye ateş açtılar. Bir süre sonra ateşi keserek ellerindeki megafonlarla silahlarını bırakıp teslim olurlarsa çocuklarını öldürmeyeceklerini söylediler. Vadi tarafından köpek havlamaları gelince korucular, siperlerini terk ederek o istikamete mevzilenmeye başladılar. Sonra teröristler, aydınlatma mermisi ile korucuların yerini saptadı ve vadi yarığında köye giren üçüncü grup, tespit ettikleri nokta hedeflere tek tek girerek içerdekileri öldürdü, evlere de el yapımı bomba attı.

Teröristlerin köyden iki kol halinde çıktığı belirlenmişti. Özal brifingi veren binbaşıya, "İleride bir köy daha var herhalde," dedi. Binbaşı ise ileride Işıkdere köyünün bulunduğunu ve teröristlerin Pınarcık'tan ayrılırken oraya da uğrayarak muhtarın telsizini aldıklarını söyledi. Böylece daha önce resmi kaynaklarca yalanlanan Işıkdere baskını da doğrulandı. Özal, 19.40'da 30 kişinin öldüğü Pınarcık'tan ayrılırken kucağında 10 günlük "Kader"i ile Hamidiye, kocası Ahmet'in mezarı başında oturuyordu.

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

XI. / GÜNEYDOĞU'DA EN KANLI GÜN

YİNE KATLİAM, YİNE PKK

Ayrılıkçı terôristler, gerçekleştirdikleri 4 ayrı saldırıda toplam 31 kişiyi katlettiler. Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Yuvalı mezrasında 7'si çocuk 9 kişiyi, İdil ilçesine bağlı Peçenek köyünde de 9'u çocuk 16 kişiyi öldüren terôristler, Yuvalı mezrasının çıkışına yerleştirdikleri bir bombalı tuzakla da 4 kişinin ölümüne ve 7 kişinin yaralanmasına neden oldular. Ayrıca Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde de bir süre önce yakalanan bir PKK militanına tatbikat yaptırılması sırasında saldıran ayrılıkçılar, çıkan çatışma sonucunda iki köy korucusunu öldürdüler. 16'sı çocuk 30 kişinin öldürüldüğü Pınarcık katliamından 18 gün sonra gerçekleştirilen saldırılar, bölgede bulunan Başbakan Turgut Özal'ın PKK'ya yönelik "Teslim ol" çağrısından da birkaç saat sonraya rast geldi. Saldırıların ardından güvenlik güçleri bölgede operasyona başlarken, Başbakan'la birlikte GAP gezisinde olan İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ve öteki bakanlar ile Emniyet Genel Müdürü Saffet Arıkan Bedük saldırı haberini aldıkları Diyarbakır'dan helikopterle bölgeye giderek köylerde inceleme yaptılar. Saldırılarda ölenler dün toprağa verildi.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Başyurt köyü Yuvalı mezrası ile İdil ilçesi Peçenek köyüne 20-25'er kişilik gruplar halinde düzenlenen saldırılar saat 21.45 sularında gerçekleşti.

Yuvalı mezrasına gelen terôristlerin askeri kıyafetler giydikleri ve aralarında Türkçe konuştukları öğrenildi. Terôristler, telsizle birbirlerine köyün etrafının sarılıp sarılmadığını sordular. İkinci grup "Sarıldı" yanıtını verince Yuvalıya giren 10 kadar terörist, Nuri Dağ'ın evini sardı. Köylülerle Türkçe yaptıkları konuşmalarda, Nuri Dağ'ın evinde terörist sakladığını haber aldıklarını ve arama yapacaklarını söyleyen terôristler, daha sonra Dağ ailesinin kaldığı eve girdiler. Önce, "Kapıyı açın," diye bağıran terôristlerce aranan Nuri Dağ'ın İdil'e git-

miş olması nedeniyle içerdekiler kapıyı açmadı. Bunun üzerine kapıyı kırarak Dağ ailesinin evinin damında yaptığı divana ulaşan terörist Nuri Dağ'ın çocukları Sinan (15), Hüseyin (7), Sıraç (5), Türkan (6), Lokman (13), Harbiye'yi (15) öldürdüler. Aynı divan üzerinde uyuyan Nuri Dağ'ın kardeşinin çocuğu Mehmet Salih Dağ (11) teröristlerin kurşunlarına hedef oldu. Nuri Dağ'ın annesi Erdoğan Dağ (65) ile silah seslerine koşan yan evdeki Rukiye Dağ (25), saldırı sonucu yaşamını yitirdi.

Nuri Dağ'ın, buldukları bütün birinci dereceden yakınlarını öldüren teröristler, daha sonra evin alt katındaki ahıra girerek üç inek ile bir eşeği öldürdüler. Yanlarında getirdikleri konserve kutuları içindeki patlayıcı maddelerle, Nuri Dağ'ın evini yakan teröristler, daha sonra olay yerinden uzaklaştılar.

Silah sesleri üzerine Yuvalı mezrasına 4 kilometre uzaklıktaki Ortaköy'ün korucuları, telsizle basılan köye 6.5 kilometre uzaklıktaki Anıt Jandarma Karakolu'na haber verdiler. Köyün 3 kilometre karşısında bulunan Tanyeri köyü ile 6 kilometre uzaklıkta bulunan Efeler mezrasından toplam 6 köy korucusu olayın hemen ardından Yuvalıya geldilerse de teröristler olay yerinden ayrıldığı için herhangi bir çatışma meydana gelmedi. Basılan köyde köy korucusu olmadığı, ancak devlet tarafından muhtara silah verildiği öğrenildi.

Olay sırasında Yuvalı mezrasında tek silahlı kişi olan Başyurt köyü muhtarı Kadri Dağ'ın baskından sonra teröristlere bir süre ateş açtığı, ancak köyden ayrılmalarına engel olamadığı öğrenildi. Bu arada, silah seslerini duyar duymaz karakola haber veren ve yaya olarak olay yerine gelen 6 köy korucusu, basılan köyün çok yakınındaki Tanyeri'nde 150 askerin Efeler mezrasında da 50 kadar özel tim görevlisinin bulunduğunu, ancak bunların silah seslerini duymalarına karşın olay yerine gitmediklerini, gitmek isteyen koruculara da "Kesinlikle gitmeyeceksiniz" diye emir verdiklerini, ancak bu emri korucuların dinlemeyerek basılan köye gittiklerini söylediler.

Olay yerine, yakındaki köylerden değil de Midyat'tan bir seyyar jandarma birliği anında gönderildi, 21.45'te köyün basılmasından sonra 22.30'da Midyat'tan yola çıkan jandarma birliği 23.30 sıralarında köye geldi. Birlik komutanı binbaşı, olay yerine gelmeyenlerin herhangi bir kusurunun olmadığını, baskının hemen ardından köye giden askeri birliğin ceset toplamaktan başka hiçbir iş yapmayacağı için teröristlerin kaçabileceği bölgeye, yakındaki birliklerin dağıldığını, köye gelmeme nedeninin de bu olduğunu söyledi.

Teröristlerin Nuri Dağ'ı öldürmek isteme nedeninin, bir süre önce ihbar sonucu ölü ele geçen PKK liderlerinden Vasfi Kılıç'ı yakalatan kişilerden biri olarak bilinmesi olduğu öğrenildi.

İdil ilçesine bağlı Peçenek köyünde bölücü eşkıyanın köyü basmasından sonra kaçarak güvenlik kuvvetlerine haber veren köy muhtarı Nuri İstik'in oğlu Yusuf İstik (25) olayı şöyle anlattı:

"Nereden geldiler, bilmiyorum. Ben uykudaydım. Eve gelen yedi kişi beni uykudan kaldırdı. 'Ne suçumuz var? Bizden ne istiyorsunuz?' dedim. Hepsi küfür ediyorlardı. Hepsi Kürtçe konuşuyordu. Konuştuk diye dipçiklediler. Bizi aşağı indirdiler. Duvarın önüne dizdiler. Hepsi 20-25 kişi kadardı. Birisi komando kıyafetliydi. Hepsinin elinde kalaşnikof vardı. Ben kaçtım. Ayağımda ayakkabı, çorap bile yoktu. Arkamdan ateş açtılar. Şu tepeye doğru koştum. Sonra jandarmaya haber verdim. Ben jandarmaya gittiğimde bomba atmışlar. Kalaşnikoflarla ateş açmışlar. Babam muhtar Nuri İstik (50), kardeşim Emin İstik (17), kız kardeşim Fatma İstik (12), yengem Fadile İstik (20), amcam Süleyman İstik (40), onun karısı Medine İstik (50), oğlu İbrahim İstik (12),Şükrü (17), Gurbet (10), Isra (11) ve bir de Abdülcelil'i (4) öldürmüşler. Amcamın çocukları Ali ile Emine İstik yaralanmışlar."

Yusuf İstik, "Mezrada neden silah bulundurmuyorsunuz?" sorusuna ise, "Silah alsak, ertesi akşam gelip niye silah aldınız diyecekler," yanıtını verdi. Bir başka soru üzerine, "Haber

veriyorlar. Yerimizi gösteriyorlar. Burada da var. İdil'de de var. Her yerde adamları var," dedi. Son derece sakin olduğu dikkati çeken Yusuf İstik, gelenlerin ellerinde megafonla, "Biz PKK'lıyız. Ölünceye kadar savaşacağız," diye bağırdıklarını da söyledi.

Bu köye yapılan saldırı sırasında Derviş Özmen (50), Sıdıka Özmen (40) adlı yurttaşların da öldürüldüğü öğrenildi.

Baskın sonrası Başbakan Turgut Özal'la birlikte Diyarbakır'da bulunan gazeteciler, dün özel araçları ile Yuvalı köyüne geldiler. Midyat'tan Başyurt'a giderek 17. kilometreden ayrılan 13.5 kilometrelik bir toprak yolla varılan Yuvalı köyünde cenazeler gömülürken, saat 12.15 sıralarında şiddetli bir patlama duyuldu. Patlama sesi köyün Mardin'le bağlantısını sağlayan toprak yoldan geliyordu. Patlama üzerine, jandarma birlikleri sesin geldiği yöne hareket ettiler. Bu arada, 10 kadar jandarmanın bindiği askeri araç ancak itilerek çalıştırılabildi. Olay yerine gelindiğinde, köyün girişine bir kilometre kala toprak yola yerleştirilen mayına benzer bombalı bir tuzağın, üzerinden minibüs geçmesi sonucu patladığı anlaşıldı. Baskın sonucu 9 kişinin öldürülmesi nedeniyle Midyat'tan başsağlığı dilemek üzere köye gelenleri geriye götüren 47 DA 056 plakalı minibüs olduğu anlaşıldı. Şiddetli patlama sırasında minibüsün havalanarak ters yöne döndüğü, motorunun da 25 metre uzağa fırladığı ve parçalandığı görüldü. Araçta önde oturan Midyatlı manifaturacı Halil Dinç, olay yerinde ölürken, minibüste bulunan 15 kişi de çeşitli yerlerinden yaralandılar. Köyün çıkışında başka yerlere de mayın döşendiğine ilişkin izler bulununca yaralıları taşıyacak araçlar bir süre köyden çıkamadı. Daha sonra yolun yanındaki tarladan açılan ikinci bir yolla kritik bölgeden geçirilen yaralılardan iki ayağı ve bir kolu kopan şoför Mehmet Ali Bilgiç yolda, Çatalan köyü muhtarı olduğu belirtilen Murat Doğan ile kimliği belirlenemeyen bir yurttaş da kaldırıldıkları Midyat Devlet Hastenesi'nde yaşamlarını yitirdiler.

Bombalı tuzağın patladığı yerde önlem alan güvenlik kuvvetleri, yaptıkları arama sırasında yolun hemen yanındaki bir tarlaya dökülmüş toprak buldular. Toprağın baskın saatlerinde yoldan kazıldığı ve bombalı tuzağın konulduğu yer belli olmasın diye tarlaya atıldığı belirlendi. Yolun taranması için Diyarbakır'dan Emniyet Genel Müdürü Saffet Arıkan Bedük'ün emri ile bomba imha uzmanları gelerek jandarmaların önlem aldığı yerde diğer bombalı tuzakları aramaya başladılar. Köye ilk giren jandarma birliğinin komutanı, "Bu bomba aslında bize konmuştu. Köyün kuzeyinden girip kuzeyinden çıkan teröristler, Cehennem Deresi'ne doğru kaçarken, bizim zorunlu olarak köyün güneyinden gireceğimizi hesap etmişler ve mayınları köyün bu girişine döşemişlerdir," dedi.

Bombalı tuzağın patlamasından yaklaşık 55 dakika sonra, Başbakan Turgut Özal, yanında eşi Semra Özal, İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, Devlet Bakanı Hüsnü Doğan ile birlikte, önce İdil'de, basılan Peçenek köyüne uğradıktan sonra, Yuvalıya geldi. Köye indikten sonra olay hakkında bilgi alan Başbakan Özal'a korucular, yakında olan güvenlik güçlerinin olay anında gelemediğini anlattılar. 9 kişinin öldürüldüğü Nuri Dağ'a ait evi gezen Özal, daha sonra bombalı tuzağın patladığı yere özel bir araçla gitti. Özal, mayınların döşendiği yeri gezdikten sonra, bunların köye gelmesi muhtemel güvenlik güçlerini hedef aldığını öğrenince, "Bunlar demek ki bir taşla iki kuş vurmayı hesap etmişler. Ancak köyde mutlaka bir bilen vardı. Bu bombaların hazırlanması kolay değil. Köydekilerin hiç bilmemesi mümkün değil," dedi.

Özal, bir açıklama yapıp yapmayacağı sorusuna, "Şu anda herhangi bir açıklamam yok," yanıtını verdi.

İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut da basın mensuplarının "Başbakan'ın Mardin'deki konuşması ve teröristlerin teker teker vurulacağını söylemesi üzerine bu baskınlar yapılmış olabilir mi?" sorusuna, "Şu anda herhangi bir şey söylemem

mümkün değil. Ama bu bölgede teröristlerin toplu halde gezindikleri bilinen bir gerçek," diye karşılık verdi.

Semra Özal da saldırı olayını kınayarak, "Allah belalarını versin," dedi.

Baskınlardan son derece etkilendiğini söyleyen Başbakan Özal, eşi ve özel doktoru ile geldiği Yuvalı köyünde, 30 dakika kaldıktan sonra 13.40'ta helikopterle Diyarbakır'a döndü.

Bir süre önce yakalanan terörist Vahit Demir, önceki gün, katıldığı eylemlerin tatbikatı yapılırken, Hakkari'nin Şemdinli ilçesinden arkadaşları tarafından kaçırılmak istendi. Saat 18.00 sıralarında Şemdinli'nin Derecik mevkiinde terörist Vahit Demir'e tatbikat yaptıran güvenlik kuvvetleri, bölücü eşkıyanın ateşiyle karşılaştılar. Çıkan çatışma sonunda Cebrail Sevil ile M. Şerif Akbaş adlı iki köy korucusu ölürken, bölgede birçok eyleme karıştığı ileri sürülen Vahit Demir'in de düşen bir kaya parçası ile yaralandığı bildirildi. Eylemin, istihbarat birimlerine daha fazla bilgi vermesin diye Vahit Demir'i öldürmek amacıyla yapılmış olabileceği ileri sürüldü.

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

1987'nin Temmuz'unda "Güneydoğu" adını anmak, iç burkulmasıyla karışık, garip bir acı veriyordu insana. Unutulmuşluğuna, geri bıraktırılmışlığına bir de "çaresiz" cinayetler eklenmişti. Ortalık öylesine toz-dumandı ki, kimin kimi vurduğu, neden öldürdüğü doyurucu bir biçimde çözümlenemiyor, sorular yanıtsız kalıyordu.

Özal'ın "GAP"lı Güneydoğu gezisi, bir süreliğine dikkatleri başka yöne kaydırmıştı. Başbakan alanlarda teröristlere meydan okuyor, Güneydoğu'nun makûs talihinin yenileceğini söylüyordu.

Ama olayların gelişimi hiç de beklendiği gibi olmadı.

Başbakan Özal'ın Diyarbakır'da kaldığı gecenin sabahında herkes, Güneydoğu'nun, terör olayları başladığından bu yana

8 Temmuz 1987'de en kanlı gecesini yaşadığını öğrendi. Artık öldürülenler onlarla, yirmilere, otuzlarla anlatılıyordu.

Bir yandan Hasan Uysal, bir yandan da ben olaylara yetişmeye çalışıyorduk. Uysal, Diyarbakır'da kaldı. Ben de şoförümüz Ali'yle birlikte dokuz kişinin öldürüldüğü Yuvalı mezrasına gittim. İşte Hasan Uysal'ın 9 Temmuz 1987 günü derlediği izlenimler:

ÖZAL'IN KATLİAMDAN HABERİ NASIL OLDU

"Devlet, hainlerin peşini nerede olursa olsun bırakmayacaktır. Hem de sonlarını getirinceye kadar. Bundan kimsenin şüphesi olmasın."

Başbakan Turgut Özal, önceki gün saat 18.00'de Mardin'de, Petek otobüsünün üstünde Pınarcık katliamı ile ilgili olarak halka böyle hitap ediyordu. Özal, PKK'nın militanlarına, "Yanlış yoldasınız, gelin, pişmanlık yasasından yararlanıp teslim olun," diye sesleniyordu. Bu konuşmasının ardından Pınarcık'a giden Başbakan, saat 20.00 civarında bu köyde hemen hemen aynı sözleri yineleyecekti. Oysa bu konuşmadan yaklaşık 90 dakika sonra, yine Mardin'in bu kez Midyat ve İdil ilçelerine bağlı iki köyünde yeni baskınlar gerçekleşecekti.

Baskından 1.5 saat sonra Başbakan Özal, Dicle Üniversitesi'nde onuruna verilen yemekte videodan Mardin'e yaptığı konuşmayı izliyordu. Olay 22.00 sıralarında meydana gelmişti, ama aynı bölgede bulunan Başbakan Özal'ın saat 23.00 olmasına karşın, henüz olaydan haberi yoktu. Oysa tüm bölgede birlikler, jandarma taburu alarmda bekliyordu. Saat 23.05'i geçerken Semra Özal, eşinin kulağına eğilip, "Artık kalkalım," dedi. Turgut Özal, videoyu gösterip, "Şu bitsin de," karşılığını verdi. Ağır adımlarla masadan kalktı, tek tek el sıktıktan sonra geceyi geçireceği orduevine geldi.

Olayların meydana gelmesinden sonra kimileri, Başbakanın olaydan saat 02.00'de haberdar edildiğini söylerken, üst düzey yetkililer şunları anlatacaktı:

"Önce Mardin valisine olay bölgesinden haber verilmiş. O Diyarbakır'a, kurmay başkanına durumu bildirmiş, kurmay başkanı da Diyarbakır valisine. Diyarbakır valisi, İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'a. Bakan bey saat 04.00'te Başbakanı uyandırıp olaydan haberdar etmiş."

"İlk gelen bilgi nasıldı?" diye soruyorum. "Tam net değildi," diyor.

Saat 07.00'ye gelirken Diyarbakır'da kaldığımız otelin resepsiyonundan gelen telefonla uyanıyoruz.

"Ağabey, Mardin'in köylerinde 30 kişiyi vurmuşlar." Bunun söylenti olabileceği olasılığı ile nereden duyduğunu soruyoruz. "Radyo söyledi," deyince aynı odada kaldığımız Rıza Ezer'le 10 dakika içinde otelin önüne iniveriyoruz. Önce Genel Yayın Müdürümüz Hasan Cemal'i kaldığı otelden arıyoruz. Önce Genel Yayın Müdürümüz Hasan Cemal'e Özal ve bakanların kaldığı orduevine geliyoruz. Ortada bilgi alınabilecek bir yetkili yok. Herkes şaşkın, birbirine ne olduğunu soruyor. Bu sırada Başbakan Özal'ın 10.00'da yapacağı konuşma için alan hazırlanırken trafik ekipleri, tüm sokaklarda güvenlik için anons yapıyor.

"Lütfen, tüm araçlar, cadde ve sokaklarda bugün için park yapmayınız. Park yapmış olanlar otolarını başka yere çeksinler."

Saat 8.20, orduevinde bir yüzbaşıdan ilk bilgiyi alıyoruz.

"İdil'in Peçenek köyünde 9 ölü, 5 kayıp, 4 yaralı. Bazı evleri yakmışlar. Midyat'ın Yuvalı köyü Efeler mezrasında ise 11 kişi öldürülmüş."

8.35'te Diyarbakır Valisi Hayri Kozakçıoğlu, gazetecilere, "Olay Mardin bölgesinde olduğu için tam bilgim yok," diyor.

Saat 8.45'te, Özal'ın saat 10.00'da Diyarbakır'da yapacağı konuşmanın iptal edildiği, Özal'ın olay bölgesine helikopterle gi-

deceği, daha sonra gelişmelere göre konuşmanın akşamüzeri yapılabileceği duyuruluyor.

Olaydan yeni haberdar olmuş Özal'ın GAP gezisi için gelen ANAP'lı milletvekilleri, kendi aralarında konuşurken yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları görülüyor. Bir milletvekili, "Olay Midyat'ın içinde mi, yoksa dışında mı olmuş?" diye etrafına soruyor.

Saat 9.15'e geldiğinde bir binbaşı, orduevinin lobisinde ilk aldığımız bilgiye benzemeyen yeni bilgiler veriyor:

"İdil-Peçenek'te 14 ölü, Midyat'ın Alıklı köyünde 7'si çocuk, 9 ölü, Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Ormancık köyünde 2 ölü."

Böylece 20 olarak verilen ölü sayısının 25'e çıktığını not ediyoruz. Saat 9.25'te ise bu kez bir albay, elindeki resmi dosyadan son durumu okuyor. "Midyat'ın Yuvalı mezrasında 2 kadın 7 çocuk öldürüldü. Burada bir aileden öldürülenlerin tamamının soyadı Dağ."

Albayın elindeki resmi dosyada Midyat'taki jandarma taburunun 22.30'da olayı telsizle haber aldığı ve hemen harekete geçtiği not edilmiş. Hemen köşede bir notta ise saldırının, "asker kıyafetli 20 kişi" tarafından yapıldığı belirtiliyor. Peçenek'le ilgili sayfada ise saldırının saat 21.00'den sonra meydana geldiği, İdil 22. Jandarma Taburu'nun olay yerine hareket ettiği notu alınmış.

Saat 9.30'da Başbakan Turgut Özal, toplantıdan bakanlarla birlikte çıkarak helikopterle olay bölgesine hareket etmek üzere orduevi lobisinden kapının önüne doğru ilerliyor. Çevresini saran gazetecilere, "Şu anda hadise mahalline gidiyorum. Tabii olay fevkalade üzücü," diyor. Bu sırada gazetecilerin helikopterlere alınmayacağı ortaya çıkıyor. Özal bunun için, "Halen o bölgede harekat yapılıyor. Ben bile gidip gitmemekte tereddüt ettim," karşılığını veriyor.

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

Bu arada biz de ölümün üstünden atlamıştık.

Toprak yola döşenen bombalı tuzağın patlamaması... Aynı yoldan yeniden geçmeye kalktığında, aracının arızalanması... Arkadan gelip seni sollayan minibüsün birdenbire havaya uçması... Anlatılması ve yaşanması güç bir duygu.

Yuvalı mezrasında öldürülenler, yaşayan yakınlarıyla birlikte iki askeri araca bindirilmiş, üst üste mezarlığa taşınıyorlardı. Ardından yeşil bir minibüs, 15 yolcusuyla, hemen önünde bozulan aracımızı sollarken, bir elimizde karbüratör parçalarıyla Anıtlı Köyü Karakolu'na giden 6.5 km'lik toprak yolu nasıl aşacağımızı düşünüyorduk.

Birkaç dakika geçmemişti, beklenmedik bir gürültüyle sarsıldık. Az önümüzde toprak bazı karartılarla birlikte, sanki uçurtma olmuş göğe savruluyordu.

Tüm güvenlik önlemlerinden uzak, koşuşturduk. 9 kişinin öldürüldüğü köye geceden gelen jandarmalar, önde komutanlarıyla havaya uçuşan kara toprağa doğru yürüyorlardı. Mermiler, namluya sürülmüş, tetiklerin "emniyet"leri düşürülmüştü. Adeta bir savaşın içinde kalmış gibiydik.

Çok kısa sürdü bu yürüyüş. Köyün hemen çıkışında bozulan aracımızın önüne geçen az önceki yeşil minibüs, kutusu ezilmiş insan konservesine dönmüştü. Yolcular, kanlar içinde, camın ve kaportanın patlayan yerlerinden dışarı sarkıyorlardı. Minibüstekiler Midyat'tan "başsağlığı" dilemeye gelmişlerdi Yuvalı köyüne. Geri dönerken, gece köyü basanların kurdukları bomba tuzağının üzerine basmışlardı.

İlk önce, camlardan dışarı sarkan yaralılar çıkarıldı. Araçtan iki kişi patlamanın etkisiyle oturdukları döşemeyle birlikte minibüsün tavanına yapışmıştı. Havaya toprakla birlikte uçan karartı ise aracın motoruydu ve 25 metre uzağa savrulmuştu. Patlamada, yerden gelen şiddetli baskı ile ölenlerin boyları kısalırken, enleri genişlemişti. Yüzleri dümdüzdü. Havaya uçuşan kol ve bacak parçaları çevreye dağılmıştı. Güneydoğu'da

yaşanan terôre gazeteciler ilk kez bu denli yakın oluyor, ölüm burunlarının dibine dek geliyordu.

Köyden kadınlı erkekli kalabalık da patlamanın olduğu yere yetişmişti. Minibüsün açılmayan kapı camından kiminin kolu, kiminin bacağı sarkan yaralılar çekip çıkarılıyordu. Midyat yönüne giden minibüs, patlamanın etkisiyle 3-5 metre havaya fırlayıp tam ters yöne dönmüştü.

Ortalık karmakarışıktı.Yaralılar köyden gelen araçlara bindirildi. Ortalık kan içindeydi. Şoförün yanında oturan yolcu anında ölmüştü. Kolu ve bacakları kopan şoför Mehmet Ali Bilgiç'in yüzüne bakan herkes, "Bu da öldü," dedi. Ancak elini şoförün göğsüne dayayan bir köylü, umutla bağırdı: "Ölmemiş, nefesleniyor."

Şoför, öldüğü kesin olan ve minibüsün önüne boylu boyunca uzatılan yolcunun yanına koyulacakken, yaşadığının anlaşılması üzerine hemen bir araca bindiriliyor. Yaralılar, yaklaşık 13 kilometre toprak yoldan sonra asfalta çıkacak, 17,5 kilometre aşıldığında da Midyat'a ulaşacaktı. Tam yola çıkacakları anda bir binbaşı kendini yolun ortasına attı.

"Durun, geçmeyin, başka bombalı tuzaklar da var," diye bağırdı. Askerler hemen yolun çevresini sardılar. Yaralılar köy tarafında kalmış, Midyat'a geçemiyorlardı. Şiddetin getirdiği telaşa bir yenisi eklendi. Yaralılar araçların içinde bekleşiyor, kadınlar arabaların başında ağlaşıyordu. Köylülerle binbaşı arasında bir tartışma başladı. Köylüler "helikopter getirin" diye yalvarırken, gazeteciler ve askerler şaşkın biçimde kaç ölü, kaç yaralı olduğunu saptamaya çalışıyorlardı. Kadınlar, yaralı erkeklerle havaya uçan minibüsün önüne uzatılmış ölüye pek bakmıyorlardı. Patlayan bomba, yolun ortasına bir metre eninde dört metre genişliğinde derin bir çukur açmıştı. 2 metre gerisinde belirlenen bir bomba yeri daha vardı, 3 metre gerisinde de bir tane daha... Yolun ortasında bombayı yerleştiren terôristlerce konduğu sanılan büyükçe bir taş

vardı. Bununla büyük olasılıkla araçları bombalı tuzaklara yöneltmek amacı güdülmüştü.

Olaydaki sorulardan biri, bomba, daha önceki geceden beri, askeri araçlar, gazeteciler ve savcıların arabaları geçtiği halde neden patlamamıştı? Bir güvenlik uzmanı anlattı:

"Patlayanı önce mayın sandık. Ama değilmiş. Yaklaşık 5 kiloluk dinamite, iki pille elektrik devresi bağlamışlar. Yalıtkan bir cisim üzerine çivili bir tahta bağlanmış. Çivi, yalıtkan cisme değince devre tamamlanır ve bombayı patlatır. Ancak bu basit bir düzenek olduğu için, tam üzerine basmak gerekir. Bunda bir kayma olmuş. Ama toprağın üstünden araçlar geçe geçe öyle bir hale gelmiş ki, dokunsan patlayacak. İşte o anda minibüs rastlamış. Herkese rastlayabilirdi o andan sonra."

Tarladan yeni bir yol açıldı. Yaralılar, köylülerce, buradan ilerdeki alanda bekleyen araçlara taşındı. Herkes ölü sayısının artacağından emindi. Yaralılar gitti, geriye mayınlı alanı saran askerler, gazeteciler, köylüler kaldı. Tam bu sırada teröristleri arayan helikopter üzerimizde şöyle bir döndü ve mayınlı alana doğru alçalmaya başladı. Yeniden hareketlendi toprak köy yolu. Herkes "inme inme" diye ellerini ve kollarını sallayarak bağrıştı. Helikopter son anda yeniden havalandı.

Binbaşı, köyün erkeklerini toplayarak sordu:

"Bunu tanıyor musunuz?"

İlk anda ölen yolcunun yüzü tanınmayacak haldeydi. "Hayır," dedi köylüler. Sonra biri ölünün gömlek cebinden bir nüfus kâğıdı çıkardı. Ardından da, "Lan Halil bu, Halil, Halil," diye bağırmaya başladı. Kadınlardan biri çığlık çığlığa yığıldı cesedin üzerine. Deminden beri yatan, kocası Halil'miş. İki kadın daha çöktü Halil'in karısı Ayşe'nin yanına. Bir ağıt tutturdular.

(*Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1987)

Bir günde 31 kişinin öldürülmesi, ülke çapında yoğun tepkilere yol açmıştı. Sağdaki ve soldaki partiler, tepkilerinin hedefi olarak ANAP iktidarını seçmişlerdi.

Mardin'in İdil ilçesinin Peçenek köyü ile Midyat'ın Yuvalı mezrasında, önceki gece terörist lerin saldırıları sonucunda 20 yurttaşımızın yaşamını yitirmesi olayına, siyasi partilerin liderleri büyük tepki gösterdiler. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ile DSP Genel Başkanı Rahşan Ecevit, TBMM'nin hemen toplantıya çağrılmasını isterlerken, DYP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Başbakan'ın liderleri toplayarak bilgi vermesini önerdi. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, dün öğleden sonra TBMM Başkanı Necmettin Karaduman'ı makamında ziyaret ederek Meclisi toplantıya çağırmasını istedi.

SHP lideri İnönü, içişleri bakanının istifa etmesi, hükümetin de Meclis'ten güvenoyu istemesi gerektiğini söyledi. DYP Genel Başkanı Cindoruk, olayları "Cumhuriyet tarihinin en önemli tehlikesi" olarak niteledi. DSP Genel Başkanı Ecevit de, "Yetkililerin nutuk vermekten vazgeçip ciddi önlemler almasını" istedi.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki son olaylar nedeniyle Cumhurbaşkanı veya TBMM Başkanı'nın tatilde olan TBMM'yi toplantıya çağırmasını istedi. İnönü, "Katliam olaylarının tırmanışı karşısında TBMM'nin toplantıya çağrılmasını zorunlu görüyoruz," dedi.

İnönü, dün düzenlediği basın toplantısında, yaşamlarını yitiren vatandaşların ailelerine, yakınlarına ve köyde kalanlara başsağlığı diledi. İnönü, "Bu yeni katliam, hükümetin birinci görevini yapamadığını, vatandaşların can güvenliğini sağlayamadığını bir daha açıkça göstermiştir," diye konuştu.

Her türlü parti çıkarını bırakarak ciddiyetle olayın üzerine eğilmek gerektiğini vurgulayan İnönü, "Hükümetin gösterdiği aczin nedenlerini ortaya çıkarmak, vatandaşlarımızın can güvenliğini, huzurunu sağlamak zorundayız," dedi.

Hükümetin birkaç ilde ortaya çıkan terör olaylarını önlemek ve vatandaşların huzurunu sağlamak için bugüne dek

TBMM'den istediği yetkileri aldığını belirten İnönü, "Ama bütün bu yetkiler sorunu çözmeye yetmemiştir," dedi. Hükümetin yanlış teşhislerinde, eksik yaklaşımlarında ısrar ettiğini ifade eden SHP Genel Başkanı İnönü, "içişleri bakanının elindeki yetkileri gereği gibi kullanamadığı açıktır. Daha fazla gecikmeden bu görevi bırakmalıdır. Hükümetin kendisi, vatandaşlarımızın can güvenliğini nasıl sağlayacağını TBMM'de anlatmalı ve yeniden güvenoyu istemelidir," dedi

İnönü, gazetecilerin, "Başbakan Turgut Özal'ı da istifaya çağırıp çağırmadığı" biçimindeki soruyu da şöyle yanıtladı:

"Güvenoyu istemek ayrı şey. Ben meseleyi kişisel görmüyorum, içişleri bakanının bugüne kadar bu konulara gereken yaklaşımı gösteremediği açık. Ben hükümetin yerinde olsam, ilk yapacağım şey içişleri bakanını değiştirmek olurdu. Ama onun ötesinde hükümetin de gereken yaklaşımı göstermediği açık. İstifaya davet etmekle güvenoyu istemesini söylemek aynı şey. Ben diyorum ki, Meclis'te bu iş konuşulsun, hükümet anlatsın, niçin bir türlü can güvenliği sağlanamıyor, niçin Başbakan teslim olun çağrısı yaparken 30 kilometre ötede eşkıya köyleri basıyor, insanlarımızı öldürüyor, bunun bir çaresi bulunamıyor? İlk defa olmuyor bu olay. Son günlerde 60 vatandaşımızı kaybettik. Vatandaşların ölmesi, Başbakanın gerekeni yapmadığını açıkça gösteriyor. O halde şimdi meseleyi nasıl görüyor, bunu anlatsın. Birlikte görelim meseleyi, ondan sonra bizden güvenoyu istesin."

Meclis'te konunun ele alınmasının artık kaçınılmaz olduğunu ifade eden İnönü, "Bunu sağlayamayan bir devlet, devlet olmaya layık değildir," dedi.

İnönü, partisinin milletvekili sayısının Meclisi toplantıya çağırmak için yeterli olmadığını, diğer partilerle birlikte 80 üyenin yazılı istemini sağlayabilmeleri durumunda TBMM'yi toplantıya çağırabileceklerini, SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar başkanlığında üç kişilik bir ekibin de olay yerine gideceğini bildirdi.

DYP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Güneydoğu'daki son olaylar konusunda Başbakan Turgut Özal'ın siyasi parti liderlerini toplantıya çağırarak, bilgi vermesini istedi. Cindoruk, bölgedeki olayların bir hükümetin ya da siyasi partinin çözeceği mesele olmaktan çıktığını bildirdi ve DYP olarak, "devlet ve hükümetin getireceği her tedbiri hukuk kuralları içinde kalmak kaydıyla desteklemeye hazır" olduklarını açıkladı.

Hüsamettin Cindoruk, dün DYP Genel İdare Kurulu toplantısı öncesinde yaptığı konuşmada, Mardin'in İdil ve Midyat ilçelerine bağlı iki köyde PKK'nın 20 kişiyi öldürmesine değinerek, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden bu yana milli misak sınırları içinde bu kadar önemli bir tehditle karşılaşmadığını," söyledi.

DSP Genel Başkanı Rahşan Ecevit, Başbakanın Mardin'deki söylevlerinde şiddet eylemlerine gözdağı verirken, öteki gece aynı anda iki köye birden yapılan saldırıda 20 yurttaşımızı yitirdiğimizi belirterek, yetkililerin nutuklar vermekten vazgeçip, ciddi önlem almalarını istedi.

Ecevit, dün yaptığı yazılı açıklamada, Doğu ve Güneydoğu ile ilgili somut öneriler içeren ayrıntılı rapor hazırladıklarını, bu raporu Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı ve Başbakana sunduklarını anımsatarak, devlet organlarının konuya kendilerinin gösterdiği ilgiyi göstermediğini, raporlarına yanıt bile alamadıklarını söyledi.

Ecevit, saldırıda hayatlarını kaybedenlere rahmet, yakınlarına da başsağlığı diledi.

Eski başbakanlardan Süleyman Demirel de, olayları "vahşet" olarak niteledi. Demirel, olaylarla ilgili görüşlerini, "İnsanlığın yüzkarası bir vahşet. Vicdanları sızlatan bir olay. Eşkıya açıkça devlete meydan okuyor. Hükümet yetkilileri, yörede gezideyken, bu olayın yapılması bunu gösteriyor," diye açıkladı.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, saat 13.00'de TBMM Başkanı Necmettin Karaduman'ı makamında ziyaret etti. SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar ile Genel Sekreter Yardımcıları Ali

Dinçer, Erol Ağagil, Edip Servet Devrimci, Ekrem Kangal ve Ayhan Fırat'ın da hazır bulunduğu görüşme, yarım saat sürdü. TBMM Başkanı Necmettin Karaduman, İnönü'nün Meclis'in toplantıya çağrılması isteğini, bu konudaki kararın daha geniş platformda oluşturulmasının uygun olacağı gerekçesiyle kabul etmediğini söyledi. Karaduman, İnönü ile görüşmesi konusunda yaptığı açıklamada şöyle dedi:

"Güneydoğu'da bir süredir devam eden olayları, bütün milletimiz hassasiyetle izlemektedir. Devletimiz, gerekli önlemleri almaktadır ve müessir biçimde almaya devam edecektir. Sayın SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, Güneydoğu olayları nedeniyle TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırmamı istedi. Meclis, olağan döneminde bu konuyu birçok kez görüşmüştür. Olağanüstü toplantı yapması da mümkündür, ancak ben TBMM'nin doğrudan benim davetimle toplanmasından ziyade, bu konudaki kararın daha geniş platformda oluşturulmasının uygun olacağını düşünüyorum. Bunu Sayın İnönü'ye ifade ettim."

Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz da Ankara'da yaptığı yazılı açıklamada şunları kaydetti:

"Başbakan Sayın Özal'ın dün (önceki gün) Diyarbakır bölgesinde yaptığı konuşmada, teröristleri tehditle, nerede olurlarsa olsunlar, cezalarını bir bir vereceğiz demesinin ardından, daha birkaç saat geçmişken, nerede olurlarsa olsunlar, dediği teröristler, Başbakanın gezi bölgesinde yeniden ortaya çıkarak, masum vatandaşlarımızı şehit etmiştir. Bu, çok düşündürücü bir olaydır. Teröristlerin imhasını veya kesin surette bertaraf edilmelerini bütün millet istemektedir. Tabii ki bu işi Türk devletinin gücü tartışılmayan güvenlik kuvvetleri yapacaktır."

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

1987 yazında, Güneydoğu, son yılların en kanlı günlerini yaşıyordu. Başbakan Özal bir gün önce gördüğü Pınarcık köyünün ardından, Peçenek ve Yuvalı'yı da gezdi ve sıcağı sıcağına bir basın toplantısı yaptı Diyarbakır'da.

Başbakan Turgut Özal, 12 Eylül öncesi olaylarla Güneydoğu Anadolu'da meydana gelen olayların bir tutulmaması gerektiğini belirterek, "İnönü, bu durumu biraz karıştırıyor. 12 Eylül öncesi şehir eşkıyası ile Güneydoğu Anadolu'da olanlar farklı," dedi. Özal, PKK örgütünün kendisine yataklık edenler ve sempatizanlarıyla birlikte 3 bin 496 kişi olduğunu, bunlardan 177'sinin ölü olmak üzere toplam 1970'inin ele geçtiğini belirtti ve, "Geriye kalan 1526 kişi. Bu sayı, örgütün oldukça büyük zayiat verdiğini gösteriyor."

Bu çıkan hadiseler, uzun dönemli hadiselerdir. Bu uzun dönem içinde yıpranma olacaktır. Bu yıpranmayı bu örgüt yaşayacaktır. Çünkü karşısında koskoca bir Türkiye Cumhuriyeti var. Yavaş yavaş elimine olacaklar. Tabii süre uzun olabilir. Ona bir şey diyemem. Bunda arazinin durumu, şartlar, coğrafi ortamın da büyük etkisi var. Ama ortaya çıkan durum, bu bölgede çok az bir kısım vatandaşın örgütle ilgisi var. Belki bir kısmı da son olarak çoluğun çocuğun öldürülmesi nedeniyle ürkmüş, belki durumları değişmiş olabilir. Ama, bölgedeki vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu örgütle ilgisiz."

Başbakan Turgut Özal, daha sonra basın mensuplarının sorularını yanıtladı. Özal'a yöneltilen sorular ve yanıtları şöyle:

"Son günlerde meydana gelen olaylar, sizin burada bulunmanızdan kaynaklanıyor olabilir mi?"

ÖZAL: "Tahmin etmiyorum. Bu köyler korucunun köyleri. Yani biraz şüpheli köyler. Belki kendi içlerinde bir ihanet hikâyesine karşı yapılmış gibi gözüküyor. Pınarcık'la ilgili gözaltına alınan 15 kişi var. Onunla ilgili soruşturma sürüyor. Onlardan bilgi alınıyor. Yavaş yavaş bunlar ortaya çıkar."

"Güvenlik güçleri olay yerine yine geç gelmişler."

ÖZAL: Hayır çok sonra değil. Gelinebilecek zaman içinde gelinmiş. Tabii yürüme mesafesi ile gelinmiş. Gece yürümenin zorluğu da malum."

"Sorun istihbarat eksikliğinden kaynaklanıyor gözüküyor. Saydığınız önlemler içinde istihbarat konusuna pek rastlanmıyor. Örneğin MİT, koordinasyon valisinin emrine girecek mi? MİT'i sivilleştirecek misiniz?"

ÖZAL: "Evet, koordinasyon valisinin emrine girecek bölgedeki MİT. İstihbaratta birlik sağlanacak. Tabii hemen yüzde yüz netice almak çok zor. Arazi şartları ortada. Bu arazide adam bulup takip etmek çok zor."

"PKK militanlarını ihbar etmiş bu köydekiler. Bunun karşılığında bu köylere saldırı yapılacağı tahmin ediliyormuş. Üstelik ellerinde hiçbir silah da yok. Burada sizce bir tedbirsizlik yok mu?"

ÖZAL: "Ben de köye gittiğimde aynı şeyi sordum. Muhtarın oğlu babasına "silah alalım" demiş. Babası da, "Gerek yok, bizim kimse ile bir derdimiz yok," demiş. Bunların eşkıya ile iyi geçindikleri gözüküyor. Tabii bazıları çekiniyor. Koruculardan pek azı sonradan koruculuktan vazgeçmiş. Koruculara bir ücret ödüyoruz. Hele bu bölge için iyi bir ücret. Zaten biz, koruculuk müessesesini düşünürken bu vesileyle bölgede hem bir istihdam sağlayalım, hem de köylerini korusunlar diye düşündük. Onun için köylerde korucu sayısına bir sınırlama getirmedik, beş-on olsun demedik. 25-30 kaç tane isteniyorsa olsun, koruculuk sistemi sürecek."

Özal, soruları yanıtladıktan sonra katliamda yakınlarını kaybedenlere başsağlığı dileyerek, "Kimsenin kanı yerde kalmayacak. Hesabı sorulacaktır," dedi.

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

SHP GENEL SEKRETERİ BÖLGEDE

Olaylar üzerine SHP bölgeye bir heyet göndermişti. SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar, Mardin il binasında düzenlediği basın toplantısında izlenimlerini şöyle anlatıyordu:

"Mardin ili Midyat ilçesinin Yuvalı ve İdil ilçesinin Peçenek köylerinde meydana gelen, toplam 29 vatandaşımızın canice katledilmesi şeklinde gelişen olayları yerinde incelemek üzere MKYK üyelerimiz, yöre il ve ilçe teşkilatlarımızla birlikte olayların oluştuğu her iki köyde de incelemelerde bulunduk. Konuyla ilgili yetkililer ve olaylarda yakınlarını kaybeden, olayları fiilen yaşayan vatandaşlarımızla görüştük. Her şeyden önce şunu açıklıkla söylemek isterim ki; şu anda, Doğu ve Güneydoğu'da vatandaşımızın can ve mal güvenliği hükümet tarafından yeterince ve zamanında sağlanamamaktadır. Özellikle, hava karardıktan sonra köylerde yaşayan vatandaşların hayatı, yörede cirit atan eşkıyanın insafına bırakılmıştır. O kadar ki, bu olayların meydana geldiği İdil ilçesi Peçenek köyüne saat 22.30 sıralarında gittiğimizde ve yaptığımız uzun incelemeler sırasında hiçbir güvenlik önlemiyle karşılaşmadık. Daha sonra da alınmış önlem görmedik. Oradan, aynı yöredeki Bereketli köyüne geldik, orada da hiçbir güvenlik önlemine rastlamadık. Halbuki bu köyde de daha önceki olayların meydana geldiği diğer köyler gibi "köy koruyuculuğu" sistemi reddedilmişti. Silah almak istemeyen köyleri devlet de korumamıştır.

Hükümetçe uygulamaya konulan ve partimizin her zaman karşı çıktığı "Köy koruyuculuğu" uygulamasının olayları önlemede değil; tam aksine oluşturmada yörenin özel koşullarının bir sonucu olan aile ve aşiret çekişmelerinde ve kan davalarını körüklemede düşmanlıkları daha da alevlendirdiği inkâr edilmez bir gerçek olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca ihbarcılığın özendirilmesinin de değişik bir sonuç vermeyeceği bu olaylarla bir kez daha ortaya çıkmıştır.

İşte onun için diyoruz ki, bu yörede can güvenliği yoktur, hükümet can güvenliğini sağlamak için hiçbir girişimde bulunmamış, hiçbir geçerli ve yeterli tedbir almamıştır.

O zaman şu soruyu kamuoyu önünde açıkça sormak durumundayız. Bölgedeki yüz binlere varan, güvenlik kuvvetleri ve emniyet güçleri ne yapmaktadır? Herhalde bu güçleri, sadece, olaylar meydana gelip, insanlar öldürülüp, toplu katliamlar yapılıp, köyler ve mezralar yakılıp yıkıldıktan, gün ışıdıktan sonra olay yerinde araştırma yapmak ve yöre halkını sorgulamak için orada bulundurmuyorlar.

Tabii ki, bu konudaki eksik ve yanlışlıkları bölgede görev yapan güvenlik güçlerimizde aramak doğru bir yaklaşım değildir. Yanlışlık ve eksiklik olaylara koyduğu teşhis ve bu teşhise öngördüğü çözümlerden dolayı hükümete aittir. Olayların önlenmemesi tamamen hükümetin bu konuya bakış açısındaki çarpıklıktan kaynaklanmaktadır.

Olayları bir vali değişikliği ile halledilecek kadar basite indirgemek, olayların vahametini kavramamak, veya bilinçli bir tarzda halktan saklamak ve örtbas etmektir. Hükümet, yanlış ve kasıtlı politikası ile oluşumuna neden olduğu, bu olayların sorumluluğundan kurtulmak telaşı ve heyecanı içerisindedir.

Bu konuda, sizlere çok açık bir örnek vermek istiyorum. İdil ilçesi Peçenek köyünde, 9 ferdini olayda kaybeden ailenin hayatta kalan kadın ve çocukları tamamen kaderleriyle baş başa bırakılmıştır. Başbakan, helikopterle köy dışında bir yere inmiş, köye girmeden vatandaşlara başsağlığı dilemiş, katliamın olduğu yerde inceleme gereği duymadan geri dönmüştür. Şu anda evleri yanmış yıkılmış, çocukları kardeşleri, eşleri, yakınları ölmüş insanlar sokaklarda aç ve perişan, acılarıyla baş başa bırakılmışlardır. Hatta ölülerin mezarlığa nakli dahi bu ailelerin yorgan ve battaniyeleri ile yapılmış ve eşyalar mezarlık bölgesinde bırakılmış, bu insanlar üstlerine örtecek bir örtüden dahi yoksun bırakılmışlardır. Yiyecekleri ve barınakları yoktur.

Hükümet ise başbakan vasıtası ile olayı çarpıtmakta ve başbakan, askılı pantolonu ile televizyonda şov yapmaktan geri kalmayan, eşi ile acı dolu insanlar arasında dolaşarak olayı bir politik sömürü aracı olarak kullanmaktadır. Olayın meydana geldiği yerlerin yakınında Kızılay, Hac konvoylan hazırlığı yaparken, Papatyalar Avrupalarda sosyete güllerine madalyalar verirken, Fak-Fuk-Fon'u partizan amaçlarla açıkça kullanılırken, hükümet dahil, hiçbir devlet organı bu insanlara sahip çıkmamaktadır. Ve bu insanlar devletten uzaklaştırılmaya itilmektedirler.

İşsizlik, yoksulluk, geri kalmışlık bölgenin önemli sorunlarıdır. Ancak şu anda her şeyden önce bölge insanları güven, sevgi, şefkat ve insani davranış beklemektedir. Devletin her kademesindeki görevlilerden yakınlık ve ilgi beklemektedir. Özetle devletin kendisine sahip çıkmasını istemektedir. Ancak, bugünkü uygulamaları ile iktidarın bunu yapacağını beklemek bir hayaldir. Vatandaş devletten değil, ama iktidardan umudunu kesmiştir. Çünkü, hükümet iktidara geldiği günden bugüne kadar Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizi kendi politik işlevi dışında görmektedir. Ülkenin genel yönetimi dışında bir yönetim anlayışına sahip olduğu için de 19 Temmuz'da kalkacak olan sıkıyönetim yerine 'BÖLGE VALİLİĞİ' kurmak gibi Anayasa'da olmayan bir yetkiyi kullanmak suretiyle 'SİVİL SIKIYÖNETİM' ilanına hazırlanmaktadır.

Konunun önemi ve sorunun büyüklüğü karşısında partimiz TBMM'yi toplantıya çağırmıştır. Konunun etraflıca tartışılıp çözümünün TBMM'de karara bağlanması gerekmektedir. Buna karşın hükümet ve hükümet yanlıları çok tehlikeli ayak oyunları ile bölgede vatandaşları, devlet yanlıları ve devlete karşı gibi kamplara bölerek, düşmanlıklar yaratarak parti çıkarını devlet ve halk çıkarının üstünde tutan bir tavır içerisindedir.

Hükümet çözümü meclis ve anayasa dışında aramaktadır. Meclis denetiminden kaçtığı gibi, anayasa yerine, kanun hükmünde kararnamelerle, ama her şeyden önce iktidar partisinin politik çıkarlarını düşünerek soruna ciddi ve kalıcı çözümler bulmak yerine çözümsüzlük getirmektir."

Bir de 1987'nin Temmuz'unda terörün Güneydoğu'da vardığı noktaya bakalım:

GÜNEYDOĞU'DA TERÖRÜN BİLANÇOSU

PKK'lı teröristlerin 1983 yılında başlattıkları ve 20 Haziran gecesi Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Pınarcık köyünde 16'sı çocuk, 30 yurttaşın katledilmesiyle doruğa ulaşan eylemler zinciri önceki gece yine Mardin'in İdil ilçesine bağlı Peçenek köyü ile Midyat'a bağlı Yuvalı köyünde 20 kişiyi daha öldürmeleriyle başka bir boyut kazandı. Pınarcık katliamından bu yana 15 eylem gerçekleştiren ayrılıkçı teröristlerin askeri araçları pusuya düşürerek başlattıkları, asker, köy korucusu ve köylü yurttaşları hedef alan, bugüne kadarki toplam 662 saldırıda 158 güvenlik görevlisi şehit olurken, son olaylarla birlikte 309 yurttaş da yaşamını yitirdi. Bu arada, 2'si 3 gün önce olmak üzere, güvenlik güçleriyle çatışmaya giren 271 terörist de ölü olarak ele geçirildi.

Pınarcık katliamından sonra eli kanlı teröristleri yakalamak için güvenlik güçleri çok yönlü operasyonlar yaparken, PKK'lı teröristler de Güneydoğu'nun çeşitli bölgelerinde eylemlerini aralıksız sürdürdüler. Son olarak 20 kişinin öldürülmesine değin çeşitli eylemler düzenleyen teröristler, Pınarcık'tan sonra ilk kanlı eylemlerini Adıyaman'ın Hacıvert köyünde yaptılar. Burada köy korucusunun babasını öldüren militanlar, 4 kişiyi de yaraladılar. Aynı gece Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Kuyular köyünü basan 40 kişilik bir başka militan grubu ise korucular ve jandarma tarafından püskürtüldü.

Daha sonra yöntem değiştirerek eylemlerini sürdüren militanlar, Mardin merkeze bağlı Dibek, Dağiçi ve Üçyol köylerini 10'ar kişilik gruplar halinde basarak propaganda konuşmaları yapıp, muhtarların telsiziyle yiyecek alarak kaçtılar. Bölücüler aynı gece yol yapımında çalışan bir dozerle bazı iş makinelerini yaktılar.

PKK militanları 29 Haziran gecesi ise akıllarda pek çok soru işareti bırakan bir baskın gerçekleştirdiler. 7 korucu ile 22 jandarmanın koruduğu Midyat'ın Güngören köyünü basan militanlar, muhtarın silahıyla telsizini alarak kaçtılar. Söz konusu olayda "güvenlik güçlerinin neden müdahale etmediği" araştırılırken, PKK militanları bu kez Siirk- Eruh yolu üzerinde bulunan Nista kaplıcalarını basarak propaganda konuşmaları yaptılar.

Bu arada aynı gece Hakkari'nin Uludere ilçesine bağlı Akduman köyünü basan 30-40 kadar PKK militanları, yaşları 12 ile 25 arasında değişen 13 genci kaçırdılar.

Bu olaydan 5 gün sonra (8 Temmuz 1987) güvenlik güçleriyle Uludere ilçesine bağlı Kayadibi köyü yakınlarında çatışmaya giren 2 terörist ölü ele geçirilirken, bir başka militan grubu da Tunceli-Pülümür karayolundaki Köy Hizmetleri Şantiyesini basıp, iş makinelerini yaktılar.

Mardin'de 20 kişinin öldürüldüğü önceki gün saat 18.00 sıralarında ise bir süre önce yakalanan terörist Vahit Demir'e Şemdinli'nin Derecik mevkiinde giriştiği eylemlerin tatbikatı yaptırılırken, PKK militanlarının baskın yapması üzerine çıkan çatışmada, Cevrail Sevil ile M. Şerif Akbaş adlı korucular öldü. Teröristlerin kaçırmak istediği terörist Vahit Demir de yaralandı. Bu arada, Eruh ilçesinin Bağgöze köyünde operasyonlarını sürdüren güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya giren terörist Ekrem Bidav'ı öldürdüler.

Önceki gece İdil'in Peçenek köyü ile Midyat'ın Yuvalı köyünün basılarak 20 kişinin öldürülmesi,. 30 kişinin öldürüldüğü Pınarcık katliamından sonra PKK'lı teröristlerin üçüncü

büyük kanlı eylemi oldu. Terôristler daha önce de en kanlı saldırıyı Hakkari'nin Uludere ilçesine bağlı Taşdelen köyüne yaparak 14 kişiyi öldürmüşlerdi.

Terôristler, askeri kuvvetlere karşı en büyük saldırıyı ise 28 Nisan günü Şemdinli'nin Bağlar köyü Güzelkaya mezrasında yapmışlardı. Söz konusu olayda askeri aracı pusuya düşüren terôristler, bir binbaşı, 2 üsteğmen ve 10 er olmak üzere toplam 13 askeri şehit etmişlerdi.

Ayrılıkçı terôristlerin Pınarcık katliamına değin 1987 yılbaşından bu yana yaptıkları diğer eylemler ise şöyle:

23 Ocak 1987'de Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Dargeçit bucağı, Başyurt köyünün Gündikörte mezrasına baskın: 7'si çocuk 10 kişi öldü, 5 kişi de yaralandı. 18 Şubat 1987: Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Bağgöze bucağının Çimencik köyünde 2 kişi öldürüldü, 4 kişi yaralandı. 7 Mart 1987: Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Açıkyol köyünde 6'sı çocuk 8 kişi öldürüldü. 22 Mart 1987: Siirt'in Şırnak ilçesinde devriye gezen erlere açılan ateş sonucu bir er şehit oldu. 7 Nisan 1987: Mardin'in İdil ilçesi yakınlarında 2 er şehit edildi. 12 Nisan 1987: Midyat ilçesi Andaş köyünde pusuya düşürülen askeri konvoyda bir er şehit oldu, bir astsubay ile 3 er de yaralandı. 20 Mayıs 1987: Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Yolaçtı köyünü basan bölücüler, köy öğretmeni ile bir kişiyi öldürdüler. 25 Mayıs 1987: Mardin'in Midyat ilçesi yakınında Kuşluca köyü ilkokulu öğretmeni öldürüldü. 8 Haziran 1987: Mardin'in Ömerli ilçesi yakınlarında pusuya düşürülen askeri konvoyda bulunan bir üsteğmen ile 3 er şehit edildi. Önceki akşam da terôristler Şemdinli'nin Koçyiğit köyünü basarak iki korucuyu öldürdüler.

(*Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1987)

Baskınlara gene gece karanlıklarında Güneydoğu'nun kimsesiz köylerinde üçlü beşli, onlu otuzlu ölüm geldi mi erkekler taş kesiliyordu, ağlayamıyorlardı bile. Öldürülenlerden biraz uzağa gidip bir ağacın dibine çöküyor, öylece duruyorlardı. Zamanın bıçak gibi kesildiği bir anda yüzlerindeki anlatım donup kalıyor, acı mı, kin mi, intikam mı, çaresizlik mi olduğu kestirilemiyordu.

Başları üç katlı örtülü uzun etekli kadınlarsa, dövünmeyle karışık bir ağlama tutturup sonra bunu uzun ve sızılı bir ağıta dönüştürüyorlardı. Taş gibi duran erkeklerle iki kat ağlayan kadınlar öylesine uyumlu bir görünüm oluşturuyorlardı ki, sanki kadınlar öyle donup kalmış erkeklerinin yerine de bir kat fazladan ağlıyorlardı.

Son 20 günde 47 ölümün üzerine gitmiştik. 47 yer kazılmış, 47 insan toprağın altına konulmuştu gözlerimizin önünde. Pınarcık, Yuvalı, Kerman... Günlük ölüm ortalaması 2.35. Her baskının ardından Güneydoğu insanının bu tavrı, kadınıyla, erkeğiyle hiç değişmemişti. Köyün ortasına serilen ölülerden biraz uzakta taş kesilen erkeklerle, ölülerin başında iki kat ağlayan kadınlar acı duvarını aşan insanın en belirgin anlatımıydı.

Bir bağıran Halil'i gördük. Hani'nin Kırımlı köyüne bağlı Kerman mezrası baskınında kardeşini ve üç yakınını yitirmişti Halil Fidanay. Büyükçe bir çukur kepçeyle kazılmış, ölüler aynı yerde toprağa veriliyordu. Herkes Kerman mezrasının evlerinden daha fazla olan mezarlığına toplanmıştı. Uykulu gözlü 11 asker başlarında bir astsubayla mezarlığın biraz uzağında bekliyordu. Gece baskınının ardından gelmişler, sabaha dek uyuyamamışlardı. Tam baskında ölenler toprağa verilirken Halil küfretmeye başladı:

"Ben bu devletin..." diye başlıyor, "bu devlet benim..." içi yanmış Halil'in, köylüleri ağzını kapatıyor, Halil kendini tutanla-

ra tokat atıyor, ağzını ellerinden kurtarınca yarın kalan sövmesini sürdürüyordu. Halil'i tutmak olanaksızdı. Köye gece gelen askerlerin başındaki astsubay, oturduğu ağacın altından kalktı, erlerin başına geçerek telsize sarıldı. Hani jandarma karakolunu arıyordu:

"Ben bunlara ne yaptım ki bu adam devlete küfrediyor bize doğru. Ben gece geldim, bunların yaralılarını hastaneye taşıdım."

Halil susmuyordu. Genç astsubay çıktı karşısına, "Sövme artık," dedi. Olabildiğince yumuşak davranıyordu. Halil biraz durdu, acı duvarını aşmıştı. Yeniden başladı bağırmaya:

"Sana değil, size değil (askerleri gösterdi). Aliler, Mehmetler bunlar. Kardeşlerim benim. Ben silahlarımızı alanlara sövüyorum. Bize bir çakı bile bırakmadılar. Silahları teslim edin, dediler. Törenle verdik. Av tüfeğimiz bile yok. Kancık ettiniz bizi, köy basıldığında bir avradın elinde bir av tüfeği olsa birini vururdu hiç değilse. Madem korumayacaktınız bizi, neden aldınız silahlarımızı?"

Kerman mezrası ile bağlı olduğu Kırım köyünde kan davası vardı. 12 Eylül'e kadar silahlıydı köylüler. Gerçi iki taraf da birbirlerine kız verip alarak barışmışlardı, ama ne olur ne olmaz...

Ancak silahları devlet tarafından istenince geri vermişler, kendilerini devletin korumasına bırakmışlardı:

Halil'in bağırtısından etkilenen bir köylüsü anlatıyordu:

"Daha önce bu köye istenmeyen bir kişi habersiz giremezdi. Herkes hazırlıklıydı. Ama 12 Eylül'den sonra silahlar teslim edilince korumasız kaldık."

Kırımlı köylüler korucu da almamışlardı. 'Neden' diye sorduğumuzda şöyle yanıtladılar:

"Korucu belli hedeftir. Evini bastın mı bütün köy korumasını bitirdin gitti. Ama önceden her evde bir silah vardı. Köy korucusu alsak hem tanımadığımız, bilmediğimiz kişilerin hedefi olacağız hem de teröristler köyü basıp koruyucu öldürdü mü, köy yine savunmasız kalacak. Bunun için korucu almadık.

Basılan Kerman mezrası, Kırımlı köyüne bağlıydı. Kırımlı muhtarı Mehmet Yıldız, baskını ancak 12 saat sonra duymuştu. Köylüler hiçbir şeyi anlatmıyorlardı. Köye gelen teröristler, Fidanay ailesini hedef seçmişti. Evlerini bulup taramışlar ve bombalamışlardı. Ama tarladan dönen Ahmet Fidanay'ı nereden tanıyıp yolun ortasında öldürmüşlerdi? Yine yol ortasında öldürdükleri, "camiden dönen Alaadin Fidanay"ı nereden biliyorlardı? Baskınla ilgili birçok soru vardı. Acaba teröristler köylülerce tanınıyor muydu? Hiçbir köylü konuşmadığı için ne muhtarın anında olaydan haberi olmuş ne de güvenlik güçleri baskınla ilgili somut bir belirtiye rastlamıştı.

Bağlı olduğu köyle mezranın arası 4 kilometreydi. Ne araç yolu vardı ne de araçları. Cenazeler toprağa verilirken muhtar Yıldız yakınıyordu:

"Ne olacaksa olsun. Geçim yok, bir de terör var. Mezrayla köy arası köye bir saat. Hakim olmak mümkün değil. Güvenlik de yok."

Sadece basılan köylerin değil, bölgedeki tüm köylerin yakınması aynıydı. Basılan köylerin halkı, güvenlik güçlerinin olaya anında müdahale etmemesinden yakınıyordu.

Midyat'ın Başyurt köyüne bağlı Yuvalı mezrasında da güvenlik güçlerinin gecikmesi yaşanmıştı. Ortaköy korucusu Halil İş, baskının ardından köye ilk gelenlerdendi. Yuvalı'ya yakındı köyü. Nöbetteki korucularını denetlemek için evinden çıktığında silah sesleri duymuştu. Hemen evine koşup telsize sarıldı, bir uçta basılan Yuvalı mezrasına 6,5 kilometre uzaklıktaki Anıtlı karakolu vardı:

"Silah sesi duydum, bir şey var mı?"

Karakol olayı öğrenmişti:

"Baskın oldu, Nuri Dağ'ın evini dağıttılar."

Halil, eliyle kuzeyi gösteriyordu:

"Tanyeri köyü buraya yürüyerek 10 dakika. Baskın sırasında köyde 150 asker vardı. Ama zamanında gelemediler. İki korucu geldi. Biraz ileride Efeler mezrası var. Baskın sırasında

köyde 50 kişilik tim vardı, ama gelemediler. 4 korucu kendi başlarına çıkıp basılan köye geldi. Bizi kim koruyacak?"

Askeri güvenlik görevlilerinin köylere anında gitmemekte kendilerine göre bir gerekçesi vardı:

"Hemen gitmek ceset toplamaya yarar. Teröristleri yakalamak için baskın yapılan köyün çıkış yollarını sarıyoruz."

Yöreye inceleme yapmak üzere gelen ve 17 arabalık bir konvoy ile gezen SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar da 50 kişiyle dolaştığı halde baskına uğrayan Yuvalı ve Peçenek köylerinde tek bir güvenlik görevlisine rastlamamıştı. Sağlar, "Biz de isteseydik bir iki köyü basabilirdik," diye anlatıyordu Güneydoğu'nun köylerindeki gece güvensizliğini.

Yöre insanının güvenliği yoktu, sağlanması için atılan somut bir adıma rastlanmıyordu. Yine baskınlara gebe gece karalıklarında kimsesiz bir Güneydoğu köyü basılıp erkekleri taş kesilecek, kadınları iki kat ağlayacaktı.

(*Cumhuriyet*, 12 Temmuz 1987)

V. BÖLÜM

X. / KANSIZ GÜNLER

Başbakan Özal, Güneydoğu'dan ayrılmış, terör olayları da giderek hızını yitirmişti. Ancak 12 Temmuz'da, seçmen kütükleri yazılacaktı 6 Eylül referandumu için. Ardından, bölgedeki en uzun sıkıyönetim kalkacak ve yerini Türkiye'de ilk kez uygulanacak olan "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği"ne bırakacaktı. Bu nedenlerle bölgeden ayrılamıyorduk.

Diyarbakır'ı kendimize merkez seçtik. Sıkıyönetimin biteceği tarih olan 19 Temmuz 1987'ye kadar bölgede kalacaktık. Nerede bir haber alsak, hangi ilçede, kasabada köyde ya da mezrada, Güneydoğu insanının yaşama ve üretme biçimini karakterize edecek bir örnek görsek kalkıp gidiyorduk.

Amacım, terör nedeniyle gündeme gelen Güneydoğu'nun yaşamsal sorunlarını, -binlerce kez olduğu gibi- bir kez daha yansıtmak, Güneydoğu'yu terörün dışındaki sorunlarıyla da gündemde tutmak ve bu sorunlara çözüm üretilmesine katkıda bulunmaktı.

Olay çıkmadıkça Güneydoğu'yu karış karış gezecektik, hem de tam bir hafta. İlk gezimizi sokağa çıkma yasağı olan 12 Temmuz pazar günü yaptık.

SOKAK YOK Kİ YASAK OLSUN

Babil Kulesi'nin bir an önce yapılması için dünyanın her yerinden işçi toplanmıştı. Birbirlerinin dillerinden anlamıyorlardı. Bu da "Tanrıya erişmek için göklere merdiven kuran insanlara, Tanrı ayrı ayrı diller yaratarak birbirleriyle anlaşmama cezası verdi" söylencesini doğurdu.

Diyarbakır'da görevlilerin Fransız turistlerle cebelleşmesi, "Babil Kulesi" söylencesini anımsatacak nitelikteydi.

Bomboş kent sokaklarında bir turistler bir de görevliler var. Güneydoğu sıcağının başlamak üzere olduğu erken saatler. Tüm işyerleri kapalı. Turistler, kimsesiz kentin sokaklarını ve surlarını şöyle bir dolaşıp, tekrar kaldıkları otellere dönüyorlardı. Dışarıda içecek bir yudum su, yiyecek bir lokma ekmek yoktu.

Diyarbakır'dan Mardin'e uzanan 90 kilometrelik yol boyunca kurulu köylerin insanları, tarlalara çıkmış, kimi çapa yapıyor, kimi sürüsünün peşinden koşuyordu.

Amacımız, günlerdir teröristlerce basılan Güneydoğu'nun bir köyünün herhangi bir mezrasında "sokağa çıkma yasaklı" seçmen kütüğü yazımını izlemekti. Seçtiğimiz yer, Midyat'ın Sivrice köyüne bağlı 27 km. uzaklıktaki Aksu mezrasıydı. Yerleşim biriminin 14 km'lik yolu bir vadinin içinden gidiyordu.

Mardin'in Midyat ve Nusaybin ilçeleri arasında yoğun bir trafik var. Midyat'ta yaşayan pek çok kişinin Suriye'de akrabaları bulunuyor. Mardin üzerinden 120 km'lik yolu aşarak varabiliyorlar, Suriye'ye geçecekleri Nusaybin'deki Kamışlı gümrük kapısına.

Programa, Aksu üzerinden Nusaybin'e 40 kilometrede ulaşılabilecek bir yol açılması alınmıştı. İhalelerden sonra yol üze-

rindeki köprülerin betonları da atıldı. Ancak önceki hafta yol yapımı için kurulan şantiyedeki araçlar teröristler tarafından yakıldı. Bu nedenle de Midyat-Nusaybin arasını 120 km'den 40 km'ye indirecek yolun yapımı da durmuş.

Toprak yol üzerindeki betonları yarım kalmış köprüleri geçerek Aksu'ya geliyoruz. Mezranın evleri bomboş. Herkes yerleşim birimine adını veren Gürsu kaynağının yanı başındaki ağaçların altına toplanmış. Kızlar ve erkekler iki ayrı yarım daire oluşturmuş, ortalarına koydukları teyplerden çıkan iki ayrı müzikle oynuyorlar. Sayım günü köyde Akyüz ailesinin iki düğünü var. Yemekler pişiriliyor, eğlence sürüyor.

Sokağa çıkma yasağı olup olmadığını sorduğumuzda köylüler bize, "Burada sokak yok ki, yasak olsun," yanıtını veriyorlar. Köyde görevli sayım memuru Ahmet Çelik de köylüleri doğruluyor:

"Yazımda zorluklar çıkıyor. Sokak yok, dış kapı numarası yok..."

Aksulular Sivrice köyünden 20 yıl önce göçerek suyun başında bir mezra oluşturmuşlar. Seçmen yazımı için görevlendirilen Çelik'e bu mezra ile üç ayrı mezra daha vermişler yazması için. Aksu'ya bağlı mezralardan ikisine yarımşar, birine iki saatte varılıyor yaya olarak. Araç yolu olmayan mezralardaki sayımı tamamlayabilmek için bir gün önceden yazıma başlamış görevli memur. Aksu'ya bağlı üç mezraya da giderek cumartesi günü buradaki seçmenleri kütüğe kaydetmiş. Görevli memur, henüz Türkçe adı olmayan üç mezraya giderken yanına yöre halkının dilini bilen kişileri de almış.

Diyarbakır'daki Fransız turistlerle, yazım günü görevlilerin sokak ortasında cebelleşmesi geliyor insanın aklına.

Topraksızlık ve susuzluk 30 evlik insan grubunu Sivrice'den Aksu'nun başına göçertivermiş yıllar önce. Daha önce Rumların yaşadığı anlatılıyor bu suyun başında. "Buraya geldiğimizde hepsi boşaltılmış ve yıkılmış evler bulduk," diyorlardı. Rumlar, göçüp gitmişti.

Aksu, bir yanıyla da Midyat'ın ve Mardin'in piknik yeri. Suyun başında bir yazı görüyoruz:
"Çay bahçesi yan tarafta, burada oturmak yasaktır."
Okun gösterdiği yönde ise ikinci bir tabela var:
"Giriş ücretlidir."
Yörede su önemli bir gereksinim. Midyat ilçesi bile susuz. Tek umut, 27 km boru döşeyerek Aksu'yu ilçeye taşımak. Midyat'ta görev yapan polisler için inşa edilen lojmanlarda da su akmıyor. Üstelik yolu olmayan ve yanı başında belediye mezbahasının bulunduğu lojmanlara, evsiz kalan biri dışında, hiçbir polis taşınmamış.
Susuzluktan 20 yıl önce Aksu'ya gelen Sivriceliler, kavak yetiştirmeye başlamışlar. Geçimin büyük bölümünü kavakçılık ve hayvancılık oluşturuyor.
Aksu'ya okul 4 yıl önce yapılmış. Bunun için seçmen kütüğüne yazılan yaklaşık 200 kişiden sadece 37'si imza atmış, gerisi ise parmak basmış.
Elektriği de olmayan Aksu köyüne serinlemek için, yazımı bitiren Elbeğendi köyündeki İbrahim Ercan geliyor. Elbeğendi, Süryanilerin yaşadığı bir köy. 21 hanesinde 45 kişi yazılmış seçmen kütüğüne. Yazımla görevli İbrahim Ercan, köyün üç hanesini de boş bulmuş. "Üçü," diyor, "İsveç'e göçmüşler."
Diyarbakır'daki Fransız turistler, İsveç'e göçen Arap Hıristiyan Süryaniler, göçen Rumların yerine gelen ve sayım memurunun tercümanla gittiği yöre halkı... Bunların hepsi insana "Babil Kulesi söylencesi"ni anımsatıyor.

(*Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1987)

RANDEVUYLA GELEN TERÖR

Dağ başında sürüsünü otlatan çobanı yakalamışlardı PKK militanları. 20-25 kişi kadardılar. "Git muhtara söyle," dediler, "biz köye geleceğiz, yiyecek bir şeyler hazırlasın."

Muhtar, elinde bulunan 8 korucuyu çevreye mezvilendirdi. Ardından da "Terör bizim köye geliyor," diye güvenlik güçlerine bildirdi. "Tamam geliyoruz," yanıtını aldı.
Kısa bir süre sonra başlarındaki komutanlarıyla yirmi dolayında asker köye girdi. Korucular, köy çevresinde pusu kurmuştu. Askerler de köyün okuluna girdiler. Bahçe duvarlarına siper alıp beklemeye başladılar. Komutan okulun içindeydi.
Militanlar randevularına sadıktı. Verdikleri sözü tuttular ve akşam üzeri ellerinde silahlarıyla köye girdiler. Köy meydanındaki caminin önüne otururlarken korucular ve askerler ayrı ayrı siperdeydiler.
Komutan, köyün muhtarına, "Koruculara git söyle, biz buradayız, haberimiz olmadan ateş etmesinler," komutunu verdi.
Dağda aç kalan 25 kadar militan, hem de hava kararmadan köye girmişti. Muhtar, hem korucuları sipere sokup mevzilendirmiş, hem güvenlik güçlerine haber vermiş, güvenlik güçleri de zamanında gelmişti. Her şey tamamdı...
Köye böyle haberli inen teröristler, büyük olasılıkla Pınarcık katliamını gerçekleştirenlerdi ve kendi ayaklarıyla gelmişlerdi. Komutan bu haberi ilettirirken eli boş gitmesin diye, muhtarın omzundaki tüfeğine ek olarak eline de iki el bombası tutuşturdu. Ara sokaklara daldı muhtar, köyü bir baştan diğer başa aşacak, koruculara haber verecekti.
İlk bakışta 25 kişi görünen teröristlerin daha fazla olduğu anlaşıldı. Köyün sokaklarını tutmuşlardı. Yakaladılar muhtarı, kalabalık terörist grubunun beklediği köyün merkezindeki camiye getirdiler.
Bir uçta korucular, diğer uçta askerler, ellerinde silahlarla bekliyorlardı. Muhtar da teröristlerin elindeydi.
Bir kovboy filminin hemen hemen tüm unsurları vardı bu görünümde. Şerif; kasabayı bazen ve büyük olasılıkla bankayı soyacak olan "wanted"lar; şerife yakın eli silahlıların kasaba çevresine mevzilenmesi; askerlerin de boru çalarak kasabanın imdadına yetişmesi... Tipik bir John Wayne filmi...

Ancak olayın gelişimi Hollywood senaryolarındaki gibi olmadı. Çünkü olayın seti Mardin'in Midyat ilçesi Güngören köyü olan bu filmde, tek silah atılmayacaktı.

Terôristler, yakaladıkları muhtarı tartaklayarak camiye sokacak -yerli uyarlaması olmasa, bu bölümün çekiminde kilise kullanılırdı- sonradan sağ mı bırakalım, yoksa öldürelim mi tartışması başlayacaktı. Kimi terörist, "Üzerine gaz döküp yakalım," derken, kimi de "Kurşuna dizmek daha ucuz," diyecekti.

Eğer Red Kit türü çizgiler olsa, muhtar terôristler tarafından katranla boyanıp üzerine tavuk tüyü yapıştırıldıktan sonra, kasabadan bir daha dönmemek üzere gönderilen şerife benzetilebilirdi.

Bu arada bir asker, elindeki makineli tüfekle uyarı ateşi açtı. Terôristler hiç tınmadan, camiyi kürsü olarak kullanıp, ellerinde muhtarın da rehine olmasının verdiği destekle propagandalarını yaptılar, gereksinimleri olan yiyecekleri aldıktan sonra, filmdeki rolleri bitmiş Western artistleri gibi çıkıp gittiler.

Operasyonların yoğunlaştırılarak sürdürüldüğü Midyat-İdil arasındaki bölgede görevli güvenlik güçleri arasında yaşanan bu olay tartışmaya yol açtı.

Sonu benzemese bile, başı kovboy filmlerine benzeyen bu garip baskında hiç çatışma olmamasının nedenleri araştırılıyor. Askeri görevliler, ateş açmamanın gerekçelerini, "Çevrede, köyden sivil kişiler ve terôristlerin elinde rehin olarak muhtar da vardı," diye açıklıyorlar. Bunun yanı sıra, "Her şeyin gözden çıkarılması halindeyse köyün tek camisi belki de olası bir saldırıda yakılacaktı," diyorlar.

Bölgede görevli özel vurucu timin kabul etmediği türden bir savunmaydı bu. Sıkıyönetim olduğu için askeri emir ve komuta zinciri içinde komutana uymak zorunda kalan tim görevlileri, "Nasıl olur," diye karşı çıkıyorlardı, "eğer cami yıkılırsa devlet yenisini yapar. Sen kendi ayağıyla gelen terôristi, hem de gücün varken yakalasana..." Tim görevlilerine göre, terôristle mücadele 20 yaşındaki erlerle yapılmazdı.

Eğer köye gelen teröristlere güvenlik güçleri ateş açsa ne olacaktı?
Önce ortalıkta kan gövdeyi götürecek, teröristler tutmaları zorunlu bir yer olmadığı için Mardin dağlarının kısa boyu ve seyrek bitkileriyle bol taşlı tarlaları arasında kaybolacaklardı. Geriye sadece ölüler ve ağlayan köylüler kalacaktı.
Ardından gazeteciler gelecekti Güngören'e. Son 20 günde üst üste gelmişti baskınlar. Pınarcık, Peçenek, Yuvalı, Kerman.. Artık basın toplantısı yapar gibi rahatlıkla basılan köylere gidiyorduk. Gerilimimiz salt karşılaşacağımız cesetlere, başında ağlayan yakınlarına ve can güvenliğimize ilişkindi. Bunlar dışında araştırılacak noktalar belliydi:
Saat kaçta ve kaç kişi gelmişlerdi?
Hedef olarak nereyi ve neden seçmişlerdi?
Köyde korucu var mıydı?
Güvenlik güçlerini olaydan haberi nasıl ve ne zaman olmuştu, kaç saat sonra gelmişlerdi?
Günlerdir bu soruların yanıtını bulmak için, gömülmemiş ölülerin alanlara serildiği köylere gidiyorduk. Ölüler gömülene kadar da gelen gazeteciler işlerini bitirip toplu halde köyden ayrılıyordu.
İç karartıcı bu görünümün dışına çıkmak için bir köye ya da mezraya gidip ölümden önce, insanları sağken, yaşamın canı daha alınmamışken görmek; onlarla söyleşmek, ne düşündüklerini, bu düşüncelerine kaynaklık eden ekonomik ve sosyal yapıyı çözümlemek istiyorduk. Düşüncemizi seçmen yazımının yapıldığı gün, Midyat'ın Sivrice köyü Aksu mezrasına giderek gerçekleştirdik.
Aksulular bizi köydeki kaynağın başında ağırlarken, sağımızda solumuzda silahlar patlamaya başladı. Günlerdir yaşadığımız gerginlikten olsa gerek, koyu bir tedirginlik geçti içimizden. Güneydoğu köylerinden patlayan her silah sesi, giden bir can demekti son günlerde.

Köylüler gülerek, "Merak etmeyin, burada bir şey olmaz. Bu silahlar da, bugün köyümüzde iki düğün var, onun için atılıyor," diye yatıştırmaya çalışıyorlardı. Gelenek gereği birkaç el havaya ateş ediyorlar. Ama bunu baskından baskına köy ya da mezra gören gazetecilere ilk anda anlatmak zordu.

Son günlerde baskın sonrası gittiğimiz köylerden farklı bir görünümü vardı Aksu'nun. Güneydoğu'da geceleri PKK'nın bastığı köyleri gündüzleri gazeteciler basıyordu. Ama Aksu öyle değildi. Ve biz bir baskın sonrası gitmemiştik. İnsanlar suyun başına serilmiş, büyükler 6-7 yaşındaki çocukları uygun teknikle güreştiriyorlar, yanlış yaptıkları yerde doğru güreş kurallarını anlatıyorlardı. Aksu yöresini gezerken dikkatimizi çeken, yörede askere hiç rastlamayışımızdı. Bu köyler korucu da almamışlardı. Yani meydanda ne "wandet" kovboy vardı ne de Güneydoğu'nun korucularına tekabül eden "kahraman şerif" ve yardımcıları.

Güneydoğu'nun köylerinde, terörün dışında günlerdir yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar vardı. Onlarla, yirmilerle, otuzlarla can götüren terör, hiç değilse bir işe yarasa da yöreye gelen başbakan, bakanlar, valiler, kaymakamlar bir kez daha sorunları anımsasalar.

Pınarcık gezisi sırasında muhtarları teröristler tarafından gırtlağından vurulan Öztaş köylülerin getirdikleri çamurlu içme sularından şişeyle verdiği örneği, başbakan ve çevresindekiler almamazlık etmeseler...

Kaliteli birkaçının dışında, kovboy filmlerinde sosyal ve ekonomik sorunların değil de serüvenin gözde olduğunu herkes biliyor.

(*Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1987)

Öncü bir silah olmalıydı.

"Pat" diye ateş ediliyor, arkasından otomatik silahların taraması duyuluyordu. Uzun menzilli olduğu sanılan silah bir kez daha patlıyor, peşi sıra mermiler kenti sarıyordu.

Tuncelililer sabaha dek uyumamışlardı.

Dünyanın birçok kentinde, gün ışıyana dek havai fişekler patlar, insanlar ellerinde şampanya şişeleriyle geceyi gündüz ederlerdi. Ama Tunceli'de yaşanan pek o türden değildi.

Herkesi can korkusu sarmıştı. Burunlarının ucunu dışarı çıkarmaya çekiniyordu Tuncelililer. Kiminin balkondaki saksısı, kiminin pencere camı, kiminin televizyonu, buzdolabı, teybi bir mermi çekirdeğiyle "sizlere ömür" olmuştu.

Kentin her yanında silah sesi geliyor, bazı sivil kişiler sokak aralarında koşuşuyordu. Kimse kafasını dışarı çıkartıp kim bunlar, diye bakamamıştı.

Ne oluyordu? Terör koca kenti mi basmıştı?..

Tunceli'de silahlar saat 00.45'te patlamaya başlamıştı. Diyarbakır'daki otel odamızda yatarken telefonun sesiyle kalktık. Gelen haber, "Tunceli'de bir şeyler olduğu" yolundaydı. Hemen telefona sarılıp Vali Cengiz Bulut'u aradık. Uyumuyordu Bulut, demek ki, gelen haber doğruydu. "Ne oluyor efendim?" sorumuza Bulut, "Şu anda bir şey söyleyemeyeceğim, sabah açıklama yaparım," yanıtını verdi. Silah sesleri saat 04.00'te sustuğuna göre, bizim Tunceli Valisi Bulut ile telefon görüşmesi yaptığımız anda vali, sağdan soldan gelen silah seslerini duyuyordu ve elbette ki o anda bir açıklama yapması olanaksızdı.

Gecenin bu vakti Vali Bulut ile yaptığımız telefon görüşmesini, mesleki sezgimizle birleştirince, yataktan kalkıp giyinmek düştü bize. Tunceli'ye gidiyorduk.

Saat 4.30'a doğru gün ağarmaya başladı. Elazığ'ı geçmiş, Tunceli'ye yaklaşıyorduk. Yollarda kimsecikler yoktu.

Saat 04.45'te Tunceli'ye girerken kentten çıkan büyük bir askeri konvoy karşıladı bizi. Saat 04.00'e kadar patlayan silahların ardından bölgedeki günlük operasyona çıkıyorlardı. Kentteki askeri araçlar, kariyerler, panzerler Tunceli merkezinden çevre dağlara doğru yayılıyorlardı. Bir savaş hali ya da askeri bir tatbikat görüntüsüydü bu.

Tuncelililer uykusuz gözlerle kahvelere doluşmuşlar, heyecanlarını yatıştırmaya çalışıyorlardı. Sabahın erken saatlerinde çay içmek için girdiğimiz kahvede çok sayıda sivil polis, ellerinde telsizleriyle oturuyordu. Herkesin konuştuğu tek bir konu vardı: Sabaha kadar patlayan silahlar...

Birinin camından girip tavanından çıkmıştı 2 mermi. Bir diğeri Tuncelili basıldı sanıp çocuklarını ve karısını arka odaya sakladıktan sonra, elinde bir saksı ile evinin kapısının üstündeki pencerede sabaha dek beklemişti. İçeri girmeye kalkan eli silahlı kişinin kafasına indirecekti saksıyı.

Komando tugayının bulunduğu Cumhuriyet mahallesine gidiyoruz. İnsanlar ve evler neredeyse Beyrut'ta bir gece geçirmiş gibi. İnsanlar korku içinde, evler delik deşik.

Komando Tugayı ile arasında asfalt yol olan Cumhuriyet Mahallesi'nde yaşayanlar, "Önce iki el silah sesi duyuldu. Zeytintepe'den ateş edilmiş, ama kentin yapısı gereği her yerden yankılanmış. Tugaydaki nöbetçi askerler de ateşin evlerin bulunduğu yerden, yani tam ters yönden geldiğini sanarak bize doğru ateş ettiler," diye anlattılar.

Gerçekten de Komando Tugayı'na bakan evlerin duvarları, camları delik deşik. Yoldan sonra ikinci sırada yer alan sosyal konutların duvarları da eleğe dönmüş. Tuga'ya giden yolun kenarındaki 10 santim eninde olan elektrik direği, yaklaşık 20 mermi ile delinmişti. Adama benzetmiş olsa gerek nöbetçi askerler elektrik direğini gece karanlığında. Mahalleli, ekranı patlayan televizyon, parçalanan teyp, delinen buzdolabı ile evlerin duvarlarındaki mermi izleri ve kırılan camlar dışında pek kayıp vermemiş.

Ancak bir kişiyi az daha kaybediyorlarmış. Çatışma başlamadan birkaç dakika önce evine hayli içkili gelen bir "mahalle sakini", silah seslerini duyunca, "Ver hanım benim bıçağı, kim bu ateş edenler, çıkıp bir bakayım," diye tutturmuş. Karısı, "Yapma bey," diye yalvardıkça kocasının "sert" tepkileriyle karşılaşıyormuş. Mahalleliler, "Patlayan silahlar kimseyi yaralamadı, ama bir kadının hayli hırpalanmasına yol açtı," diye gülüyorlar. Kadın eğer engellemekte başarılı olmasaymış, kocası yol kenarındaki elektrik direğine dönebilirmiş.

Tunceli Valisi Cengiz Bulut, güne Jandarma Alay komutanlığının üst düzey subayları ve Emniyet Müdürü Cemal Serinterlikçi ile bir toplantı yaparak başlıyordu.

Toplantıdan sonra Vali Bulut'un odasına girip Emniyet Müdürü Serinterlikçi'nin de bulunduğu bir söyleşi yapıyoruz. Vali Bulut, terôristlerin iki el ateş ettiği, hiç kimsenin ateş eden terôristleri gôrmediğini anlattıktan sonra en az iki, üç bin merminin bu iki el silahtan sonra nasıl patladığını açıklıyordu:

"Askerler 20 yaşında, genç çocuklar. Günlerdir çevre illerde olan olaylardan dolayı gerilim içindeler. Nôbet beklerken silah sesini duyunca, bir de bu ses, kentin yapısı gereği birkaç yerden yankılanınca başlıyorlar çevrelerine ateş etmeye. Hedef olan komando tugayından ateş edilince, jandarma alayındaki nôbetçiler de sesin nereden geldiğini kestiremeyip, çevrelerine ateş ediyorlar. Bu arada kent sokaklarında devriye gezen polisler var. Silah sesleri üzerine onlar da ateş etmeye başlıyorlar..."

İşte Tuncelililer sabaha dek uyutmayan olayın nedeni Vali Bulut'a gôre bu.

Ardından Valiliğin yazılı açıklaması geliyor:

"12-13 Temmuz 1987 gecesi saat 01.00 sıralarında ilimiz komando tugayı karşısında bulunan tepelerden iki el taciz atışı üzerine..."

Buraya kadar her şey normaldi.

Terör olan illerde sıkıyönetim kalktıktan sonra, nasıl bir koordinasyon yapılacağı, valilerin ya da "süper vali"nin yetkilerinin ne olacağı tartışılırken, Tunceli kenti kaldırılan sıkıyönetim ve ardından ilan edilen olağanüstü halle bu değişimin deneyimini yaşayan, terör açısından da sıkıyönetimin kaldırılacağı illere benzer bir durumdaydı. Konuya ilişkin sorumuzu Vali Bulut, "Bizde sorun yok. Çünkü burada zaten asker olarak jandarma bulunuyor. Polisle asker bu yüzden rahatlıkla işbirliği yapıyor," diye yanıtlamıştı.

Öyle ya, Tunceli Valisi Bulut'un durumu, örneğin Mardin Valisi Alaattin Turhan'ınki gibi değildi. Mardin Valisi Turhan, olaylara ilişkin tek bir açıklama yapamıyordu. Herhangi bir köy baskınından ne kadar sonra haberi olduğu da bölgedeki askeri görevlilerle, vali arasında tartışma konusuydu. Birçok olaydan haberi olmuyor, İçişleri Bakanı Akbulut'a gerekli bilgiyi veremiyordu.

Mardin'de Vali Turhan'ın yapabildiği, köy baskınlarından sonra ölülere kefen ve imam bulmak, ardından da Fak-Fuk-Fon yardımı göndermekti.

Ama Tunceli Valisi Bulut'un konumu değişikti. Patlayan silahlardan sonra askeri güvenlik görevlilerinden anında gerekli bilgiyi almış, sivil istihbaratın edindiklerini de ekleyip İçişleri Bakanı Akbulut'a iletilmek üzere olaya ilişkin raporu Ankara'ya bildirmişti.

İşte olay bundan sonra normalliğini yitiriyordu. İçişleri Bakanı Akbulut, "Olay basına yanlış yansıdı," diyerek, "olay, devriye gezen askeri birliklerin şüpheli kişilere rastlaması ve 'dur' ikazına uyulmaması üzerine de ihtar ateşi açılmasından ibarettir," açıklamasını yapıyordu.

İçişleri Bakanı Akbulut'un açıklamasından sonra, sabah görüştüğümüz Tunceli Valisi Bulut'u arıyoruz. Acaba olayın şekli mi değişmişti, yoksa yine gelen bilgiler Tunceli Valiliği tarafından bakana aktarılınca bakan da bu açıklamayı mı yapmak

durumunda kalmıştı. Vali Bulut, Bakan Akbulut'un yaptığı açıklamanın üzerine bir açıklama yapmak istemiyor, ancak, "Sabah size söylediklerimin dışında değişen bir olay olmadı," açıklamasıyla kendi açıklamasının pek farklı sayılamayacağını savlıyordu.

Doğru pek farklı olduğu da söylenemezdi. Valiliğe göre, ilk ateşi teröristler "taciz" amacıyla açmışlardı. Bakan Akbulut'a göre ise, ateş eden terörist falan yoktu. İlk patlayan silahlar güvenlik kuvvetlerine aitti. Eh, devletin ve Türkiye sınırları içinde yaşayan yurttaşların can güvenliğiyle sorumlu iki devlet görevlisi arasında bu kadarcık farka da fark denir miydi? Anlaşılan Tuncelililer, "kim ateş etti"ye gitmişlerdi.

(*Cumhuriyet*, 15 Temmuz 1987)

KÖYLÜLER İKİ ARADA KALDI

Güneş, köyünüzdeki dağın altına inip, ortalık kararduktan sonra, dışarı çıkmanın fiilen yasak olduğu, tersi durumda, nereden geleceği belli olmayan bir kurşunu göze almanız gereken, tepsi gibi yoksul bir Güneydoğu köyünde yaşıyorsunuz. En yakın bir başka yerleşim birimi, köyünüze bir ya da birkaç saatlik yürüyüş arasında. İlçeye ulaşmak ise başlı başına bir serüven. Gece oldu mu "çıt" çıkmıyor çevrenizde. Beşer, onar metre uzağınızdaki evlerde de fısıltıyla konuşuyor komşularınız. Korucu değilseniz, kendinizi savunacak bir ekmek bıçağınız vardır ancak, karanlık ve sinsi sessizlik...

İşte, böylesi bir anda kapınız çalındı. Karşınızda sizin gibi giyinmiş, sizin dilinizden konuşan insanlar. Genç ve eli silahlı; usulca, "Bize yemek ver," diyorlar. "Hayır"mı dersiniz? Herhalde bu, iki dudağınız arasından çıkacak son sözcük olurdu. Böyle küçük bir yerde de olsak, açlık ve sefalet içinde bile, hele geride bırakılması gereken birkaç karı ve sekiz on çocuk varsa, gece gelen eli silahlılara "kebapçı garsonu" muamelesi yapıp, içeri buyur edeceksin.

Güneydoğu köylerinde, insanların üç öğün yemek yiyebilmesi, çocukların karınlarının aç kalmaması, öylesine minimum bir noktada sağlanmıştı ki, rüzgâr havaya savrulan başağa biraz az vursa, bir öğün eksik kalırdı. Üç, beş, on silahlıya verilen bir tas ayran, evdeki çocukların bir gün sonraki yiyeceklerinden kesilmiştir. Yoktan ve mecburiyetten besler gece gelenleri Güneydoğu insanı.

Karnını doyuran terôristler, "Kimseye söyleme," diyerek çekip gitti. Sabaha daha çok var. Yatarsınız döşeğe, sabahı zor edersiniz, "Söylesem mi, söylemesem mi" diye "Söylersem"i düşünürsünüz, "Karakolda dayak atarlar mı, neden eşkıyanın karnını doyurdun" diye. Hadi, oradan birkaç günle kurtardın, ardından bir gece evin basılır ve üç gün önce karnını doyurdukların, "Hain ve muhbir diye çoluğum, çocuğumla kurşuna dizerler mi?"

Gözünüzün önüne gelen tabloyu kara tahtadaki tebeşir izi gibi silersiniz bir anda.

"Peki ya söylemezsem?"

Bununla kurtulmanızın olanağı olsa mutlaka söylemezsiniz. Ama düşünce şeridi kopmaz ki:

"Köylük yerde her zaman kimin ne yaptığını herkes bilir. Mutlaka görmüşlerdir, terôristlerin gece bizim eve geldiğini. Görmeseler bile ya çocuklar oynarken, ya karılar çamaşır yıkarken, mutlaka ağızlarından kaçırırlar. Köyde kim kimin ihbarcısı belli değil, onlar da gider, karakoldaki kumandana söylerse, o zaman kendi ayağımla gidip söylemekten iki kat fazla yanarım."

Artık uyku girmez gözünüze. Bu işten kurtuluş olmadığına göre, "En iyisi gidip kendim söyleyeyim" der ve sabahı iple çekersiniz. Kimse haber vermeden, kendi kendinizi ihbar etmek için...

Köye en yakın jandarma karakoluna koşar, komutana anlatırsınız bir bir:

"Beş kişilerdi, üçü uzun, ikisi kısa boyluydu. Sakallılardı... Aralarında şöyle konuştular, böyle yaptılar, şu yana gittiler..." Bir süre "Neden eşkıyayı besledin" muamelesi gördükten sonra evinize kavuşur, bu kez de "Hainlere ölüm" diye gece karanlığında evde bulunanların tümünü kurşuna dizecek anlamsız bir ölüm beklemeye başlarsınız.

Bu işin bir yanı. Bir de ikinci olasılık var. "Kimse görmemiştir" diye gidip haber vermezseniz, ya görenler ya da çocuklarınızdan, karılarınızdan dolaylı olarak duyanlar gidip karakola bildirirler. Çünkü bu tip ihbarlara, ayrıca para da ödüyor güvenlik güçleri.

Bir binbaşı anlatıyordu. Operasyon süren bölgedeki köylerden birinde yaşayan bir köylü gelmiş, "Teröristler bizim köye geliyor, bir daha gelirse bildiririm. Çamaşırlarını yıkatıp, yemeklerini yiyip, gidiyorlar," demişti. Hatta yapacağı ihbarın karşılığını da nakit olarak almıştı. Üzerinden geçen zamana karşın, bir daha bu köylüden haber çıkmayınca güvenlik güçleri, işi sormuş soruşturmuş. Sonunda teröristlerin, "ihbar edeceğim" diyen kişinin evine gittiklerini, yemek yiyip, çamaşırlarını yıkattıktan sonra, karılarından biriyle de cinsel ihtiyaçlarını karşıladıklarını öğrenmişti. İşte ihbar etme isteğine yol açan kızgınlığın altında bu olay yatıyordu. İhbarcılığa kalkan kişinin ya kızgınlığı geçmişti ya da teröristler bir daha gelmemişti.

Para ya da başka nedenlerle sizi ihbara hazır bir komşunuz varsa, yandığınızın resmidir. Köyünüzden başlayan yolculuğunuz, Diyarbakır'a kadar uzayabilir.

Eğer düşündüklerinizden ilkini yapıp, kendinizi ihbar ederseniz, Başbakan Özal'ın elinde bulunan "Güneydoğu bölgesi terörist sayım sonuçları"nın "Yataklar ve kılavuzlar" bölümüne dahil olup, çizelgenin bu yanındaki, 2 bin 338'i, sokağa çıkma yasağına gerek kalmadan 2 bin 339'a yükselttirebilirsiniz.

Yok, sizi başkası ihbar ederse, bu kez sayım sonuçlarını başka yönde etkileyerek, 1158 sayısının yer aldığı, "Militan ol-

duklarına dair kelime-i şahadet getirenler" bölümündeki 594 sayısını da, 595' e çıkartıp, hem de bu haneyi kusurlu sayılardan biraz olsun kurtarırsınız. Hemen yan bölümünde yer alan "Militan olduklarına dair, yurtdışındaki elçiliklerimiz aracılığıyla Kurana el basıp sayıma katılanlar" bölümündeki 609 sayısını da hiç değiştirmezsiniz.

İşte Güneydoğu'nun köylerinde her gün yaşanan ve her an bir köylünün başına gelebilecek olan değişmez gerçeklerden biri bunlar. Günlerdir dolaştığımız Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde canlandırabileceğimiz bazı gerçek görüntüleri fikir yürüterek sürdürelim.

İki arada kalmak, özelikle teröristlerin yoğun olarak görüldüğü ve de operasyonların sürdürüldüğü bölgeden çok sayıda ailenin göçüne yol açıyor. Zaten ekonomik ve sosyal yokluklar içinde yaşayıp, bulunduğu yere pamuk ipliği ile bağlanan köylüler, hiçbir terör ve baskı olayı olmasa da topraksızlıktan, yolsuzluktan, susuzluktan, zaten göçüyorlardı. Şimdi buna, çok daha önemli ve yaşamsal bir gerekçe daha eklendi. Can güvenliği...

Köylerde evler üçer beşer boşalıyordu. Hatta korucular kendileri gidemedikleri için, ailelerini il ve ilçelere gönderiyorlardı.

Güneydoğu köylüsünün bu çıkmazı üzerine söyleşirken, yörede köy yollarının müteahhitliğini yapan Osman Taptı, durumu "deveye benzeyen tilki" olarak niteledi. Öykü şöyle:

Bir ülkede ihtilal olur, iktidara el koyanlar, yaptıkları radyo ve televizyon konuşmalarında, darbenin deveye karşı yapıldığını, ilk görüldüğü yerde devenin tutuklanması emrini verirler. Hatta ülkenin kuzeyinde deve bulunmadığı için bölgedeki güvenlik güçleri de güney ve Güneydoğu bölgesine kaydırılır. Develerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerden birinde bulunan tilki, pılısını pırtısını toplayıp, göçe hazırlanır. Tanıyan bir köylü sorar:

"Hayırdır tilki kardeş, neden göçüyorsun?"

"Ülkenin her yerinde deveyi arıyorlar. Kaçmayıp da ne yapayım?..."

"Canım, ne alakan var senin deveyle?.."
"Yok ama, şimdi bu kuzeyden gelen birlikler deveyi tanımadıkları için, tarif üzerine arama yaparlar, ellerindeki tanıma göre deve dört ayaklıdır. Eh, ben de dört ayaklı olduğuma göre..."
"Eeee..."
"Beni bir güzel yakalayıp, hücreye kapatırlar, deveyi tanıyan birlikler gerçek deveyi yakalasalar bile büyük komutan, gerçek deveyle, beni tutan iki birliğin de komutanlarını çok sevdiği için hiçbirini kıramaz."
"Eeee..."
"Ne olacak, kalkar başkentten bir veteriner getirelim, hangisi gerçek deveyse ayırt edilsin, der. Bir yazı yazarlar. Yazının gitmesi, ilgilinin birine ulaşması ve veterinerin gelmesi en az bir ayı bulur.."
" Eee..."
"Esas deveyi yakalayan birlik rahattır. Beni yakalayanlar biraz huzursuz olur. Çünkü tanımım tam olarak tutmamaktadır. Gelen bir tekme atar, 'Senin yüzünden bu işler başımıza geldi' diye, giden bir tekme atar.... Veteriner gelene kadar da ben bu tekmelere dayanamaz ölürüm."
"Eee..."
"Ben öldükten sonra veteriner gelir, bakar durumuma. Tamam, ben deve değilimdir. Büyük komutana, biz hayvanları ölüyken ayırt etmek için kanından bir parça alıp tahlil ettiririz, der ve kanımdan bir örneği başkente götürmeye kalkar."
"Eee..."
"E'si kaldı mı be adam, ben öldükten sonra deve olmadığım anlaşılsa ne olur... Aklın varsa, sen de deve diye kakalanmadan başının çaresine bak."
Öykü bu kadar.
Güneydoğu bölgesindeki yoğun göç, ekonomik ve sosyal nedenlere ek olarak yörede yaşayanların "deve olma" korkusundan da kaynaklanıyordu.

Güneydoğu bölgesinde altı çizilmesi gereken en önemli not, "Mutlaka Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda, yöre halkının mutluluğuna yönelik, ama mutlaka ve mutlaka insan unsuru göz ardı edilmeksizin dindirilmesi gereken bir sancı olduğu"ydu.

(*Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1987)

GÖRMEMİŞEM...

Erbakan'ın temelini attığı fabrikalardan biriydi. Diğer benzerleri gibi, sadece binası yapılmış, içine konulacak makine bulunmadığı için de yıllardır boş duruyordu. Güneydoğu'da "sıcak günler" başlayınca, yöre halkının yıllardır binasına bakıp, "Şunun bir de makineleri olsa işsizlikten kurtulurduk," dediği "Erbakan fabrikası"na bölgede operasyonu sürdüren askeri birlik yerleşmişti.

Büyük bir olasılıkla "genel müdür odası" olarak yapılan bölümde, askeri birliğin komutanı ile konuşuyoruz. Daha alt rütbeli subaylar ise "fabrika müdürünün sekreteri" bölümünde bir masanın çevresinde toplanmışlar. Komutan, seyyar komanda taburunda görev yaptığını anlattıktan sonra, elindeki kalemle bir kâğıda daireler çiziyor:

"Bu militanlar aysberge benzer. Suyun yüzünde yalnız bunlar vardır (küçük bir daire) bunun altında ise kurye ve sempatizanlar yer alır (ikinci daire biraz daha büyük) üçüncü ve önemli bir unsur da, "yatak"lardır (bu daire diğerlerinden daha da büyük).

Komando binbaşı, konuşmasının bu noktasına gelince duruyor ve "işte bütün bunların altında da bölge halkı yer alıyor" diyerek, gittikçe büyüyen üç dairenin altına en büyük dördüncü daireyi çiziyordu. Binbaşıya göre, teröristler akvaryumdaki suydu. Ya akvaryum kimdi?

Konunun en can alıcı yanı burası olduğu için binbaşıya, "Balığa değen akvaryum suyu ile, değmeyen akvaryum suyunu

nasıl ayırt edeceksiniz?" diye sorduk. İki elini avuç içleri görünecek biçimde yana açtıktan sonra, "Bir köyde teröristlerle işbirliği yaptığına inandığımız iki kişi olduğunu biliyorsak, o iki işbirlikçi yakalanana kadar, köyde yaşayan iki yüz kişinin bizim açımızdan o iki kişiden farkı yoktur," yanıtını verdi. Gerçekten de bir çuval pirinçten, iki beyaz taşı ayıklamanın zorluğu vardı. "Ya diğer insanlar?" dedik. "Eğer suçsuzlarsa gerçek suçlular bulunana kadar onlarla aynı kefeye konulmaları nedeniyle, bölge halkıyla güvenlik kuvvetlerinin ilişkileri zayıflar, giderek devlet-yurttaş ilişkisi onarılması güç yaralar almaz mı?" Karşılığı açıktı binbaşının:

"İşin o yanı beni aşar, ben askerim, görevim bu eşkıyayı yakalamaktır. Devletin konuyla ilgili diğer birimlerinin eğilmesi gereken bir olay. Biz görevimizi yapıyoruz. Herkes yapsın. Bak şimdi hükümetin 30'a yakın bakanlığı var. Bir köye sadece asker olarak Milli Savunma Bakanlığı giriyor. Eğer o köyde okul varsa, bir de Milli Eğitim Bakanlığı... Pekiyi, diğer bakanlıklar nerede? Bir doktor mu geliyor? Bazen biz kendi doktorumuzu getiriyoruz. Elbet o da asker kıyafetiyle...

Güneydoğu'nun köyleri, zamanın belli bir noktasında donup kalmış gibiydi. Günümüzdeki gelişimler ve değişimler hemen hemen hiç yansımıyordu. Toprak yolları, yağmur sularını biriktirerek elde ettikleri çamurlu içme suları, hiçbir haberleşme aracına sahip olmamaları ile neredeyse birbirinin çoğaltılmış kopyasıydı Türkiye'nin bu bölümündeki yerleşim birimleri. Günlerdir nöbette bekleyen, her an bir baskında canını ortaya koymanın gerginliğini yaşayan bir subay açısından, yukarıda söyledikleri pek de haksız gibi değildi.

Ama ortada sadece askeri açıdan bakılmayacak bir sorun olduğu da kesindi. Bir kere Güneydoğu'nun insanı hemen hiçbir şeye tam olarak güvenemiyordu. Terör bu insanları sindirmişti, ellerinden gelse şeffaf olup, görünmez bir yaşantı sürmenin yollarını arayacaklardı. Bu da doğal olarak hemen her olayda "üç maymu"nu oynama zorunluluğunu getiriyordu.

Terôristlerin bir köyü basmasının ardından, olay yerine giden güvenlik kuvvetleri, baskını soruştururken, hemen hemen hep aynı yanıtı alıyorlardı:
"Ne zaman geldiler?"
"Vallah duymamışam."
"Kaç kişiydiler?"
"Vallah görmemişem."
"Adın ne?"
"Vallah bilmirem..."
Bu konuşma bir espri olarak üretilmeyip, bize komando binbaşının anlattığı bir olaydan aynen alınmıştır. İnsanların bu denli sağır, dilsiz ve kör gibi olmasına yol açan acımasız yaşam koşulları ve karanlık bir çaresizlik bir yanda, sağlıklı bilgi alamayan güvenlik kuvvetlerinin "nasıl ayıklarım bu pirincin taşını" sancısı ise diğer bir yandaydı.
Bölgedeki operasyonların içinde yoğun biçimde bulunan komando binbaşıya, köylülerin devlete yardımcı olmaktan neden çekindiğini, bu tavrı aynı yoğunlukta terôristlere karşı neden koymadığını sorduk. Belli ki binbaşı da kendi kendine çok sormuştu bu soruyu. Hemen yanıtladı:
"Devlet adam öldürmez. Ama bir köylü hakkında terôristlere "bu devlete çalışıyor" ihbarını yaptınız mı, ortaya sorgusu suali olmayan bir vahşet çıkar, çoluğu çocuğu ile birlikte bir gece öldürülüverir.
"Bu durumda olan köylüler korunamaz mıydı? Devletin güvenliği altına alınamaz mıydı?" Buna da yanıt hazırdı. "Güneydoğu'da binlerce yerleşim birimi var. Hepsine öyle birkaç asker koysanız ve terôristler tüm gücüyle birine yüklenseler, rahatlıkla amaçlarına ulaşabilirlerdi."
Bir de basılacağı önceden haber alındığı halde bazı birimlerdeki sorumlu güvenlik görevlileri vardı. Basılan köyde güvenlik gücü bulunduğu halde, elini kolunu sallaya sallaya çıkıp giden eşkıyalar bulunuyordu. Bunlar ne olacaktı?

Bu soruları 7. Kolordu Komutanlığı'nda görevli bir subay yanıtlıyordu:
"Gerekenler askeri koşullar içinde yapılıyor, ihmali görülenler hakkında soruşturma açılıyor."
Birkaç köye baskın haberi önceden gelmiş, ancak görevli güvenlik kuvvetleri, bu köylere gitmemişti. Burada suçlu o birimin sorumlusu muydu? Askerler bu soruya da şu karşılığı veriyordu:
"Bu biraz da yalancı çoban hikâyesine benziyor. Bir köy "Aman bu gece basılacağız" diye her gün haber gönderiyor. Birkaç kez gittik, ne gelen oldu ne de giden. Bu tür ihbarların tümüne yetişmemiz olanaksız. Çünkü görevli güvenlik güçleri çok uzun bir süredir arazide uykusuz ve yorgun görev yapmaya çalışıyor..."
Buraya kadar izlediklerimiz, salt askeri önlemlerle üzerine gidilen terör olayının köylü ve asker üzerinde yarattığı psikolojik yapının bir kesiti. Konuyla ilgili çözüm üretmek durumunda olanlar, acaba Güneydoğu insanı için ne düşünürler? Askeri önlemlerin dışında başka çözümlere yönelecekler mi? Yöre insanının barınma gibi çok ilkel bir sorunundan başlayıp yol ve "temiz bir yudum suya" olan gereksinmesi nasıl karşılanacak?
Yoksa, her baskından sonra, köylülere başsağlığı dilemeye gidenler de, yöre halkının konuşma biçimini kapıp, bu sorular karşısında, onlarca yıldır yapıldığı gibi "Güneydoğulu üç maymun" yanıtı mı verecekler:
"Vallah görmemişem, duymamışam, bilmirem..."

(*Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1987)

AMAN DOKTOR

Boğaziçi'nde doğmuştu. Tıp Fakültesi'ni de büyüdüğü kent olan İstanbul'da bitirdikten sonra "mecburi hizmet" için elini

torbaya attığında o güne değin hiç görmediği, aklından geçirmediği bir kent çıkmıştı: Mardin.

İki yıldır, Mardin'e bağlı merkezi bir köydeki sağlık ocağında görev yapıyordu ve "mecburi hizmet" süresi dolmuştu. Ancak doktor sıkıntısı olduğundan Mardin Valiliği "bakanlık, yerine yeni doktor gönderene kadar" atama yapmıyordu. Elbette aynı sıkıntı nedeniyle, yerine bakanlık da yeni doktor gönderemiyordu. En büyük endişesi, görev süresi dolduğu halde, daha uzun bir süre buralarda kalmaktı. Oysa "bir an önce gitmek" istiyordu. Doğma büyüme İstanbullu olduğu için, yöre yaşamına şaşırmıştı:

"İnsan sağlığı diye bir şey yok. Doktor olmama karşın, geçen gün içtiğim sudan bağırsak enfeksiyonuna yakalandım, yoğun bir tedavi uyguladım kendime de, üç günde zor atlattım. Çünkü köyde su yok. Yağmur sularını toplayıp içiyorlar. Başka su bulma şansı olmadığı için ben de içiyorum. Ama şimdi, kaynatmadan bir yudum su içmek yok..."

Bir an önce gitse rahatlayacaktı. İstanbul'u özlemişti. Bir de, "Açıkçası korkuyorum," dedi, "bir gece, köy basılır da, bizi de tararlar diye. Ya da yaralı bir terörist gelir de, 'Beni tedavi et,' derse..."

En doğal insan gereksinmesinin çözümlenemez bir sorun olduğu Güneydoğu'da, elbette sağlık da başta gelen düğümlerden biriydi.

Örneğin Mardin'de altı yüz elli bin insan yaşıyordu ve yüz yirmi üç doktor vardı. Neredeyse beş bin beş yüz kişiye bir doktor düşüyordu. Kent sınırları içinde iki bin kişiye bir hasta yatağı vardı. Mardin'in altı yüz doksan üç köyü ve üç yüz mezrasına karşılık, çalışır durumda olan sağlık ocağı ise sadece elli birdi. Terörün kol gezdiği bölgede, sağlıkla ilgili sayıların oluşturduğu görünüm hiç de iç açıcı değildi. Siirt, Diyarbakır, Mardin ve Hakkari illerinde yaşayan yaklaşık iki buçuk milyon yurttaşa, toplam altı yüz seksen bir doktor bakıyordu. Üç bin altı yüz kişiye bir doktor... Bu dört ilde beş bine yakın köy ve mezra

gibi yerleşim birimleri vardı ve bunlara yönelik toplam sağlık ocağı sayısı ise yüz otuz beşti.
"Miktarı kafi" terör ve ölümün ardından, asker, özel vurucu tim ulaşabiliyordu Güneydoğu köylerine, ama sağlık bir türlü ulaşamıyordu.
İnsan sağlığı ve yaşamı hiçe inmişti. Yıllardır süren bu "hiç" çizgisi, giderek yöre insanının değer yargılarına da damgasını vurmuştu. Beşi çocuk, sekiz kişinin öldürüldüğü bir köye gittiğimizde bize muhtar "üç kişi ölmüştür" deyince şaşırmış, doğru sayının sekiz olduğunu söyleyince muhtarın yanıtı bizim şaşkınlığımızı iki kat arttırmıştı:
"Onlar çocuktir..."
Güneydoğu'da insan sağlığına verilen önem, köyü basan teröristin, insan canına verdiği değerle neredeyse birbirine eşitti.
Güneydoğu'da operasyonlar yeni başladığında, Hakkari'de sabahtan akşama değin bizimle dolaşan kişinin doktor olduğunu öğrenince, yöredeki sağlık sorununun ne denli önemli olduğunu bildiğimiz için sormadan edememiştik:
"Sen şu anda hasta muayene ediyor olmalıydın. Ama üç gündür bizimle dolaşıyorsun..."
Yanıtı çarpıcıydı:
"Kura çektiğimde Hakkari çıkınca hayli üzüldüm. Ama sağlık sorununun ayrımında olduğum için yöreye hizmet ederim diye geldim. Görev yapacağım yer 'Milli Eğitim Sağlık Merkezi'ydi. Ancak bütün aramama karşın Hakkari'de böyle bir yer bulamadım. Çünkü yoktu. Olmayan bir yere atanmıştım. Yeni mezun doktordum. Öğrendiklerimi unutacaktım. Hemen devlet hastanesine başvurdum. Bu devlet bana maaş ödüyordu, hem aldığımı hak edecek hem de bildiklerimi unutmayacaktım. 'Yasalara uygun değil' diye beni geri çevirdiler. Şimdi böyle boş boş dolaşıyorum. Aybaşlarında da maaşımı alıyorum."
İlk bakışta bize çok düşük gibi görünen Güneydoğu'daki doktor sayısı içinde, bir de böylesi "boşta gezenler" yer alıyordu.

Sırf böyle olsa iyi. Başka ne "doktor"lar vardı bölgede görev yapan. "Canı pek tatlı olmayan" Güneydoğu insanına, her şeyi yapabilirdiniz. Ama o size bir şey yapamazdı. Mahkemeye başvuramaz, mülki amirlere şikâyet edemezdi. Hem etse de pek aldıran olmazdı. İşte bir örnek...

Midyatlı Şehmus Hassooğlu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, Mardin Valiliği'ne ve Midyat Kaymakamlığı'na bir şikâyet dilekçesi gönderir. Hassooğlu'nun şikâyet ettiği, 1984'ten beri Midyat Devlet Hastanesi'nde görev yapan, şu anda da başhekim olan Dr. Ömer Şakrak'tır. Neler yapmamıştır doktor Şakrak... Hassooğlu'nun dilekçesinden okuyalım:

"Hiç kimsenin sağlığını düşünmeden, önüne geleni ameliyat masasına yatırıp yaz boz tahtasına çevirmiştir."

"Direkt ücret almak yerine, ameliyat ettiği bazı kişilerin kendilerine ve yakınlarına ait sevk kâğıtlarına, karnelerine kabarık ilaç yazarak, bu ilacın bir kısmını hastaya vermiş, geriye kalan ilacı da "fakir hastalara dağıtacağım" bahanesiyle paraya çevirmiş ve yolsuzluğu kanıtlanıp kendisine yüz yirmi bin lira ceza verilmiştir. Bu yolsuzluğundan dolayı kadrosu bir yıl dondurulmuştur."

"Nitekim 22 Nisan 1987 günü, Çavuşlu köyünden Mehmet Ar isimli bir vatandaşın karısına boğazından bir müdahalede bulunup kadının sakat kalmasına sebebiyetten ve yetmiş bin lira parasını almaktan Midyat Mahkemesi'nce cebri irtikap suçundan tevkif edilmiştir."

"Ayrıca yine aynı mahkemede Toptepe köyünden bir çocuğun ölümüne sebebiyet vermekten soruşturması devam etmektedir."

Herhalde "Eh, bu doktor da görevden alınmıştır" diye düşünüyorsunuz. Hayır şu anda da kendisi Midyat Devlet Hastanesi Başhekimidir. O zaman Hassooğlu, iftira suçundan içerde yatıyordur diye de sakın aklınıza getirmeyin. Çünkü o da elini kolunu sallaya sallaya dolaşmaktadır. O zaman, bakanlık bu

doktor hakkında ne yaptı, Mardin Valiliği soruşturma sonucu nasıl bir karara vardı?

Doğruysa doktorun görevden alınması, yalansa Hassooğlu'nun "Başına bir iş gelmesi" gerekmez mi? Bugüne değin ikisi de olmamıştır.

Başbakan Özal, Yuvalı'ya gelerek geride kalanlara "başsağlığı" diledi. Güneydoğu insanının bu doktorsuzlukla ve "bu doktorlulukla" başı "sağ" olur mu? Olsa olsa, yaşamı boyunca, bir şarkı tutturur "Aman doktor, aman aman doktor," diye...

(*Cumhuriyet*, 18 Temmuz 1987)

PKK'NIN TELSİZİ ÇOK YAKINDAYDI

Midyat'ın Ortaköy korucusu Halil İş, üzerinde özel giysileri, elinde devletin verdiği silahla telsizinin başındaydı. Diğer korucu arkadaşları, köyün çevresindeki siperlerde mevzilenmiş, olası bir baskını gözlüyorlardı.

Halil'in Güneydoğu köylüklerinde az rastlanan güzel bir Türkçesi vardı. Gece yarısına doğru telsiz hareketlendi. Halil'i arıyorlardı. Kod adını söyledi Halil telsize. "Buyurun, dinliyorum," dedi. Karşısındaki komut vermeye alışıktı. "Kürtçe konuş, Kürtçe konuş," diye bağırdıktan sonra, PKK'yı ve Apo'yu anlatmaya başladı. Halil'e banda alınmış bir propaganda konuşması gibi gelmişti. Karşısındaki, "Sen de Kürtçe bir bant doldur, çok yakında köye gelip alacağız," dedikten sonra telsizi kapattı.

Korucu Halil, "Benim telsizin çekim mesafesi dört kilometredir. Kanala girip propaganda yapan teröristler, demek ki dört kilometrelik bir alanın içerisindeydi. Hemen telsize sarıldım, karakola haber verdim. Çok yakınımızda teröristler vardı. Aranabilse belki de bulunabilirlerdi," diye anlatıyordu. Birkaç kez olan bu tür propagandaya, korucu Halil'in elindeki küçük telsizin dört kilometrelik çekim alanına girmesine karşın PKK

propagandası yapan telsiz yayınının kaynağı bugüne değin bulunamamıştı.

Acaba gerçekten PKK militanları mıydı?

"Köy basan teröristler korucuların silahını, köyün telsizini ve muhtarın mührünü alarak kaçtılar" diye başlayan bir haber okuduğunuzda, silahla telsizi anladık da, muhtarın mührünü almak da neyin nesi merakına kapılırsınız.

Bölgede yapılan şantiye ve köy baskınlarında, bugüne kadar-Karayolları, Köy Hizmetleri ekipleri ve köylülerden alınan telsizlerin sayısı 10'u geçiyordu. Demek ki, dağda dolaşan teröristler, sadece kendi aralarında haberleşmek için değil, bir de telsizin başında bekleyen korucuları korkutmak ve propaganda yapmak için kullanıyorlardı aldıkları bu telsizleri. Böylece birçok köyde olmayan, ancak bazı köylerde bulunan köylülerin tek haberleşme aracı telsizlerin frekansına, teröristlerin propaganda konuşmasının karıştığı anlaşılıyordu.

Güneydoğu'nun köylüklerinde hiçbir haberleşme aracı yoktu. Pek çok telsiz firması, Diyarbakır'a karargah kurmuş, telsiz alacak köylere gerekli araç ve gereci sağlıyordu. Ancak devlet koruculara silah dağıtmıştı, ama telsiz vermemişti. Köylüler, kendileri edinmek zorundaydı bu telsizi. Bu da 200 bin liralık bir harcama gerektiriyordu.

Oysa Güneydoğu insanı, ekonomik dengesini öylesine hassas bir noktaya oturtmuştu ki, ancak karnını doyurabiliyordu. Bir telsiz parası biriktirmesi olanaksızdı. Devletten hiçbir şey istemezdi Güneydoğu köylüsü, konut, su, iş sorununu kendi kendine çözmüştü. Şu ana kadar da bu özelliklerinden dolayı devlete hiç yük olmamıştı. Yörede sıkça basılan köy ve mezralardaki "devlete yük olmadan yaşama" biçimine şöyle bir göz attığımızda, karşımıza ilginç bir görünüm çıkar.

Bölgede arazilerin çoğu taşlıktır. Düşük verimli olmasına karşın, sabahtan akşama dek, tarla taşlarını küme yapa yapa ayıklar, ekime elverişli hale getirir. Biraz sebze, biraz da arpa ve buğday eker. Bir de hayvanı varsa, yaşadı gitti. Ne ilçeye iner,

ne de kente. Hayvanından aldığı sütü, tarlasından çıkan sebzeyi, günlük yiyeceği olarak kullanır. Buğday ya da arpasının yarısını satıp, yağ şeker, tuz, sigara, giyim gibi gereksinimlerini karşılar. Diğer yarısını da kışlık yiyecek olarak saklar. Eğer sıkışırsa fazladan satacak bir baş hayvanı vardır. Gezdiğimizde bölgelerdeki yerleşim birimlerinde hayvanların sayısı ile toprağın verimliliği, inanılmaz bir oran tutturmuştu. Toprak çok verimsizse, hayvan sayısı azdı, toprak az verimliyse hayvan sayısı fazla...

Bölgeyi iyi bilen bir üst düzey güvenlik görevlisi, "İşte bu yüzden," dedi, "ne mezralar köylerle birleşir, ne de köyler başka yerlere taşınır." Nedenini tam anlayamamıştık. Sorduğumuzda anlattı.

Köylü kendine göre bir geçim yolu bulmuştu. Ne ev istiyordu, ne konut kredisi, ne iş istiyordu, ne açacağı işyerine esnaf kredisi. Kendi yağıyla kavruluyordu. Eğer mezraları ve köyleri taşımak söz konusu olursa, bu insanlar ev isteyeceklerdi, toprak isteyeceklerdi, çalışmak için iş isteyeceklerdi... İşte koşullarına uyumun kendi içinde yaratığı bu denge, şu ana kadar hiçbir istemi olmayan insanlar yaratmıştı. Bunları yerinden oynatmak dengeyi bozar ve kentlerde yaşanan konut ve iş sorununa yeni konutsuzlar ve işsizler katardı. İşte bu yüzden de "Güneydoğu şimdilik değişmez"di.

Mardin'in Hakkari'nin, Diyarbakır'ın dağlık bölgelerinde bu gerçeği, çok kısa bir süre içinde çıplak gözle görmek olanaklı. Çoğu köylünün mecbur kalmadıkça, ayda yılda bir bile kente inmediğine tanık oluyorsunuz. Yaşamlarındaki en büyük değişiklik ise erkeklerin askere gitmesi... Kadınların öyle bir zorunluluğu olmadığı için erkekler Türkçe'yi daha iyi öğrenirken, yörede kadınlarla tercümansız konuşmanız neredeyse hiç yabancı dil bilmeden gittiğiniz yabancı bir yerde derdinizi anlatmaya benziyor.

"Hükümet kapısı"yla bu kadar az ilgisi olan insanlar, genel seçimlerde oy kullanır, bir de aralarında bir muhtar seçerler. İşte

o seçimi kazanan kişiye verilen mühür de köyde devleti temsil eder. Muhtar köyde "devlet ricaline kapılanmış" kişidir.
İşte "Telsizi, tüfeği anladık da, mühür ne oluyor" sorusunun yanıtı da bu. Belki psikolojik bir etki, ama teröristler köy bastıklarında korucunun silahını, köyün telsizini çalarken, muhtarın mührünü de yanlarına almayı ihmal etmiyorlar.
Güneydoğu köylerinde ve mezralarında haberleşme olanaksızlıklarını, insanların doğayla amansız bir savaşım sonucu ancak biyolojik yaşamlarını sürdürecek kadar bir geçim dengesi tutturmalarını, bugüne kadar istemsiz bir yaşam sürdükleri için taşınmalarının, birleşmelerinin, doğması olası yükler nedeniyle olanaksızlığını düşününce elinden mührü alınan muhtarın ne denli yoksullaştığı ortaya çıkıyor. Yol gelmemiş; içme suyu kışın yağan yağmur suyu; telefon yok, elektrik yokken, bir muhtar mührü gelmiş, onu da teröristler alıp gitmiş... "Devlette hizmet kapısı bulan rütbeli, mevki sahibi insanlar" anlamına gelen "devlet ricaline kapılanma"da yer alan "rical" sözcüğünün bir anlamı daha var. Herhalde ikinci anlamı daha iyi anlatıyor Güneydoğu insanının bugünkü durumunu: Yaya olmak...

(*Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1987)

GÜNEYDOĞU'DA HABER NASIL ALINIR

İrlandalı misyoner William Wright, Hama Çarşısı'nda gördüğü Hitit hiyerogliflerinin bulunduğu taşları elde etmek için yanıp tutuşuyordu.
Ancak yöre halkı Hama Çarşısı'ndaki taşların romatizmaya iyi geldiğine inanıyor, bu taşların yanına hiçbir yabancıyı sokmuyordu. Aynı taşlardan Halep Çarşısı'nda da vardı. Yerli halk, Halep'teki bu taşların da göz hastalıklarına iyi geldiği inancıyla gidip yüzlerini bu taşların üzerindeki işaretlere sürüyordu. O zamana değin haklarında çok az bilgiye sahip olunan Hititler'e ilişkin önemli verileri taşıyan taşlardaki izler de romatizma ve

göz hastalıkları sağaltımı amacıyla yerli halkın orasını burasını sürmesi nedeniyle giderek siliniyordu.

Ancak 1872 yılında Suriye Valiliği'ne "açık düşünceli" biri olarak bilinen Suphi Paşa atandı. Bir yıldır Hitit taşlarının sevdasıyla Suriye'de bekleyen Rahip William için fırsat doğmuştu. Çıktı paşaya, taşları almak için izin istedi. Suphi Paşa izin vermekle kalmayıp, Rahip William'ın yanına bir bölük de asker verdi.

Yerli halkın protesto gösterileri ve saldırı girişimleri arasında, İrlandalı misyoner Hama Çarşısı'ndaki üç evin duvarında bulunan Hitit taşlarını söktü. Suphi Paşa'nın kaldığı konakta taşlar korumaya alındı. Yerli halk, Hitit taşlarını geri almak için Suphi Paşa'nın konağını bile basmaya kalkışmıştı. Ancak Rahip William, Hitit taşlarını paşanın yardımıyla önce İstanbul'a oradan da İngiltere'ye götürmeyi başardı.

Baskınların ve operasyonların sürdüğü Güneydoğu bölgesinde de, dün sona eren sıkıyönetim süresince haber almak, işte İrlandalı misyoner William'ın Hitit taşlarını sökmesi kadar zordu.

Sıkıyönetim komutanlığının basınla ilgili bir birimi olmadığı için de en doğru haberi bile doğrulatmak olanaksızdı. Sona eren sıkıyönetimin üst rütbeli subaylarından bir olayın doğrulanması konusunda alacağınız en kibar yanıt, "Bize bir şey intikal etmedi," oluyordu.

En küçük bir açıklama bile, emir-komuta zinciriyle, askeri bir disiplin içinde Hakkari'den Siir'ten, Diyarbakır'a oradan da Genelkurmaya kadar uzanıyordu.

Acaba, "Süper Vali Kozakçıoğlu" dün başladığı görevinden bu sorunu nasıl çözecekti? Yine bazı gazeteciler, "Tekzibi mümkün olmayan haberler"mi yapacaklardı? Yoksa Rahip William gibi, anlayışlı bir Suriye valisine rastlayana kadar yine bölgede kök mü sökeceklerdi?

Elinize kâğıdı kalemi alıp, Güneydoğu'nun dağlık bölgelerine hava indirme birliklerini helikopterlerle sevk ettikten sonra,

mavi bereli jandarmaları düzlüklerden tepelere doğru tırmandırın. Bu arada uçaklar keşif uçuşlarını sürdürüp hareket halindeki terörist lerin bulunduğu yerleri saptayarak aşağıdaki birliklere bildirsin. Sonra da terörist leri, operasyonu sürdüren güvenlik güçlerine adım adım izlettirip, "en sıcak bölgede" kıstırın. Aralarında heyecanlı bir çatışma olsun. Bazı terörist ler vurulmalarına karşın kaçsın, yataklık yaptıkları belirlenenler de gözaltına alınsın. Hatta düzenlediğiniz bu operasyonu bir haritayla da pekiştirin.

Eğer işin ucunu biraz daha kaçırırsanız, amfibi birliklerini İskenderun Körfezi'nden karaya çıkartıp, Gaziantep üzerinden Mardin ya da Hakkari'deki olaylara gönderebilirsiniz.

Terörist lerin bu haberi "Hayır biz kastırılmadık, vurulan falan da olmadı" diye tekzip etme şansı yoktur.

Bölgede dün sona eren sıkıyönetimi bugüne kadar yöneten komutanlar da "Hayır, öyle bir şey olmadı" demezler, çünkü, açıklama yetkileri yoktur.

Bu nedenlerden dolayı da "imalat" en rağbet gören haber biçimi oldu bugüne değin bölgede.

Nerede, kimin, ne zaman çektiği belli olmayan fotoğraflar, "sızdırılan" haberler, bölgede eylemlerin başladığı günden bu yana hep manşetlerde yer aldı.

Olağanüstü Hal Valiliği'nin önünde çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri olarak bu duruyor. Gazeteciler Güneydoğu bölgesindeki terörist eylemlerinden, köy baskınlarından, sürdürülen operasyonlardan sağlıklı bilgiyi nasıl alacaklar?

"Siz de orada mıydınız?"

Sıkıyönetim süresince bazı gazete ve ajansların verdiği haberler, bölgedeki askeri güvenlik görevlilerini hayli tedirgin etti. Sıkıyönetim kalkarken bile askeri görevliler, bazı haberlerin doğru olmasından değil de yanlış olmasından yakınıyorlardı.

Bölgede operasyonlar sürerken, bir gazeteciyle bir subay konuşuyordu:

"Duman ettiniz bizi kardeşim. Operasyonda hangi yolu izleyeceğimizi, hangi birliklerle operasyona katıldığımızı, askeri güç durumumuzu biz daha bölgedeyken, gazetede bir bir yazdınız. Tabii teröristler de ona göre önlem aldılar. Operasyonun başarıya ulaşma şansı azaldı. Bari haberi operasyon başlamadan değil de bittikten sonra yazsaydınız."

"Gazeteci" iyice şaşırmıştı:

"Siz de orada mıydınız komutanım? Ama inanın biz o haberi attık. Olsa olsa metoduna göre bir operasyon yazıverdik gazeteye, demek doğruymuş..."

Bakalım, "süper vali" Hayri Kozakçıoğlu, nasıl bir önlemle hem operasyonların başarıya ulaşmasını hem de basının sağlıklı bilgi almasını sağlayacak?

Eğer bölgede sağlıklı haberleşme olanağı sağlanmazsa gazetecilerin bir bölümü İrlandalı misyoner gibi Hitit taşlarını almayı beklemek yerine kendi bulduğu düz taşın üzerine çivi yazısı yazacak, kimi gazeteci de Hama Çarşısı'ndaki Hitit taşlarının alınmasına yardım eden Suriye Valisi Suphi Paşa gibi bir görevliyi bekleyecek.

(*Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1987)

YÜZLERDEKİ DAMGA

Göz, kaş, alın, burun, ağız, çene, kulak... İnsan yüzünü oluşturup, görüntüsünü belirleyen ana unsurlar.

Ama Güneydoğu'da insanların yüzüne bakınca böyle düşünmüyorsunuz.

Yol sorarken, bir kahvede çay içerken ya da bir miting alanında izlediğimiz Güneydoğulular, "Bu insanların yüzlerinde gözden, kaştan, alından, burundan, ağız, çene ve kulaktan başka bir şey daha var ki, görüntülerine gerçek damgayı vuruyor, ama ne?" sorusunun çengelini takıyor usunuza.

Güneydoğu'da il ve ilçelerin adliye koridorlarında, hükümet binalarının kapılarında giderek parti merkezlerinde hep yüz-

lerinde "fazladan bir unsur" daha taşıyan insanlar görürsünüz. Bu "fazladan unsurun ne olduğunu çözmek için haklarının yendiği bir dava, kanlı bir köy baskını ya da asılsız bir ihbarla gözaltına alındıkları jandarma karakolunda yedikleri dayak sonrasında onlarla birlikte olmak gerekiyor.

O zaman anlarsınız ki, bu fazladan unsur, var oldukları andan beri ezilmenin, baskının, yokluğun, yüzlerine yapışmış bir birikintisidir.

Midyat SHP ilçe binasında otururken, 5 günlük gözaltından yeni çıkmış Şeyhmus'un yüzünde aynı unsur vardı. "Biraz" dayak yemişti Şeyhmus. Suçu teröristleri görmemekti. Tam bir yıl önce teröristler Midyat'ın bir mezrasına gelip, yemeklerini yiyip gitmişlerdi. Olayın üzerinden bir yıl geçtikten sonra birileri 4 evlik mezrada oturanların tümünü, "töristlere yemek verdi" diye ihbar etmişti. Mezradaki 4 evin reisi de bu ihbar üzerine bir yıl gecikmeyle gözaltına alınmışlardı. İlk üçü sorgulamalarında, "Evet geldiler, biz de korkumuzdan yemek verdik," demişlerdi. Şeyhmus görmemişti gelenleri. Karakolda da böyle ifade verdi. Vay sen misin görmeyen...

Gören üç kişi serbest, Şeyhmus içeri... Üç gün Midyat'ın Jandarma Karakolunda, iki gün de Mardin'deki tugayda "ağırlanmış" Şeyhmus. Yediği dayağın etkisiyle bir yandan sallanıyor bir yandan da karnını tutuyordu, ama "yemek" verdik, diyenler serbest bırakıldı. Lakin ben görmemişem yalan mı söyliyem" diye karakoldaki ifadesinde ısrar ediyordu.

Şeyhmus'un yüzünde de gözü, kaşı, kulağı, burnu, ağzı dışında bir fazla unsur vardı. Hem de hayli büyümüştü.

Bülent ve Rahşan Ecevit'in dün konuştukları Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki alana toplanan Güneydoğu insanlarının da yüzlerinde, Şeyhmus'unki gibi işte o "fazla bir unsur" vardı.

40 araçla Kızıltepe'ye giren DSP konvoyunu Siirt'ten, Silopi'den, Ömerli'den İdil'den Viranşehir'den, Cizre'den ellerinde "Siyaset adamlarının kaderlerini asker değil 'evet' oyları belirleyecek", "Demokrasinin yılmaz önderi Ecevit

Güneydoğu'ya hoş geldiniz", "Taşan sabrımız 6 Eylül'de 'evet'le son bulacak" pankartlarını taşıyan yöre insanları coşkuyla karşıladı.

Damperli bir kamyon üzerine kurulmuş kürsüdeki pek iyi olmayan ses düzeni aracılığıyla konuşan Rahşan Ecevit, "Özellikle silahlı saldırıların yoğunlaştığı yerlerde halk can kaygısıyla küçük topraklarını yok pahasına elden çıkartıp başkalarına satıp büyük şehirlere göçüyor. Oysa şimdi, sudan ucuza satılan o topraklar GAP'ın sağlayacağı sulama olanaklarıyla yakında şimdikinin on beş yirmi katı değer kazanacak. Fakat o zamana kadar, köylünün elindeki topraklardan belki de büyük bir bölümü varlıklıların elinde toplanmış olacak, böylelikle bölgedeki toprak ve gelir dağılım adaletsizliği büsbütün artacak," deyince alandaki kalabalık, yüzündeki "fazla unsur"uyla hareketleniyordu.

Bülent Ecevit kamyon kasasındaki kürsüden, "Türkiye'de demokrasi olsa Güneydoğu Anadolu'daki gibi baskın olmaz", "Türkiye'de demokrasi olsa, Güneydoğu insanına kuşkuyla bakılmaz", "GAP'la başınıza eskiden on beş yirmi kat güçlü ağalar çıkacak" dedikçe, olay gecesi Tunceli'de görevli bulunan komando ve jandarmaların bir gün bile geçirilmeksizin Türkiye'nin başka bir yerine gönderilmesini önerdikçe, Tunceli olayını "Gölgelerle savaş" olarak niteledikçe, 12 Eylül yönetiminin hazırladığı siyasal ortamı sivil bir başbakan olarak kendisinin hazırlayacağı "topçu nizamnamesi"ne benzettikçe ezikliğin, baskının, yokluğun yüzlerine bir damga gibi yapıştığı Güneydoğu insanı daha bir coşuyordu.

Elinde bir zarfla Ecevit'in konuşmasının bitmesini bekleyen Derik'e bağlı Tepebağ köyünden Ömer Danış'ın da yüzünde, diğer Güneydoğulular gibi "fazla bir unsur" vardı.

20 dönümlük toprağında mıcır taşı çıkan Danış'ın tarlası bir anda valilik ve özel idare tarafından şantiyeye çevrilmişti. 2 yıldır taş çekiyorlardı Danış'ın tarlasından. Mahkemeye vermiş, davayı kazanmıştı. İtiraz edilmiş, ancak Yargıtay Danış'ı

haklı bulmuştu. Ama hâlâ daha toprağından taşlar çekiliyordu. Ne yapsındı şimdi Danış? Yüzündeki "fazla unsuru" gittikçe büyüyordu.
Mahkemeyi kazandığı halde tarlasına olanları önleyemeyen Ömer Danış, "Derik Belediye Başkanı Hasip Necipoğlu yolsuzluktan bir yıl 2 ay hüküm giydi. Hâlâ görevinin başında. Ben elimde mahkeme kararı olmasına karşın topraklarımı kurtaramıyorum. Bu nasıl iştir," dedikten sonra bir saptama yapıyordu:
"Biz bunları vuruyor, cezaevlerinde yatıyoruz. Vurmasak topraklarımız gidiyor..."
Güneydoğu insanlarının yüzünde göz, kaş, alın, burun, çene, kulaktan başka bir unsur daha var fazladan. Var olduklarından bu yana ezilmenin, baskının, yokluğun birikimi Güneydoğu'daki yüzlere bir damga gibi yapışmış, "fazladan bir unsur" olmuştu. Ve bu birikim yöre insanının yüzü yerine bilinçlerine vurmadıkça da silinmeyecek gibiydi...

(*Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1987)

DEVLETE KARŞI KÖYLER SAPTANDI

Çizelgeler, yaşamımızın önemli bir parçasıdır. Doğumumuzdan ölümümüze kadar, bir sayı olarak simgeleşip çeşitli çizelgelerde yer alırız.
Yaşamımız boyunca bizi sarmalayan çizelgelere, gereken önemi vermeli ve "çizelge" deyip geçmemeliyiz. Siz siz olun "çizelgesiz yaşam olmaz" belgesini elden bırakmayın. Yoksa ne bir baltaya sap ne de bir çizelgeye sayı olursunuz.
Bütün bunları bildikten sonra, elbette, şu anda elinizde tuttuğunuz çizelgeye çok dikkatli bakıyorsunuzdur. Gerçi bu, sıradan bir çizelge, ama yine de siz dikkatinizi eksik etmeyin.
Adam almış kâğıdı eline dayamış üzerine cetveli, boydan boya dikey bir çizgi çekmiş. Biraz ara verip, bir dikey çizgi daha... Bunlar çizelgenin ilk adımları. Sonra sıra gelmiş yatay çizgile-

re. Çevirip cetveli gerekli olan "hane" kadar, kâğıdın solundan sağına doğru çizmiş çizgileri.
Ne mi yazılmış bu hanelere?
Siz elinizde tuttuğunuz bu çizelgeye bakınca göreceksiniz ki, sol üst bölümde "köyün adı" yazıyor. Hemen yanında ise "köyün eski adı" diye bir bölüm. Bakıyoruz, hem "köyün adı" bölümü yukarıdan aşağıya kadar dolu çizelgede hem de "köyün eski adı" bölümü. Demek ki köylerin bütün hepsinin adı değiştirilmiş.
Soldan sağa doğru çizelgeyi izlediğimizde, üçüncü bir bölüm çıkıyor karşımıza; "hane sayısı..." Doğu Anadolu'da olduğu gibi Güneydoğu'da da "nüfus"un hiç önemi yoktur. Önemli olan haneler ve hanelerdeki erkek sayısıdır. Geriye kalan kadın ve çocuk zaten.
Çizelgenin dördüncü sütununda ise "korucu sayısı" bölümü bulunuyor. Yukarıdan aşağıya doğru kimi köy adlarının karşısında üç, dört, beş gibi sayılar var. Kimi köylerin ise korucusuz olduğu anlaşılıyor.
Ne var bunda, diyebilirsiniz. Buraya kadar bir durum saptaması yapılmış çizelgede. Köyün adı, hane ve korucu sayısı gibi...
Ama siz yine dikkati bir şekilde, elinizdeki çizelgeye bakmanızı sürdürünüz. Ne olur, ne olmaz...
Çizelgenin geri kalan bölümlerine bakıldığında, buraya kadar yapılan "durum saptaması"nın hiçbir şey olmadığını anlayacaksınız. Esas "durum saptaması" bundan sonra.
"Köyün adı", "eski adı", "hane sayısı", "korucu sayısı" bölümlerinin hemen yanında "dini durum" yer alıyor. Köylerin karşısına yazılmış, içlerinde yaşayanların "imam vaziyeti": Şafi, sünni, şafi, sünni...
Çizelgeyi hazırlayan jandarma karakolu, görev bölgesine giren köylerde yaşayan yurttaşların "inanç haritası"nı çıkartmış. "Olur mu böyle şey" demeyip, bu sorunuzu daha sonraki bölüme saklayın, çünkü arkası pek "hayırlı" gelmiyor.

Şu anda çizelgenin en önemli bölümüne varmış bulunuyoruz. Burada "köylerin durumu" yer alıyor. Köy adlarının eski ve yenilerin karşısına, karakol komutanı yukarıdan aşağıya doldurmuş: "D.Y.", "D.K.", "D.Y.", "D.K."

Biz hiç "D.K." ya da "D.Y." durumunda olan köy görmediğimiz için merak edip sorduk. "Bu 'D.K.' ya da 'D.Y.' de ne oluyor" diye. Aldığımız yanıt ilginçti:

"'D.Y.' demek, "devlet yanlısı", 'D.K.' da "devlet karşıtı..."

Çizelge burada bitiyor. Bir de son bölüm var. Bu bölümün başlığı "Ajanlar" adını taşıyor. İstisnasız tüm köy adlarının karşılığında "1" yazıyor. Yani hem korucu var, hem köy devlete karşı, ama hem de her köyde bir ajan var.

İşte, Güneydoğu'nun sıcak bölgelerinden birinde, bir jandarma karakolunun elinde bulunan ve köylerin "dini, devleti ve ajanı vaziyet"lerini anlatan "bilgiler demeti"nden oluşan bir çizelge. Demiştik ya, çizelgeler yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır diye...

Oysa başka çizelgeler de olmalıydı.

İli, "Hakkari" yazmalı, nüfusu: "182 bin" demeli, "köy ve mezra sayısı"nı "705" olarak gösterdikten sonra, "içme suyu yeterli yerleşim birimleri" bölümünün altına "322" sayısını koymalıydı. Bu çizelge Hakkari'nin 82 yerleşim biriminde hiç içme suyu bulunmadığını anlatmalıydı.

Ya da "İli: Siirt" bölümünde 1095 yerleşim biriminden 27'sinde sağlık ocağı olduğunu, 500 bini aşkın Siirtliye sadece 88 hekimin baktığını, 500'ü aşkın köy ve mezranın susuz olduğunu, 498 köyden, ancak 140'ında telefon olduğunu gösteren çizelgeler olmalıydı.

Belki de, bir çizelge üzerinde, Mardin'in 717 köyünden, 302'sinin suyunun yetersiz, 197'sinin susuz olduğunu gösterebilirdik.

Çizelgelerin yaşamımızda önemli bir yeri olduğu kesin. Doğumla ölüm arasındaki çizgi, bir sayı olabilir herhangi bir

çizelgede. Hepimiz bir yer bulabiliriz kendimize, çizelgelerin bölümlerinde.

(*Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1987)

ÇİZGİLERLE HAKKARİ MODASI...

Erkeklerde beyaz çizgili yakasız gömlek, üzerine uzun kollu, "V" yakalı cepken... Cepkenin iki yaka ucu, ağı düşük pantolonun belinde birleşir ve omuzlarınızdan belinize geniş bir "V" çizerken pantolon paçaları, ayak bileklerinizi ve baldırınızı sıkıca sarar.

Yakaları belinizde birleşen cepkenin üzerine ise tercihen aynı renkteki kısa kollu bir yelek şıklığınızı artıracaktır. Aksesuvar olarak ise belinize büzgülü kadife bir kuşak sarabilir ya da üst üste binen deriden üç kemeri ayrı ayrı takabilirsiniz. Yeleğin, cepkenin ve ağı düşük pantolonun aynı renk olması, şıklığınıza şıklık katarken, siz de gündüzleri bol hareketli saatleri rahatlıkla geçirebilirsiniz.

Hem gece hem gündüz, hem her mekanda kullanabileceğiniz bu rahat giysinin gözde renkleri ise gri, lacivert ve kahverengi...

Ama küçük bir eksiğiniz var. O da başınıza bir şapka gibi bağlamanız gereken siyah beyaz renklerden oluşan pötikareli örtü. Bu aynı zamanda doğa koşullarının yıpratıcı özelliklerinden sizi korurken, aksesuvar olarak da zengin bir görünüm sağlar.

Kadınlar ise aksesuar açısından bu yıl yine şanslı. Bol dallı desenli başörtüsü, perçeminizi dışarda bırakacak şekilde arkaya doğru bağlanır ve bu giysilerde çekici olan at kuyruğu saçlar, örtünün en altındaki üçgenin ucundan belinize doğru salınır.

Tek parça, düz kesim uzun etekler, ayak bileğinize kadar değerken, özenle örülmüş yün çoraplar, göz alıcı renklerden seçilmiş lastik ayakkabınız, bol desenli düz eteğiniz ile çekici bir kontrast oluşturur.

Erkeklerde olduğu gibi, kadınlarda da hareket serbestliği gözetilerek hazırlanan bu giyside kadınlar için önemli olan, eteğin üstü ile başörtüsünün altına "Ne giyeceğim" kuralının olmamasıdır. Özgün giyimin çizgilerini taşıyan bu kreasyonda kadınlar, üzerlerine ne bulurlarsa onu giyerler. Böylece, boz renkli doğanın içinde canlı birer unsur olarak çevrelerine özgünlüklerini dilediklerince yansıtırlar.

Elbette buraya kadar anlattığımız, bir modistin "ilkbahar-yaz kreasyonu"ndan siz güzel hanımlar ve şık beyler için hazırladığı, her biri birer parça yapılan ve başka örneği bulunmayan "özgün gardrop"unuzun çizgileri değil...

Uludere'den Hakkari il merkezine giden toprak yolu, yakıcı sıcağı aksesuvar olan bol tozla birlikte Altın Dağları'ndan aşarken önünüze çıkan, yolunuzun kenarındaki kıl çadırlarda yaşayan yöre halkının giyimleri.

Hakkari il sınırına Uludere'den girerseniz, merkeze ulaşmak için önünüzdeki 180 kilometrelik yolu ancak 4 saatte aşabilirsiniz. Bir süre Lavin Suyu, bir süre Habur Çayı, bir süre de Zap Suyu kenarından tepenizde dağları gezdire gezdire derin karstik vadileri aşarken, yöre halkının hâlâ binlerce yıllık yaşam, gelenek ve görenek çizgisini değiştiremediğini gözlersiniz.

Uludere, Hakkari'nin küçük bir ilçesi. Ancak ilçe ile il birbirinden öylesine kopuk ki, sabah çıkıp, ile gitseniz, akşam dönemezsiniz. İlden çıkıp ilçeye gelseniz -geceleri yolculuk sağlığa biraz zararlı olduğu için- oteli yalnızca 3 odalı olan Uludere'de konaklamak zorunda kalırsınız. Yöreye orta paleolitik dönemde yerleşim olmuş ve bu neolitik dönemde de sürmüş, İsa'dan önce 2 bin yıllarının ortalarında ise yarı göçebe topluluklar, beylikler halinde ortaya çıkmış, işin ilginci bu "yarı göçebe"ler bugün bile yaşamlarını sürdürüyorlar. Hem de yaşadıkları çağdan habersiz.

Derin vadilerde, dağların diplerine ulaşa ulaşa akan sular, temmuz sıcağına karşın hâlâ erimediği, için, bu su kaynaklarını besleyen kar parçaları, suyun geçtiği yeri bin bir türlü yeşile

boyaması ile ilk bakışta Uludure-Hakkari arası, bir "doğa harikası" olarak göze çarpar. Ancak aracınıza, yanınıza çıkan insanların ateşten ürken yabanıllar gibi kaçışmaları, aynı ülkenin sınırları içinde bulunan insanların birbirleriyle şiddetli farklılaşmasını gösterir. Ortaya bir de dil anlaşmazlığı çıkıp dağlarda neredeyse 4 bin yıldır yaşayan yarı göçebelerin tek bir sözcük bile Türkçe bilmemesi, şaşkınlığınızı bir kat daha artırır.

İster istemez, "Acaba seçmen yazımında, buraya memur gelip bunları yazdı mı? Referandum hakkında evet mi düşünüyorlar, değilse hayır mı? Acaba nasıl oy kullanacaklar? Yoksa buralarda katır üzerinde gezici referandum sandığı mı dolaşacak?" sorularını soruyorsunuz.

Yaklaşık 5 kez yolunuz barikatlarla kesilip, kimliklerinizi gösterip, arabanızın plakasını ve şoförünüzün adını "askeri bir deftere" kaydettirdikten sonra Hakkari'ye gelince dağlık bölgeden daha farklı bir modayla karşılaşıyorsunuz.

İl merkezinde hakim renkler; acı yeşil ve toprak rengi. Giysiler ise tek tip... Moda bir giysinin bu denli yaygınlaştığını görmek insanı şaşırtıyor, ama toprak rengi giysililer ile acı yeşil elbiseliler, kentin her yanını tutmuş.

Bir de bu iki tip moda rengin dışında kalanlar var. Onlara da emniyet müdürlüğünce kısa saç ve sivil giysiye kravat zorunluluğu uygulanınca, ortalık 3 ayrı tip kıyafetin bloklar halinde yer aldığı bir giysi cümbüşüne dönmüş. Hani, ülkemizi bilmeyen bir yabancı gelse, "Ben böyle moda görmedim," der.

Hakkari il merkezindeki modada değişik aksesuarlar kullanılıyor. Sivil giysili kısa saçlıların en gözde aksesuarı, kahverengi kabzalı tabancalar. Bunlar gömlek altından bele takılıyor. Acı yeşil modasına uyanlar ise daha çok kısa menzilli silahları omuzlarına takarak, giysilerine bu aksesuarla değişik bir güzellik katıyor ve kente giren arabada bulunanlar eğer gazeteciyse, ellerindeki telsize sarılıp, "Gazeteciler geldi, 5 kişiler, arabaları kahverengi", dedikodusunu hemen yayıyorlar.

Toprak rengi modasına uyanlar da galiba gösterişe biraz daha

düşkün. Çünkü onlar, aksesuvar olarak kocaman uzun menzilli silahları kullanmayı yeğliyorlar.
Defilemizi izlediniz. Size "1987 Hakkari yaz ve sonbahar modası"ndan çizgiler sunduk. Aman bunlardan birini gardrobunuzdan eksik etmeyin! Acı yeşil, toprak rengi ya da kısa saç, sivil giysi üzerine bağlana bağlana düğümü yağlanmış kravat... Yalnız size küçük bir önerimiz var, aman aksesuvara dikkat!.. İnsanın elindeki patlayabilir...

(*Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1987)

ASİYE'Yİ HAKKARİ'DE KURTARMAK...

Güneydoğu, bir insan mozaiği... Karmaşık olayların aynı tezgâhta dokunduğu bol desenli bir kumaş. Baskınlar, ölümler ve operasyonlarla birlikte Güneydoğu'yu gezerken, yaşadığınız olayları çözümlemek için Büyük İskender'in kılıcından bile medet umar duruma gelirsiniz.
Ama Türkiye'nin Güneydoğusundayken, nasıl bir bölgede yaşadığınızı anlamak için, çevrenizde iyi bir gözlem yapmanız, ya da birkaç belgeye göz atmanız, binlerce yıldır atılan düğümü çözmenize yeterli olmasa da, günümüzde, yöre insanının hangi koşullarda yaşadığını, Güneydoğuluların "huzur ve güven ortamı"nı kavramanız için size değil ipucu, halat ucu bile verebilir.
Diyelim ki elinize bir belge geçti. Belge, bölgenizde bulunan jandarma merkez komutanlığı tarafından yazılmış. Belgeyi okuyunca tüyleriniz diken diken oluyor. O içinde yaşadığınız küçücük köye her gün gelip giden; o güler yüzlü, yumuşak davranışlı adam demek ki...
En iyisi biz belgeyi, yer ve kişi adlarını görmezden gelerek okuyalım:
"... ilçesi, ... köyü nüfusuna kayıtlı, ... oğlu, ... doğumlu, ... mıntıkada diş yapma bahanesi ile görevlidir. Kedisine yardımcı olunmasını rica ederim..."

Kim bilir neler söylemiştiniz o adam dişinizi çekerken. Devletten yakınmış mıydınız? "Yolumuz yok, suyumuz yok. Biz zaten açlıktan ölüyoruz, bir de gece eşkıya gelip köyü basıyor. Yemek vermeyip de ne yapalım kardeş" diye dertleşmiş miydiniz? Acaba o nasıl rapor etmişti? Belki de iyi insandır, kötü bir şey yazmamıştır... Ya iyi insan değilse? O zaman yandık ki, ne yandık...

İşte dişi ağrıyan bir Güneydoğu köylüsünün, korkuları böyle başlayabilir...

Ya da köyünüzün, Van-Diyarbakır karayoluna bakan yanına oturdunuz. Köylük yerde iş ne olacak? Sağdan sola, soldan sağa giden araçları izliyorsunuz. Kim bilir bu arada da, tek mi çift mi oynuyorsunuz, belki de, "Tek plakalı araç geçerse, babası Ayşe'yi bana verecek" ya da "Çift plakalıysa eğer geçecek araç, bu ay buğdayıma..." derken, önünüzde dört araçtan oluşan bir konvoy duruyor. Araçlardan ikisi askeri, ikisi sivil. Sivil araçlar ortada; biri önde, diğeri arkada, yolun kenarına yanaşıyorlar. Askerler ellerinde silahlarıyla atlıyorlar kamyonlardan. Üçü yolun kenarına bir makineli tüfek koyuyor. Sehpasını kuruyor hafif makinelinin, şerit mermilerini makineye sürüyor ve arkasında yatıp bekliyor.

Askeri araçtan atlayan diğerleri, bir sıçrayışta yolun kenarındaki köyünüze geliyor. Kafanızda ne Ayşe kaldı, ne tek, ne çift plakalı araçlar, ne de buğdayınız. "Eyvah," der içinizden, "bizim köye jandarma böyle telaşla neden geliyor ki" diye adresi belli bir korku yaşarsınız. Askerler köyünüzü sarar, silahları çevirir ve öylece dururlar. Ne oluyor ki?

Neden sonra rahatlayabilirsiniz. Ortasında iki sivil araç olan dörtlü konvoyun önünde giden askeri araç arıza yapmıştır. Komutan araçtan inip kaputu açtıracak ve arıza onarılacaktır. Ama bölgede son üç dört yılda başlayan olayların gerginliği ile, askerler önlem almaktadır, nereden geldiği belli olmayan bir kurşun yememek için. Ortadaki sivil araçlarda cephane taşınmaktadır ve en iyi biçimde korunması gereklidir.

Araç onarılır ve konvoy yoluna devam eder, sizin de yaşadığınız korku yanınıza kâr kalır. Belki bir ders alırsınız da bir daha Ayşe'nin üzerine ana caddeden geçen araçların plakasıyla tek mi çift mi oynamazsınız.

Aktardığımız, adlarla belgeyi veren yerin adı bizde saklı, belge Güneydoğu'nun bir ilçesinde yaşayan insanların, köylerdeki Güneydoğuluların bir anlamda ne durumda olduklarını, sanırız göstermeye yeterlidir.

Anlattığımız olay perşembe günü, saat 15.40 dolayında, Van'dan Diyarbakır'a giderken şehirlerarası ana yol üzerinde ve Diyarbakır'a 130 kilometre kala olmuştur. İkisi de gerçektir, en az önceki gün aktardığımız, "köylülerin" 'devlet yanlısı' ve 'devlet karşıtı' diye ayrılmasına ilişkin belge kadar...

Yanımıza gelen polis "kent iyi korunuyor" diye anlatıyordu. Hakkari Valisi Arif Akbulut, teröristlerin, 1985 yılında kent merkezine değin geldiklerini ve emniyet müdürünün aracını taradıklarını söyledikten sonra, güvenlik güçlerinin çevreyi kontrol altında tuttuğunu belirtiyordu.

İşte bölgedeki olayların dokusunu, yörenin insan mozaiğini kavramak için bir de Hakkari'yi görmek gerekliydi. Kent tam anlamıyla bir kışlayı andırıyordu ya da polis eğitim merkezini. Yolda üç kişiden ateş isteseniz, bunlardan birisi mutlaka polis olurdu. Toplu halde kahvelerde ve meyhanelerde dolaşıyordu sivil olanları. Resmi olan asker ve polisler ise kentin giriş ve çıkışını tutmuşlar, Hakkari'nin sokaklarında devriye dolaşıyorlardı.

Bir "fakir" kenti Hakkari. Topraklarının ancak yüzde 2'si ekilebiliyordu. Hakkari'nin yerleştiği dokuz bin beş yüz kilometre karelik alanın yüzde 67'si kayaydı. Ancak yüzde 5'i de orman... Hakkari'de "geçim" zordu. Onun için bölgede görev yapan polisler, Hakkari'nin halkına biraz kızıyorlardı:

"Başka geçimleri yok. Ancak buraya görevli gelen memurların askerlerin ve polislerin sırtından geçinebiliyorlar. Onun için de, her şey inanılmayacak kadar pahalı..."

Hakkari'nin kent merkezinde gezinirken, çevre yollarda beş dakikada bir kimlik göstermek durumunda kalırken insan güvenden çok, bir güvensizliğe kapılıyor sanki her an bir şey olacakmış gibi. Onun için de, pek ortalıkta dolaşmak istemiyor...

Ne vardı da Hakkari'de çevre yollarının tümü tutulmakla kalmayıp bir de kentin içi, eğitim alanına döndürülmüştü?

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin toplantısında İçişleri Bakanı Akbulut, "Bölge halkını değişik düşünüyormuş gibi göstermeye kimsenin hakkı yoktur," diyordu. Sonuna kadar doğru. Ancak bir süre önceye değin, bölge halkını farklı düşünüyormuş gibi kimler göstermeye kalkmıştı, bu belgeleri kimler düzenlemişti? Acaba Sayın Akbulut bunları araştıracak mıydı?

Yoksa, köyünüze gelecek bir dişçinin cebindeki "görev belgesi", kışlaya dönmüş Hakkari ili, ya da köyünüzün kenarında otururken yola kurulan hafif makineli ve köyünüzü saran güvenlik güçleri bölge halkının farklı düşünmemesinden mi kaynaklanıyordu?

Bölge halkını geçmiş dönemde farklı görenler ayırt edilip, yeni yönetim bunlar için gerekli önlemleri alacak mıydı? Köyleri toplu olarak şu ya da bu yanda görmek yerine "Güneydoğu nasıl iyileştirilir?" sorusu gündeme gelecek miydi? Değilse, Hakkari'nin Asiye'si ile Asiye'nin Güneydoğusu yine birbirine mi karıştırılacaktı?

(*Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1987)

VI. BÖLÜM

XI. /... VE HUZURLARINIZDA BÖLGE VALİLİĞİ...

Otelimizin ağır aksak çalışan klimasının önünde oturmuş, biraz olsun serinlemeye çalışıyorduk. Dışarıda insanın soluğunu boğan bir sıcak vardı. Zaman da sıcaktan gevşemiş, sanki ilerleyecek hali kalmamıştı. 14.5, 14.50...

Oturmaya dayanamayıp dışarı çıktık. Diyarbakır surlarının çevresinde şöyle bir dolaşıp, birkaç yakın köye gidecektik. Ortalıkta kimse yoktu. Mardin yoluna çıkarken, Dicle kıyısındaki bozuk asfalttan giderken, nehrin çamurlu sularında yüzen toprak rengi olmuş birkaç çocuk gördük. Ağaçların altında insanlar altlarına aldıkları küçük taburelerin üzerine çökmüş, sıcaktan buhar olup uçmamak için direniyor gibiydiler. Bir ağaç altı da biz aradık. Garson hemen koştu:

"Oğlum, hemen buraya kürsü getir..."

Büyükçe bir şey beklerken çevremizdeki insanların oturdukları küçücük taburelerden geldi. Yörede, "kürsü" diyorlardı bu alçak arkalıksız sandalyelere. Kürsünün üzerinde de zaman ilerlemiyordu 15.23... 15.27...

Mardin yolu üzerindeki köyler de bomboştu. Ortada birkaç çocuk ile su taşıyan kadınların dışında kimse yoktu. Herkes kaçacak bir gölge aramış ve ortadan kaybolmuştu. Ekinler biçildikleri yerde, öyle duruyordu. Harman, akşam serinliğine kalmıştı. Güneydoğu'nun köylerinde zaman değil ilerlemek, bu sıcakta sanki donup kalmıştı. 16.47...
16.50...
Sıcağı bir süre unuttuk. Saatler iç bayıltıcı ağırlıkla ilerliyordu. 16.58... 16.59... Ve en sonunda 17.00...
İşte "en uzun" ve "en son" sıkıyönetim bitmişti.
Hemen otelin camına koşup, pencereden dışarı baktık. Değişen bir şey olacak mı diye... Diyarbakır'ın küçük işsizleri, yine sahiplerine sormadan yola iki-üç sıra halinde park etmiş arabaları yıkıyorlar, biraz sonra "Neden yıkadınız kardeşim" diyerek para vermezlenecek araç sahipleriyle kavgaya hazırlanıyorlardı. Yol kenarındaki tahta kasa üzerine kurdukları tezgâhları tası -bardağı değil- yüz liradan ayran satıyorlardı. İnsanlar yolun ortasında koyu bir muhabbet tutturmuş, sağlarından sollarından geçen araçları önemsemiyorlardı.
17.04... 17.07... Artık Türkiye tümüyle sıkıyönetimsizdi, ama kaldığımız otelin penceresinden, Diyarbakır'ın geniş caddesine baktığımızda, "değişen bir şey" görünmüyordu.
Güneydoğu'da değişim, belki de insan yaşamıyla sınırlı bir gözle görülebilecek gibi değildi. Yarın yüzyıllık süre içerisinde Türkiye'yi gezen Kurt W. Marek, o günlerde gördüklerini şöyle anlatıyor:
"Bugün güneşin altında uzanan boz renkli köylerin durumu, 3 bin yıl önce zengin Asur'dan Anadolu'nun bağrına alışveriş için ilk Asurlu tüccarların sokulduğu zamankinden pek farklı olmasa gerek. Bu köylerin evleri hâlâ kerpiçtendir. Kavurucu güneşte bel veren, arada bir görülen sağanaklarda parça parça eriyip giden kerpiç... Bu yüzden köyler acayiplikleri seven bir hayal gücü tarafından yaratılmışçasına çirkin görünümler-

dedirler. 20 yıl bile ömrü olmaz kerpiç evlerin, yıkılıverirler. Yıkıntısı üzerine torunlar yenilerini yaparlar."

Diyarbakır'a tepeden bakan Kırklar Dağı'nın köylerini dolaşırken Marek'in bölgeyi görünce duyumsadıklarını çok iyi anlıyorduk:

"Kerpiç köylerden birine varırsınız, ilkin bir mezarlık gibi görünür. Titrek ışık oyunlarıyla, yakıcı sıcağın altında evlerin kapıları ölü gözleri gibi bakar. Sonra adamlar çıkar ortaya. Kadın göremezsiniz. Birkaç meraklı çocuk bir el işaretiyle kovalanır ve adamlar ağır adımlarla yanınıza gelir. Çizgileri oynamayan yüzlerinde meraklanmanın en küçük belirtisini bile göremezsiniz. Yabancının çevresinde halka olurlar, sonra hiç konuşmadan ona bakarlar. Burada garip bir onur, bir ağırbaşlılık gözünüze çarpar. Aynı duygu bu topraklara, bu dağlara, bu yaylalara baktığınız zaman da içinizde belirir. Burada insan davranışlarına toprak yön vermiş, onları kendisine benzetmiştir."

Marek'ten yola çıkarak Güneydoğu'yu gezenler, "Ne toprak ne de toprak mülkiyetinin çerçevesi değişmediğine göre, ne değişecek ki?" diye sorabilirler.

18.30... 19.20... Sıkıyönetimsiz saatler ilerliyordu. Artık bölgenin tek sorumlusu "Süper Vali" Hayri Kocakçıoğlu'ydu ve kendisine sıkıyönetim koşullarında haber alma zorluklarımızı ve ağırlıklı olarak bundan kaynaklanan "imalat" haberlerin yarattığı olayları anlatıp sıcağı sıcağına, "Peki siz ne yapacaksınız?" diye sorduk.

Kozakçıoğlu, konuyu düşünmüştü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Genel Sekreterliği'ne bağlı birkaç bürodan biri de basının sağlıklı haber almasına ayrılacaktı. Kozakçıoğlu, "Kesin bilgi olur olmaz gazetelere haber vereceğiz," dedi. Gecikmenin doğuracağı sakıncaları, geçen dönemde en küçük bir haber alamamaktan doğan zaman kaybı ve bunun yarattığı asılsız haber üretimini aktarmaya çalıştık.

Güneydoğu'da sıkıyönetim bitmişti. Acaba Olağanüstü Hal Bölge Valiliği artık gazetelerin doğru bilgilenmesini sağlaya-

cak, anında haber akışıyla bölgede haberciliğin bu zamana kadar çizdiği olumsuz görüntüyü ortadan kaldırabilecek miydi? Kozakçıoğlu'nun bunu sağlaması önemli bir olaydı. Ancak, hepsinden de önemlisi, sıkıyönetimden gelen Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, devletin yörede yaşayan yurttaşlara yaklaşımını değiştirip daha sıcak bir el uzatabilecek miydi? İşte olursa, en önemli "değişim" bu olacaktı.

(*Cumhuriyet*, 21 Temmuz 1987)

Güneydoğu'nun tarihinde yeni bir dönem başlıyordu. Artık bu bölgemizdeki iller "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği"ne bağlıydı. Bir başka deyişle, Türkiye'nin Güneydoğu'suna, genel uygulamadan ayrı olarak, başka bir yönetim biçimi gelmişti.

14 Temmuz 1987'de, Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van illerini kapsamak üzere Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kurulmasını öngören kanun hükmündeki kararnameyi onayladı. Aynı tarihte de kararname Resmi Gazete'de yayımlandı.

Bölge valisine basın bir ad takıvermişti: Süper Vali.

Gerçekten de öyleydi. "Süper" yetkilerle donatılmıştı, Olağanüstü Hal Bölge Valisi. Görev alanındaki kamu kuruluşlarından istediği tesis, bina araç-gereç ve personeli alabilecek, bölgedeki bütün özel ve genel kolluk kuvvetleri emrinde olacak. Bölgedeki MİT, koordinatör valiye bağlanacak, istediğini görevden alabilecek, görev yerini değiştirebilecek, köy ve mezraların yerini değiştirebilecek, gerekirse resen kamulaştırma yapabilecek, yaptığı harcamalar ihale ve Sayıştay kanunlarının kapsamı dışında kalacak, bu yetkilerini kullandığı için Danıştay'da iptal davası açılamayacak...

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne, Diyarbakır Valisi Hayri Kozakçıoğlu atanmıştı. Kozakçıoğlu, gazetecilerin kendisiyle görüşme isteğini, "19 Temmuz 1987 günü, saat 17.00'de görevime başlamış olacağım. O andan sonra görüşebiliriz," diye geri

çeviriyordu. Sıkıyönetim kalkar kalkmaz Cüneyt Arcayürek ile beraber kaldığımız otelden çıkmış, doğru Kozakçıoğlu'nun yanına gitmiştik. Bizden başka gazeteci yoktu. Kozakçıoğlu "Süper Vali" olduktan sonra, ilk kez bizimle görüşüyordu.

BAŞARI, OLANAKLARA BAĞLI

Sıkıyönetim olan son 4 il, Diyarbakır, Hakkari, Mardin ve Siirt'te bu uygulamaya son verilmesiyle birlikte görevi devralan Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu, "süper vali" olarak göreve başladıktan sonra ilk açıklamalarını *Cumhuriyet*'e yaptı. Kozakçıoğlu, sorularımızı yanıtlarken bölgedeki olayların önlenmesini hükümetin sağlayacağı olanaklara bağladı.

23 Temmuz'da, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne bağlı Diyarbakır Hakkari, Mardin, Siirt, Bingöl, Elazığ, Tunceli ve Van illerindeki valiler, emniyet müdürleri, jandarma komutanları ve güvenlik sorumlusu diğer görevlilerle birlikte genişletilmiş bir toplantı yapacağını belirten Kozakçıoğlu, "Belki 24, belki 72 saat kapanıp planımızı programımızı yapacağız. Eldeki imkân ve eksiklikleri saptayacağız. Sonra da yetkililerin karşısına çıkacağız. İşte o verilecek imkânın süresine göre, biz de ortaya bir süre koyacağız," dedi.

Cumhuriyet'in soruları ve Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nun verdiği yanıtlar şöyle:

"Bölgede koordinasyon önemli bir sorun. Özellikle istihbarat alanında bunun eksikliği gözleniyor..."

KOZAKÇIOĞLU: " İstihbarat eksiktir derken, istihbaratın nasıl olması gerektiğini de söyleyebilmek lazımdır. İstihbarat, temelde zor olan bir olaydır. Bir yabancı, size karşı olan ya da sizden farklı olan bir grubun hareketini, grup üyelerinin gelmişlerini ve geçmişlerini öğretecek size. Şu anda zaten muhtelif grupların istihbaratları var. Önemli olan onların arasında istihbaratın işbirliğini sağlayabilmek.

"MİT'in bölgede bir çalışma düzeni var. Onu yeniden organize etmek durumu var mı?"

KOZAKÇIOĞLU: " Etkili hale gelmesi MİT'in kendi bünyesinde gerçekleştireceği bir olay. Biz dışarıdan MİT'e ne yapacağını söylemeyeceğiz de, sadece kendi bölgemizde istihbaratın daha etkin hale gelmesi için bazı tedbirler alacağız. İşbirliğini artırıp, istihbaratın tabanını genişleteceğiz."

"Şu andan itibaren gerek asker gerek polis, güvenlik güçlerinin organizasyonu nasıl olacak?"

KOZAKÇIOĞLU: "İşin temeli şu, genel ve özel kolluk kuvvetleri kararnameye göre bölge valisinin emrinde. Jandarma, jandarmaya bağlı birlikler, polis ve polise bağlı birlikler... Bunun dışında bir de jandarma asayiş komutanlığı var. Bu komutanlığa da Genelkurmayın onayıyla bazı birlikler veriliyor. Jardarma asayiş komutanlığı da Bölge Valiliği'nin isteklerini yerine getiriyor ve Bölge Valiliği'ne karşı sorumlu oluyorlar. Bu, şu aslında: Bir sivil kişinin askeri personele emir ve komuta etmesi doğru bir şey olmadığı için, onların başında jandarma asayiş komutanlığı var. Biz isteklerimizi jandarma asayiş komutanlığı denetiminde ve kontrolünde askeri birliklere yaptırmış olacağız. İşte bizim de koordinasyon görevimiz burada ortaya çıkıyor. Sonuç olarak jandarma ve emniyet kuvvetleri arasında kontrol yapacağız, gerektiğinde bazı birlikleri geçici olarak asayiş komutanlığı emrine vereceğiz.

"Bir de Bölge Valiliği'nin dışında Diyarbakır'da olağanüstü hal var..."

KOZAKÇIOĞLU: "Şimdi illerde benim dışımda 7 tane daha olağanüstü vali var. Hatta ben de yarım olağanüstü valiyim. Ben de Diyarbakır'ın olağanüstü valisiyim. Diyarbakır Valiliği'ne bir tayin yapılıp yapılmayacağı önümüzdeki günlerde belli olacak. Şu anda kesin bir şey yok. Olağanüstü Vali olmasaydı, zaten her vali kendi bölgesinde Olağanüstü Hal Kanunu'na göre,

asayiş hizmetini yürütecekti. Şimdi bizim yapacağımız, valilerin alması gereken asayişle ilgili önlemlere biraz daha tepeden bakıp bu işi düzenlemek..."

"Peki karşınızdakilerin uyguladığı yöntemlerle mücadele edecek gerilla tipi yetişmiş yeterli eleman var mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Kullandığımız eleman isminin mutlaka gerilla olması şart değil. Özel eğitim görmüş timler de aynı görevi yapabilir. Şu anda da öyle timler vardır. Biz bu timleri geliştirmeye ve sayıca arttırmaya çalışıyoruz. Bunları Emniyet Genel Müdürlüğü kendi bünyesinde hazırlıyor."

"Buraya gelen komando birliklerinin çoğu İzmir, Trakya doğumlu. Biraz burayı bilenleri bölgede kullanma durumu var mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Askeri konu bizim dışımızda. Biz sadece askerden yetişmiş hazır birliği arıyoruz. Onları tensip etmek, seçmek, görevlendirmek Genelkurmayın bileceği iş."

"Bölge Valisi geldi de ertesi gün iş bitti" diye bir varsayımdan hareket etmek mümkün değil. Başarı için nasıl bir süreç getiriyorsunuz gündeme?"

KOZAKÇIOĞLU: "Ben şimdi size bir şey sorayım. Siz aşçı olsanız ve ben size, 500 porsiyonluk pirzola istiyorum, bunu bana ne kadar zamanda verirsiniz diye sorsam, ne dersiniz? Hem de bu gece yiyeceğim. Dersiniz ki bu 500 kişi için bir kere bana 10 tane yardımcı ver. Etleri dövdürteyim, hazırlatayım. Ocak dar dersiniz, bunu genişletelim. Garson sayısını arttıralım ki, dağıtmak kolay olsun. Bunlar olursa, dersiniz ki, ben 2 saatte bu yemeği dağıtırım. Ama bunlar olmazsa, belki 4, belki 6 saatte dağılır. Yani helva yapmak için de pirzola yapmak için de bazı şartların oluşması lazımdır. Yani vereceğiniz zaman, sizin elinizdeki imkâna göre olur."

"Demek ki bu işi bir başarı çizgisinde götürmek için düşündüğünüz bazı şartlar var."

KOZAKÇIOĞLU: "Elbette, bu işi yapmak için bir plan, bir hazırlık yapacağız. Eldeki mevcut imkânlarımız nedir, bunlara neler ilave etmek lazım, bunları göreceğiz. Daha bu çıkmış değil ortaya."

"Ne zaman çıkacak?"

KOZAKÇIOĞLU: "Ayın 23'ünde bölgedeki ilgililerle bir toplantı yapacağız. Bu toplantıda belki 24 saat, belki 72 saat kapanıp bir yerlere, planımızı, programımızı yapacağız. Elimizdeki imkânları eksiklikleri saptayacağız. Ondan sonra yetkililerin karşısına çıkacağız. Diyeceğiz ki, eldeki imkân bu, yapılacak işler şu, bunlara karşılık gerekli olan da bu... Belki de hiçbir şey lazım değil. İşte o verilecek olan imkânın süresine göre biz de ortaya bir süre koyacağız."

"Araç, gereç ve eleman durumu gözden geçirilecek..."

KOZAKÇIOĞLU: "Elbette, diyelim ki, şu anda telsiz yeterli değil, çıkıp yetkili mercinin karşısına faraza 500 tane telsiz lazım diyeceğiz."

"Yani sorunun çözümü size sağlanacak bazı maddi olanaklara bağlı..."

KOZAKÇIOĞLU: "Yapacağımız plana göre, bize bazı maddi imkânlar gerekecek. Ayın 23'ünde yapacağımız toplantıya, bağlı illerdeki tugay, asayiş komutanları, valiler, emniyet müdürleri, jandarma alay komutanları, yani bu konuda fiilen görev yapan ne kadar yetkili varsa, herkes gelecek, herkes görüşünü söyleyecek. Biz onları toplayacağız, oradan bir karar çıkmayacak, sadece ihtiyaçları tespit edip, onları hükümete bildireceğiz."

"Hükümetin, ihtiyaçları hemen karşılama gibi bir yükümlülüğü var..."

KOZAKÇIOĞLU: "Elbette, hükümet de bu konuyu öyle arzuluyor ki, gerek Maliye Bakanlığı, gerek fondan aktarma yapılması, bazı özel harcama imkânlarının getirilmesi bu konuya çok olumlu baktıklarını ortaya koyuyor."

"Fona gelen parayı nasıl kullanacaksınız?"

KOZAKÇIOĞLU: "Bir muhasebe sistemimiz olacak. Burada bir Bölge Valiliği teşkilatı kuracağız. Bir muhasebe, bir saymanlık bölümü olacak ve parasal işlere bakacak."

"Bulunduğunuz bölgede terôre karışanlar Başbakanın sıraladığı bir sayı dizisi içinde mi, sayı olarak bir fikriniz var mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Sayı olarak bir fikrim yok. Verilecek sayıların olayı pek fazla olduğu gibi yansıtacağını tahmin etmiyorum. O sayı bir tahmindir çünkü. Tahmine dayalı, tahminin dışında istihbarata dayalı bir sayı olabilir. Ama bakın, burada sayı önemli değil. Elinizde silahla ses getirecek bir eylem yapıp, örneğin kentin en kalabalık yerini tarayıp çok kişiyi öldürdünüz, bunu belki 2, belki 3 kişiyle yapabilirsiniz. Böyle ses getirmek için çok sayıda olmaya gerek yok."

"Terôristlerin büyük bölümünün daha önce sınırdan girip çıktıklarının savunulmasına karşın, şimdi yüzde 80'inin Türkiye sınırları içinde olduğu söyleniyor. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?"

KOZAKÇIOĞLU: "Gidip gelenin sadece kişi olması gerekli değil. Gidip gelen araç var, gereç var, Suriye hududu doğru dürüst kapandığı takdirde bunların araçlarının, silahlarının gidip gelme imkânı da kapanmış olacaktır."

"Sınırda bazı teknik tedbirler alacak mısınız?"

KOZAKÇIOĞLU: "İçişleri Bakanlığı bu konuda bazı hazırlıklar yaptı. İsrail'in kurduğu bir sistem var. Canlılar yaklaşınca haber veren bir radar sistemi buldular. O ya da daha gelişmiş bir teknoloji aracılığıyla bu sistem kurulabilir."

"Bu zamana kadar gazetelerde doğru olmayan pek çok haber çıktı. Buna karşı nasıl önlem alacaksınız?"

KOZAKÇIOĞLU: "Oluşturulacak bir genel sekreterliğe bağlı 3-4 tane büro kuruyorum. Bunlardan biri de basın bürosu olacak. Yani anında haber vermeye çalışılacak. Ancak, resmi

ağız olduğu için, kesin doğrusunu vermeye çalışacağız. Haberleşmeyi biraz daha geliştireceğiz. Her ilde buna benzer bürolar kuracağız."

"Terôre yönelik önlemleri alma görevini verdiler size. Bu arada, sosyal ve ekonomik yönde, bölgenin sorunlarını çözmek için neden görev vermediler?"

KOZAKÇIOĞLU: "Şu anda bölgedeki illerin müşterek meselesi asayiş olduğuna göre, belki o ortak konu ele alınıp, sorunun bu yanı çözülmek istendi. Diğer yanıyla zaten ilgileniliyor."

"Son gelişmelerin ardından yöre halkı arasında sarsılan bir güven olduğu gözleniyor. Bunu nasıl sağlayacaksınız?"

KOZAKÇIOĞLU: "Ortada bir asayiş meselesi var. Ama bu olsa da olmasa da idarenin temel prensiplerinden biri de halkla diyalog meselesidir."

"Bir de kamuoyunun değerlendirmesi var..."

KOZAKÇIOĞLU: "Basının bu konuda gerekli oluşumu sağlaması, vatandaşa acele edilmemesi gerektiğini anlatması lazım. Olayın yavaş yavaş ve alınacak güzel tedbirlerle sorunun çözümleneceğini kamuoyuna anlatması ve kamuoyunu buna hazırlaması gerek. Paranız hazır dahi olsa bazı şeyleri temin etme imkânınız yoktur. Bu bakımdan olay, hükümetin hem imkân tanıması, hem de tanınan imkânlarla gerekenin sağlanması meselesi..."

"Peki terôristlerin baskınları daima geceleri oluyor. Geceleri ne yapacaksınız?"

KOZAKÇIOĞLU: "Hep valilik yaptığım yerlerde, bana son 3 yılın istatistiklerini çıkarın derim. İstatistik de rastgele değil, yararlanma için çıkarılır. Yani istatistikleri daima önlem alınabilecek şekilde kullanabilmek lazım. Bilmem anlatabildim mi?"

VII. BÖLÜM

XII. / OLAĞANÜSTÜ HALDE BİR KÖY BASKINI

Temmuz ayının sonuna ve ağustosun başına doğru olaylar giderek azalmıştı. Basının "Göreve başladı mı terör kesilecek, aslan olağanüstü vali her şeyi hemen halledecek" övgüsündeki Kozakçıoğlu kendisine böyle bir "olağanüstü" misyon yüklenmesinden rahatsızdı. Ama olayların on beş yirmi günlük bir süre içinde hızını yitirdiği de gözle görülen bir gerçekti. 1987'nin Haziran ve Temmuz aylarındaki tırmanış, düşme eğilimindeydi.

Ancak bu düşüş 18 Ağustos 1987 gecesine dek sürdü.

YANIK KOKUSU

Saat 06.00. TPAO Bölge Misafirhanesi'ndeki odamızda telefon sesi ile uyanıyoruz. Görevli bir dost, "Abi, Eruh'ta olay var. Emniyet müdürü gitti. Vali de hızla ayrıldı," diyor.
Telaşla dışarıya çıkıyoruz.
Saat 06.30...

Bayındırlık ve İskan Bakanı Sefa Giray'ın referandum gezisinin ikinci gününe "Eruh'ta olay var" haberiyle başlıyoruz.
TPAO'nun dinlenme salonunda Bakan Giray'ı beklerken vali ve milletvekilleri söyleşiyordu.
Vali Selami Teker:
"Serbest çalışamıyoruz. En ufak bir harekette parlamentoyu insan hakları diye ayağa kaldırıyor birileri... Şimdi de köylerde yaşayan yurttaşların tümünü fotoğraflarıyla birlikte bir deftere kaydediyoruz. Bu kez de yakınmalar başlıyor. Ama istesem yetkimi kullanarak istediğimi sınır dışı ederim. Ondan sonra seyredin gürültüyü..."
Muş Milletvekili Atilla Sin giriyor söze:
"Sen istediğini yap, olaydan sonra sorgula, biz onlara aldırsaydık iş yapamazdık, sen işine bak, biz onları sustururuz."
Bu kez, köylülerin Apoculara yardım edip etmediği konuşuluyor. Siirt milletvekili Rıza Tekin, bu konuda kesin ifadeler kullanıyor:
"Onlara köylüler yardım etmese, bu işi yapmaları imkânsız. Herkesi alacaksın gününü göstereceksin, ondan sonra bakalım bir şey olacak mı?"
Siirt Valisi Selami Teker de benzer görüşte olduğunu belirterek geçen hafta olan bir olayı anlatıyor:
"Bir köyümüzün yakınlarında iki kalaşnikof bulduk. Bunları bırakanlar mutlaka köye gitmişti. Akşam olunca da silahlarına döneceklerdi. "Gündüz külahlı, gece silahlı bunlar." Biz de silahlarını aldık.
İstanbul Milletvekili Orhan Ergüden, Siirt Valisi Teker'e "hata yaptın" diyerek şunları söylüyor:
"Hata yapmışsın sayın valim hata, silahları almayacaktın, çevresinde bir tim bekletecektin o zaman kıskıvrak yakalardın namussuzları..."
Saat 07.00...
Bayındırlık ve İskan Bakanı Sefa Giray, kahvaltıya iniyor. Ortalık "buz kesmiş", kimsenin ağzından "çıt" çıkmıyor.

Siirt Milletvekili Naci Mimaroğlu, kahvaltıda yanında oturan Siirt Valisi Selami Tekere, "Ne zaman haber ulaştı?" diye soruyor.

Vali Teker'den, "Saat 05.30'da" yanıtını alan milletvekili Mimaroğlu, "Olmaz," diyor ve ekliyor. "Niye daha önce haber vermezler ki..."

Saat 10.00 sularında PKK'nın 25 kişiyi öldürdüğü Milan mezrasına varıyoruz. Mezra, daha girişinden yanık kokuyor. Ceset kokuları henüz alevi sönmemiş yangının kokusuna karışmıştı. Ölüler, yerde bekliyor, enkazın altında kalanların yakınları ise çaresizlik içinde ağıt yakıyorlardı. Devletin cesetlerini ortadan kaldırmak için daha çok gayret göstermesi gerektiğini, köyün halen bir savaş alanını andırdığını söyleyen köylülerin ilk isteği, "ölülerimizi çıkarıp hemen gömün" oluyordu.

Milan mezrasını 10 korucu koruyordu. Mezrada devletin "başka silahlısı" yoktu. Olay duyulduktan sonra Siirt'ten özel tim ve jandarma kuvvetleri gönderilmişti köye. Bunlar da bir kenarda herkes gibi yöreyi seyrediyorlardı. Derken bir dozer gözüküyor yanık evlere doğru yol alıyordu. Ve insanlar küreklerine, kazmalarına tutunmuş, ölüleri için toplu mezarlar kazıyorlardı.

Milan mezrası 15-20 hanelik yaklaşık 120 nüfusa sahip bir yerleşim merkezi, halk tümüyle geçimini çiftçilikle sağlıyor, "Bizi besleyecek kadar ekiyoruz," diyorlar.

PKK militanlarının önceki gece açtığı ateş sonunda bir eşeğin de vurulduğunu ve mezranın tüm koyunlarının ürkerek kaçtığını belirten köylüler, "Şimdi biz ne yapacağız. Neyle geçinecek, nasıl yaşayacağız?" diye yakınıyorlar.

Köy muhtarı Reşit Beştaş ve köylülerden Beşir Narin olaydan iki gün önce jandarma tarafından gözaltına alınmışlar. Bağgöze karakoluna "PKK militanlarına ekmek sağlamak" savıyla götürülen Beşir Narin adlı yaşlı köylü olaydan sonra serbest bırakılmış.

Korucu oğlu Şükrü Narin'in cesedi başında söyleştiğimiz Beşir Narin, şöyle yakınıyor:

"Bize 'eşkıyaya ekmek verdiniz' diyorlar. Ben eşkıyaya ekmek versem oğlum öldürülür müydü?" Bağgöze karakolunda iki gün kaldım. Hem de insanı aşağılayıcı bir iddiadan dolayı."

PKK militanları Milan mezrasında daha önce defalarca yaptıkları gibi koruculara tehdit ederek girmişlerdi. Koruculara, 'Silahlarınızı bırakın teslim olun, bizden yana olmayanın sonunu görüyorsunuz,' demişler ve yine her olayda olduğu gibi dağlık arazide "sırra kadem basmışlardı."

(*Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1987)

Terör bu kez Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Kılıçkaya köyü, Milan mezrasını vurmuştu. *Cumhuriyet*'in Siirt muhabiri Cengiz Mumay bir gecede yirmi beş kişinin öldürüldüğü Milan mezrasına girdiği andaki izlenimlerini Diyarbakır'dan "Yanık kokusu" başlığıyla geçmişti. Ben bulduğum ilk arabaya atlayıp, yola çıktım. Cengiz Mumay beni Diyarbakır'da bekliyordu.

PKK 15 Haziran 1984'te bir "Saldırı Kampanyası" başlatmıştı. Milan mezrasının 18 Ağustos 1987 gecesi basılıp da üçü köy korucusu, on dördü çocuk yirmi beş kişinin öldürülmesi, "Yıldönümü kutlaması" olarak değerlendiriliyordu.

Cengiz'le 20 Ağustos Perşembe sabahı buluşup yeniden Milan mezrasına gittik.

ÖLÜ BİR ÇOCUĞUN KOLU

Önümüzde duran taze toprak tümseğini ve başında bekleyen Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün kepçesini görünce usumuza TRT'nin önceki gece 23 ana haberlerinde okuduğu haberlerin ilk iki tümcesi geldi:

"Siirt'in Eruh ilçesi Kılıçkaya köyü Milan mezrasını basan teröristlerin öldürdüğü 25 kişi toplu halde toprağa verildi. Başbakan Özal, ülkeyi baştanbaşa şantiyeye çevirdiklerini söyledi.

Bu üçüncü kez toplu mezar görüşümüzdü. Bir kepçe geliyor, ölü sayısına göre derin ve geniş çukur açıyordu. Sonra da torba şekline getirilmiş kefenlere sarılmış ölüler birer birer bu çukura indiriliyor, kepçe de kazdığı toprağı gerisin geriye dolduruyordu. Kepçenin çukur açmasını temel kazma; ölülerin üzerine toprak atmasını da harfiyat sanabilirdiniz. Bu da size bir "şantiye" izlenimi verirdi ve "Ne güzel, köylerde, mezralarda bile kepçeler, dozerler temel kazıp, hafriyat yapıyor," diyebilirdiniz.

Toplu mezarın önünde durmuş, bu çukura 25 kişinin gömüldüğünü düşünürken bir köylü geldi yanımıza:

"Daha ölülerimiz vardır. Yıkılan evin altında kalmışlardır. O ölüleri çıkarmadılar hâlâ..." dedi.

İlk merak ettiğimiz, yıkılan evin altında kalan ölülerin gömülen 25 kişinin dışında olup olmadığıydı. Sorduk soruşturduk, 19 kişinin toplu mezara gömüldüğünü, 6 kişinin ise baskının üzerinden 40 saat geçmesine karşın hâlâ yanan evin yıkıntıları altında yattığını öğrendik.

Böyle durumlarda insanın içine garip bir iğrenme duygusu geliyor. Evin yıkıntısının altından 4'ü çocuk 6 kişinin kolları bacakları görülüyordu, köye iki bakan, biri "süper" olmak üzere iki vali, 8 milletvekili geliyor, yıkılan evlerde hasar belirlemesi yapılıyor, cesetleri açıkta olan 19 kişi toplu halde gömülüyor, ama yıkıntının altındaki cesetler çıkarılmayarak, 6 kişilik ikinci bir doğal mezar kendiliğinden oluşturuluyordu.

"Ölülerimizi gömün" diyordu köylüler. Kepçeyi kullanan operatör enkazı kaldırmaya yeltenmiş ancak bir çocuğun koluyla karşılaşınca, "Kemikler var burada ben kaldıramam," diyerek işi bırakmıştı.

"Şantiye"ye dönen ülkemizin Eruh ilçesi Milan mezrasında inşaat faaliyetleri yarım kalmış gibiydi. Çünkü kepçe birazdan kendini almaya gelen treylere binip Siirt'e geri gidecekti.

Milan mezrasına yapılan baskını haber alır almaz, Adana'dan yola çıktığımızda, bazı kamu görevlilerinin araçları Gazian-

tep'ten dönüyorlardı. Başbakan Özal, özel uçağıyla Adana'ya dönmüş, oradan Gaziantep'e geçtikten sonra Ankara'ya hareket etmişti. Özal'ı uğurlayan partililerin kimi Adana, kimi Urfa yönüne gidiyordu. Gaziantep'i geçtikten sonra Başbakanın fotoğraflarının yapıştırıldığı özel araçlar ve otobüslerle birlikte "ipek yolu" üzerinde gidiyorduk. Özal'ın afişlerini taşıyan belediye otobüsleri bomboş geriye dönüyordu. İşte 23.00'deki ana haber bültenini Siirt'e doğru giderken dinleyip, ülkenin nasıl baştanbaşa şantiye olduğunu öğrenmiştik.

Teröristlerce basılan Milan mezrasına Siirt-Eruh yolundan gidiliyordu. Sabah olunca güneşle birlikte Siirt'ten 50 kilometre uzaklıktaki Eruh ilçesinin yoluna vurduk. Tek şeritli asfalt yolun 18. kilometresinden toprak bir yol ayrılıyordu. Sarı üzerine beyaz yazılı bir tabela bize Hısta kaplıcalarının yolunu gösteriyordu. Milan mezrası buradan gidilecek 18 kilometrelik toprak bir yolun sonundaydı. Hısta kaplıcaları Saba Melikesi Belkıs'a güzellik verdikleri için tarihe geçmişlerdi. Geçen ay da PKK militanları tarafından basılmıştı kaplıcalar. Romatizmalarına çare, cilt bozukluklarına sağaltım arayanlara, militanlar propaganda yaptıktan sonra çekip gitmişlerdi.

Siirt'in iki komşu ilçesi Eruh ve Şırnak, PKK eylemleri başladığından bu yana militanların en gözde bölgeleriydi. Dağlık alana kurulu ilçeler ve çevrelerindeki köyler Abdullah Öcalan'ın "eylem" emrini verdiği 15 Ağustos 1984'ten bu yana baskınlara uğruyordu. PKK'nın kurulduğunu duyurmak için ilk eylem de Eruh'da yapılmıştı. İlçe merkezini basan PKK militanları 2 saat Eruh'un kontrolünü ellerinde tutmuşlar ve kadın bir militanın kullandığı kamu kuruluşlarından birine ait olan kamyona binerek ilçeyi terk etmişlerdi. Bundan sonra da eylemlerin arkası kesilmedi bölgede. Köyler basıldı, askeri timler, karakollar saldırıya uğradı.

Siirt'ten çıktıktan sonra peşimizi bırakmıyor Botan çayı, Milan mezrasına değin uzanan 18 kilometresi asfalt, 18 kilometresi toprak yolun yanında kükürt kokularıyla peşimiz sıra geliyor.

Yol üzerindeki köprülerde özel hareket timi güvenlik önlemi almış. Operasyona katılmak için bölgeye gönderilen takviye askeri birliklerle karşılaşıyoruz. Elleri tetikte, gözleri çevrelerinde gergin bir yolculuğa çıkmışlar.

Bakan Giray, Siirt Valisi Selami Teker ve 6 ANAP'lı milletvekiliyle televizyon kamerası önünde köylülere sorular soruyordu. Ardından SHP'li milletvekilleri mezraya geliyor. Köylüler önceki gün İçişleri Bakanı Akbulut ve Süper Vali Kozakçıoğlu'na, dün Bayındırlık ve İskan Bakanı Sefa Giray, Siirt Valisi Selami Teker ve 6 ANAP'lı milletvekiline anlattıklarını bir kez daha, yarım Türkçeleriyle, aktarmaya çalışıyorlardı. Bir korucu köyde ilkokul olmadığı için çoğunun Türkçe bilmediğini söylüyordu. Eğitimsiz olduklarını anlatıyorlardı. Ellerine tutuşturulan silahı nasıl kullanacaklarına ilişkin en küçük bir eğitim bile almadıklarından yakınıyorlardı. Sorunlar dinleniyor, notlar alınıyordu. Demokrasi tarihimiz boyunca hiçbir politikacının uğramadığı Milan mezrası bakanlarla, milletvekilleriyle, valilerle dolmuş adeta Meclise dönmüştü.

Ancak, bu "şansı" Milan mezrası 6 Eylül'de yapılacak referanduma borçluydu. Gerek hükümetin bakanları, gerek ANAP'lı, gerekse de SHP'li milletvekilleri Milan mezrasına "toplu mezar ziyareti" yapmak için Ankara'dan kalkıp gelmişlerdi. Partilerinden aldıkları görevler gereği, referandum çalışması için zaten bölgede bulunuyorlardı. Zaten konuşmalar, bakanların, politikacıların köylülere yaptıkları vaatlerde neredeyse bir tek istedikleri oyun rengini söylemedikleri kalmıştı. Hani köylülerin acısı üzerinden birkaç gün geçmiş olsa o kadar kalabalığı görünce bir referandum konuşması bile "patlatabilecek" durumdaydılar.

Bakanlar, "Sizi namerde muhtaç etmeyeceğiz!" diyorlardı. Hatta İçişleri Bakanı Akbulut, köye gelip, kalanlara başsağlığı, ölenlere Tanrıdan rahmet dilemişti.

Dün Milan mezrasında Bakan Giray ve ANAP'lı milletvekilleri vaatlerde bulunurken bir gün önce İçişleri Bakanı Akbulut'un

"rahmet" dilediği ölülerden 6'sı hâlâ daha yakılıp yıkılan evin enkazının altında yatıyordu. Bakan Giray da biraz sonra arabasına binip 6 kişiye "toplu mezar" olan bu evin önünden geçerek Siirt'e gidecekti. Çünkü Siirt meydanında, kendisine, lacivert ve turuncu kadifeden bir kürsü hazırlanmıştı. Ve Giray burada bir "referandum" konuşması yapacaktı. Herhalde Bayındırlık ve İskan Bakanı Giray, bu konuşmada ülkeyi nasıl "şantiye"ye çevirdiklerini anlatacaktı.
Bu nasıl şantiyeyse...

(*Cumhuriyet*, 21 Ağustos 1987)

YANLIŞ ADRESE KİM GİTTİ

Köye elektrik geleli üç gün olmuştu. Artık evlerindeki dolabın kapağını açıp, sıcaklarda kana kana soğuk su içebilecekler, belki de televizyon bile izleyebileceklerdi.
Yapımına geçen yıl başlanan ilkokul bitmek üzereydi. Kendi okula gidememişti, sekiz çocuğunu da gönderemiyordu. Çünkü en yakın okul, yaya olarak bir saat uzaklıktaydı. Ama artık köye okul yapılıyordu. Beş çocuğu vardı, okul çağına gelmiş. Kararlıydı, çocuklarının hepsini okula yazdıracaktı.
En güzeli de elektrikti. Şenlenivermişti köyün yolları. Kılıçkaya Milan'da yüze yakın ev vardı. Ama topraksızlık ve aşiretler arasındaki anlaşmazlıktan dolayı ancak on beşinde insan yaşıyordu. Köylüler ilk önce buzdolabı aldılar. Birbirinden gören artık buzdolabı almaya başlamıştı.
Kılıçkaya-Milan'ın muhtarı Reşit Beştaş da sattı öküzünü iki yüz elli bin liraya. Köyün altıncı buzdolabını aldı. Koca muhtar da buzdolapsız olmazdı ya...
Öküz parasından dolabın ilk taksitini ödeyecekti. İki yüz elli bin lirayı toprak evinin uygun bir yerine gömüverdi.
Elektrikli, okullu, buzdolaplı bir düş kuruyordu muhtar Beştaş...

Seksen yaşındaki Beşir Narin ilk kez onca yıl yaşadığı köyünde bir ampulün yandığını, bir buzdolabının çalıştığını görüyordu, oğlu Şükrü korucu olmuştu. Ayda elli bin liradan fazla para giriyordu eve. İtibarı da artmıştı Şükrü'nün. Bu köyde yaşamak güzelleşiyordu galiba...

Bir gece kapıları çalındı muhtar Reşit Beştaş ile seksenlik Beşir Narin'in...

Haklarında ihbar vardı, PKK'ya ekmek, hatta ilaç bile vermişlerdi. Bağgöze Jandarma Karakolu'na kadar gitmeleri gerekiyordu. Oradan tabura, belki de tugaya götürüleceklerdi. Oysa, Beşir, PKK'ya yardım etmekten, korucu olan oğlu Şükrü ve köy muhtarı Reşit Beştaş ile birlikte daha geçen hafta gözaltına alınmışlardı. Hatta, biraz dayak bile yemişlerdi. Yeniden aynı şeyleri mi yaşayacaklardı?

Bu olaydan bir hafta sonra seksenlik Beşir Narin ile muhtar Reşit Beştaş'ın yeniden gözaltına alınmaları, belki yaşamlarının kurtulmasına yol açacaktı. Ama, baskın gecesi kendileri öldürülmese bile, umutları kurşuna dizilecekti...

Köye elektrik gelip, buzdolabı alınınca, PKK militanları köylüleri uyarmıştı:

"Bugüne kadar yağmur suyu içiyordunuz. Şimdi buzdolabından mı su içeceksiniz? Biz kurbağalı su içerken nasıl buzdolabı suyu içersiniz..."

Köylüye kızgın gibiydi PKK'lılar. Önceki gün yapılan baskından tam bir yıl önce, altı militan köye gelip muhtar Beştaş'tan ekmek istemişti. Bir de askerle mi başı derde girecekti köylülerin. Muhtar Beştaş, kabul etmedi yardım isteğini. Geçen yıl köyde altı korucu vardı. Militanlarla silahlı çatışma çıktı ve PKK'cılar köye giremediler. O günden sonra koruculara haber üstüne haber gönderiyorlardı:

"Kenan Evren'den aldığınız elli bin lira karşılığında bizi mi öldüreceksiniz?"

İlk baskının bir yıl ardından köye geldiklerinde, hemen Milan mezrasında yaşayan tüm erkekleri silahlanmış buldu PKK

militanları. Zaten böyle bulacaklarını da biliyorlardı. On beş evden onunda silah vardı. Beş ev de yetişkin erkeği olmadığı için silah almamıştı.
Köyü basan militanlar bağırıyordu:
"Kenan Evren, Turgut Özal gelsin sizi kurtarsın..."
Köylülere göre konuştukları dil daha çok Mardin ve Diyarbakır yöresine aitti. Hiçbiri bu yörenin insanı değildi.
Yapılan okul ve köye gelen elektriğe karşıydı PKK militanları. Baskından sonra köyden çıkarlarken de elektrikleri kesivermişlerdi. Eski karanlığına bu kez çok kanlı bir biçimde gömülmüştü Milan mezrası...
Gözaltında bekliyordu seksenlik Beşir Narin ile köy muhtarı Reşit Beştaş. Belki de köylerinin elektrikli, buzdolaplı, okullu düşünü kuruyorlardı. Bu düş gerçek olacaktı. Böyle olacağına da inanıyorlardı.
Bu arada bir subay geldi. Köyleri basılmıştı. Hep birlikte köye gideceklerdi...
Umut iskambil kâğıdı olsa böyle yıkılırdı.
Seksenlik Beşir Narin PKK'ya yardım etmek savıyla jandarmada gözaltındayken korucu oğlu Şükrü, PKK militanlarıyla çarpışa çarpışa ölmüştü. Narin ailesinden bir tek kişi bile sağ kalmamıştı. Seksenlik Beşir'in evi teröristlerce yakılıp yıkılmıştı.
Bastonuna dayandı Beşir Narin. Bu acıya bastona dayanır gibi dayanılmazdı. Öylece donup kaldı, gözünden akan yaşlarla birlikte...
Baskın sırasında köydeki altı buzdolabından üçü yakılmıştı Bunlardan biri de muhtar Reşit Beştaş'ın daha ilk taksidini bile ödemediği on bir buçuk ayar buzdolabıydı. Daha bir bardak soğuk su bile içmemişti belki de dolaptan. Muhtar Reşit'in eve sakladığı "öküz parası" olan iki yüz elli bin lirası da evi ile birlikte kül olmuştu. Bunları yeniden sağlayabilirdi belki. Sağlamasa da pek önemli olmayabilirdi. Ama baskın sonrasında gözaltından çıkıp köye geldiğinde ailesinden dokuz kişinin öldürüldüğünü öğrendi.

Muhtar Reşit, "PKK'ya yardım etmek, ilaç vermek" suçlarından gözaltındaydı. Parmaklığın arkasında yattığı saatlerde, evi yakılıp yıkılıyordu ve ailesinden dokuz kişi PKK militanlarınca öldürülüyordu. Bu dokuz kişiden sekizi muhtar Reşit'in çocuğuydu.

Eğer bu gözaltından da sağ salim çıksaydı okul çağına gelen beşini yeni ilkokulun, ilk öğrencileri yapacaktı.

Kalıpları daha sökülmemiş olan ilkokul binasının yaş betonlarını gösterdi:

"Aha beşi de şimdi bitirdi işte ilkokulu..."

PKK, Narin ve Beştaş ailelerinin evlerini basıp bütün aile bireylerini öldürürken, Beşir Narin ve muhtar Reşit Beştaş "PKK'ya ilaç ve ekmek" yardımı yapmak suçuyla jandarma tarafından gözaltında tutuluyorlardı.

Anlaşılan, yine birisi, yanlış adrese gitmişti...

(*Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1987)

XXIII. / AŞİRETLER DEVLETİN SİLAHIYLA ÇATIŞTI

Güneydoğu'da olaylar "çorap söküğü" gibiydi. Bir yerden başladı mı, başka yerlerden çatışma ve baskın haberleri geliyordu. Milan baskınının da ardından, herkesinde olduğu gibi başka olayların haberlerini alıyorduk.

Bu kez de, Hakkari'nin Beytülşebab ilçesinde yaşayan Jirki aşireti ile Uludere ilçesinde yaşayan Goyan aşireti arasında çatışma çıkmıştı. Hem de aşiretler birbirleriyle, devletin koruculara verdiği silahlarla çatışıyorlardı. Olayı izlemek ve "yüzlerce kişi öldü" biçiminde alınan haberlerin doğruluğunu araştırmak üzere, Cengiz Mumay ile birlikte Hakkari'ye hareket ettik.

Jirki ve Goyan aşiretleri arasında, geçen pazartesi günü Uzungeçit ve Boğazgören yaylalarında başlayan çatışmada "ateşkes" sağlandı. Her iki aşiretten 4 kişinin yaralandığı, üç gün süren çatışmadan sonra yeni bir çatışmaya meydan vermemek ve barış görüşmeleri sonuçlanana kadar havanın yumuşatılmasını sağlamak için Jirki ve Goyan aşireti üyelerinin bir bölümü yaylalardan köylere indirilmeye başlandı.

Çatışmaya katılan iki aşirete üye az sayıda kişi, aşiret reislerinin araya girmesi üzerine, siperlerine çekildi. Jirki aşiretinin Uzungeçit'te, Goyan aşiretinin de Boğazgören yaylalarında bulunan üyeleri geçen gün başlayan barış görüşmelerinin sonuçlanmasını gergin bir hava içinde beklerken, Hakkari Valisi Arif Akbulut, güvenlik güçlerinin 2 aşiret arasına girerek duruma hakim olduğunu belirtti ve, "Bu tür kitle olaylarında çok hassas olmak gerekir. Yanlış bir hareketin çok kişiye zararı dokunur," dedi.

Barış görüşmelerine katıldığı öne sürülen Hakkari eski Belediye Başkanı Abdurrahman Keskin böyle bir düzenlemenin içinde olmadığına değinerek olayın politik nedenlerle büyütüldüğünü, 6 Eylül'deki referandumda iki aşiretin de "evet" oyu kullanmasının engellenmesine yönelik girişimlerde bulunulduğunu ve aşiretlerin arasının açılmak istendiğini söyledi.

Hakkari'nin Uludere ilçesiyle Uzungeçit kasabasında yaşayan Goyan aşiretiyle, yoğun olarak Beytüşşebap ilçesinde yaşayan Jirki aşireti üyeleri arasında, Goyanlı bir gencin ölü bulunması üzerine bir gerginlik başlamıştı. Goyan aşireti üyeleri öldürülen gencin katillerinin Jirki aşireti içinde bulunduğunu ve bir an önce teslim edilmesini istiyorlardı.

Goyan aşireti üyelerinin bulunduğu Uzungeçit ile Jirki aşireti üyelerinin bulunduğu Boğazgören'deki yaylaların birbirine komşu olması nedeniyle, aralarında yapılan bir alışveriş sırasında anlaşmazlık çıktı. 2 aşiretin üyeleri anlaşmazlığı karşılıklı olarak birbirlerinin koyunlarına el koyarak çözümlemeye

çalıştılar. Bunun üzerine komşu yaylalarda yaşayan 2 aşiret üyeleri arasında 17 Ağustos Pazartesi günü silahlı çatışma çıktı. Çarşamba gününe kadar süren çatışmada ikisi Goyanlı, ikisi Jirkili olmak üzere 4 kişi yaralandı.

Hakkari Valiliği, Uludere ve Beytüşşebab kaymakamlıklarının girişimleri sonucu, Jirki ve Goyan aşiretinin önde gelenleri 19 Ağustos Çarşamba günü, askeri helikopterlerle çatışmanın sürdüğü yaylalara getirildiler. Çatışmalar Uludere ve Beytüşşebab'taki Goyan ve Jirki aşiretlerinin tüm üyelerinin katılmadığı, silahlı çatışmanın sadece yaylalarda yaşayan aşiret üyeleri arasında çıktığı belirlendi.

Her iki aşiretin önde gelenlerinin araya girmesiyle doğan barış ortamı üzerine, iki taraf da ateşkesi kabul ederek siperlerine çekildi.

Hakkari Valisi Arif Akbulut, Jirki aşireti üyelerinin devletten aldığı silahı aşiret çatışmasında kullanıldığına ilişkin savları kabul etmeyerek, "Biz aşiret esasına göre silah vermiyoruz, iki taraftan da korucu olanlar vardır ve koruculuk şartlarını taşıyanlara aşiret ayrımı yapılmaksızın silah verilmiştir. Bu anlamda sadece korucular bir aşirette değil, iki aşirette de vardır," diye konuştu.

Akbulut, ticari bir nedenle iki aşirete üye bir bölüm köylü arasında çıkan çatışmaya yörede bulunan jandarma timlerinin ve komando taburunun derhal müdahale ettiğini belirtti.

Ticari bir anlaşmazlıktan çıkan, iki aşiretin bazı üyeleri arasındaki çatışmanın ANAP'lılar tarafından kasten büyütüldüğünü söyleyen Hakkari eski Belediye Başkanı Abdurrahman Keskin, Jirki ve Goyan aşiretlerinin 1983 seçimlerinde HP'den yana tavır aldığını, şu anda da SHP eğiliminde olduğunu belirterek, "Aldığımız haberlere göre referandumda iki aşiret üyeleri de 'evet' oyu çıkmasına yol açar. Bu durum da bazı kişileri tedirgin ediyor," diye konuştu.

Keskin herhangi bir barış görüşmesine katılmadığını belirtirken, ANAP'lıların da iki aşiret arasında barışın sağlanması için

değil, referandum kampanyası amacıyla bölgede bulunduklarını söyledi.
Uzungeçit ve Boğazören yaylalarında herhangi bir çatışmaya meydan vermemek ve barış görüşmeleri sonuçlanana kadar havanın biraz yumuşatılmasını sağlamak için Jirki ve Goyan aşireti üyelerinin bir bölümünün yaylalardan köylere indirilmeye başlandığı öğrenildi.
Bugün tamamlanması beklenen yaylaların boşaltılması önlemiyle ilgili olarak Hakkari Belediye Başkanı Çallı, referandum nedeniyle bölgede bulunulduğuna ilişkin savları da, "İsteyen öyle değerlendirebilir, ama bizim 'hayır' için çok fazla çalışmamıza gerek yok. Çıkacak sonuçtan da endişeli değiliz. Zaten bölgede 'hayır' çıkacak," karşılığını verdi.

(*Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1987)

AYNI SİLAHLA VURUŞANLAR

Vadiye etek etek inen Tanin Dağlarının bir yakasını Goyanlılar, diğer yakasını Jirkiler tutmuşlardı.
Dağların tepesinde birbirlerine cephe açanların yüzlerce metre altındaki vadide incecik bir su, taşı bol bir toprak yol uzanıyordu.
Su, Habur çayıydı.
Yol da, Uludere'yi Beytüşşebap ve Hakkari'ye bağlayan, yani ilçenin kente açılan tek geçiş yeriydi.
Uzungeçit vadisinin batısına mevzilenen Goyanlılar, Uludere-Hakkari yolunu tutuyorlardı. Amaçları, yoğun olarak Beytüşşebap ilçesinde yaşayan Jirkilere herhangi bir yardımın gelmesini engellemekti. Yoldan kim geçse kurşun sağanağına yakalanıyordu.
Jirkiler de vadinin doğusuna mevzilenmişti. Yolu kontrol edemiyorlardı. Ama Goyan aşiretinin çıktığı yayladaki tek su kaynağı önlerinde açık hedefti. Suya her yaklaşanın üzerinden mermiler uçuşuyordu.

Goyanlılar Jirkilerin yolunu, Jirkiler de Goyanlıların suyunu kesmişlerdi. İki aşiret üyeleri de zaman zaman birbirleriyle çarpışarak üç gün mevzilerde beklediler. Suya giden yoldan geçen oldu mu birbirlerine silah sıkıyorlardı, ama ortak bir noktaları vardı. Ellerindeki G-l'ler, G-3'ler, İngiliz piyade tüfekleri ve diğer uzun menzilli silahlar, iki tarafa da devlet eliyle dağıtılmıştı.

Goyan aşiretine üye koruculara verilen devlete ait silahlarla, Jirki aşiretine dağıtılan korucu silahları ve "taşınmasına devlet tarafından izin verilen" silahların namluları birbirlerine çevrilmişti. İki aşiret de aynı silahlarla vuruşuyordu...

12 Eylül yönetimi ve ANAP iktidarı dışında herkesin eleştirdiği koruculuk, Hakkari'deki aşiret çatışmasında ilk "meyve"sini vermişti.

Oluşturulduğundan bu yana kız kaçırmak, soygun, kan davası gibi kişisel olaylarda kullanılan koruculuk ve dağıtılan devlet silahı, ilk kez bine yakın insanın katıldığı kitlesel bir çatışmada mevzilerden namlu namlu birbirine çevriliyordu.

Bölgede uygulanan "aşiretler arası sürtüşme çekişme ve dengelerden yararlanarak PKK'ya karşı önlem alma politikası" doğacak daha büyük tehlikelerin sinyallerini veriyordu.

Jirki ve Goyan birbirine komşu iki ilçe Beytüşşebap ve Uludere'de yaşayan yan yana köyleri, ortak yayla ve otlaklığı olan iki aşiret. Bölgedeki yöneticilerin gözünde ise bu iki aşiretten biri "devlet yanlısı", diğeri de "devlet karşıtı."

İstihbarat kaynaklarına göre Jirki aşireti istediği an yörede iki bin silahlı kişi toplayabilir. 12 Eylül sonrası bölgedeki herkes silahını teslim ettiğine, etmeyenler ise yasalar karşısında suçlu olduğuna göre, Jirki aşireti 2 bin silahı nereden buluyordu?

Olayı kurcalarken, bir üst düzey sivil yönetici, "Burası Güneydoğu işte, nereden bulduklarını biliyorsunuz," diye geçiştirmeye çalıştı. Ancak biraz araştırınca öğrendik ki, Jirki aşiretinin elinde koruculara dağıtılanlar dışında bir de "izinli" silahlar vardı. Neydi bu "izinli" silah?

Devlet koruculara silahları dağıtmış, bunun dışında bir de aşiret üyelerinden isteyenler ellerinde bulunan silahı teslim etmeyip sadece numarasını yetkililere bildirerek, silah taşıma izni almışlardı.

Jirki aşiretinde korucu silahı dışında işte bu numarası alınan va taşınmasına devlet görevlileri tarafından izin verilen silahlar vardı. Diğer aşiret Goyan'da ise sadece dağıtılan 40'a yakın korucu silahı bulunuyordu.

Neden birbirine komşu iki aşiretten birine sadece korucu silahı, diğerine hem korucu hem de özel izinli silah verilmişti? Bölgedeki bir askeri yetkili yanıtladı sorumuzu:

"Çünkü Jirki aşireti devletten yana, ama Goyan aşireti değil... Jirkilerin sözü var, kendi bölgelerinde PKK militanı barındırmayacaklar. Hem PKK'cılar Beytüşşebap'a giremiyorlar, hem de Jirki aşiretinden yardım görmüyor, ama Goyan aşiretinin bulunduğu Uludere yöresinde, hem PKK'ya destek var hem de bölgeyi PKK militanları, Irak'tan Türkiye'ye geçiş yeri olarak kullanıyorlar. Bir de Jirki aşireti koruculuğa gönüllü talip oldu. Goyanlılar ise pek istekli değil. Çoğu korucu olmak bile istemedi."

Hakkari'yi ilçelerine toprak yollar bağlıyor. Uludere'ye, Beytüşşebap'a doğru giderken doğanın zaptı rapta alınması güç koşulları her an kendini duyuruyor. İnsan Tanin Dağlarına vurdu mu, daracık vadiden zaman zaman Zap suyu, Levin ya da Habur çayıyla yan yana giderken, sarp kayaların, dik yamaçların içinde yitip gitmek korkusuna kapılıyor.

Hakkari'den Uludere'ye giden ve ancak 4 saatte aşılabilen 140 kilometrelik toprak yol boyunca yaylaya çıkmış Goyan ve Jirki aşiretleri üyeleriyle karşılaşıyoruz. Sürülerine "kışlık ot" kesip çuvallıyorlar. Küplere peynir yapıp toprağa gömüyorlar. Aynı dağlarda, aynı üretim biçimiyle doğaya karşı aynı savaşımı veriyor iki aşiretin üyeleri. Bu "aynı"lıklara yeni bir unsur daha eklenmişti. Aynı silahlarla vuruşmak...

Ancak silah dağıtımında bir eşitsizlik vardı. Birine az, diğerine çok silah verilmişti. Ayrıca aşiretlerden biri silah taşımak için özel izin bile almıştı, çünkü bölgedeki yetkililere göre aşiretlerden biri "devlet yanlısı" diğeri de "devlet karşıtı"ydı.

Goyan aşiretinin bir önde geleni "devlet karşıtı" olmak suçlamasını kesinlikle reddediyordu:

"Jirkilerle bugüne kadar aramızda ciddi bir sürtüşme çıkmadı. Bizim daha çok sayıda üyemiz vardı, ama 12 Eylül'den sonra silahlar toplanıp bize 'devlet karşıtı' gözüyle bakılınca, Jirkiler daha çok silahlandı. Aramızdaki denge böylece bozulmuş oldu. İki tarafı da idare eden Jirkilerin lideri PKK'dan bölgelerinde eylem yapmamasını istiyor ve bunun karşılığında örgüte yardım yapıyorlardı. Devlete de 'Bakın bizim bölgeye giremiyor, çünkü biz devlet yanlısıyız' mesajını gönderiyorlar. Bizim aşiretten PKK'ya yardım eden olmuştur. Nasıl olmasın ki, geceleri buralarda kimin elinde silah varsa yardımı o alır. Bu koşullarda elbette Jirkilerden de yardım eden olmuştur. Şimdi neden birimiz 'devlet yanlısı' diğerimiz 'devlet karşıtı' oluyoruz?"

Jirki ve Goyan aşiretleri arasında çıkan çatışmada devletin dağıttığı silahların kullanılması, oluşturulan koruculuk kurumunun yaratacağı tehlikelere kulaklarını tıkayanlar için, bu zamana değin yapılan belki de en büyük ve artık duymazlık edemeyecekleri ilk uyarıydı.

Şimdi aşiretler PKK'ya karşı kullanmak için değil, birbirlerine karşı güvenliklerini sağlamak için devletten daha çok silah istiyorlar.

Aynı dağlarda, doğayı yenme savaşımı veren komşu iki aşiretin üyeleri, aynı devletin dağıttığı silahları birbirlerine çevirmişlerdi artık.

Bölgede uygulanan yanlış politikanın anlaşılması için aşiretlerin elinde bulunan devlete ait silahların daha başka yerlere çevrilmesi mi gerekiyor?

(*Cumhuriyet*, 23 Ağustos 1987)

Diyarbakır'a dönmüştüm. Güneydoğu'ya ilişkin izlenimlerimi aktarmayı sürdürüyordum.

YANLIŞ İHBARLAR YANLIŞ KURBANLAR

Cehennem Deresi'nde askeri tim pusu kurmuştu. Saatler geçip de gelen giden olmayınca, iki er iddiaya girdi. Yüz metre ilerdeki çalılıkların üzerinden yükselen ağacın en üstteki dalını vuran ödül olarak bir paket Amerikan sigarası kazanacaktı.

İlk atışı yapan asker vuramadı. Tam ikinci atışa hazırlanıyordu ki, çalılıkların arasından kesik kesik alev saçan dört namlu fırladı...

Kamp kuran dört PKK militanı basıldıklarını sanmıştı. Pek de sağlam olmayan siperlerde yakalanmışlar, hiç beklemedikleri anda, çatışmaya girmek zorunda kalmışlardı. Dört militan da ölü ele geçirildi. Askeri tim, ölenlerin kimliklerini saptarken, birinin PKK liderlerinden Alaattin Kanat olduğunu belirledi. Askerler, Alaattin'in yanında yatanın üzerinde kimliğini bulunca hayli şaşırdılar. İkinci militan Alaattin'in kardeşi Ali'ydi ve istihbarat birimlerine göre, Ali Kanat yasadışı işlere bulaşmayan bir yurttaş olarak yaşıyordu. Ali'nin PKK'ya katıldığını sivil ve askeri istihbarat birimleri öğrenmemişti. Hatta, çatışmada ölü olarak ele geçirilen Ali'nin cebinde ilkokul diploması da çıkmıştı. İş bulsa, belki de devletin kuruluşlarından birine "muvakkat amele" olarak girecekti.

Alaattin'in cebinde bir de mektup vardı. Babasından gelmişti. Baba Kanat, "Oğlum, teslim ol!" diyordu Alaattin'e. Askerlerin hedef aldığı ağacın altında öldürülen Alaattin'in cebinden bir de henüz postaya verilmemiş mektup çıktı. Mektubunda Alaatin, "Baba," diyordu, "bana böyle bir ihaneti nasıl önerebilirsin. Ben hain miyim? Sonu belli olmayan bir yola çıktığımızı biliyorum. Belki sonunda öldürülebilirim. Ama bir hain olarak asla teslim olmayız."

Kimse iki askerin bir Amerikan sigarasına tutuştuğu iddia sonucu PKK'nın eğitilmiş dört militanının öldürüldüğünü bilmiyordu. İşte bu anda, belki bir, belki de birkaç yanlı çalışan muhbirler girdi araya. Hemen PKK'ya haber saldılar:

"Muhbirler, Mardin'in Başyurt köyü Yuvalı mezrasında Nuri Dağ ile İdil'in Peçenek köyü muhtarı olan akrabası Nuri İstik'tir. İdil yakınlarında Alaattin ve adamlarına askerler baskın yaparken, Nuri kalkıp Midyat'dan İdil'e gelmiş, akrabası Peçenekli Nuri'nin evinde kalmıştı. O gece ikisi de Alaattin'i ihbar etmeye karar verdi..."

Oysa devletin istihbarat kayıtlarına Nuri Dağ, "PKK'ya yiyecek sağlamak, özellikle de tenekeyle peynir almak için İdil'deki akrabası Nuri İstik'in yanına alışverişe gitti" diye geçiyordu. Ancak iki yanlı muhbirler, Nuri Dağ ile Nuri İstik'i devlete "PKK'ya yardım ediyor" diye bildirirken, PKK'ya da "Alaattin'le üç adamını devlete ihbar etti" biçiminde ispiyonlayacaklardı.

Aradan dört ay geçmişti. Başbakan Özal, Mardin'de konuşuyordu. En flaş cümlesi ise "Hepisini teker teker öldüreceğiz"di. İşte o konuşmanın birkaç saat sonrasında iki yerleşim birimini aynı anda bastı PKK militanları. Basılanlardan biri Midyat'ın Başyurt köyü Yuvalı mezrasıydı, diğeri ise İdil'in Peçenek köyü...

Yuvalı baskınının hedefinde, devletin kayıtlarına "PKK yanlısı" PKK'nın kayıtlarında da, "ihbarcı" olarak geçen Nuri Dağ'ın evi vardı. 8 Temmuz gecesi Yuvalı basıldı ve o anda bir rastlantı sonucu evde bulunmayan Nuri Dağ'ın beş çocuğu, annesi, yeğeni ve bir akrabası öldürüldü.

Aynı saatlerde PKK militanları İdil'in Peçenek köyünü basıyor ve devletin kayıtlarında "PKK'ya peynir sattı" diye yer alan muhtar Nuri İstik ile birlikte çocukları, kardeşi, yeğenleri ve yengelerinden oluşan on bir kişilik İstik ailesini öldürüyordu. Midyat'ın Başyurt köyüne bağlı Efeler mezrası basıldığında, PKK militanlarının hedef aldığı koruculardan biri o gece evin-

de yoktu. Dört çocuğu öldürülen, karşı pencereden atlayarak kurtulan korucu, baskında ailesinin büyük bölümünü yitirdiği için devletten bir milyon liraya yakın, para yardımı alıyordu.
Baskından çok kısa bir süre sonra, korucunun ailesinden sağ kalan tek kişi olan karısı, kocasını sıkıyönetime ihbar etti:
"Korucu olan kocam, baskın öncesinde ve baskın sırasında PKK ile işbirliği yaptı."
Ailesini yitirdiği için "ödül" alan korucu gözaltına alındı. İstihbarat görevlileri soruşturmadan bir sonuç çıkaramadılar. Sorgulamada korucu, PKK ile işbirliği yapmadığına yemin billah ediyordu. Neden sonra işin aslı ortaya çıktı. İstihbarat birimleri de asılsız ihbarın "masum" nedenini belirlediler. Baskından rastlantı sonucu sağ kurtulan korucu devletten aldığı para ile kendine ikinci bir "eş" almıştı ve dört çocuğunu PKK baskınında yitiren kadın, üstüne kuma gelmesine dayanamayarak kocasını ihbar etmişti.
Bütün iş, ikinci bir kadın meselesiydi.
En son büyük katliamı, PKK militanları Eruh'un Kılıçkaya köyü Milan mezrasında yapmışlardı.
Köy baskını sırasında teröristler iki ailenin kökünü kazımıştı. Ancak baskın hiç de hesapta olmayan bir işi çıkardı. PKK'ya yardım ettikleri için defalarca gözaltına alınan köy muhtarı Reşit Beştaş ile 80 yaşındaki Beşir Narin 25 kişinin öldürüldüğü gece, "Militanlara ekmek ve ilaç verdikleri" için gözaltındaydılar.
Ancak o gece köyü basan PKK militanları, "PKK'ya yardım ettikleri" için gözaltında olan Reşit Beştaş ile Beşir Narin'in tüm akrabalarını öldürüyorlardı.

(*Cumhuriyet*, 24 Ağustos 1987)

SAHİ, KİM İTTİ BU KORUCULARI?

Köyü basan militanlar, korucuları silahlarıyla birlikte caminin önüne toplamıştı. Militanlardan biri korucunun elindeki G-l'i

aldı. Şöyle bir baktıktan sonra yüksek sesle sormaya başladı:
"Bu silahlarla mı bize ateş edeceksiniz? Yahu deli misiniz siz? Eğitiminiz yok. Cephaneniz yetersiz... Bir daha geldik mi, topunuzun ayağını bir roketle yerden keseriz."
Korucular şaşkın şaşkın bakıyordu. İkinci bir militan yaklaştı yanlarına, "Size bir önerim var," dedi. Korucu silahlarını bırakmaları için köylüleri ikna etmeye gelen militanların önerisi şuydu:
"Şimdi içinizden en iyi silah kullanan iki korucu seçin. Yüz metre ileriye geçip silahlarıyla mevzilensinler. Bana da bir silah verin ve gözümü bağlayın. Bakalım kim kimi vuracak...
Birbirine baktı korucular, öneri kabul edilecek gibi değildi.
Teröristler, koruculara silahlarını en kısa zamanda bırakmalarını öğütleyip köyden ayrıldılar.
Eruh'un bir köyünde meydana gelen bu olaydan çok kısa bir süre sonra Milan mezrası basılıp 25 kişi öldürülürken, köydeki korucu tek bir teröristi bile vuramamış, teröristler ise koruculardan 3'ünü öldürmüştü.
Sağ kurtulan korucular, mermilerinin tümünü harcamamıştı. İşte güvenlik güçleri bu durumdan kuşkuluydu. Nasıl olurdu da o kadar adam köyü basar, bir ucundan girip diğer ucundan çıkar da, köy korucuları hem 3 kayıp verir, hem de diğer korucular üzerinde daha harcanmamış mermilerle sağ kurtulurlardı.
Pınarcık baskınında ise teröristler, korucuların tüm mermilerini harcatmış, hayali hedeflere silahlarını boşaltmalarını sağladıktan sonra, köyü basıp gitmişlerdi.
Yörede oluşturulan, "gönüllü koruculuk" kurumuna ilişkin değişik öyküler anlatılıyordu. "Hiç kimseyi zorla korucu yapmadık" yolundaki açıklamalara karşın, köylülerin başlarına gelenler, bunu pek doğrular nitelikte değildi.
Eruh'ta bir köylü, jandarma karakoluna çağrıldı. Komutan "Gönüllü korucu olacaksın" diyordu. Köylü ise, "Hayır olmam," diye karşı çıkıyordu. Komutan baktı olacak gibi değil,

gitti depodan bir G-3 çıkardı ve "gönüllü korucu adayı"nın önüne attı:
"Şu andan itibaren bu silah sana zimmetlenmiştir. İster al git, istersen orada kalsın, ama bu silaha bir şey olursa hesabını sana sorarım..."
Karakol bahçesinde bir süre G-3 köylüye, köylü de G-3'e baktı. Çaresi yoktu, okunan ölüm fermanını dinler gibi silahını alıp gitti.
Böylece bu tür uygulamalar çok kişinin başına gelmişti. Baskından sonra Milan mezrasına giden SHP milletvekili Şeyhmus Bahçeci baskından sağ kurtulan korucuları soruyordu:
"Bu silahı isteyerek mi aldınız?"
Hep bir ağızdan yanıtlıyordu korucular:
"Hayır."
"İçinizde gönüllü olarak silah alanlar var mı?
İnanılmayacak derecede yaşlı gösteren bir korucu yanıtlıyordu: "Bizde yoktur, ama çevre köylerde bağı bahçesi olmayanlar maaş uğruna aldı silahı eline. Yalnız bunların sayısı ikiyi, üçü geçmez."
Milan mezrasını gezerken, bütün yakınlarını kaybeden muhtar Reşit Beştaş'ın kardeşi Berdi, bir korucunun çatışmada nasıl öldüğünü, kan izlerini göstererek anlatıyordu:
"Bizim korucu bu kapının dibine dayanmış. Duvardaki ve kapı doğramalarındaki kan izlerinden belli ki, buraya dayandığında yaralıymış. (Kan izleri koyu kahverengiye dönmüştü yapıştığı duvarda) Ama o sırada bir roketatar atmış terörist. (Kapının üzerindeki döşemeden açılan kocaman oyuğu gösteriyor.) Tavan üzerine çökmüş korucu Ömer'in, o da evden dışarı atmış kendini. Kapının önünde bir el bombasıyla öldürülmüş. (Yerdeki koyulukları işaret ediyor) Kanı da buraya akmış. Karşı tarafta roketatar var, evi başına çökertiyor korucunun. Elinde el bombası var, dışarı çıkar çıkmaz yapıştırıyor gırtlağına. Korucuların elinde bir otomatik silah var. Ne yapsın, karşısındaki bombalı roketatarlı düşman..."

Milan baskınından sonra nedense en çok kuşku duyulan kişiler durumuna yine korucular düşmüştü. Hem PKK korkusuyla yaşadılar, hem acaba PKK ile işbirliği yaptı mı kuşkusunun altında kalıp, içeriye alındılar. Bir baskının arkasından sırf sağ kaldıkları için tüm korucularda kuşku duyuluyordu.

Nasıl seçilmişti? Kim seçmişti bu korucuları? Kız kaçıranından kan davasına karışanına, devletin silahını halka karşı baskı aracı olarak kullananına; artık aşiret çatışmalarında bile devletin korucularına dağıttığı silah kullanılıyordu.

Bir de taşıdıkları silahı kullanmasını bile bilmeyen, "Kim verdi, pat pat diye ses çıkartan boruyu elime" gibisinden bakan "gönüllü" korucular vardı. Sahi, kim itmişti bu korucuları arkalarından?

(*Cumhuriyet*, 25 Ağustos 1987)

XIV. "SICAK" YAZ BİTİYOR...

Ağustosun sonuna gelmiştik. Haziran başında hızlanan olaylar, cinayetler, ağustos biterken yine yavaşlamıştı. Yani Güneydoğu bir ayı aşkın süredir "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği"nce yönetiliyordu. Göreve başladığı ilk saatlerde kendisiyle bir söyleşi yaptığımız Kozakçıoğlu, acaba aradan geçen bu süre için ne düşünüyordu? İlk görüştüğümüzden bu yana, Güneydoğu olaylarına yaklaşımında bir değişiklik olmuş muydu?

Diyarbakır temsilcimiz Ziya Aksoy, Güney İlleri Bürosundan Mehmet Yapıcı ile birlikte Kozakçıoğlu'nun odasındaydık:

PKK'YA ÜÇ HIZ FORMÜLÜ

PKK'nın bölgede kan davası gibi yerel olaylara karıştığını belirten Olağanüstü Hal Bölge Valisi Kozakçıoğlu, güvenlik güçlerinin, olayın olduğu yere birkaç saat sonra gitmesinin pratikte hiçbir yararı olmadığını belirtti. Kozakçıoğlu, "Hiç

kimse zannetmesin ki, olay olduktan sonra elli, yüz tane kuvvet gelecektir. Olay mahalline sadece yaralıyı hastaneye göndermek ve delil toplamak için bir tim gidecektir" dedi. Kozakçıoğlu, güvenlik güçlerinin geciktiği yolundaki savların PKK tarafından yayılmak istenen bir dedikodu olduğunu söyledi.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne istenen ödeneğin ayrıldığını da belirten Kozakçıoğlu *Cumhuriyet*'e yaptığı açıklamada, sorunun istenen malzemelerin gerektiği zaman sağlanmasındaki güçlüklerden doğduğunu bildirdi.

"*Cumhuriyet*'in soruları ve olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nun verdiği yanıtlar şöyle:

"Göreve başladığınızda, olayların önlenmesi için ne kadar süre gerektiği yolundaki bir soruya, "Ne kadar olanak verilirse," karşılığını vermiştiniz. İstediğiniz olanaklar ve 60 milyar liraya yakın tuttuğu belirlenen malzeme sağlandı mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Öncelikle şunu söyleyeyim ki, ihtiyaçları 60 milyar lira olarak belirlemek mümkün değil, böyle bir kesin rakam oluşturulamıyor. İhtiyaca göre malzeme alımı yapacağız. Bir de alacağımız malzemenin cinsine göre fiyatları değişiyor. Bir başka yanı da var konunun. Para cebinizde hazır da olsa, istediğiniz malzemeyi, istediğiniz zaman satın alamıyorsunuz. Eğer istediğiniz malzemenin aciliyeti varsa başka marka almak durumunda kalıyorsunuz. Bu da toplam olarak belirlenen miktarı değiştiriyor."

"Gerekli olan malzemenin satın alınması kim tarafından ve nasıl gerçekleştirilecek?"

KOZAKÇIOĞLU: "Satın almanın bir kısmını Jandarma Genel Komutanlığı yapacak. Bizim adımıza olacak bu satın almanın diğer bölümünü de Emniyet Genel Müdürlüğü yapacak... Gerekli malzemenin bir kısmını da biz alacağız. Alınacak malzemenin özelliğine göre satın almayı yapacak yer belirlenecek. Zaten, Jandarma Genel Komutanlığı'nın ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bütçesinde bu işler için ayrılmış bir miktar para vardı. Biz de bazı malzemeler için bütçemizden Jandarma

Genel Komutanlığı'na ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne aktardık. Biraz da ek aktarmalar yaptık."

"Ağırlıklı olarak ihtiyaç duyulan malzemeler nelerdir?"

KOZAKÇIOĞLU: "Bunları ana başlıklarla toplayacak olursak, ulaştırma, haberleşme ve emniyet güçlerinin atış kabiliyetini yükseltecek malzeme, biçiminde sıralayabiliriz."

"Güvenlik önlemlerini daha etkin duruma getirmek için helikopter almayı düşünüyor musunuz?"

KOZAKÇIOĞLU: "Şu anda helikopter konusunda bir sıkıntımız yok. 37 tane helikopterimiz var. İstediğimiz zaman ordudan alabiliyoruz. Ama biz, asayiş hizmetlerinin de helikopterinin olmasını istiyoruz. Onun için şu anda 12 tane helikopter almayı düşünüyoruz. Ama teslimi ne zaman olur bilmiyorum."

"Malzeme sıkıntısı, satın alma aşamasında mı düğümleniyor?"

KOZAKÇIOĞLU: "Evet, parasal veya ödenek bakımından sıkıntımız yok. Ama bazı kritik malzemeler var ki, paranız hazır dahi olsa alamıyorsunuz. Mesela dünyanın hiçbir yerinde, araba stoku gibi helikopter stoku yok. Her modelden bir tane numune helikopter var. Bunu beğenip, sipariş veriyorsunuz. Mesela on-on iki helikopteri bir yılda ancak alırsınız."

"Göreve başlarken, gözden geçireceğiniz kurumlardan birinin de koruculuk olduğunu söylemiştiniz."

KOZAKÇIOĞLU: "Korucuların noksan malzemelerinin tamamlanması ve korucu sayısının arttırılması için çalışmalar yapılıyor. Korucu silahları ve mermileri arttırılacak. Elbette bugüne kadarki uygulama içerisinde, korucuların davranışı gözden geçirilecek. Yeni seçilecek koruculara da özen gösterilecek, ayrıca korucular için yardımcı eğitim programı hazırlıyoruz. Bu eğitim sırasında gerek olağan gerekse de olağanüstü durumlardaki hareket tarzını öğrenecekler."

"Bu çalışmaları yaparken, yetkileriniz yeterli geliyor mu?"

KOZAKÇIOĞLU: "Yetki sorunumuz yok, aldığımız kararların uygulanması için biraz zaman gerekli, o kadar..."

"Siz göreve başladıktan sonra da, PKK baskınlarında güvenlik güçlerinin gecikmesi gündeme geldi..."

KOZAKÇIOĞLU: "Diyelim ki, baskından iki saat sonra haber geldi. Koşa koşa o köye gitmenin ne faydası var... Şimdi köylünün aldandığı nokta burada, 'efendim olaydan sonra haber verdik, yedi saat sonra geldiler'... Bakın bizim yaptığımız hesap şudur, güvenlik kuvvetleri, bundan sonra olay mahalline sadece oradaki yaralıyı hastaneye göndermek, delil toplamak için yeterli miktarda gidecektir. Daha fazla değil. Onun için hiç kimse zannetmesin ki, olay olduktan sonra elli tane yüz tane kuvvet gelecektir. Hiç gelmeyecektir. Ben oraya cenaze kaldırmaya gitmiyorum. Önemli olan eşkıyayı yakalamak. Sadece köye gidecek tim çevre güvenliğini sağlayacak, delil tespit edecektir. Esas olan eşkıyanın yollarını kesmektir. Bu eşkıyanın yaydığı, yaymak istediği bir dedikodudur. Çünkü her yerde vatandaşın devletin gücüne olan inancını sarsmaya çalışmaktadırlar. Eğer bir kişi samimi olarak, bas bas bağıra bağıra güvenlik güçlerinin geciktiğini söylüyorsa, o kişinin durumunun incelenmesi gerekir. Çünkü eşkıya giderken, o kişiyi kuruyor öyle gidiyor, kurulmuş plak sonra da başlıyor dönmeye. Önemli olan köylünün bize, eşkıyanın nereye gittiğini, kaç kişi olduğunu söylemesi..."

"Yanıltmaya yönelik yanlış haber aldığınız oluyor mu yöre halkından?"

KOZAKÇIOĞLU: "İstihbarat ava gitmeye benzer, bir avcı tekerlemesi vardır. Dokuz taban eti, bir av eti yer avcı. İstihbarat da böyledir."

"Aldığınız son istihbarata göre, teröristler sınır içinde mi, yoksa sınır dışında mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Sınır içinde ama sayıları gazetelerin yazdığı kadar fazla değil. Bazı gazetelerde sekiz bin gibi sayılar çıktı...."

"Biz başbakanımızın verdiği sayılara itibar ediyoruz."

KOZAKÇIOĞLU: "Açıklanacak sayı tahmine dayalı olmaktan öteye gidemez elbet."

"Bölgede PKK dışında eylem yapan başka örgütler var mı?"

KOZAKÇIOĞLU: "Bazı bölgelerde de partizan var. Kısmen Bingöl'de, kısmen Elazığ'da, Dicle'de ve Tunceli'de var. Bölgedeki olayların hepsinin tek bir örgüt tarafından yapıldığını söyleyemiyoruz. Bir de PKK kan davası gibi yerel olaylara bulaşıyor. Bunlar için de eylem yapıyor."

"Sıkıyönetim döneminde geri planda kalan özel güvenlik kuvvetleri, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ile ön plana geçebilir mi?"

KOZAKÇIOĞLU: "Elbette, mesela şu anda Diyarbakır'da özel yedi tim sürekli arazidedir. Sistem değiştirdik, artık özel tim merkezde beklemiyor. Bütün timler bölgede ve operasyonlarda oluyor."

"Siz göreve başladıktan sonra bir süre bölge sakinleşti, ancak yeniden tam siz birinci ayınızı doldururken hareketlendi."

KOZAKÇIOĞLU: "Mesele alınan güvenlik önlemlerinin yer yer etkili olmasındaydı. Bir de bizim sistemimizin değişmesi. Eşkıya değişken, biraz da mutlak bir sisteme göre çalışıyor. Biz elbette zaman zaman sistemimizi değiştiriyoruz. İntibak etmeye çalışıyorlar. Ama zannederim bundan sonra alacağımız önlemlere intibak etmeyecekler. Ama bu hiç eylem yapmayacakları anlamına gelmesin. Bölgede beş bin muhtarlık, yedi bin mezra var. Bunların hepsinin birden korunması mümkün değil. Elinize iki tane otomatik tüfek alın, şehir merkezinde istediğiniz eylemi yapın. Bu, devletin yokluğu anlamına gelmez. Dağ başında bu eylemi yapmak daha kolay oluyor."

"Yeni önlemleriniz nelerdir?"

KOZAKÇIOĞLU: "Kısaca muhaberede hız, istihbaratta hız, harekatta hız... Günün 24 saati harekat. Ana hatları bunlar. Güvenlik kuvvetleri sürekli arazide kalacak. Alacağımız teknik araçların devreye girmesiyle tahmin ederim ki, yavaş yavaş güvenlik kuvvetleri daha etkili olacak. Eşkıyanın eylem

yapması daha da zorlaşacaktır. Yeni yöntemimiz önümüzdeki günlerde daha çok şekillenecektir. Ama eşkıya son ferdine kalıncaya kadar eylem yapabilir. Ancak bundan sonra, her geçen gün devlet güvenlik güçlerinin daha da lehine olacaktır."

"Sınırda alınan önlemler etkili oldu mu?"

KOZAKÇIOĞLU: "Sınır boylarında önlemler arttırıldı ve koruma düzeni değiştirildi. Oralardaki sirkülasyonu azaltmaya çalışıyoruz. Eskiye nazaran azaldı da. Ama bu hemen kendisini göstermez. İkmali, depoladığı stoklar var. O stoklar yenisi gelmese de bir süre daha idare eder. Sınırın kapatılmasının sonucu ancak beş altı ay sonra kendisini gösterir."

(*Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1987)

SÜPER VALİ KÖYLÜYE ULAŞIR MI?

Otomatik bir tüfek kapının arkasındaki duvara dayanmıştı. Odada dolaşanların bellerinde, özel kılıfları pantolon kemerine tutturulmuş tabancalar vardı. Ayağa kalkan, belindeki silahı kalçasıyla birlikte şöyle silkeleyerek düzelttikten sonra ilk adımını atıyordu.

Telaşlı dosyalar, haritalar, raporlar, kahverengi deri bir kapıdan sürekli girip çıkıyordu. Bu kadar çok silahın arasında insan ister istemez bir gerginlik duyuyor.

Özel kalem odasına tayini yeni çıkmış, ancak Mardin'de, Hakkari'de, Siirt'te ne ev ne de lojman bulan polisler gelmiş "valimle görüşmek istiyorum" diyordu. Kimi, tayin sorununu çözümlemek için bekliyordu. Kozakçıoğlu'nun önünde ise son eylemlere ilişkin raporlar. Silahların mermilerinden toplanan balistik sonuçlar duruyordu.

Bölgedeki son gelişmeleri öğrenebilmek için Kozakçıoğlu'na çeşitli sorular sorarken, yöre halkına nasıl yaklaştığını, göreve başlar başlamaz yaptığımız ilk söyleşide verdiği izlenimden, bugüne değin bir gelişme olup olmadığını da gözlemeye çalışıyorduk. Acaba görevinde birinci ayını dolduran "süper vali"

yöre insanına nasıl bakıyordu?
"Baskınlar oluyor, korucularla çatışma çıkıyor, ama teröristler istedikleri evi elleriyle koymuş gibi bulup, korucuların attığı silahlarla da hiç yara almadan kurtuluyorlar. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?"
Bu soruyu Kozakçıoğlu direkt değil de, dolaylı olarak yanıtlamayı yeğledi:
"Bu konuda resmen soruşturma yaptığımız için bir şey söyleyemiyorum. Ama siz kendiniz değerlendirin işte. Evlerin bulunması, gidilmesi, gelinmesi, kişilerin görülüp bilinmesi, olaya kimlerin karıştığını, kimlerin yardım ettiğini anlatması bakımından dikkati çekiyor elbet."
Kozakçıoğlu, "Acaba köylüler, korkularından yardım yapmış olamazlar mıydı" ya ilişkin bir kuşku taşımıyordu. Süper valiye göre "kesinlikle hayır, kimse bilmediği tanımadığı kişilere gelip de bana yol göster' demez"di.
Güvenlik güçlerinin geciktiğine ilişkin savlar da olamazdı. Kozakçıoğlu'na göre, eğer biri güvenlik güçlerinin geciktiğini samimi olarak bas bas bağırıyorsa, "esas o kişinin durumunu incelemeliydi. Bunu yayan, Kozakçıoğlu'na göre "eşkıya"ydı. Köy baskınından sonra militanlar giderlerken bazı kişileri de "kuruyor"du. Kurulmuş plak da başlıyordu dönmeye:
"Güvenlik güçleri geç kaldı, güvenlik güçleri geç kaldı, güvenlik güçleri geç..."
Bölgedeki güvenlik güçleri, cenaze toplamak için de köylere gitmeyecek, baskından birkaç saat sonra haber geldiyse, ona göre tutacağı yollara ulaşacaktı. Bunu da kimsenin görmesi söz konusu olamazdı. Onu için hiçbir köylü baskın sonrasında köye bir tim dışında güvenlik kuvveti beklemesindi. Kozakçıoğlu'na göre de "işte köylülerin anlamadığı da bu"ydu.
Yirmi beş kişinin öldüğü köye para yardımı ancak bir hafta sonra, o da toplam dokuz yüz bin lira olarak gitmişti. Oysa köylülerin bir bölümü maddi zararlarının karşılanmasından sonra, köyden ayrılmayı bekliyordu. Köylülere para, zarar

ziyanlarının karşılığını alıp, köyden ayrılmaları için verilmeyecekti. On dört milyonluk zarar saptanmıştı ve bu paralar mutlaka evlerine harcanacaktı.

Tam bir ay önce göreve başladığında ilk söyleşiyi bizimle yapan "süper vali" Kozakçıoğlu'nun köylülerin sosyal sorunlarına da yaklaşmayı düşündüğünü söylerken, şimdi, olaya biraz daha değişik baktığını gördük.

Genelde aldığımız izlenim ise, Türkiye'nin Güneydoğu ucunda bir şeyler oluyor, düşmanlar tarlalara ve otlaklara saldırıyor. Bunun önlenmesi de sadece, devletin prestij sorunu olarak gündeme geliyordu. Ya orada yaşayan insanlar? Onlar pek yoktu galiba hesapta. Varsa da, ancak "kim bilir eşkıyaya yardım etmediklerini?" türünden bir yaklaşımla, oldukları kabul edilebiliyordu.

Kozakçıoğlu'nun gündeminde "terôre yaklaşım projesi" vardı, ama ne hükümetin, ne de "süper vali"liğin düşüncesinde "köylüye ulaşım projesi" yoktu. İnsan, Güneydoğu'da gezinirken öyle bir duyguya kapılıyor ki... Galiba bu bölgede "insan" yoktu...

(*Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1987)

EKLER

BİR BİLANÇO

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği uygulamasının yürürlüğe girdiği 19 Temmuz 1987'den 21 Eylül 1987'ye dek geçen yaklaşık iki aylık süre içinde Güneydoğu'da meydana gelen olaylarda 50 yurttaş öldürülürken, 44 kişi de kaçırıldı.

Güvenlik güçleriyle teröristler arasında çıkan çatışmalarda ise 5 er, 17 terörist öldürüldü.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin uygulamasına başlanmasından bu yana geçen süre içinde meydana gelen olayların dökümü şöyle:

- 21 Temmuz 1987 — Midyat'ın ilçesine bağlı Dargeçit Karabayır köyüne gelen 5 terörist, köy muhtarı Naif Keskin'i öldürdü. Aynı gün Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Umurlu köyünde teröristler ikisi kadın, ikisi çocuk 5 yurttaşı öldürdüler. İki kişiyi kaçırdılar. Olay yerine gelen güvenlik güçleriyle teröristler arasında çıkan çatışmada üç terörist ölü olarak ele geçirildi.
- 24 Temmuz 1987 — Saat 20.30 sıralarında Siirt'in Eruh ilçesi Bozatlı köyü yakınlarında piyade timi ile silahlı çatışmaya

giren 3 terörist öldürüldü. Aynı gün saat 23.30 sıralarında Hakkari'nin Uludere ilçesi hükümet konağı tarandı. Olayda bir er yaralandı.

- 26 Temmuz 1987 — Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Örencik mevkiinde Köy Hizmetlerine ait 2 dozer ve 2 kamyon kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından yakıldı. Aynı gün Elazığ'ın Karakoçan ilçesi polis lojmanları ve belediye başkanının evinin bulunduğu bölgeye ateş edildi. Olayda bir yurttaş yaralandı.
- 27 Temmuz 1987 — Siirt'in Pervari ilçesinde teröristler 6 çobanı kaçırdılar.
- 29 Temmuz 1987 — Saat 22.30 sıralarında Tunceli'nin Kozat ilçesinde Akâren köyü Kuyubaşı mezrasında biri kız 6 terörist Hıdır Kılıçarslan'ı öldürdüler, 2 kişiyi de yaraladılar, aynı gün Hakkari'nin Uludere ilçesi Ortabağ yaylasından 17 yurttaş kaçırıldı.
- 5 Ağustos 1987 — Hakkari'nin Çukurca ilçesi Çayırlı köyünde 3 kişi kaçırıldı.
- 7 Ağustos 1987 — Saat 00.30 sıralarında Tunceli'nin Hozat ilçesi cezaevine bir grup terörist ateş açtı. Olayda cezaevinde nöbet tutan Ali Osman Kaya ve Metin Çoban isimli erler öldüler. Aynı gün Siirt'in Pervari ilçesi Doğan köyü yakınlarında Sıddık Benek ve köy korucusu Yakup Benek öldürüldü, 5 kişi de kaçırıldı.
- 9 Ağustos 1987 — Mardin'in Gercüş ilçesi Dere mevkiinde güvenlik güçleri ile teröristler arasında çıkan silahlı çatışmada 4 terörist öldürüldü. Olayda bir er de şehit oldu.
- 10 Ağustos 1987 — Tunceli merkez Çıralı köyünden Ali Ekber Özen ile Hasan Yiğit ve Yukarı Bor mezrasından İsmail Gül teröristler tarafından öldürüldü. Bingöl'ün Genç ilçesi Soğukpınar köyünde güvenlik güçleri ile çatışmaya giren teröristlerden 5'i öldürüldü. Olayda bir er öldü, biri de yaralandı. Aynı gün Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada operasyonlar sırasında 19 teröristin silahlarıyla birlikte yakalandığı açıklandı.

- 19 Ağustos 1987 — Sat 21.15 Sirt'in Eruh ilçesi Kılıçkaya köyünü basan teröristler köy korucularıyla çatıştılar, korucuların mermileri bitince roketatar ve el bombalarıyla saldırarak aralarında üç günlük bebeğin de bulunduğu 25 yurttaşı öldürdüler. Aynı gün Hakkari'nin Uludere ilçesi yakınlarında yola şerleştirilen mayın patladı, 2 er öldü, bir üsteğmen ve 3 er yaralandı. Elazığ-Tatvan demiryolunun Suveren-Genç istasyonlarının arasında demiryoluna yerleştirilen patlayıcı maddenin infilakı sonucu yoldan geçen yük treni ile demiryolu hasar gördü.
- 26 Ağustos 1987 — Mardin'in Derik ilçesi Caykōy köyünde muhtarın evine düzenlenen baskın, güvenlik güçlerinin olay yerine zamanında gelmeleri nedeniyle önlendi. Kaçan terōristler daha sonra kıstırıldı ve çıkan çatışmada bir terōrist öldürüldü.
- 28 Ağustos 1987 — Diyarbakır'ın Hazro ilçesi jandarma karakoluna silahlı saldırıda bulunan terōristler Astsubay Selçuk Acar'ı öldürdüler.
- 29 Ağustos 1987 — Saat 21.30 PKK militanları Dicle'nin Başköy'üne bağlı Caylıdere mezrasını basarak aynı aileden üç kişiyi öldürdü, dōrt kişiyi de yaraladı.
- 1 Eylül 1987 — Saat 21.00 Mardin'in Derik ilçesine bağlı Balova köyünü basan terōristler bir karı kocayı otomatik silahlarla öldürdüler.
- 3 Eylül 1987 — Mardin'in Ōmerli ilçesi Tekkuyu köyü yakınlarında yola yerleştirilen bir patlayıcının infilak etmesi sonucu 8 kişi öldü. 6 kişi de yaralandı. Olayla ilgili olarak 50 kişi gözaltına alındı.
- 8 Eylül 1987 — Tunceli'nin Esentepe mahallesinde devriye gezen bir polis otosuna ateş açıldı. Olayda ölen ve yaralanan olmadı. Aynı gün Pervari'nin Doğanköy yakınında PKK'lılar öldürdükleri şofōrün cesedine bomba koyarak tuzak kurdular. Ancak bomba, uzmanlarca uzak bir yerde patlatıldı.

- 9 Eylül 1987 — Gaziantep Araban ilçesine bağlı Fıstıklı köyü Kemerli mezrasını basan silahlı ve el bombalı bir terörist jandarma ile giriştiği çatışmada öldürüldü.
- 11 Eylül 1987 — Lice-Diyarbakır karayolu Fis köyü yakınlarındaki Köklüpınar mevkiinde bulunan orman işletmesine ait odun deposu PKK'lılarca saat 23.00'sıralarında yakıldı. Aynı gün Hakkari'nin Şemdinli ilçesi ile Mardin'in Nusaybin ilçesinde meydana gelen iki ayrı olayda bir terörist öldürülürken kaçırılan bir PTT teknisyeni ise ölü bulundu.
- 13 Eylül 1987 — Siirt'in Şırnak ilçesinin dağlık kesiminde saat 22.00 sıralarında sayıları belirlenemeyen teröristler orman işletmesine ait Birinci odun deposunu yakmak istedi. Çıkan çatışmada bir terörist öldü.
- 16 Eylül 1987 — Şırnak'ta yayladan dönen göçerlere saldırı: 6 ölü.
- 17 Eylül 1987 — Şırnak'ın Karageçit köyü yakınında iki çoban öldürüldü.
- 17 Eylül 1987 — Şırnak'ın Balveren köyünün Zivri mezrasında iki köylü kaçırıldı.
- 19 Eylül 1987 — Şırnak Dereler köyüne bağlı Tuşumya mezrasında üç köylü kaçırıldı. Aynı gün bir çoban öldürüldü.
- 21 Eylül 1987 — Siirt'in Şırnak ilçesi Güneyce köyü Çiftekavak mezrasında 11 yurttaş öldürüldü. Aynı gün Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Aktoprak köyünde teröristler bir muhtarı öldürdüler. Olayda iki kişi de yaralandı.

GÖZLERİMİN YAŞINA BAK:

Bir haber, bir yorum-haber ya da röportaj-haber; kimi zaman başyazıdan, incelemeden , araştırmadan, köşe yazısından daha güçlü, kapsamlı, anlamlı olabiliyor. Gazetecilikte örnekleri çoktur; ama son günlerde Celal Başlangıç'la Hasan Uysal'ın Güneydoğu'dan yazdıklarını okurken bu gerçeği çok kez anımsadım.

Güneydoğu kanlı bir bilmecedir.

İşte bu bilmecenin içindeki çeşitli soruları çözmek için Celal Başlangıç'ın "Tunceli'de O Gece Ne Oldu?" başlıklı yazısını okumak yeterlidir.

Celal Başlangıç yazıyor:

"Tuncelililer uykusuz gözlerle sabahın erken saatinde kahvelere doluşmuşlar, heyecanlarını yatıştırmaya çalışıyorlardı. Çay içmek için girdiğimiz kahvede çok sayıda sivil polis, ellerinde telsizle oturuyordu. Herkesin konuştuğu tek konu vardı: Sabaha kadar patlayan silahlar.

Birinin camından girip tavanından çıkmıştı iki mermi. Bir diğeri Tunceli basıldı sanıp, çocuklarını ve karısını arka odaya sakladıktan sonra, elindeki saksı ile evinin kapısı üstündeki pencerede sabaha kadar beklemişti. İçeri girmek isteyen eli silahlı kişinin kafasına indirecekti saksıyı.

Komando Tugayı'nın bulunduğu Cumhuriyet mahallesine gidiyoruz. İnsanlar korku içinde, evleri delik deşik. Bu mahallede yaşayanlar, 'Önce iki el silah sesi duyuldu. Zeytintepe'den ateş edilmiş, ama kurşun sesi yankılanmış. Tugaydaki nöbetçi askerler de ateşin evlerin bulunduğu yerden yani tam ters yönden geldiğini sanarak bize doğru ateş ettiler,' diye olayı anlattılar.

Gerçekten de Komando Tugayı'na bakan evlerin duvarları, camları delik deşik. Yoldan geçen ikinci sırada yer alan sosyal konutların duvarları da eleğe dönmüş. Tugaya giden yolun kenarındaki on santim eninde elektrik direği yaklaşık yirmi mermiyle delinmişti. Gece karanlığında nöbetçi askerler elektrik direğini adama benzetmiş olsalar gerek. Mahalleli, ekranı patlamış televizyon, parçalanan teyp, delinen buzdolabı ile evlerin duvarlarındaki mermi izleri ve kırılan camlar dışında pek kayıp vermemiş.

Ancak bir kişiyi az daha kaybediyorlarmış. Çatışma başlamadan önce evine hayli içkili gelen bir 'mahalle sakini' silah seslerini duyunca, 'Ver hanım benim bıçağı, kim bu ateş edenler, çıkıp bakayım,' diye tutturmuş. Karısı 'yapma bey' diye yalvardıkça kocanın sert tepkileriyle karşılaşıyormuş. Mahalleliler, 'Patlayan silahlar kimseyi yaralamadı; ama bir kadının hayli hırpalanmasına yol açtı' diye gülüyorlar. Kadın engellemekte başarılı olmasaymış, kocası yol kenarındaki elektrik direğine dönebilirmiş"

Tunceli'de gece gelişigüzel atılan iki el silah, işte bu kargaşayı yaratabiliyor. Celal Başlangıç'ın haberi gerçek; ama bu acılı günlerin mizah başyapıtı...

Hasan Uysal yazıyor:

"Tıraş olmak için girdiğim berber, bütün berberler gibi; belki de onlardan daha konuşkan. Bir ara berberin oğlu yanıma yaklaşıp elindeki kâğıdı uzatarak, 'Bunu oku,' diyor. Adını ve soyadını yazmış bir kâğıda. Beş yaşında bir çocuk. 'Vallo çok akıllıdır,' diyor babası ve 'okula gitmeden kendi kendine yazmaya başlamıştır,' diye ekliyor.

Cin gibi, olduğu yerde duramayan, kabına sığamayan bir çocuk, berbere, 'Aman ne yap yap, okut, kendini kurtarsın, yazık etme oğlana,' dediğimde, babanın yanıtı tokat gibi çarpıyor insanın suratına: 'Nerede okutacağız ağabey? Daha karnımızı doyuramıyoruz. Bizim oğlanlar ancak eşkıya olirler."

Celal ile Hasan'ın 15 Temmuz çarşamba günü *Cumhuriyet*'te çıkan iki yazısında iki kitaplık anlam yüklü.
Okuduğumdan beri Hasan Uysal'ın yazısındaki berberin sözü aklımdan çıkmıyor; nasıl özetlenmiş Güneydoğu sorununu tek tümcede:
"Bizim oğlanlar ancak eşkıya olirler..."
Bir de marşımız var değil mi:
Ankara'nın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak!

(*Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1987)

OKURLARA...

OKAY GÖNENSİN

GAZETECİ VE ÖLÜM...

Gazeteci görevini yapmak, haberi yerinde izlemek için her yere gider, yaklaşır, izler... Ve bu görevini yerine getirme uğruna başına her şey gelebilir:
Yaralanma, dövülme, tutuklanma, itilme, kakılma ve hatta öldürülme... Ama başka meslektaşlarının başına böyle şeyler geldi diye işten kaçan, olayı yakından izlemekten çekinen gazeteci de pek görülmüş değildir... Bu konudaki istatistikler de oldukça iç karartıcıdır. 1973'ten bu yana öldürülen gazeteci sayısı tam 556'dır. Bu alanda rekor 164'le Arjantin'dedir, onu 69'la Körfez ülkeleri izlemektedir. Yine son 15 yılda dünyanın çeşitli savaş bölgelerinde, Güney Afrika'da İran-Irak cephesinde, Uzakdoğu'da Filipinler'de, sıcak çatışma alanlarında görevini yaparken yaşamından olan gazeteci sayısı öyle çoktur ki, tam sayı bilinmemekte, çeşitli gazeteci örgütleri, 200 gibi yuvarlak bir tahminde bulunmakla yetinmektedirler. Kimi örgütlere göre bu sayı çok daha yüksektir. Geçen hafta Güney-

doğu'daki sıcak günlerde, az daha birkaç arkadaşımızı yitirecektik...

Celal Başlangıç'ın ağzından dinliyoruz:

"Baskın haberini alır almaz ben, Rıza Ezer, *Yeni Asır* gazetesinden İsmail Dükel ve şoförümüz Ali Dönderici ile hemen yola çıktık. Gideceğimiz yeri ana hatlarıyla biliyordum. Daha önce o köye yakın olan Efeler mezrasına baskın olduğunda da gitmiştim. Midyat'tan Dargeçit yoluna döndük, 17,5 kilometre gittikten sonra sağa ayrılan bir toprak yola girdik. Birçok köy ve mezraya gidiyordu bu yol.

6,5 kilometre sonra karşımıza Anıtlı köyü çıktı. Süryani yurttaşların yaşadığı bu köyde jandarma karakolu vardı. Kimliğimizi gösterip geçtik. Biraz ilerde yol ikiye ayrıldı. Çevrede soracak kimse yoktu. Geniş ve daha çok tekerlek izi olan yola girdik. Karşımıza ilk çıkana, doğru yolda olup olmadığımızı sorduk. Yanlış gelmişiz. Geri dönerek daha sonra soldaki yola girdik. Yol ayrımından 6,5 kilometre gittikten sonra, köye vardığımızda öldürülenler, bir askeri kamyona yükleniyordu. 4 kilometre ilerde mezranın bağlı olduğu Maşyurt köyünün ortak mezarlığı vardı, oraya gömüleceklerdi.

Yanımıza Ortaköy'den gelen korucu Halil İş'i de alarak aracımıza bindik. 5 kişi olduğumuz için aracımız iyice çökmüştü. Köy çıkışında arka dingil bir taşın üzerine oturdu. Ne ileri, ne de geri gidebiliyorduk. O anda duran aracımız da bir daha çalışmadı, indik araçtan, Rıza, Ali, ben, kaputu açıp karbüratörü söktük. İki askeri araç, öldürülenler ve yakınlarıyla köyden çıkıyordu. Yeşil bir minibüs, bizi sollayıp askeri araçların arkasından gitti. Öyle kala kalmış, mezarlığa nasıl yetirişiz diye düşünüyorduk.

Birkaç dakika geçmemişti, büyük bir patlamayla sarsıldık. Az ilerde de havaya bir şeyler uçuşuyordu. Rıza, bir anlık kararsızlıktan sora kaputun başından arabaya fırlayıp makinesini kaptı ve bir kare fotoğraf çekti. Hızla o yana koştuk askerlerle birlikte. Gördüğümüz manzara iç kaldırıcıydı. Toprak

yol oyulmuştu. Minibüs her yanından darbe yemiş gibi eğri büğrü, içinden insan kolları ve bacakları sarkıyordu. Aracımız bozulmasaydı, belki de biz olacaktık, kolu bacağı camdan sarkan. O yoldan biraz önce gelmiştik. Ve araç bozulmasaydı minibüsün yerine, ölüleri taşıyan askeri kamyonların ardından biz bir kez daha geçecektik patlamaya hazır bekleyen mayının üzerinden.

O anda, acıdan mı, şaşkınlıktan mı, kanımızın kesilmesinden mi, bozulan sinirlerimizden mi ya da şu anda bile ayrımına varamadığımız bir duygudan mı, bilemiyorum, Rıza ile birbirimize bakıp güldük."

Bir sürü arkadaşımız halen Güneydoğu'da köy köy, mezra mezra, dağ bayır dolaşıp duruyor. Hiçbirinin de aklından geçmiyor "Aman çok ortalarda dolaşmalıyım, başımıza bir şey gelir" demek... Latin Amerika, Beyrut ya da Polonya'da gerçeği izlemeye, yazmaya, insanları aydınlatmaya çalışan gazeteciler gibi...

(*Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1987)

TELEKS
TEOMAN EREL

GAZETECİ VE SANSÜR

Sansürün kaldırılmasının 79'uncu yıldönümünde, bir "Gazeteciler Günü"nde gündemin önemli sorusuna bakınız:

Hürriyet gazetesine eski PKK fotoğraflarını yeni diye yutturan devlet kuruluşu MİT değilse hangisidir?

Bundan 1 yıl evvel yine bir 24 Temmuz gününde İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı İsmail Sivri, şu açıklamayı yapmıştı:

"Her yıl Gazeteciler Günü olarak kutladığımız, basından sansürün kaldırılışının 78'inci yıldönümünde basının tam özgürlüğü konusunda sorunları vardır. Bu sorunların başında bası-

na konan bazı yasak ve kısıtlamalar gelir. Bunlara ilaveten en önemlisi, haber için bilgi toplamada gazetecilerin karşılaştıkları büyük güçlüktür."

Ve bu açıklamadan 1 yıl sonra bir büyük gazeteyi devletin nasıl aldattığını tartışıyoruz...

Gelişmeleri kısaca hatırlayalım. *Hürriyet* bazı PKK'cıları İran topraklarında gösteren fotoğrafları yayınladı. *Milliyet*, fotoğraflarda görülen bir teröristin 2 yıl evvel hapse girdiğini ispat ederek, malzemenin eski olduğunu ortaya koydu.

Hürriyet yöneticisi Çetin Emeç, yazdığı yazıda, fotoğrafların bir devlet kanalı tarafından, Başbakanın Suriye gezisi öncesinde dikkatleri İran'a kaydırmak amacıyla *Hürriyet*'e verildiğini açıkladı. Emeç, bir "tezgâh"ın söz konusu olduğunu söylüyor ve diyordu ki:

"Hâlâ bizim gönlümüzde devlet tongaya oturtmaz, devlet aldatmaz. Oysa yaşadığımız örnek ortada. O baba, kişileri mandepsiye bastırmakta pek usta."

Bu açıklamadan sonra gazeteye oyun oynayan devlet kuruluşunun, devlet kanalının MİT olduğuna dair yorumlar yapıldı, MİT, bunu yalanlayınca, *Hürriyet* şöyle yazdı:

"Biz MİT'ten ne almışız? Almışız da, MİT adını acaba nerede anmışız? Ama elbette şu fotoğraflar herhalde gazetemize tıpış tıpış adımlarla kollarını bacaklarını sallayarak gelmediler. Sonra o bölgede MİT varsa, bir TMD (Terörizmle Mücadele Dairesi), bir Emniyet Siyasi Şubesi, bir SHD (Soğuk Harp Dairesi) ve bir Kolordu İstihbarat Dairesi de var... Dün öyleydi, bugün öyledir, yarın da öyle olacaktır."

Gerçekten yarın da öyle mi olacaktır? Devlet, basını ve kamuoyunu haber açlığına mahkûm edip, işine geldiğinde maksatlı ve yanlış haber sokuşturmaya, işine gelmediğinde "Basın abartmıştır" demeye devam mı edecektir?

Güneydoğu olaylarında basının itildiği aciz durumu *Cumhuriyet*'te de Celal Başlangıç anlattı:

"Sıkıyönetim Komutanlığı'nın basınla ilgili bir birimi olmadığı için en doğru haberi bile doğrulatmak olanaksızdı. Sona eren sıkıyönetimin en üst rütbedeki subaylarından bir olayın doğrulanması konusunda alacağınız en kibar yanıt, 'Bize bir şey intikal etmedi,' oluyordu. En küçük bir açıklama bile emir-komuta zinciriyle askeri bir disiplin içinde Hakkari'den, Siirt'ten Diyarbakır'a, oradan da Genelkurmaya uzanıyordu."
Başlangıç, bu haber kuraklığının yarattığı tuhaf olaylardan ve yanlışlıklardan da örnek veriyordu.
Bazı gazeteciler haber yokluğunda uydurmasyon harekatları ve operasyonları ballandıra yazarlarmış. Bizim kuvvetlerin başarısını, terôristlerin mağlubiyetini anlatırlarmış. Nasıl olsa terörist yalanlayamaz. Bizim kuvvetler ise zaten övülüyor.
Bir defasında bir subay, bir gazeteciye serzenişte bulunmuş:
"Duman ettiniz bizi kardeşim. Operasyonda hangi yolu izleyeceğimizi yazdınız. Operasyonun başarı şansı azaldı."
Gazeteci şaşırmış:
"Ama biz o haberi atmıştık komutanım." Şimdi süper vali bir basın bürosu kuruyormuş: "Basına anında ve doğru haber vermeye çalışacağız," diyor, Kozakçıoğlu.
Gelişme çok geç de olsa, az biraz umut veriyor. İnşallah Kozakçıoğlu'nun girişimi ihtiyaca cevap verir. İnşallah devletin diğer kesimleri de basınla ilişkilerde karanlıktan aydınlığa adımlar atarlar. İnşallah *Hürriyet*'in deneye dayalı gelecekle ilgili kötümserliği haklı çıkmaz.
Dün de, bugün de gayet sağlıksız yürüyen devlet-basın ilişkileri yarın da böyle gitmez.
1908 yılının 24 Temmuz günü şeklen kaldırılmış olan sansürün fiiliyatta da kaldırılmasını diliyoruz. Çağımızdaki fiili sansür "Kocatepe'nin batırılışı" türünden fiyaskoların tekrarını önlemiyor. Tersine, hataların gizli kalmasına yol açarak sağlıklı ve çağdaş tedbirleri geciktiriyor.

Bu olumsuz koşullarda iyi ve doğru gazetecilik yapmak için kendini zorlayan Örsan gibi nadir yetenekler de arada kalıp 49 yaşında tükeniyorlar.

Gazeteciler Gününde gündemi tamamlayalım:

Buyurun Örsan'ın cenaze namazına.

Tam da bugüne rastladı.

(*Milliyet*, 24 Temmuz 1987)

Gazeteci Celal Başlangıç, PKK'nın "ilk kurşun"u attığı 1984 yılından bu yana Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sundaki gelişmeleri, çatışmaları, insan hakkı ihlallerini çok yakından izledi. Van'dan, Hakkâri'den Bekaa Vadisi'ne; Dersim'den, Munzur'dan Irak Kürdistan'ına uzanan bir coğrafyada yaşananları haberleriyle, röportajlarıyla, makaleleriyle tüm Türkiye'ye duyurdu. Hatta Başlangıç'ın bölgeden ilettiği haberlerin etkisi yalnızca Türkiye'yle sınırlı kalmadı, tüm dünyanın ilgisini çekti. Cizre'nin Yeşilyurt köyünde insanlara güvenlik güçlerinin dışkı yedirmesiyle ilgili haberinde olduğu gibi...

Yalnızca bölgeye gidip gelerek değil, yıllarca bölgede yaşayarak da izledi gelişmeleri. İşte **Kanlı Bilmece** bu gazetecilik çabasının, tarihin müsveddesini yazma uğraşının ilk ürünü. Başlangıç, bu kitabı PKK'nın silahlı eylemlere başladığı 1984'ten üç yıl sonra, "düşük yoğunluklu savaş"ın hâlâ sürdüğü bugünlerden 24 yıl önce yazdı. Ancak o gün yaptığı saptamalar, öngördüğü tehlikeler günümüzde nasıl bir sorunla karşılaşacağımızın altını çok belirgin bir biçimde çiziyordu.

Başlangıç, "Kürt sorunu"nun o zamandan bugüne göz göre göre "büyütülmesine" ve günümüzde içinden çıkılmaz bir açmaza dönüşmesine tanıklık etti. Bu kitap yazıldığında Kürt'e "Kürt" demek yasaktı. Dilleri, şarkıları yasaklıydı. Yani T.C.'ye göre Kürt yoktu.

O yıllardan bu yana Türkiye'yi yöneten asker ve sivil kadroların nasıl bir beceriksizlik, nasıl bir basiretsizlik, nasıl bir öngörü yoksunluğu içinde olduklarının da bir kanıtıdır Başlangıç'ın yazdığı **Kanlı Bilmece** ve o günden bu yana değerinden hiçbir şey yitirmemiştir.

twitter.com/everestkitap
ISBN: 978-975-289-930-8
9 789752 899308
www.everestyayinlari.com
EVEREST